http://www.dhammadownload.com

၁၇၀၀

တတိယဆင့်

ဓမ္မပဒဋ္ဌကထာပို့ချချက်

(၃)

ဓမ္မဋ္ဌဝဂ် ၇-အညတရဗြာဟ္မဏဝတ္ထုမှ အဆုံးအထိ

အရှင်ကာဝိပိယာလင်္ကာရ
စုစည်းသည်

သာသနာ-၂၅၅၃။ ကောဇာ-၁၃၇၁။

http://www.dhammadownload.com

၁၇၀၀

တတိယဆင့်

ဓမ္မပဒဋ္ဌကထာပို့ချချက်

(၃)

ဓမ္မဋ္ဌဝဂ် ၇-အညတရဗြာဟ္မဏဝတ္ထုမှ အဆုံးအထိ

အရှင်ကဝိပိယာလင်္ကာရ
စုစည်းသည်

သာသနာ-၂၅၅၃။ ကောဇာ-၁၃၇၁။

http://www.dhammadownload.com

၁၇၀၀

တတိယဆင့်

ဓမ္မပဒဋ္ဌကထာပို့ချချက်

(၃)

ဓမ္မဋ္ဌဝဂ် ၇-အညတရဗြာဟ္မဏဝတ္ထုမှ အဆုံးအထိ

အရှင်ကဝိပိယာလင်္ကာရ
စုစည်းသည်

သာသနာ-၂၅၅၃။ ကောဇာ-၁၃၇၁။

http://www.dhammadownload.com

http://www.dhammadownload.com

တတိယဆင့်

ဓမ္မပဒဋ္ဌကထာပို့ချချက်

(၃)

ဓမ္မဋ္ဌဝဂ် ၇-အညတရဗြာဟ္မဏဝတ္ထုမှ အဆုံးအထိ

အရှင်ကဝိပိယာလင်္ကာရ
စုစည်းသည်

သာသနာ-၂၅၅၃။ ကောဇာ-၁၃၇၁။

http://www.dhammadownload.com

http://www.dhammadownload.com

၇။ အညတရဗြာဟ္မဏဝတ္ထု

ဝိသံ= ဝိသ္မာတီတိ ဝိသံ။ ဝိသ-ကီ၊ ဝိပ္ပယောဂေ၊ သ။[၁]
ဝိသံ အသ္သ အတ္ထီတိ ဝိသော။
(နဲ) ဝိရူပံ ဂန္ဓံ (သဝတိ) ပသဝတီတိ ဝိသော။ ဝိ-သု+အ။
ဖော်ပြန်သောအနံ့ကို ဖြစ်စေတတ်သော။[၂]
မှတ်ချက်။ ဝိသမ်-ဟု ဖွင့်သော ပဌမနည်းအလို "ဝိ-သမတတ်+သ"မှ,ချေ
ဟု ကြံပါ။ (ဂါထာနိဿယ)
ဝိသံအရ အကုသိုလ် ၁၂-ပါး။ (နဲ)အကုသိုလ်စေတနာကောက်။
ဗြဟ္မစရိယဝါ= ဗြဟ္မစရိယံ အသ္သ အတ္ထီတိ ဗြဟ္မစရိယဝါ။
သဒ္ဒါယ= သဒ္ဒါယတိ သမ္ဗဒေဝ ပရိစ္ဆိန္ဒတိ တောယာတိ သဒ္ဒါ။ တာယ။
(နဲ) သံ-ခါဓာတ်+တွာ။ ကောင်းစွာပိုင်းခြားသိ၍။[၃]
ဘိက္ခု= ကိလေသေ ဘိန္ဒတီတိ ဘိက္ခု။
ဘိန္နတ္တာ= အဘိဇ္ဇိသူတိ ဘိန္နာ။(ကိလေသာ) ဘိန္နာနံ ဘာဝေါ-တ္တံ။ တသ္မာ။
ခွဲအပ်ကုန်ပြီးသည်၏ အဖြစ်ကြောင့်။

၈။ တိတ္ထိယဝတ္ထု

ကလလံ=ကလီယတိ ပရိမိယတိ ဥဒကံ တေနာတိ-လံ။ ကလ+လ။[၄]
အဝိဒ္ဒသု= ဝိဒတိ ဇာနာတီတိ ဝိဒ္ဒသု။ ဝိဒဓာတ်၊ ဘူ၊ ဝိဒါ ဒသုက်-ဟူသော
မောဂ်(၇၊၂၂၀)သုတ်ဖြင့် ဒသုက်ပစ္စည်းသက်၊ ပုံ, ရတ္တာဒိ၊ ဥကာ
ရန္တ၊ ပ-ဒု ယောဝိဘတ်တို့၌ "လတော ဝေါကာရော စ"၌ စသဒ္ဒါ
ဖြင့် နောပြု၍ ရုပ်စဉ်ပါ။ န ဝိဒ္ဒသု အဝိဒ္ဒသု။
တုလံ= တုလယတိ မိဏာတိ တောယာတိ တုလာ။[၅]
တုလ-ဥမ္မာနေ၊ အ၊ အာ။

၁။ဓာန်ဋီ-၁၄၆၊ ၂။သံဋီ ၁၊၂၈၀။ ၃။ပန်းကုံး။ ၄။မောဂ်-၇၊၁၈၂။ ၅။သူစိ။

http://www.dhammadownload.com

ပါပါနိ ပရိဝဇ္ဇေတိ။ ပါပါနိအရ အကုသိုလ်စိတ္တုပ္ပါဒ်၊ ပရိဝဇ္ဇေတိအရ မဟာကုသိုလ်ရှိ ဝိရတီ၊ အာရမ္မဏ။ (နဲ) ပကတူပ။

မုနာတိ။ မုနဓာတ်၊ ဉာဏော၊ ကိယာဒ်၊ နာ၊ တိ၊ ဓာတွန် နုကိုချေ။

၉။ ဗာလိသိကဝတ္ထု

ဗာလိသိကဲ့။ ဗလတိ ဧတေန မစ္ဆေ ဂဏှာတီတိ ဗလိသော။

ဗလဓာတ်+ဿက်၊ ဣလာပါ။[၁]

(နဲ) မစ္ဆေ ဝါလေတိ အာရောဟေတီတိ ဗလိသော။ ဝလ+ဏော+ဣသ။

ဗလိသေန စရတီတိ ဗာလိသိကော။

(နဲ) ဗလိသေန ဇီဝတီတိ ဗာလိသိကော။[၂]

၁၀။ သမ္ဗဟုလသီလာဒိသမ္ပန္နဘိက္ခုဝတ္ထု

မုတဂ်ရော။ ကိလေသေ မုနာတီတိ မုတော။[၃]

(နဲ) မုဏုတေ ကမ္ပေတီတိ မုတော။ မု+တ။[၄]

ဓဝတိ(ဘူ) မုဏောတိ, မုဏုတော၊ မုနောတိ, မုနုတေ(သွာ)

(နဲ) မူဓာတ်-ကမ္ပနေ+တ။ ရဿပြု။[၅]

ဓဝတိ(ဘူ) မူဏောတိ, မူနောတိ, မုနာတိ(သွာ) မုနာတိ(ကီ)

ဓာဝေတိ, ဓာဝယတိ(စု)

မုတသ္သ ဘိက္ခုနော အဂ္ဂိနိ မုတဂ္ဂိနိ။

ကိလေသာတို့ကို ခွါထွက်ဖျက်ဆီးတတ်သော ရဟန်း၏ အကြောင်းအဂ္ဂိသမာဒါနစေတနာတို့။

(နဲ) မုတံ ဉာဏံ အဂ္ဂ် ဧတေသန္တိ မုတဂ္ဂိနိ။

ကိလေသာတို့ကို ခွါထွက်ဖျက်ဆီးတတ်သော ဉာဏ်ဟူသော

၁။မောဂ်-၇၊၂၁၅။ ၂။တိပိတန်း ၃။သုတ္တနိဒ္ဒေ-၂၁၁၃။ ၄။ဓာတွတ္ထ။ ၅။နိတိဓာ-၂၄၉။

http://www.dhammadownload.com

အကြောင်းအင်္ဂါရှိသော သမာဒါနစေတနာတို့။

(နဲ့) ဓုတာနိ စ တာနိ ပဋိပတ္တိယာ အင်္ဂါနိစာတိ ဓုတင်္ဂါနိ။

ကိလေသာတို့ကို ခါထွက်ဖျက်ဆီးတတ်သော အကျင့်၏ အကြောင်းအင်္ဂါသမာဒါနစေတနာတို့။[၁]

ပြိုင်= အင်္ဂအရ မဟာကုညသံရှိ ဓုတင်္ဂသမာဒါနစေတနာ၊ ဓုတအရ ကြွင်းမဟာကုညသံ သမ္ပယုတ်တရားတို့အား သဟဇာတ။(ပ-နည်း)

(နဲ့) သမာသ်ပုဒ်အရ မဟာကုညသံရှိ ပညာ၊ အညပုဒ်အရ ဓုတင်္ဂ သမာဒါနကုသိုလ်စေတနာ၊ သဟဇာတ။(ဒု-နည်း)

ဓုတင်္ဂါနိ ဓာရေန္တီတိ ဓုတင်္ဂဓရော။ ဓုတင်္ဂ+ဓရ သဟပြိုင်ပါ။

သီလဗ္ဗတမတ္တေန= သိနောတိ ဗန္ဓတိ စိတ္တံ ဓောနာတိ သီလံ။ သိ+လ။

(နဲ့) သီလေတိ ဥပဓာရေတီတိ သီလံ။ သီလ-ဥပဓာရေ၊ အ။

(နဲ့) သီလီယတိ ဥပဓာရီယတီတိ သီလံ။[၂] သီလံ စ ဝတံ စ သီလဗ္ဗတံ။

သီလဗ္ဗတံ ဧဝ မတ္တံ-တ္တံ။ (နဲ့)သီလဗ္ဗတံဧဝ သီလဗ္ဗတမတ္တံ။

သမာဓိလာဘေန= လဘနံ လာဘော။ သမာဓိဿ လာဘော-ဘော။

ပြိုင်= သမာဓိအရ မဟဂ္ဂုတ်ကုသိုလ် ၉-ပါးရှိ ဧကဂ္ဂတာ၊ လာဘော အရ ဧကဂ္ဂတာကြဉ် ကြွင်းမဟဂ္ဂုတ်ကုသိုလ်စိတ္တုပ္ပာဒ်၊ သဟဇာတ။

ဝိဝိတ္တသယနေန= ဝိဝိစ္စတီတိ ဝိဝိတ္တံ။ (နဲ့) ဝိဝိစ္စီတိ ဝိဝိတ္တံ။[၃]

ဝိဝိတ္တေ သယနံ ဝိဝိတ္တာသယနံ။

နေက္ခမ္မသုခံ= နိက္ခမတိ ဓောနာတိ နိက္ခမံ။ နိက္ခမံယေဝ နေက္ခမ္မံ။

နေက္ခမ္မေ ပဝတ္တံ သုခံ နေက္ခမ္မသုခံ။ အနာဂါမိဖိုလ်ချမ်းသာ။

ပြိုင်= နေက္ခမသုခအရ အနာဂါမိဖိုလ်ရှိ သုခဝေဒနာ၊ ဖုသာမိအရ သုခဝေဒနာကြဉ် ကြွင်းအနာဂါမိဖိုလ်စိတ္တုပ္ပာဒ်၊ သဟဇာတ။

အကြီး ၄၊ ည, သမ်, ဝိပါ, က္ကံ, ဈာ။ ၉။

အပုထုဇ္ဇနသေဝိတံ= ပုထုဇ္ဇနေဟိ သေဝိတံ ပုထုဇ္ဇနသေဝိတံ။

၁။ဝိသုဒ္ဓိ-၁၅၉။တိပိဋက်-၁၁-တွဲ။ ၂။သုစိ။ ၃။ပန်းကုံး။

http://www.dhammadownload.com

န ပုထုဇ္ဇနသေဝိတံ အပုထုဇ္ဇနသေဝိတံ။ (ယုတ္တ)
ပုထုဇဉ်တို့သည်မှီဝဲအပ်သည် မဟုတ်သော။
(နဲ) န ပုထုဇ္ဇာ အပုထုဇ္ဇနာ။ အပုထုဇ္ဇနေဟိ သေဝိတံ-တံ။ (အယုတ္တ)
ပုထုဇဉ်မဟုတ်သူတို့သည် မှီဝဲအပ်သော။
(နဲ) ပုထုဇ္ဇနေဟိ န သေဝိယတေတိ-တံ။ (အယုတ္တ၊စံကျောင်း)
(နဲ) ပုထုဇ္ဇနေဟိ န သေဝိတံ အပုထုဇ္ဇနသေဝိတံ။ (အယုတ္တ)
ပုထုဇဉ်တို့သည် မမှီဝဲအပ်သော။
အာပါဒိ= အာ-ပဒ+ကာရိတ် ဏေ၊ သမ်ပေဇ္ဇတနီသုတ်၌ "အဇ္ဇတနီ"ဟူ
သော ယောဂဝိဘာဂဖြင့် သတ္တမီ(ပစ္စုပ္ပန်)အနက်၌ ဤသက်။
(နဲ) အာ-ပဒ+ဏေ+ယျ။ ကွစိဓာတုဖြင့် ယျကို ဤပြု။
(နဲ) ယျကို ဧျ၊ ဏေ၏ ဧကို ဤပြု။
(နဲ) သတ္တမီမှ အဇ္ဇတနီသို့ ပြန်နေသော ဝိဘတ္တိဝိပလ္လာသ။[၁]

၂၀။ ပဋ္ဌဝဂ်
၁။ ပဥ္စသတဘိက္ခုဝတ္ထု

မဂ္ဂါနံ= ပထိကေဟိ မဇ္ဇန္တေ နိတ္တိဏံ ကရီယန္တေတိ-မဂ္ဂ။ မဇ္ဇ+ဏ၊ ဇကို
ဂပြု။ (နဲ)ပထိကေဟိ မဂ္ဂီယန္တေတိ မဂ္ဂ။ မဂ္ဂ-ဘူ စု၊ အ။
(နဲ) မံ သိဝံ ဂစ္ဆတိ ဧတေသု, ဧတေဟီတိ ဝါ မဂ္ဂ။ မ-ဂမု+ကွိ။[၂]
အဋ္ဌင်္ဂိကော= အင်္ဂီယန္တိ ဉာယန္တိ ဧတေဟီတိ အင်္ဂါနိ။ အဂိ(အင်္ဂ)၊ ဘူ-အ။
အဋ္ဌ အင်္ဂါနိ အဋ္ဌင်္ဂံ။ အဋ္ဌင်္ဂံ အဿ အတ္ထီတိ အဋ္ဌင်္ဂိကော။
သစ္စာနံ= ၁။ဝစီသစ္စာ-မဟာကုသိုလ်ရှိ သမ္မာဝါစာ။
၂။သမ္မုတိသစ္စာ-သစ္စပုဏ္ဏားစသော အမည်ပညတ်။
၃။ဒိဋ္ဌိသစ္စာ-ဒိဋ္ဌိဂတသမ္ပယုတ်ရှိ ဒိဋ္ဌိ။

၁။ဂါထာနိဿယ။ ၂။ဓာန်ဋီ-၁၉၀။

http://www.dhammadownload.com

၄။ပရမတ္ထသစ္စာ-ဒုက္ခသစ္စာစသော သစ္စာလေးပါး။

စတုရော ပဒါ= နပုံလိင်မှ ပုံလိင်သို့ ပြန်နေသော လိင်္ဂဝိပလ္လာသ။
ဝိရာဂေါ= ဝိရဇ္ဇန္တိ ဧတ္ထာတိ ဝိရာဂေါ။
ဓမ္မာနံ=လောကီစိတ်, စေတသိက်, ရုပ်ဟုဆိုအပ်သော သင်္ခတတရားနှင့်
နိဗ္ဗာန်ဟုဆိုအပ်သော အသင်္ခတတရားကောက်။
ဒွိပဒါနဉ္စ= ဒွေ ပဒါနိ ယေသန္တိ ဒွိပဒါ။
စသဒ္ဒေါ သမ္ပိဏ္ဍနတ္ထော၊ အရူပဓမ္မေ သမ္ပိဏ္ဍေတိ။
ဒွိပဒါနဉ္စ-၌ သမ္ပိဏ္ဍနအနက်ရှိသော စသဒ္ဒါဖြင့် နာမ်တရားတို့ကို
လည်း ပေါင်းဆည်းသောကြောင့် နာမ်တရားဖြစ်သော နိဗ္ဗာန်ထက် မြတ်
စွာဘုရားက မြတ်ပါသည်။
စက္ခုမာ= စက္ခူနိ အဿ သန္တီတိ စက္ခုမာ။
ပဉ္စဟိ စက္ခုဟိ=
ဗုဒ္ဓစက္ခု-မဟာကြီဏာသံရှိ ပညာ။
ဓမ္မစက္ခု-အောက်မဂ် ၃-ပါးရှိ ပညာ။
သမန္တစက္ခု-သဗ္ဗညုတဉာဏ်။
မံသစက္ခု-စက္ခုပသာဒရုပ်။ (နဲ)ပညာစက္ခု-အရဟတ္တမဂ်ဉာဏ်။
ဒိဗ္ဗစက္ခု-ရူပကြိယာပဉ္စမဈာန်။
ပမောဟနံ=ပမုယှတိ ဧတေနာတိ ပမောဟနံ။လိင်္ဂဝိပလ္လာသ။ ပ-မုဟ+ယု။
(နဲ) ပမောဟေတီတိ ပမောဟနံ။
အညာယ= အာ-ဉာ+တွာ၊ တွာကို ယပြု၊ ဒွေဘော်လာ၊ ရဿပြု။
သလ္လကန္တနံ= သလန္တိ ဂစ္ဆန္တိ ပဝိသန္တီတိ သလ္လာနိ။ သလ+လ။[၁]
သလ္လာနိဝိယာတိ သလ္လာနိ။ ရာဂစသောငြောင့်များ။
ကန္တတိ ဆိန္ဒတိ ဧတေနာတိ ကန္တနံ။ ကတိ-ဆေဒနေ+ယု။

---

[၁]။ကစ်-၆၃၂။

http://www.dhammadownload.com

သလ္လာနံ ကန္တနံ သလ္လကန္တနံ။

ရာဂစသောငြောင့်တို့ကို ဖြတ်တောက်စွဲနုတ်ကြောင်း အဋ္ဌဂီကမဂ်။

အာတပ္ပံ=အာ ဘုသော ကိလေသေ တာပေတီတိ အာတပ္ပံ။[၁]

အာ-တပ+ဏျ။ သူစိဉ် အာ-တပ+သန္တာပေ၊ ဏ-ဟု ဆို၏။

အက္ခာတာရော= အက္ခာယန္တီတိ အက္ခာတာရော။ အာ-ခါ+တု။

ဈာယိနော= ဈာယန္တီတိ ဈာယိနော။ ဈေ+ဏီ။

ဒွိဟိ ဈာနေဟိ-ဟု ကရိုဏ်းပါဌ်ထည့်၊ အာရမ္မဏူ, လက္ခဏူ။

၂။ အနိစ္စလက္ခဏဝတ္ထု

နိဗ္ဗိန္ဒတိ= နိ-ဝိဒ-တုဋ္ဌိယံ၊ အ၊ တိ။ ဘူ, ရှ, ဒိ, စု။

ဝိဒေါ ဘူ ဉာဏမဂ်လျှေ.ဒိ ဘာဝေ ရု. ဝိမံသနှ၊

လာဘတုဋ္ဌ်ဳ စွ.နုဘဝ, နိဝါသာချာနထေရိယေ။

နိဗ္ဗိန္ဒတိ-မနှစ်သက်၊ ဝါ-ငြီးငွေ့၏။ နိ ဓာတွတ္ထဟာဓကော။

ဒုက္ခေ နိဗ္ဗိန္ဒတိ= ဒုက္ခအရ ခန္ဓပရိဟာရဏာဒုက္ခသည်၊ ဝါ-လောကီခန္ဓာငါးပါး

သည်၊ နိဗ္ဗိန္ဒတိအရ မဟာကုသိုလ်ဉာဏ်ရှိ ပညာအား အာရမ္မဏ။

ဧသ မဂ္ဂေါ ဝိသုဒ္ဓိယာ=ဧသအရ ဂေါတြဘူ,ဝေါဒါန်ရှိ ဝိပဿနာပညာသည်

ဝိသုဒ္ဓိယာအရ မဂ် ၄-ပါးအား အနန္တရ။ ဖိုလ် ၄-ပါးအား ပကတူ။

၄။ အနတ္တလက္ခဏဝတ္ထု

သဗ္ဗေဓမ္မာတိ ပဉ္စက္ခန္ဓာဝေ အဓိပ္ပေတာ။

နိဗ္ဗာန်လည်း အနတ္တပင်ဖြစ်သောကြောင့် "သဗ္ဗေဓမ္မာ အနတ္တာ"

ဟု ဟောတော်မူသည်။(နိဗ္ဗာနဥ္စ ပညတ္တိ, အနတ္တာဣတိ နိစ္ဆယာ)[၂]

"အတ္တ"ဟူသည် အနတ္တစစ်စစ်ဖြစ်သော ခန္ဓာငါးပါး၌ စွဲလမ်း

၁။ဓာန်ဒီ-၁၅၆။ ၂။ပရိဝါပါဠိ-၁၅။

http://www.dhammadownload.com

အားကြီး၍ သမင်ငယ်သည် ကျားမကို အမိဟု ထင်မှားသကဲ့သို့ ထင်မှားခြင်းပင်တည်း။

ထိုသို့ နိဗ္ဗာန်လည်း အနတ္တပင်ဖြစ်ပါသော်လည်း ပုထုဇဉ်တို့ အာရုံပြုနိုင်သော အရာမဟုတ်သောကြောင့် အတ္တဟု စွဲလမ်းသူ မရှိ၊ တေဘူမကခန္ဓာငါးပါးကိုသာ စွဲလမ်းကြသည်၊ ထိုသို့ စွဲလမ်းသော ခန္ဓာငါးပါးကိုသာ ဝိပဿနာရှုရမည့်အဖြစ်ကို ပြလို၍ "သဗ္ဗေ ဓမ္မာတိ ပဉ္စက္ခန္ဓာဧဝ အဓိပ္ပေတာ"ဟု အဋ္ဌကထာ ဖွင့်သည်။[၁]

အနတ္တာ= န+အတ္တာ။ လိင်သုံးပါး ပထမာဧကဝုစ်, ဗဟုဝုစ်၌ အနတ္တာ၊ လင်သုံးပါး ဒုတိယာဧကဝုစ်၌ အနတ္တံ, အနတ္တာနံ၊ ပုံလိင် ဒုတိယာ ဗဟုဝုစ်၌ အနတ္တေ၊ ပုံလိင် တတိယာဧကဝုစ်၌ အနတ္တနာ၊ ပုံလိင် သတ္တမီဧကဝုစ်၌ အနတ္တနိ-ဟု ပါဠိတော်တို့၌ ရုပ်ရှိသည်။[၂]

၅။ ပဓာနကမ္မိကတိဿတ္ထေရဝတ္ထု

ဩဟီနော= အဝဟီယိတ္ထာတိ ဩဟီနော။ အဝ-ဟာ+တ။

(နဲ)   အဝ-ဟာ၊ စာဂေ၊ က္တနော၊ ဒီယာဒိ။

စွန့်ပစ်အပ်သော၊ ဝါ-ကျန်ရစ်သော။

ဝရုဏကဋ္ဌဘဉ္ဇော= ဝါရေတီတိ ဝရုဏော။ ဝရ+ကုန၊ နကို ဏပြု။[၃]

ဝရုဏာဿ ကဋ္ဌံ ဝရုဏကဋ္ဌံ။ ဝရုဏကဋ္ဌံ ဘဉ္ဇတီတိ-ဥ္ဇော။

ဥဋ္ဌာနကာလမှိ=ဥဋ္ဌဟတိ ဧတ္ထာတိ ဥဋ္ဌာနော။ ဥဋ္ဌာနော ကာလော-လော။

(နဲ)   ဥဋ္ဌဟတီတိ ဥဋ္ဌာနံ။(ဝီရိယံ) ဥဋ္ဌာနဿ ကာလော-လော။

ထကြွလုံ့လဝီရိယ၏ အခါ၌။

အနုဋ္ဌဟာနော= ဥဋ္ဌဟတီတိ ဥဋ္ဌဟာနော။ န ဥဋ္ဌဟာနော အနုဋ္ဌဟာနော။

(နဲ)   န ဥဋ္ဌဟတီတိ အနုဋ္ဌဟာနော။ န-ဥ-ဌာ+ယု၊ ဟလာ။[၄]

၁။ပန်းကုံး။ ၂။မောဂ်-၃၊၅၀-သျှ။ ၃။မောဂ်-၇၊၁၀၁။ ၄။ပန်းကုံး။

http://www.dhammadownload.com

(နဲ) န-ဥ-ဌာဓာတ်၊ မာန၊ ကွစိဓာတုဖြင့် မာနကို အာနပြု၊ ဌာနောင် ဟလာ၊ ဌာ၏ အာကိုလည်း အပြု။

ဗလီ= ဗလံ အဿ အတ္ထီတိ ဗလီ။[၁]
ကိုယ်အားဟူသည် တေဇောဝါယောတို့၏ သတ္တိတည်း။[၁]
ဝါယောဓာတုယာ ဟိ ဂဟိတာယ ဗလရူပံ ဂဟိတမေဝ၊ အညံ ဗလရူပံ နာမ နတ္ထိ။[၂]

အာလသိယံ= ပါပကရဏေ အလတိ သမတ္ထောတီတိ အလသော။
အလ-သမတ္ထေ၊ ဏွသ၊ ဏ္ဍကို အပြု။[၃]

(နဲ) အလီယတိ ပဋိယတီတိ အလသော။ အလ+အသ။[၄]

(နဲ) န လသတိ ကီဠတီတိ အလသော။ န-လသ+အ။[၅]
အလသဿ ဘာဝေါ အာလသိယံ။ အလသ+ဏျ။
တတိယာ သတ္တမီနဋ္ဌ-ဖြင့် တတိယာအနက်၊ ဒု သက်။
အာလသိယံ-ပျင်းရိသူ၏အဖြစ်သည်၊ ဥပေတော-ကပ်ရောက်အပ်သော။

(နဲ) အာလသိယံ-ပျင်းရိသူ၏အဖြစ်နှင့်၊ ဥပေတော-ပြည့်စုံသော။

(နဲ) ကမ္မတ္ထေ ဒုတိယာဖြင့် ကံအနက်၊ ဒုတိယာသက်။
အာလသိယံ-ပျင်းရိသူ၏အဖြစ်သို့၊ ဥပေတော-ကပ်ရောက်သော။[၆]

သံသန္ဒသက်ပ္ပမနော= သံသီဒီယတေ, သံသီဒါပီယတေတိ ဝါ သံသန္ဒော။
သံ-သဒ+ဏော+တ။ ကောင်းစွာနစ်မြုပ်စေအပ်သော။[၇]

(နဲ) သံသီဒတီတိ-န္ဒော။ (နဲ)သီဒတီတိ သန္ဒော။ သုဋ္ဌု သန္ဒော-န္ဒော။
သက်ပ္ပော မနော သက်ပ္ပမနော။
သံသန္ဒော သက်ပ္ပမနော ယဿာတိ သံသန္ဒသက်ပ္ပမနော။

ပညာယ= ဝိပဿနာပညာ။ (နဲ)မဂ်ပညာ။[၈]

၁။နောက်ဆုံးဆယ်လ-၁။ ၂။အဋ္ဌသာလိနီ-၃၇၅။ ၃။ကစ်-၃၁၅။ ၄။မောဂ်-၇၊၂၁၇။
၅။ဓာန်ဋီ-၅၁၆။ ၆။ပန်းကုံး။ ၇။ကျမ်းညွှန်းပန်းကုံး။ ၈။ပန်းကုံး။

http://www.dhammadownload.com

ပညာယကား ဖြင့်ဟူ၍ အနက်ပေးသောကြောင့် ဒဠှဝွံ၌ ကရိဏ်း၊ ဒဠှဝွံကား ကရိဏ်း၏ ကြိယာ။

၆။ သူကရပေတဝတ္ထု

သဒ္ဒေဃျရှုပ်= သဒ္ဒါတဝွံတိ သဒ္ဒေယျံ။ သံ-ဓာ+ဏျ။ ဝဒမဒစသောသုတ်ဖြင့် ဓာတွန်အာနှင်တကွ ဏျကို ယျေပြု။[1]

သဒ္ဒေယျံ ရှုပ် ယဿာတိ သဒ္ဒေယျရှုပ်။

ဝါစာနုရက္ခီ= ဝုစ္စတေ တောယာတိ ဝါစာ။ အနုရက္ခတီတိ အနုရက္ခီ။ ဝါစာယ အနုရက္ခီ ဝါစာနုရက္ခီ။

ကာယေန= ကုစ္ဆိတာနံ ပါပဓမ္မာနံ အာယော ကာယော။(ပသာဒကာယ)

(နဲ့) ကုစ္ဆိတာနံ ကေသာဒီနံ အာယော-ယော။(သသမ္ဘာရကာယ)

ကာယ ၃-ပါးအရကောက်=

၁။ပသာဒကာယ-ကာယပသာဒရုပ်။

၂။စောပနကာယ-ကာယဝိညတ်။

၃။သသမ္ဘာရကာယ-ခန္ဓာကိုယ်တစ်ခုလုံး။ ဤ၌ ၂-နံပါတ်ယူ။

ပြိုင်= အာယအရ ကာယပသာဒရုပ်သည်၊ ကုအရ ဖောဋ္ဌဗ္ဗာရုံကို သာယာတတ်သော အကုသိုလ်စိတ္တုပ္ပာဒ်အား ပကတူပ။

(နဲ့) အာယအရ တစ်ပါး နှစ်ပါး သုံးပါးသော မဟာဘုတ်သည်၊ ကု အရ ကြွင်းသော သုံးပါး နှစ်ပါး တစ်ပါးသော မဟာဘုတ်နှင့် ဥပါဒါရုပ်အား သဟဇာတ။(သသမ္ဘာရ)

ကာယေန အကုသလ်= အကုသလ်အရ ကာယဒုစရိုက်သုံးပါးဟုဆိုအပ်သော လောဘမူ, ဒေါသမူရှိစေတနာ၊ ကာယေနအရ ကာယဝိညတ်အား သဟဇာတ။

---

[1] ၁။ကစ္စာယနသာရဋီကာ-၁၊၃၀၃။

http://www.dhammadownload.com

ကယိရာ။ ကရ+ယိရ+ဧယျ။ ကွစိဓာတုဖြင့် ဧယျကိုအာပြု၊ ရ်ချေ။
ကမ္မပထေ။ ပထန္တိ ကာရဏတ္တေန ဝတ္တန္တီတိ ပထာ။(အကြောင်း)[1]
ကမ္မာနိယေဝ ပထာ ကမ္မပထာ။[2]
ကမ္မာနိ စ တာနိ ပထာ စာတိ ကမ္မပထာ။[3]

ပြိုင်။ ကမ္မအရ ပဋိသန္ဓေကျိုးကို ဖြစ်စေတတ်သော ဥဒ္ဓစ္စစေတနာ ကြဉ်သော အကုသိုလ်စေတနာ ၁၁-ခုသည်၊ ပထအရ ကြွင်းအကုသိုလ်စိတ္တုပ္ပါဒ်အား သဟဇာတ။ ၄-၂-၂။

ဝိသောဓယေ။ ဝိ-သုဓ+ကာရိတ် ဏယ၊ ဧယျ၊ ဧပြု။
အာရာဓယေ။ အာ-ရာဓဓာတ်၊ ကာရိတ် ဏယပစ္စည်း၊ ဧယျ၊ သွာ, ဒိ။
ရာဓဏာတိ(သွာ) ရဇ္ဈတိ(ဒိ) စသည်။
ဣသိပ္ပဝေဒိတံ။ သီလက္ခန္ဓာဒိဂုဏေ ဧသန္တိ ဂဝေသန္တီတိ ဣသယော။
(န) သိဝံ ဣစ္ဆန္တီတိ ဣသယော။ ဣသ+ဣ၊ ဘူ။
ပဝေဒိယိတ္ထာတိ ပဝေဒိတော။ ဣသီဟိ ပဝေဒိတော-တော။
ပဝေဒိတော-၌ ဟေတုကတ္တုအရ ဒေသနာဉာဏ်၊ သုဒ္ဓကတ္တုအရ, ဓာဟျတ္ထအရ အဋ္ဌင်္ဂိကမဂ်အား၊ ပကတူပ။

၇။ ပေါဋ္ဌိလတ္ထေရဝတ္ထု

ဒုပဋ္ဌစီဝရာနံ။ ဒွေ ပဋ္ဋာနိ ယေသန္တိ ဒုပဋ္ဋာနိ။[4]
(နဲ) ဒွေ ပဋ္ဋာ နေသံ စီဝရာနန္တိ ဒုပဋ္ဋာနိ။[5]
ဒွိပုဒ် ပဋ္ဋပုဒ်၊ ဝိဓာဒိသု ဒွိဿ ဒု-ဟူသော မောဂ်သုတ်ဖြင့်(ကစ်အလို-တိယေ ဒုတာပိ စ-၌ အပိသဒ္ဒါဖြင့်) ဒွိကို ဒုပြု။
ဒုပဋ္ဋာနိ စီဝရာနိ ဒုပဋ္ဋစီဝရာနိ။
ဝမ္မိကော။ ဝမိယတီတိ ဝမ္မိကော။ ဝမ+ဏ၊ မိလာ။[6]

၁။ဓာတွတ္ထ။ ၂။ဒီဋ-၃၊၂၃၁။ ၃။ပဋိသံဋ-၁၊၂၇၃။
၄။နိရုတ္တိ-၂၈၂။ ၅။ပဋီကာ-၃း၉၁။ ၆။မောဂ်-၇၊၁၅။

http://www.dhammadownload.com

(နဲ) ဥပစိကာဟိ ဝမီယတိ, ယရဂေါဒိုကာဒယော ဝါ သတ္တော ဝမတီတိ ဝမ္မိကော။[၁]

ဂေါဓာ။ ဂေါဓန် ဂေါဓာ။ ဂုဓ+အ=အာ။[၂]

ကရဇကာယေ။ ကေ ပဝတ္တော ရဇော ကရဇော။

အာပေါဓာတ်လွန်ကဲသော အဝိနိဗ္ဘောဂရုပ် ၈-ပါး။

ကရဇေန သမ္ဘူတော ကာယော ကရဇကာယော။

(နဲ) ကရီယတိ ဂဗ္ဘာသယေ ခိပိယတီတိ ကရော။ သမ္ဘဝေါ။

ကရတော ဇာတော ကရဇော။ ဆက်။

ဥဘယထာပိ ကရဇကာယန္တိ စတုသန္တတိရူပမာဟ။[၃]

(နဲ) ကရောတိ ပုတ္တေ နိဗ္ဗတ္တေတီတိ ကရော။ သုက္ကသောဏိတံ။

ကရေန ဇာတော ကရဇော။ ဆက်။[၄]

ယောဂါ။ ယုဥ္စန် ယောဂေါ။ ၃၈-ပါးသော ကမ္မဋ္ဌာန်းအာရုံတို့၌ အသင့်အား ဖြင့် နှလုံးသွင်းအားထုတ်ခြင်း၊ မဟာကုသိုလ်ရှိ ဝီရိယ။

(နဲ) ယုဥ္စတိ ဃဋေနာတိ ယောဂေါ။

ဘာဝနာကိုအားထုတ်ကြောင်း သမာဓိကြောင့်။[၅]

ဇာယတိ။ ဇန-ဒိဝါဒိ ယ+တိ။ ဇနာဒီနမှာ-ဟူသော ယောဂဝိဘာဂဖြင့် ယ ကြောင့် ဓာတွန် န်ကို အာပြု။ (နဲ)ကွစိဓာတုဖြင့် နကိုချေ၊ ဇ၌ ဒီဃပြု၊ ဇာယတိ(ချာသ)။ ဇာယတီ-၌ ဆန်းကြောင့် ဒီဃပြု။

ဘူရိပညော။ ရာဂဒေါသာဒယော ဘဝတိ အဘိဘဝတိ, ဘဝိ အဘိဘဝိ တိ ဘူရိ။ ဘူဓာတ်+ရိ၊ နဒါဒိ ဤ။ ဘဝတိဖြင့် မဂ်ပညာ၊ ဘဝိဖြင့် ဖိုလ်ပညာယူ။

ရာဂဒေါသစသည်တို့ကို လွှမ်းမိုးဆဲ, လွှမ်းမိုးပြီးဖြစ်သော ပညာ။

(နဲ) ဘဝတိ အဘိဘဝတိ အရိန္တိ ဘူရီ။

၁။ပါဒိယော-၁၅။ ၂။ပဥ္စိကာ-၅၄၉။ ၃။နိတိပဒ-၃၁၅။ ၄။သိဒ္ဓိသစ်-၁၄၂၄။ ၅။မှုဋ္ဌိ-၁၇၀။

http://www.dhammadownload.com

စိတ်အစဉ်၌ ဖြစ်ပေါ်လာတတ်သော ရာဂစသောရန်သူကို ဖိစီးနှိပ်စက်တတ်သောပညာ။

အရိသဒ္ဒူပပဒ ဘူဓာတ်+ကွိ၊ နဒါဒိ ဤ။

ဘူရိ စ သာ ပညာ စာတိ ဘူရိပညာ။ ရိဋ္ဌ သမာသမဇ္ဈရသ။

(နဲ) ရာဂါဒိကော ကိလေသော စိတ္တသန္တာနေ ဘူတော အရိတိ ဘူရိ။

ဘူ-အရိ ဟူလိုလျှက် အကို ချေ၍ ဘူရိ-ဟု ဣရဿဖြင့် ရုပ်ရှိ၏။ ဘူတော ကား ဘူ၏ ပရိယာယ်တည်း။

စိတ်အစဉ်၌ ဖြစ်ပေါ်လာတတ်သော ရာဂစသောကိလေသာ ရန်သူ။ ဘူရိဿ မဒ္ဒနီ ပညာ ဘူရိပညာ။

ဘူရိမဒ္ဒနီပညာ-ဟူလိုလျှက် မဒ္ဒနီပုဒ်ကိုချေ၍ ဘူရိပညာ-ဟု ဖြစ်၏။

(နဲ) ဘူတေ အတ္ထေ ရမတီတိ ဘူရိ။ ဘူတ-ရမုဓာတ်+ကွိ၊ ဤ။

ထင်ရှားရှိသော ခန္ဓာစသောအနက်သဘော၌ မွေ့လျော်တတ်သောပညာ။ ကမ္မဓာရည်း ဆက်။

(နဲ) ဘူရိသမာ ပညာ ဘူရိပညာ။ ဘူရိပညာ အဿ အတ္ထိတိ-ညော။

(နဲ) ဘူရိဝိယာတိ ဘူရိ။ ဘူရိ ပညာ ယဿာတိ ဘူရိပညော။

မြေကြီးကဲ့သို့ ကျယ်ပြန့်သောပညာရှိသောသူ။

မှတ်ချက်။ ဋီကာနှင့် ပဋိသံဌ၌ မြေကြီးနှင့် ပညာအနက်ကိုဟော ဘူရိပုဒ်၏ ဝစနတ္ထ၌ပင် ဣသရဖြင့် "ဘူရိ"ဟု တွေ့ရ၏၊ သို့သော် နီတိပဒမာလာ၊ ဓာန်ဋီကာတို့၌ "ဘူရီ"ဟု နဒါဒိဂိုဏ်း၌ သွင်း၏၊ သက္ကတ အဘိဓာန်တို့၌ကား ဣရဿဖြင့်သာ တွေ့ရပြီး ပုံလိင်ဖြစ်မူ ဗိဿနိုး, ဗြဟ္မာ, သိဝအနက်ဟောဟုရင်း၊ နပုံလိင်ဖြစ်မူ သုဝဏ္ဏအနက်ဟောဟုရင်း၊ ဝိသေသန တိလိင်ဖြစ်မူ ပစုရ-အများအနက်ဟော ဟုရင်း ဆို၏။[၁]

၁။အံသျ-၁၊ ၁၁၅။

http://www.dhammadownload.com

ဘူရိသခ်ယော= သခ်ယနံ သခ်ယော။ ဘူရိယာ သခ်ယော-ယော။
ဒွေဓာပထံ= ဒွေ ပကာရာ ယဿာတိ ဒွေဓာ။
　　ဒွေဓာ ပထော ဒွေဓာပထော။
ဘဝါယ= ဘဝနံ ဝဍ္ဎနံ ဘဝေါ။ ဘူ+ဏ။
ဝိဘဝါယ= ဝိဘဝနံ ဥစ္ဆိဇ္ဇနံ နဿနံ ဝိဘဝေါ။ ဝိ-ဘူ+အ။[၁]
　　အထက်ပါနှစ်ပုဒ်တို့၌ သိလာယသုတ်၌ ဝါသဒ္ဒါဖြင့် ဆင့်ဒီအနက်၊ သမ္ပဒါန်အမည်မှည့်၊ သမ္ပဒါနေ စတုတ္ထီဖြင့် စတုတ္ထီသက်။(ကစ်)
(နဲ)　စတုတ္ထီဟူသော ယောဂဝိဘာဂဖြင့် ဆဋ္ဌီအနက်၊ စတုတ္ထီသက်။ သကို အာယပြု။[၂]

၈။ ပဥ္စမဟာလ္လကတ္ထေရဝတ္ထု

မစ္စုရပါဓိကာ= ပဇတီတိ ပါဓိကာ။ ပစ+ဏွု၊ အာ။ အကပြု၊ အကို က္ကပြု။
　　မစ္စုရသော ပါဓိကာ မစ္စုရပါဓိကာ။
(နဲ)　မစ္စုရဲ့ ပါဓိကာ မစ္စုရပါဓိကာ။
　　ဒုတိယာပဥ္စမီနစ္စ သုတ်၌ ကွစိသဒ္ဒါကို ဆိုခြင်းကြောင့် ကမ္မဌ ဆဋ္ဌီ မပြေပေ၊ ထို့ကြောင့် နှစ်နည်းဆိုသည်။
အပိနု ဟနုကာ=အပိ နော+ဟနုကာ၊ တေသုဖြင့် ဩကို ဥပြု။[၃]
(နဲ)　အမှာကံ-ဟူသော အနက်ကိုဟောသော နောသဒ္ဒါကို "နောဿ နု အမှတ္တေ(နီတိ-၁၁၂)ဟူသော နီတိသုတ်ဖြင့် နုပြု။
(နဲ)　လောပဥ္စ တတြာကာရော-ဖြင့် ဩကိုချေ၊ အကာရောနောင် ထိုင်သော စသဒ္ဒါဖြင့် ထိုကျေရာ၌ ဥလာ။(နောမတိ)
　　ဘောဇနံ ဟနတိ ဟိံသတိ ဧတေဟီတိ ဟနူ။ ဟန+ဏု။[၄]
(နဲ)　ဟနန္တိ ဩဒနာဒီသု ဝဏ္ဏဝိသေသံ နာသေန္တီတိ ဟနူ။[၅]

၁။ပန်းကုံး။ ၂။ဂါထာသျှ။ ၃။ကစ်ဘာ-၁၁၁၅။ ၄။ကစ်-၆၇၁။ ၅။မောဂ်-၇၊၂။

http://www.dhammadownload.com

ဟန+ဥ၊ ထိ, ပုံ။ ဟန္ထယေဝ ဟနုကာ။

သန္တာ= သမ္ပတ္တိ ခိဇ္ဇန္တီတိ သန္တာ။[၁] သမု-ခေဒေ၊ ဒိ၊ တ။
သန္တသဒ္ဒါ ခေဒ-ပင်ပန်းခြင်းအနက်ဟောတည်း၊ ခေဒအနက်ဟော
သန္တသဒ္ဒါကို လိင်အားလျော်စွာ ပုရိသ, စိတ္တ, ကညာအတိုင်းစဉ်
ရမည်၊ ဤ၌ ကညာအတိုင်းစဉ်ပါ။[၂]
သပ္ပုရိသ, ဝိဇ္ဇမာန, သမာနအနက်တို့၌ ဂစ္ဆန္တာဒိဂိုဏ်းတည်း။

ပါရေမ= ပရဓာတ်၊ ကမ္မသမာပနေ၊ စုရာဒိ၊ ဏေ၊ မ။

(နဲ) ဓာတွတ္ထေ နာမသ္မိ(မောဂ်-၅၊၁၂)သုတ်ဖြင့် ပါရဲဟူသော ဒုတိယန္တ
နာမ်ပုဒ်နောင် ကရဓာတ်၏ အနက်၌ ဏ္ကပစ္စည်းသက်၊ ဏ္ကကို ဧပြု
ဟု ကြံပါ။[၃]

မဟောဒဓိ= ဥဒကံ ဒဓာတီတိ ဥဒဓိ။ ဥဒက-ဓာ+ဏ္က၊ ဥဒကကို ဥဒပြု။
မဟန္တော ဥဒဓိ မဟောဒဓိ။

ဝနံ ဆိန္ဒထ= ဝနန္တိ နံ ဘဇန္တိ မယူရကောကိလာဒယော ဗ္ဗောတိ ဝနံ။
ဝန-ဘူ၊ အ။အဝုတ္တကမ္မသာဓန။ ဝနံဝိယာတိ-နံ။ ကိလေသာတော။

ဝနတော ဇာယတေ ဘယံ= ဝနတောအရ ကိလေသာဆယ်ပါး၊ ဇာယတေ
ဘယံအရ ပဋိသန္ဓေစိတ် ဇေ့ူနဝိသ၊ စေ-၃၅၊ ကဋတ္တာရုပ်အား
ပကတူပ။

ဝနထံ= ဝနေ ထာတိ တိဋ္ဌတီတိ ဝနထော။[၄] ဝန-ထာ၊ ဂတိနိဝတ္တိယံ၊ အ။
ဝနံ ထရတိ တနောတီတိ ဝနထော။[၅] ဝန-ထရဓာတ်+က္ဂ။

နိဗ္ဗနာ=နတ္ထိ ဝနံ ယေသန္တိ နိဗ္ဗနာ။

နရဿ= နေတီတိ နရော။ နီ-နယေ၊ အရော။

(နဲ) နရတိ နေတီတိ နရော။ နရ-နယနပါပုဏေသု၊ အ။

(နဲ) နရိယတိ သကေန ကမ္မေန နိယျတီတိ နရော။[၆]

နာရိသု= နရဿ ဣမာ နာရိယော။ နရပုဒ်၊ ဏ၊ ဤ။[၇]

၁။နိရုတ္တိ-၄၈၈။ ၂။နီတိပဒ-၂၃၈။နိရုတ္တိ-၈၈၊ဂါထာသျှ။ ၃။ဂါထာသျှ။
၄။နီတိဓာ-၆၈။ ၅။သုတ္တနိဒ္ဒေ-၁၊၂၂။ ၆။နီတိပဒ-၁၅၁-၂။ ၇။ဟောနံ၌-၂၃၀။

နာရိ-၌ "နရေန ယောဂတော နာရီ၊ နရဿ အယံ နာရိ"ဟု ဆို။

ပဋိဗဒ္ဓမနော= ပဋိဗဇ္ဈတီတိ ပဋိဗဒ္ဓံ။ ပဋိဗဒ္ဓံ မနော ယဿာတိ-နော။

ဝစ္ဆော= ဝဒတီတိ ဝစ္ဆော။ ဝဒ+ဆ။[၁]

(နဲ) မာတုယာ သမီပေ ဝသတီတိ ဝစ္ဆော။ ဝသ-နိဝါသေ၊ ဆ။[၂]

ခီရပကော= ဒုဟာဏေန ခီယတီတိ ခီရံ။ ခိ-ခယေ၊ ဤရ။[၃]

ခီရံ ပိဝတီတိ ခီရပကော။ ခီရ-ပါဓာတ်+ဏွု။

၉။ သုဝဏ္ဏကာရတ္ထေရဝတ္ထု

အသုဘကမ္မဋ္ဌာနံ= တိဋ္ဌတိ ဧတ္ထာတိ ဌာနံ။ ကမ္မဿ ဌာနံ ပဝတ္တိဋ္ဌာနံ-နံ။

အသုဘံ စ တံ ကမ္မဋ္ဌာနံ စာတိ-ဋ္ဌာနံ။(အာရုံကမ္မဋ္ဌာန်း)

(နဲ) တိဋ္ဌတိ ပဝတ္တတိ ဧတေန, ဧတသ္မာ ဝါ ဖလန္တိ ဌာနံ။

ကမ္မဿ ဌာနံ ပဒဋ္ဌာနံ ကမ္မဋ္ဌာနံ။[၄]

အသုဘေသု ကမ္မဋ္ဌာနံ အသုဘကမ္မဋ္ဌာနံ။(အာရမ္မဏိကကမ္မဋ္ဌာန်း)

ကမ္မဋ္ဌာန်းသည် အာရုံကမ္မဋ္ဌာန်း, အာရမ္မဏိကကမ္မဋ္ဌာန်း-ဟု နှစ်မျိုးရှိ၏၊ ထိုတွင် ပထဝီကသိုဏ်းစသော အာရုံ, တေဘူမက သင်္ခါရဟူသော အာရုံများသည် အာရုံကမ္မဋ္ဌာန်းတည်း၊ ပွားများ အားထုတ်မှုသည် အာရမ္မဏိကကမ္မဋ္ဌာန်းတည်း။

ဤ၌ကား အဒါသိ-ဟူသော စကားအရ အာရုံကမ္မဋ္ဌာန်းသာ သင့်ပါသည်။

(နဲ) အသုဘေ ပဝတ္တံ, အသုဘန္တိ ဝါ ပဝတ္တံ ဘာဝနာကမ္မံ အသုဘကမ္မံ။

အသုဘဘာဝနာကမ္မံ-ဟူလိုလျက် ဘာဝနာပုဒ်ကိုချေ၍ 'အသု ဘကမ္မံ' ဟု ဖြစ်၏။

အသုဘကမ္မမေဝ ဌာနံ ကာရဏံ အသုဘကမ္မဋ္ဌာနံ။[၅](အာရုံ)

၁။မောဂ်-၇၄၃။ ၂။ဓာတု-၁၆။ ၃။ဓာန်ဋီ-၆၆၁။ ၄။ရူ-၂၄၇၃-၄။ ၅။ဝဇီရဗုဒ္ဓိ-၁၄၉။

http://www.dhammadownload.com

http://www.dhammadownload.com

(နဲ) အသုဘကမ္မဿ ဌာနံ ပဒဋ္ဌာနံ အသုဘကမ္မဋ္ဌာနံ။(အာရမ္မဏိက)
သဥပမံ- သဟ ဥပမာယ ယံ ဝတ္တတီတိ သဥပမံ။(ကမ္မဋ္ဌာနံ)
အဇ္ဈာသယော- အာသယတိ ဤစ္ဆတီတိ အာသယော။ ဆန္ဒော။
အာသယောဝေ အဇ္ဈာသယော။
(နဲ) အဓိကော အာသယော အဇ္ဈာသယော။ (ဥဋ္ဌာရစ္ဆန္ဒော)[၁]
ဗုဒ္ဓဝေနေယျော- ဝိနေတဗ္ဗောတိ ဝေနေယျော။ ဝိ-နီ+ဏျ။
ဗုဒ္ဓေဟိ ဝေနေယျော ဗုဒ္ဓဝေနေယျော။
ဘုရားရှင်တို့သည် ဆုံးမထိုက်သူ။
အာသယာနုသယဉာဏံ- အာသယန္တိ နိဿယန္တိ ဧတ္ထာတိ အာသယော။
မိစ္ဆာဒိဋ္ဌိဖြင့်ရင်း သမ္မာဒိဋ္ဌိဖြင့်ရင်း ကာမစသည်တို့ဖြင့်ရင်း နေက္ခမ္မ
စသည်တို့ဖြင့်ရင်း ထုံမွမ်းအပ်သော ခန္ဓာအစဉ်။[၂]
(နဲ) အာဂမ္မ စိတ္တံ သေတိ ဧတ္ထာတိ-ယော။ အာ-သိ+အ။
သတ္တဝါတို့၏ စိတ်၏ လာရောက်၍ ကိန်းအောင်းတည်နေရာဌာန၊
မူရင်း အတွင်းဓာတ်ခံသဘောသည် စိတ်၏အာသယမည်၏။
ထိုအာသယသည် သဿတဒိဋ္ဌိ, ဥစ္ဆေဒဒိဋ္ဌိ, ဝိပဿနာဉာဏ်
ဟူသောအနုလောမိကာခန္တိ, မဂ်ဉာဏ်ဟူသော ယထာဘူတဉာဏ်
အားဖြင့် ၄-မျိုးရှိ၏။[၃]
(နဲ) ဆန္ဒနှင့် ဉာဏ်။
ဒေဝဒတ်စသော ဆန့်ကျင်ဘက်သတ္တဝါတို့၌ပင် အမြဲ အကျိုးကို
လိုလားသည့် အလွန်မြင့်မြတ်သော ဆန္ဒတော်နှင့်, ပညိန္ဒြေမရင့်ကျက်သေး
သောသတ္တဝါတို့၏ ပညိန္ဒြေရင့်ကျက်မှုကို စောင့်မျှော်ဆင်ခြင်သည့်ဉာဏ်
တော်တို့သည် အာသယမည်၏။[၄] ဤပုဒ်၌ "ဉာဏံ"သိ၏ဟူသော စကား
အရ ရှေ့နည်း ၂-ပါးသည်သာ သင့်လျော်၏။

၁။ဋ-၁၄၉။ ၂။မဟာနိဒ္ဒေ-၄-၂၅၈။ ၃။သာရတ္ထ-၁၊၂၄၉။ ၄။တိပိဓာန်။

(နဲ) အာသယန္တိ နိဝသန္တိ ဧတ္ထာတိ အာသယော။[1]
(နဲ) အာဂန္တွာ သေတိ ဥပ္ပဇ္ဇတိ စိတ္တံ ဧတ္ထာတိ အာသယော။[2]
အနု အနု သန္တာနေ သေတီတိ အနုသယော။

ကိန်းဝပ်ခြင်းအခိုက်အတန့်ရှိသော ကိလေသာတို့ကို အနုသယတို့ဟု ဆိုကုန်၏။

မုချအားဖြင့် အနာဂတ်ကိလေသာတို့တည်း၊ အတိတ်, ပစ္စုပ္ပန်ကိလေသာတို့သည်လည်း ထိုကိန်းဝပ်ခြင်းသဘောရှိကုန်သည်၏ အဖြစ်ကြောင့် အနုသယတို့ဟုပင် ဆိုအပ်ကုန်၏။

အပ္ပဟီနဋ္ဌေန-ဟု ဆိုသည့်အတွက် မပယ်ရသေးသည့် ကိလေသာတိုင်းကိုလည်း အနုသယဟု မဆိုလို။

မပယ်ရသေးသည်၏ အဖြစ်ကြောင့် ထာမဂတ-အားအစွမ်းရှိသည်၏ အဖြစ်သို့ရောက်ကုန်သော ကိလေသာတို့ကိုသာ အနုသယတို့ဟု ဆိုအပ်ကုန်၏။

ထာမဂတဟူသည် အခြားကိလေသာတို့နှင့် မသက်ဆိုင်သော ကာမရာဂစသည်တို့၏သာ သီးခြားဖြစ်သော သဘောတည်း။

အာသယော စ အနုသယော စ အာသယာနုသယော။
ဇာနာတီတိ ဉာဏံ။ အာသယာနုသယံ ဉာဏံ-ဏံ။
(နဲ) အာသယာနုသယေ ဉာဏံ အာသယာနုသယဉာဏံ။

သဿတဒိဋ္ဌိစသော လေးပါးသော အတွင်းဓာတ်ခံသဘောဟူသော အာသယနှင့် ကာမရာဂါနုသယစသော ၇-ပါးသော အနုသယကို ဟုတ်မှန်စွာသိသော ဉာဏ်။[3]

ဗုဒ္ဓစက္ခုဟူသော မဟာကြီဉာဏ် ၄-ရှိ ပညာတည်း။

ဥပစာရဗ္ဗာနံ ဥပ္ပဇ္ဇိ= အပ္ပနာယ သမီပေ စရတီတိ ဥပစာရံ။

ဗျဓိကရဏသမာသ်၊ ဥပ သမီပအနက်ဟော။

၁။အဘိဋ္ဌ-၂၄၃၉။ ၂။ဋ္ဌ-၁၁၆၅။ ၃။တိပိဓာန်။

http://www.dhammadownload.com

(နဲ) အပွန် ဥပေစ္စ စရတိတိ ဥပစာရံ။ တုလျာဓိကရဏာသမာသ်၊ ဥပသဒ္ဒါ ဥပဂမနတ္ထအနက်ဟော။ ဥပစာရမေဝ ဈာန်-နံ။[၁]

ပြိုင်= ဥပစာရဈာန်အရ မဟာကုသိုလ် ၄-ရှိ ဈာန်အင်္ဂါငါးပါးသည်၊ ဥပပ္ပဒ္ဓိအရ ကြွင်းမဟာကုသိုလ်စိတ္တုပ္ပာဒ်အား သဟဇာတ။

ပဌမဈာန် နိဗ္ဗတ္တေတ္ထာ= ကြိယာပုဒ်၌ ဟေတုကတ္တုအရ ဝေါဟာရိုကိစ္စတပ်သော မဟာကုသိုလ် ၄-ပါးသည်၊ သုဒ္ဓကတ္တုအရ ပဌမဈာန်စိတ္တုပ္ပာဒ်အား အနန္တရ။

(နဲ) ပဌမဈာန်အရ ပဌမဈာန်ရှိ ဈာန်အင်္ဂါငါးပါးသည် နိဗ္ဗတ္တေတ္ထာ၌ အန္တောကြအရ ကြွင်းပဌမဈာန်စိတ္တုပ္ပာဒ်အား သဟဇာတ။

ဝသီဘူတော= ပသန် ဝသီ။ (ယောဂိနော အာဝဇ္ဇနသတ္တိ)[၂]

ဝသီ ဟုတွာ ဘူတော ဝသီဘူတော။

ဈာန်အင်္ဂါကို မနောဒွါရာဝဇ္ဇန်းဖြင့် ဆင်ခြင်ခြင်း၌ ယောဂီပုဂ္ဂိုလ်၏ စွမ်းနိုင်သည်၏အဖြစ်တည်း။ ဝါ-အစွမ်းသတ္တိတည်း။

ဈာနကိဋ္ဌံ ကိဋ္ဌေန္တော= ဈာနကိဋ္ဌံအရ စတုတ္ထဈာန်ရှိ ဥပေက္ခာ, ဧကဂ္ဂတာသည် ကိဋ္ဌေန္တောအရ ကြွင်းစတုတ္ထဈာန်စိတ္တုပ္ပာဒ်အား သဟဇာတ။

(နဲ) ဈာနကိဋ္ဌံအရ ရှေးရှေးစတုတ္ထဈာန်ဇောသည် ကိဋ္ဌေန္တောအရ နောက်နောက်စတုတ္ထဈာန်ဇောအား အနန္တရ။

သော ဈာနာ ဝုဋ္ဌာယ= ဈာနာအရ အဆုံးဖြစ်သော စတုတ္ထဈာန်ဇောသည် ဝုဋ္ဌာယအရ မဟာဝိ-ဉာဏ် ၄-ပါးဟူသော ပဌမဘဝင်အား အနန္တရ။

အနုပါဒိဏ္ဏကံ= ဥပေတေန ကမ္မုနာ အာဒိန္နံ ဥပါဒိဏ္ဏံ။ ဥပ+အာဒိန္န၊ န္နကို ဏ္ဏပြုပါ။ ဥပသည် ဥပေတ(ကပ်ရောက်အပ်ဟူသော)အနက်ကို ဟော၏။ တဏှာဒိဋ္ဌိတို့သည် ကပ်ရောက်အပ်(အာရုံပြုအပ်)သောကံသည် အကျိုး၏အဖြစ်ဖြင့်ယူအပ်သော ကမ္မဇရုပ်များ။

---

[၁] ၁း၄-၁၄၇၇။ [၂] ၂း၄-၂၅၀၅

http://www.dhammadownload.com

ပြိုင်။ ဥပါဒိဏ္ဏက၌ ဥပအရ လောကီကုသိုလ်အကုသိုလ်ကံ၊ အာဒိဏ္ဏအရ ကမ္မဇရုပ်များ။ နာနက္ခဏိက။

ဥပအရ၏ အာရမ္မဏပစ္စယုပ္ပန်ကား တဏှာဒိဋ္ဌိတို့တည်း။

(နဲ) တဏှာမာနဒိဋ္ဌိဝသေန ဥပါဒီယတီတိ ဥပါဒိဏ္ဏံ။

န ဥပါဒိဏ္ဏံ အနုပါဒိဏ္ဏံ။ အနုပါဒိဏ္ဏမေဝ-ကံ။-ဟု သွတ္ထကြံပါ။

ဤနည်း၌ ဥပါဒိဏ္ဏအရ တစ်ကိုယ်လုံးရှိ ရုပ်အားလုံးကို ဥပါဒိဏ္ဏ-ဟု ဆို၏။[၁]

ဥစ္စိန္န။ ဥ-ဆိဒိ+အ+ဟိ။(ပန်း) အရဟတ္တမဂ်ကောက်။

သိနေဟ။ သိနိယှတေ, သိနိယှန် ဝါ သိနေဟော။ သိနိဟ-စု+ဏ။

သာရဒိကံ။ သရဒေ သရဒကာလေ နိဗ္ဗတ္တံ သာရဒိကံ။ သရဒ+ဏိက။

သန္တိမဂ္ဂံ။ ဂစ္ဆန္တိ ဧတေနာတိ ဂါမီ။ သန္တိ ဂါမီ သန္တိဂါမီ။-ဟူလိုလျှက် ဂါမီပုဒ်ကိုချေ၍ သန္တိ-ဟု ဖြစ်၏။ သန္တိ စ သာ မဂ္ဂေါစာတိ-ဂ္ဂေါ။

နိဗ္ဗာန်သို့ရောက်ကြောင်းဖြစ်သော အဋ္ဌင်္ဂိကမဂ်။

ဗြူဟယ။ ဗြူဟစာတ်-ဝမ္မနေ၊ ဏယ၊ ဟိ။ တိုးပွားစေလော။

သုဂတေန။ သောဘနံ ဂတံ ဧတဿာတိ သုဂတော။

(နဲ) သုန္ဒရံ နိဗ္ဗာနံ ဂစ္ဆတီတိ သုဂတော။

(နဲ) သုန္ဒရံ ဌာနံ ဂတော သုဂတော။

(နဲ) သမ္မာ ဂတော သုဂတော။

(နဲ) သမ္မာ ဂဒတီတိ သုဂတော။ သု-ဂဒ+အ။[၂]

၁၀။ မဟာဓနဝါဏိဇဝတ္ထု

ကုသုမ္ဘရတ္တာနံ။ ကုသတိ အဝှါယတီတိ ကုသုမ္ဘံ။[၃] ကုသဓာတ်+ဘ၊ ကုသဓာတ်၏ အဆုံး၌ ဥမ်-လာ၊ ပုံ, နပုံ။

၁။ သင်္ဂြိုဟ်ဘာဋီ-၄၈၆၊ အဋ္ဌသာလိနီ-နိက္ခေပကဏ္ဍ။ ၂။ နီတိဓာ-၃၆၄။ ၃။ မောဂ်-၇၊ ၁၂၉။

http://www.dhammadownload.com

ကုသုမ္ဘောန ရတ္တာနိ ကုသုမ္ဘရတ္တာနိ။ (ဝတ္ထာနိ)

အာတပ္ပံ = အာတာပန် အာတပ္ပံ။ အာ-တပ-ဒါဟေ+ဏျ၊ ကာရိတ်ကျေ။

ဇညာ = ကော ဇာနာတိ-ဟု(မဠ-၄၊၁၇၁)၌ ဖွင့်သောကြောင့် ဇညာ-၌ ဇေယျ ဝိဘတ်ကို ပစ္စုပ္ပန်အနက်၌ သက်ပါ။

သင်္ဂဟံ = သင်္ဂ အာသတ္တိံ အရတိ ဒေတီတိ သင်္ဂဟော။ ငြိကပ်တောင့်တခြင်းကို ပေးတတ်သော မိတ်ဖွဲ့ခြင်း,လာဘ်ထိုးခြင်း,အင်အားစုခြင်းဟူသော ဥပါယ် ၄-ပါး။

မိတ်ဖွဲ့ခြင်းသည် သာမဥပါယ်၊ လာဘ်ထိုးခြင်းသည် ဒါနဥပါယ်၊ အင်းအားစုခြင်းသည် ဘေဒဥပါယ်၊ ဒဏ္ဍဥပါယ်။

(နဲ) သင်္ဂရတိ အနေနာတိ သင်္ဂဟော။ သံ-ဂရဓာတ်၊ ပဋိညာအနက်၊ အပစ္စည်း။ (နဲ) သင်္ဂရဏံ သင်္ဂဟော။

ဤဂါထာ၌ သင်္ဂဟံကို ပုံလိင်မှ နပုံလိင်သို့ ပြန်နေသော လိင်္ဂဝိပလ္လာသ-ဟု ကြံပါ။

(နဲ) yXr m eu f' lw d mo u ÿg[၁]

မဟာသေနေန = သေတိ ဗန္ဓတီတိ သေနာ။

မဟတီ သေနာ ယဿာတိ မဟာသေနော။ မစ္ဆု။

အာတာပီ = အာတာပန် အာတာပေါ။ အာတာပေါ အဿ အတ္ထီတိ-ပီ။

အတန္ဒိတော = တန္ဒတီတိ တန္ဒိတော။ တန္ဒ(တဒိ)ဓာတ်၊ တ၊ က္လလာပါ။

(နဲ) တန္ဒနံ တန္ဒီ။ တန္ဒဓာတ်+ဤ။[၂]

(နဲ) တန္ဒနံ တန္ဒီ။ တန္ဒ+က္လ။[၃]

တန္ဒီ (တန္ဒီ) အဿ အတ္ထီတိ တန္ဒိတော။ တန္ဒပုဒ်+တ။(ပန်း)

န တန္ဒိတော အတန္ဒိတော။ ပျင်းရိခြင်းမရှိသော။[၄]

ဘဒ္ဒေကရတ္တော = ကော ရတ္တိ ကေရတ္တော။

ဘဒ္ဒတီတိ ဘဒ္ဒေါ။ ဘဒိဓာတ်၊ ကလျာဏေ၊ ဒ။[၅]

၁။ဂါယာနိဿယ။ ၂။မောဂ်-၇၊၁၂။ ၃။သူဓိ။ ၄။ဦးဟုတ်စိန်။ ၅။ဓာန်ဋီ-၈၈။

http://www.dhammadownload.com

ဘဒ္ဒေါ ကေရတ္တော အဿာတိ ဘဒ္ဒေကရတ္တော။[၁]

ဝဿံ ၊ ဝဿတိ ပဝဿတိ ဏ္ဍောတိ ဝဿော။ မိုး၌တု။ ဝဿ+ဏ။[၂]

ဟေမန္တဂိမှိသု ၊ ဟိမံ ဟိနောတိ ပဝတ္တတိ ဧတသ္မိန္တိ ဟေမန္တော။

ဟိ-ဂတိယံ၊ အန္တ၊ ဓာတ်အဆုံး၌ မလာ။[၃]

(နံ) ဟိနောန္တိ ပဝတ္တန္တီတိ ဟိမာနိ။ ဟိဓာတ်+မက်။[၄]

(နံ) ဟိံသန္တီတိ ဟိမာနိ။ ဟိံသ+အ၊ သကို မပြု၊ နိဂ္ဂဟိတ်ချေ။[၅]

ဟိမာနိ ဧတ္ထ သန္တီတိ ဟေမော။ ဟိမ+ဏ။

(နု) ဟေမောယေဝ ဟေမန္တော။ ဟေမပုဒ်+အန္တပုဒ်။

ဂစ္ဆတီတိ ဂိမှော။ ဂမု+အ၊ ဂ၏ အကို ဣပြု။[၆]

(နံ) ဂိရတိ ပိဋ္ဌယတီတိ ဂိမှော။[၇] ဂိရ+မ၊ ရကို ဟပြု၊ ဟနှင့် မ ရှေ့နောက်ပြန်။ ဟေမန္တော စ ဂိမှော စ ဟေမန္တဂိမှာ။ (တေသု)

ပုရိသေသု-ကဲ့သို့ ဟေမန္တဂိမှေသု-ဟု ဆိုလိုလျက် တေသုဝုဒ္ဓိဖြင့်(ကောရော အကာရံ ဣကာရံ ဝါ ဂါထံ ပတ္တာ-ဟူသော နီတိသုတ်ဖြင့်)ကော်ကို ဣပြု၍ "ဟေမန္တဂိမှိသု"ဟု ဖြစ်၏။

အန္တရာယံ ၊ သတ္တသန္တာနဿ အန္တရေ ဝေမဇ္ဈေ ဧတိ အာဂစ္ဆတီတိ-ယော။

အန္တရသဒ္ဒူပပဒ ဣဓာတ်+အ။[၈]

(နံ) အန္တရာ ဝေမဇ္ဈေ အာယတိ အာပတတီတိ အန္တရာယော။[၉]

အန္တရာ-အာ+ယာဓာတ်+အ။

၁၁။ ကိသာဂေါတမီဝတ္ထု

သိဒ္ဓတ္ထကာ ၊ သိဒ္ဓါ အတ္ထာ ဧတေသူတိ သိဒ္ဓတ္ထာ။[၁၀]

သိဒ္ဓတ္ထာယေဝ သိဒ္ဓတ္ထကာ။ သွတ္ထကြံ။

(နံ) သိဒ္ဓါ အတ္ထာ ဧတေသူတိ သိဒ္ဓတ္ထကာ။ သမာသန္တ-က ကြံ။

၁။မဥ-၄၊၁၇၁၊ဋီ-၃၊၃၆၆။ ၂။ဓာန်ဋီ-၈၀။ ၃။မောဂ်-၇၊၇၇။ ၄။မောဂ်-၇၊၁၃၄။ ၅။ဓာန်ဋီ-၅၆။
၆။မောဂ်-၇၊၂၂၃။ ၇။ဓာန်ဋီ-၈၀။ ၈။သာရတ္ထ-၁၊၁၅။ ၉။အနုဋီ-၁၊၃။ ၁၀။ဓာန်ဋီ-၄၁၅

http://www.dhammadownload.com

ပုတ္တပသုသမ္ဘတ္တံ- ပသီယန္တိ တာဓိယန္တိ သာမိကေဟီတိ ပသဝေါ။[၁] ပသ+ဥ။
(နဲ) ပသန္တိ ဂေါစရံ ဝိတ္ထာရေန္တီတိ ပသဝေါ။[၂]
(နဲ) ပသဝန္တီတိ ပသဝေါ။[၃] ပ-သု-အဘိသဝေ+ဥ။ ပသ-ဗန္ဓနေဝါ+ဥ။
ပုတ္တာ စ ပသဝေါ စ ပုတ္တပသဝေါ။ သမ္ဘရတီတိ သမ္ဘတ္တော။
(နဲ) သမ္ဘရိတ္တာတိ သမ္ဘတ္တော။ သံ-မဒ+တ။
ပုတ္တပသူဟိ သမ္ဘတ္တော ပုတ္တပသုသမ္ဘတ္တော။
ဗျာသတ္တမနသံ- ဝိသေသေန အာသဇ္ဇတီတိ ဗျာသတ္တံ။
ဝိ-အာ-သဇ္ဇ(သန္ဇ-သဇိ)+တ။
ဗျာသတ္တံ မနသံ ယဿာတိ ဗျာသတ္တမနသော။ (နရော)
ဂိုဏ်းစဉ်-

ဗျာသတ္တမနသော	ဗျာသတ္တမနသာ။
ဘော ဗျာသတ္တမနသ	ဘောန္တော ဗျာသတ္တမနသာ။
ဗျာသတ္တမနသံ	ဗျာသတ္တမနသေ။
ဗျာသတ္တမနသာ, ဗျာသတ္တမနေန	ဗျာသတ္တမနေဟိ, ဘိ
ဗျာသတ္တမနသော,ဗျာသတ္တမနဿ	ဗျာသတ္တမနာနံ
ဗျာသတ္တမနာ,သ္မာ,မှာ	ဗျာသတ္တမနေဟိ, ဘိ
ဗျာသတ္တမနသော,ဗျာသတ္တမနဿ	ဗျာသတ္တမနာနံ
ဗျာသတ္တမနသိ,ဗျာသတ္တမနသ္မိံ, မှိ, ဗျာသတ္တမနေ-	ဗျာသတ္တမနေသု။

ဧတ္ထ ဟိ ပဌမာဒုတိယာဝိဘတ္တီနံ ဧကဝစနပဗဟုဝစနဋ္ဌာနေ စ, တတိယာစတုတ္ထီဆဋ္ဌီသတ္တမီနံ ဧကဝစနဋ္ဌာနေ စ ယထာရဟံ သာဂမော ဘဝတိ အာဒေသသရဝိဘတ္တိသရပရတ္တာ။
(နဲ) ဗျာသတ္တော မနော ယဿာတိ ဗျာသတ္တမနသော။ (နရော။)[၄]
(အယဥ္စ နယော သုခုမော သာဓုကံ မနသိ ကာတဗ္ဗော)

၁။မောဂ်-၇း၂။ ၂။ဓာတွတ္ထ။ ၃။ဓာန်ဋီ-၆၂၀။ ၄။နီတိပဒ-၁၆၃။

http://www.dhammadownload.com

၁၂။ ပဋ္ဌာစာရာဝတ္ထု

တာဏာယ= တာယန် တာဏံ။

(နဲ) တာဏာဘာဝါယ-ဟူလိုလျှက် ဘာဝပုဒ် ကိုချေ။

ဗန္ဓဝါ= ဗန္ဓိယန္တိ သိနေဟဘာဝေနာတိ ဗန္ဓူ။ ဗန္ဓ+ဦ။[1]

ဗန္ဓူယေဝ ဗန္ဓဝါ။ ဗန္ဓုပုဒ်+အ။ ဦကို အဝပြု။[2]

(နဲ) ဗန္ဓန္တီတိ ဗန္ဓူ။ ဗန္ဓုသည် ပုံ, ရတ္တာဒိ၊ ဥကာရန္တ။ ဗန္ဓု, ဗန္ဓူ။ ဗန္ဓဝေါ-ဟု ဘိက္ခုအတိုင်းစဉ်။ ဗန္ဓဝေါ-သည် ပုံ, ပုရိသာဒိစဉ်။

သီလသံဝုတော= သီလေန သံဝုတော သီလသံဝုတော။

နိဗ္ဗာနဂမနံ= ဂစ္ဆတိ ဧတေနာတိ ဂမနံ။ နိဗ္ဗာနဿ ဂမနံ နိဗ္ဗာနဂမနံ။

နိဗ္ဗာနအရ နိဗ္ဗာန်၊ ဂမနအရ အဋ္ဌင်္ဂိကမဂ်၊ အာမိ။

ခိပ္ပံ= ခိပ္ပတိ ပေရတီတိ ခိပ္ပံ။ ခိပ+ပ။[3]

(နဲ) ခိပတိ ခယံ ဂစ္ဆတီတိ ခိပ္ပံ။ ခိပ+ပက်။[4]

၂၁။ ပကိဏ္ဏကဝဂ်

၁။ အတ္တနောပုဗ္ဗကမ္မဝတ္ထု

ကျွန္တွါ= ကျွမ ဓာတ်၊ သိဒ္ဓိယံ၊ တွာ၊ ထိ အာ။ ဓေတိ(ဘူ) ကျွမ္ဘတိ(ဒိ)။

ဖီတာ= ဖာယီဓာတ်+တ+အာ၊ ဝုဒ္ဓိယံ။ ဖာယတိ-စဉ်၊ ဓာတွန်ယကို ချေ၊

ဖာ၏ အာကို ဤပြု။[5]

ဆတ္တာတိဆတ္တံ= အာတပံ ဆာဒေတီတိ ဆတ္တံ။ ဆဒ+တ။[6]

(နဲ) ဆာဒယတီတိ ဆတ္တံ။ ဆဒ-အပဝါရဏေ တ။[7]

(နဲ) ဆာဒိယတိ သံဝရိယတိ အာတပါဒိန္တိ ဆတ္တံ။

ဆတ္တံ အတိက္ကန္တံ အတိဆတ္တံ။[8]

၁။မောဂ်-၇၂။ ၂။ဓာန်ဋီ-၂၄၃။ ၃။ဓာန်ဋီ-၄၀။ ၄။မောဂ်-၇၊၁၁၆။
၅။နိတိဓာ-၁၄၄။ ၆။ကစ်-၆၅၆။ ၇။ဓာန်ဋီ-၃၅၇။ ၈။နိရုဋ်-၂၇၉။

http://www.dhammadownload.com

ဆတ္တာသ အတိဆတ္တံ, ဆတ္တာသ ဥပရိ ကတဆတ္တံ-တ္တံ။[၁]

မဟာပရိစ္စာဂေ= ပရိစ္စဇိတဗ္ဗာတိ ပရိစ္စာဂါ။

မဟန္တာ ဥတ္တမာ ပရိစ္စာဂါ မဟာပရိစ္စာဂါ။ (တေ)

ဂတ္တဝေါက္ကန္တိံ= ဝေါက္ကမတီတိ ဝေါက္ကန္တိ။ ဝိ-အဝ-ကမု+တ။

ဂတ္တံ ဝေါက္ကန္တိ ဂတ္တဝေါက္ကန္တိ။ (ပရိတ္တဋီ-မှီး)

(နဲ) ဝေါက္ကမနံ ဝေါက္ကန္တိ။ ဂတ္တာသ ဝေါက္ကန္တိ ဂတ္တဝေါက္ကန္တိ။

(နဲ) အဝကမနံ အဝကန္တိ။ အဝ-ကမု+တိ။

ဂတ္တဘာဝေန အဝက္ကန္တိ ဂတ္တာဝက္ကန္တိ။ ဂတ္တသဒ္ဒါ ကိုယ်ဝန်သူငယ်ဟော။

ကိုယ်ဝန်သူငယ်အဖြစ်ဖြင့် (အမိဝမ်းသို့) သက်ဝင်ခြင်း။

(နဲ) ဂတ္တေ အဝက္ကန္တိ ဂတ္တာဝက္ကန္တိ။ ဂတ္တသဒ္ဒါ အမိဝမ်းတိုက် အနက်ဟော။

အမိဝမ်း၌ သက်ဝင်ခြင်း။ ဤနည်းအလို "ဂတ္တာဝက္ကန္တိ"ဟု ရှိ၏။[၂]

ပဓာနစရိယံ= စရိယတေ စရဏံ ဝါ စရိယံ။

ပဓာနသ ဝီရိယသ စရိယံ ပဓာနစရိယံ။

ဗောဓိပလ္လင်္ကေ= ဗောဓိယာ သမီပေ(ဝိဒတ္ထာဓိကစတုဟတ္ထန္တရေ ဌာနေ)

ပဝတ္တော ပလ္လင်္ကော ဗောဓိပလ္လင်္ကော။ တသ္မိံ။

မာရဝိဇယံ= မာရေတဗ္ဗာတိ မာရာ။ (ဒေဝပုတ္တာဒယော)

ဝိဇယတေ ဝိဇယော။ မာရာနံ ဝိဇယော မာရဝိဇယော။

သဗ္ဗညုတညာဏပဋိဝေဓံ= သဗ္ဗံ ဇာနာတီတိ သဗ္ဗညူ။ (ဗုဒ္ဓေါ)

သဗ္ဗညုနော ဘာဝေါ သဗ္ဗညုတာ။ (သဗ္ဗညုတညာဏံ)

သဗ္ဗညုတာဝ ဉာဏံ သဗ္ဗညုတညာဏံ။ တာပစ္စယမဗ္ဗေရသ။

ပဋိဝိဇ္ဈနံ ပဋိဝေဓော။ သဗ္ဗညုတညာဏသ ပဋိဝေဓော-ဓော။

ဓမ္မစက္ကံ= ဒေသနာဉာဏ်, ပဋိဝေဓဉာဏ် ၂-ပါးလုံးကောက်။[၃]

တိယာမရတ္တိံ= တယော ယာမာ ဧတိဿာတိ တိယာမာ။

တိယာမာဝ ရတ္တိ တိယာမရတ္တိ။ အစ္စန္တသံယောဂတ္ထ၌ ဒုတိယာ။

၁။အဘိ၄-၂၁၅၄။ ၂။သုတ်ပါထေယျဘာဋီ-၂၅၇။ ၃။ ဣရိတ္တဋီ-၃၃။

http://www.dhammadownload.com

ပင်္ဂါကာယော= ပင္ဂန္တိ ယန္တီတိ ပင်္ဂါကာယော။ ပင္ဂ-ဂတိယံ၊ အာက+အာ။[၁]

ကပ္ပရုက္ခသဴ= ကပ္ပဿ ရုက္ခော ကပ္ပရုက္ခော။

(နဲ) ကပ္ပံ ဌိတော ရုက္ခော ကပ္ပရုက္ခော။[၂]

ဂဂနတလေ= ဂစ္ဆန္တိ ဧတ္ထ ဝိဟင်္ဂါဒယောတိ ဂဂနံ။

ဂမ+န၊ ဂမဓာတ်၏ အဆုံးမကို ဂပြု။[၃]

တာလယတိ ပတိဋ္ဌာတိ ဧတ္ထ ဝတ္ထုဇာတန္တိ တလံ။ တလ+အ။[၄]

ဂဂနဿ တလံ ဂဂနတလံ။

ကမဏ္ဍလုတော= ကဿ ဇလဿ မဏ္ဍော ပသန္နဘာဝေါ ကမဏ္ဍော။

(မံဋီ-) ကမဏ္ဍံ လာတီတိ ကမဏ္ဍလု။ ကမဏ္ဍ-လာဓာတ်+ဥ၊ ပုံ, နပုံ။[၅]

(နဲ) ကံ ဥဒကံ မဏ္ဍံ ပသန္နံ ကတွာ လာတိ ဂဏှာတီတိ ကမဏ္ဍလု။

(နဲ) ကံ ဥဒကံ မဏ္ဍယတီတိ-လု။ (နဲ)ကေန မဏ္ဍယတီတိ-လု။[၆]

မတ္တာသုခပရိစ္စာဂါ= မိနန္တိ ဧတာယာတိ မတ္တာ။ မာ+တ+အာ။

မတ္တာ သုခံ မတ္တာသုခံ။ ပရိစ္စဇနံ ပရိစ္စာဂေါ။

မတ္တာသုခဿ ပရိစ္စာဂေါ မတ္တာသုခပရိစ္စာဂေါ။

ပဿေ ဝိပုလံ သုခံ= ဝိပုလံ သုခံအရ နိဗ္ဗာန်(နိဗ္ဗာန်၏ အာကာရပညတ်)

သည်၊ ပဿေအရ မဟာကုညသံရှိ ပညာအား အာရုံမဟော။ ပြိုင်မရှိ။

၂။ ကုဏ္ဍလုဝ္ပအကဏ္ဍခါဒိကာဝတ္ထု

ကေဝဋ္ဋော= ကေ ဥဒကေ ဝဋ္ဋတီတိ ကေဝဋ္ဋော။ က-ဝဋ္ဋ+အ။

အစိရဝတိယံ= အစိရံ သီဃံ ဂမနံ ဧတိဿံ အတ္ထီတိ-တီ။အစိရ+ဝန္တု+ဤ။

မဇ္ဇာရီ= လီဟာနေန အတ္တနော သရီရံ မဇ္ဇတိ နိမ္မလတ္တံ ကရောတီတိ-ရီ။

မဇ္ဇ-သုဒ္ဓိယံ၊ အာရ၊ ထီ ဤ။[၇]

ဒိပိနီ= ဒိပ္ပတီတိ ဒိပိနီ။[၈] ဒိပ+က္က+က္ကနီ။

၁။ မောဂ်-၇၊၂၀။ ၂။ တန်ဒီ-၂၈။ ၃။ မောဂ်-၇၊၁၀၇။ ၄။ နီတိဓာတု-၃၄၁။

၅။ တန်ဒီ-၄၄၃။ ၆။ မဉ္ဇူ-၄၅၅။ ၇။ မောဂ်-၇၊၁၆၄။ ၈။ ရူဘာဋီ-၂၅၈၅။

http://www.dhammadownload.com

ပရဒုက္ခူပမာနေန= ဥပမီယတေ ဥပမာနံ။ ဥပ-မာ+ယု။
ဒုက္ခဿ ဥပမာနံ ဒုက္ခူပမာနံ။ ပရဿ ဒုက္ခူပမာနံ-နံ။ (တသိ)
ဝေရသံသဂ္ဂသံသဂ္ဂော= သံသဇ္ဇနံ သံသဂ္ဂေါ။ ဝေရေန သံသဂ္ဂေါ-ဂ္ဂေါ။
(နဲ) ဝေရဿ သံသဂ္ဂေါ-ဂ္ဂေါ။(ပန်း) သံသဇ္ဇိတ္ထာတိ သံသဂ္ဂော။(ပန်း)
(နဲ) သံသဇ္ဇတီတိ သံသဂ္ဂော။ ဝေရသံသဂ္ဂေန သံသဂ္ဂော-ဂ္ဂော။

၃။ ဘဒ္ဒိယဘိက္ခုဝတ္ထု

တိဏပါဒုကံ= တေဇတိ ဧတေနာတိ တိဏံ။တိဇ-တေဇနေ၊ ဏက်၊ ဇချေ။[1]
(နဲ) တိဏိယတိ တပ္ပုက္ကေဟီတိ တိဏံ။[2] တိဏ+အ။
ပဇ္ဇတိ ယာတိ ဧတာယာတိ ပါဒုကာ။[3] ပဒ-ဂမနေ၊ ဏုက+အာ။
တိဏေန ကတာ ပါဒုကာ တိဏပါဒုကာ။
(နဲ) တိဏမယာ ပါဒုကာ တိဏပါဒုကာ။[4]
ဟိန္တာလပါဒုကံ= တလတီတိ တာလော။ တလ+ဏ။[5]
ပမာဏတော တာလတော ဟီနော ဟိန္တာလော။
တာလ+ဟီနော-ဟူလိုလျှက် ရှေ့နောက်ပြန်၍ ဟီနတာလော
ဟု ဖြစ်ရာ ရဿပြု၊ နခွင်းချေ ကပ်။[6]
ဟိန္တာလေန ကတာ ပါဒုကာ ဟိန္တာလပါဒုကာ။
အပဝိဒ္ဓံ= အပဝိဇ္ဈတေတိ အပဝိဒ္ဓံ။ (နဲ)အပဝိဓီယတေတိ အပဝိဒ္ဓံ။
အပ-ဝိဓောတ်+ကာရ-ပြုခြင်းအနက်ဟော၊ ဘူ၊ တ။[7]
ဥန္နဠာနံ= နဠောဝိယာတိ နဠော။ ကျူရိုးအလား ထောင်လွှားသောမာန။
ဥဂ္ဂတော နဠော ဧတေသန္တိ ဥန္နလာ။[8]
သုသမာရဒ္ဓါ= သမ္မာ အာရဘီယတေတိ သမာရဒ္ဓါ။ (ကာယဂတာသတိ)
သုဋ္ဌု သမာရဒ္ဓါ သုသမာရဒ္ဓါ။ သု-သံ-အာ-ရဘ+တ+အာ။

၁။မောဂ်-၇၆၇။ ၂။ဓာတွတ္ထ။ ၃။မောဂ်-၇၂၄။ ၄။ပါစိယော-၃၃၈၊၅၈၅။
၅။ဓာတွတ္ထ။ ၆။သူစိ။ ၇။ဂါထာနိဿယ။ ၈။ဥဒါနဋ္ဌ-၂၁၆။

http://www.dhammadownload.com

ယေသံ = ဆင်ရဲ၏ တတိယာအနက်၊ နံ၊ ကံဟော တအယှဉ်။
ကာယဂတာသတိ= ကာယေ ပဝတ္တာ ဂတာ ကာယဂတာ။[၁]
(နဲ) ဂစ္ဆတိ ပဝတ္တတီတိ ဂတာ။ ကာယေ ဂတာ ကာယဂတာ။
ကာယဂတာ စ သာ သတိ စာတိ ကာယဂတာသတိ။
သမာသ်, ဝါကျ နှစ်မျိုး=

ကာယဂတာနှင့် သတိသည် တုလျာဓိကရဏဖြစ်၍ ဒွိပဒေ တုလျာဓိကရဏေ ကမ္မဓာရယော-သုတ်အရ သမာသ်ဖြစ်နိုင်၏။

ဝိဘာသာရုက္ခတိဏ-စသောသုတ်မှ ဝိဘာသာသဒ္ဒါလိုက်လာသောကြောင့် အရတူသော်လည်း သမာသ်မစပ်လိုသောအရာ၌ "စိတ္တော ဂဟပတိ"ကဲ့သို့ ဝါကျလည်း ဖြစ်နိုင်၏။

ဗုဒ္ဓါနုဿတိ စသည်၌ အနုပါ၍ ကာယဂတာသတိစသည်၌ အနုသဒ္ဒါမပါရခြင်းအကြောင်း= ဗုဒ္ဓစသည်တို့၏ ဂုဏ်တို့သည် ပရမတ်တရားများဖြစ်၏၊ အလွန်နက်နဲ၏၊ အဖန်ဖန်အထပ်ထပ် ရှုမှသာ ထင်မြင်နိုင်သောကြောင့် ဗုဒ္ဓါနုဿတိ-ဟု အနုသဒ္ဒါနှင့်တကွ ဆိုသည်။

ကာယနှင့် အာနာပါနတို့ဝယ် ကာယဟူသည် ကောဋ္ဌာသပညတ်တရားတည်း၊ အာနာပါနဟူသည် ဝါယောဓာတ်အပေါင်းဖြစ်သော သမူဟပညတ်ပင်တည်း၊ ထိုသို့ ပညတ်ဖြစ်၍ ပရမတ်အာရုံများလောက် မသိမ်မွေ့ မခက်ခဲသဖြင့် အနုသဒ္ဒါမထည့်ဘဲ ကာယဂတာသတိ, အာနာပါနဿတိ-ဟု ဟောပြတော်မူဟန်တူသည်။[၂]

ရှေးသတိရှစ်ပါးတို့သည် နူးညံ့သောပရမတ္ထအာရုံများဖြစ်၍ ထင်နိုင်ခဲသောကြောင့် အနုသဒ္ဒါထည့်ရသည်။

နောက်သတိနှစ်ပါးသည်ကား ကြမ်းတမ်းသိလွယ်သောပညတ်အာရုံဖြစ်၍ ထင်လွယ်သောကြောင့် အနုသဒ္ဒါမထည့်ခြင်းဖြစ်၏။[၃]

၁။မဋီ-၃၊၃၁၅။ ၂။သဂြိုဟ်ဘာဋီ-၆၄၈။ ၃။မစိုးရိမ်ဋီကာကျော်အဖြေ-၇၄၄။

http://www.dhammadownload.com

သာတစ္စကာရိနော- သမန္တတော တနောတီတိ သတတံ။[၁] သံ-တနု+တ။
သတတံယေဝ သာတစ္စံ။ သတာတ+ဏျ။ (ဌ)
ကရောန္တိ သီလေနာတိ, ကာရိနော။ သာတစ္စံ ကာရိနော-နော။
(နဲ) သတတဿ ဘာဝေါ သာတစ္စံ။[၂]

၄။ လကုဏ္ဍကဘဒ္ဒိယတ္ထေရဝတ္ထု

မာတရံ ပိတရံ ဟန္တွာ- မာတာဝိယာတိ မာတာ။ (နဲ)သဒိသူကြဲ။
မာတရံအရ တဏှာ၊ ပိတရံအရ မာနသည် ဟန္တွာ၌ ဓာတ်အရ အရဟတ္တမဂ်ဉာဏ်အား ပကတူပ။
မာတရံအရ ဒိဋ္ဌိဂတဝိပ္ပယုတ်ရှိ တဏှာသည်၊ ပိတရံအရ ဒိဋ္ဌိဂတဝိပ္ပယုတ်ရှိ မာနအား သဟဇာတ။
ဒိဋ္ဌိဂတသမ္ပယုတ်ရှိတဏှာသည်၊ မာနအား ပကတူပ။
ရာဇာနော- ရာဇန္တိ ဒိပ္ပန္တီတိ ရာဇာနော။ သဿတဒိဋ္ဌိ, ဥစ္ဆေဒဒိဋ္ဌိ-တို့ယူ။
ခတ္တိယေ- ခေတ္တာနံ အဓိပတိနော ခတ္တိယာ။
ခတ္တဿ အပစ္စာနိ ခတ္တိယာ။
သာနုစရံ- အနုစရတီတိ အနုစရော။ အနုသဒ္ဒါ ပစ္ဆတ္ထဟော။[၃]
နောက်လိုက်, အတူသွားဖော်သွားဖက်။
အနုစရောဝိယာတိ အနုစရော။ နန္ဒီရာဂကောက်။
သဟ အနုစရေန ယံ ဝတ္တတီတိ သာနုစရံ။ (ရဋ္ဌ)
အနီယော- န+ဤဃ။ (နဲ) န+နီဃ။ နတ္ထိ ဤဃော ယဿာတိ အနီယော။
(န) နတ္ထိ အဓိဂမနတ္ထံ ဤဟာ ဧတ္ထာတိ နီဃော။ န+ဤဟာ၊ ဟကို ဃပြု။ (နဲ) နိဟန္တိ ပုညံ ဟိံသတိ ဂစ္ဆတီတိ နီဃော။ နိ-ဟန၊ ဏ။
(နဲ) ပုညံ ဝါ န ဟန္တိ န ဂစ္ဆတီတိ နီဃော။ ဆင်းရဲ။[၄]

၁။ဓာန်ဋီ-၄၁။ ၂။ပန်းကုံး။ ၃။ဓာန်ဋီ-၃၈၀။ ၄။ဓာန်ဋီ-၈၉။

http://www.dhammadownload.com

နတ္ထိ နီယော ယဿာတိ အနီယော။

ရာဂစသောကိလေသာဆင်းရဲမရှိသူ ရဟန္တာ။

သောတ္တိယေ- သုတ္တံ အဓျယန္တေတိ သောတ္တိယာ။ သဒ္ဒိသူကြံ။

သုတ္တပုဒ်နောင် အဓိတေအနက်၌ ဏိကသက်၊ ဝုဒ္ဓိပြု၊ ကကို ယပြု၊ သုတ္တဝယ် "တ္တ"သံယုဂ်နှောင်းရကား ဝုဒ္ဓါဒိသရဿ ဝါ-ဖြင့် ဝုဒ္ဓိအပြုကို တားမြစ်သောကြောင့် "သုတ္တိယ"ဟု ရှိသင့်သော်လည်း "နေန နိဒ္ဒိဋ္ဌ အနိစ္စံ"ဟူသော ပရိဘာသာအရ အသံယော ဂန္တ-ဟု နမြစ်သော အစီအရင်မမြဲ၊ ထို့ကြောင့် သံယုဂ်နှောင်းသော်လည်း ဝုဒ္ဓိပြု၍ သောတ္တိယ-ဟု ဖြစ်၏။

(နဲ) ဆန္ဒံ အဓျယန္တေတိ သောတ္တိယာ။ ဆန္ဒပုဒ်နောင် ဏသက်၊ ယဒနုသုတ်ဖြင့် ဆန္ဒကို သောတ္တိယ-ပြု။

(နဲ) သုတိံ အဓျယန္တေတိ သောတ္တိယာ။ သုတိပုဒ်နောင် အဓိတေ အနက်၌ ဏ္ယသက်၊ တမာဒိဂိုဏ်းဖြစ်သောကြောင့် သုတိ-ကို သောတ္တပြု။[၁]

ဝေယဂ္ဃပဉ္စမံ= ဝိနိဟန္တွာ အာဃာယတီတိ ဗျဂ္ဃော။[၂]

ဝိ-အာ-ဃာဓာတ်+ဂန္ဓောပါဒါနေ၊ ဒိဝါဒိ၊ တ။

(နဲ) ဝိဝိဓေ သတ္တေ အာဟနတိ ဘုသော ဃာတေတီတိ-ဗျဂ္ဃော။

ဝိ-အာ-ဟနဓာတ်၊ ရ။[၃]

ဗျဂ္ဃောဟိ အနုစရိတော ဝေယဂ္ဃော။ (ပဌော)

ဝေယဂ္ဃောဝိယာတိ ဝေယဂ္ဃံ။ (ဝိစိကိစ္ဆာနီဝရဏ)

ဝေယဂ္ဃံ ပဉ္စမံ အဿာတိ ဝေယဂ္ဃပဉ္စမံ။[၄]

ပြိုင်- သမာသ်ပုဒ်အရ ဝိစိကိစ္ဆာနီဝရဏ၊ အညပုဒ်အရ ဥဒ္ဒစ္စနီဝရဏ အား သဟဇာတ။ ကြွင်းနီဝရဏအပေါင်းတို့အား ပကတူပ။

(နဲ) ဗျဂ္ဃော စရတိ ဧတ္ထာတိ ဝေယဂ္ဃော။[၅]

၁။ဂါထာနိဿယ။ ၂။ဓာန်ဋီ-၆၁၁။ ၃။နီတိဓာ-၁၁၅။ ၄။ဂါထာနိဿယ။ ၅။ပန်းကုံး။

http://www.dhammadownload.com

(နဲ) ဗျဂ္ဃဿ ကုစ္ဆိတိ ဝေယျဂ္ဃံ။ ဗျဂ္ဃဿ ကုဒံ ဝေယျဂ္ဃံ။[၁]

၅။ ဒါရုသာကဋိကပုတ္တဝတ္ထု

ဗုဒ္ဓါနုဿတိယံ= အနု ပုနပ္ပုနံ သတိ အနုဿတိ။
(နဲ) သဒ္ဓါပဗ္ဗဇိတဿ ကုလပုတ္တဿ အနုရူပါ သတိ အနုဿတိ။
ဗုဒ္ဓံ အာရဗ္ဘ ဥပ္ပန္နာ အနုဿတိ ဗုဒ္ဓါနုဿတိ။[၂]
ပြင်= ဗုဒ္ဓအရ ဘုရားရှင်တို့၏ အရဟံအစရှိသောဂုဏ်တော်တို့သည် အနုဿတိအရ မဟာကုရှိ သတိအား အာရမ္မဏ။
ယင်းကမ္မဋ္ဌာန်း၌ အပ္ပနာမဖြစ်ခြင်းအကြောင်း=
ဗုဒ္ဓဂုဏာဒိနံ ပရမတ္ထဘာဝတော အနေကဝိဓတ္တာ ဧကဿ
· ပိ ဂမ္ဘီရဘာဝတော စ ဗုဒ္ဓါနုဿတိအာဒီသု ဒသသု ကမ္မဋ္ဌာနေသု
အပ္ပနာဝသေန သမာဓိဿ ပတိဋ္ဌာတုံ အသက္ကုဏေယျတ္တာ။[၃]
ပရိစိတတ္တာ= ပရိ ပုနပ္ပုနံ စိယတေတိ ပရိစိတာ။ ပရိ-စိ+တ+အာ။
ပရိစိတာယ ဘာဝေါ ပရိစိတတ္တံ။ (တဿ)
ဒါရုသာကဋိကဿ= သက္ကောတိ ဘာရံ ဝဟိတုန္တိ သကဋော။[၄]
သက+အဋ။ ပုံ, နပုံ၊ သက္ကတိ(ဘူ) သကျတိ(ဒိ) သက္ကောတိ(တ)
သက္ကုဏာတိ(သွာ)
ဒါရူနံ ပုဏ္ဏော သကဋော ဒါရုသကဋော။
(နဲ) ဒါရူဟိ ပုဏ္ဏော သကဋော ဒါရုသကဋော။
ထင်းတို့ဖြင့် ပြည့်သောလှည်း။ (ဒါရူနံ သကဋံ ပူရေတွာ-ထောက်)
ဒါရုသကဋေန စရတီတိ-ကော။ ဒါရုသကဋ+ဏိက။[၅]
မန္တေသဓေဟိ= မုနာတိ ဇာနာတိ ဓမ္မံ အနေနာတိ မန္တော။
မုန+တ။ ဝေဒကျမ်းဂန်, မန္တန်။ ရောဂံ ဩသာပေတီတိ ဩသဓံ။

၁။ပန်းကုံး။ ၂။ဝိသုဒ္ဓိ-၁၊၁၉၁။ ၃။ဋီကာကျော်-၂၆၁။ ၄။မောဂ်-၇၊၅၃။ ၅။တိပိဒေန်။

http://www.dhammadownload.com

ဥသ-ဒါဟေ+ဓ။ ဉသတိ, ဩသတိ(ဘူ) ဥဏှတိ(ဂဟာဒိ)

မန္တော စ ဩသဓံ စ မန္တောသဓာနိ။ (တေဟိ)

သုပ္ပဗုဒ္ဓံ= ပဗုဇ္ဈန္တီတိ ပဗုဒ္ဓါ။ သုဋ္ဌု ပဗုဒ္ဓါ သုပ္ပဗုဒ္ဓါ။(တံ) ကြိယာဝိသေသန။

ဂေါတမသာဝကာ= ဂေါတမဿ ပုတ္တော ဂေါတမော။

ဘဂဝတော ဝစနံ သုဏန္တီတိ သာဝကာ။

(နဲ) သဝနန္တေ ဇာတာ သာဝကာ။ ဂေါတမဿ သာဝကာ-ကာ။

ကာယဂတာ= ကာယအရ ၃၂-ပါးသော ကောဋ္ဌာသပညတ်၊ နဝသိဝထိက ၌ဖြစ်သော အသုဘပညတ်၊ ၃၂-ကောဋ္ဌာသ၌ဖြစ်သော အကျဉ်းအားဖြင့် ၄-ပါးသောဓာတ်၊ အကျယ်အားဖြင့် ၄၂-ပါးသောဓာတ်သည် ဂတာအရ မဟာကုရှိ သတိအား အာရမ္မဏ။

(နဲ) ကာယအရ အဇ္ဈတ္တရုပ်၊ ထိုအဇ္ဈတ္တရုပ်၌ဖြစ်သော နီလကသိုဏ်းစသော ကသိုဏ်းပညတ်သည် ဂတာအရ မဟာကုရှိ သတိအား အာရမ္မဏ။

(နဲ) ကာယအရ နီလကသိုဏ်းစသော ကသိုဏ်းပညတ်ကိုမှီ၍ ရအပ်သော ရူပကုသိုလ်ဈာန် ဂတာအရ ဈာန်းစျာန်ရှိ သတိအား အာရမ္မဏ။ (နဲ) သဟဇာတ။

အဟိံသာယ= န ဟိံသာ အဟိံသာ။

ပြိုင်• အဟိံသာအရ မဟာကုသိုလ်နှင့် ရူပကုသိုလ် ပ-ဒု-တ ဈာန်ရှိ ကရုဏာသည်၊ ရတောအရ မဟာကု, ရူပကု ပ-ဒု-တ ဈာန်စိတ်အား သဟဇာတ။ အကြီး ၄၊ ည, သမ်။

ဘာဝနာယ ရတော မနော=

ဘာဝနာယအရ မဟာကုသိုလ်, ရူပကုသိုလ် ပ-ဒု-တ ဈာန်ရှိ အဒေါသ၊ ရတောမနောအရ မဟာကု, ရူပကုသိုလ် ပ-ဒု-တ ဈာန်စိတ်အား သဟဇာတ၊ အကြီး-၄၊ ည, သမ်၊ ဟော။

၁။ရှ-၃၆၅။

http://www.dhammadownload.com

၆။ ဝဋ္ဋီပုတ္တကဘိက္ခုဝတ္ထု

ကောမုဒိယာ= ကုယံ မောဒတီတိ ကုမုဒံ။

ကုမုဒံ ဧတ်ိဿာ အတ္ထီတိ ကောမုဒီ။ ကုမုဒ+ပဟူတ(ဗဟုတ္တ)အနက်၌ (နဲ)အတိသယအနက်၌ သဒ္ဒါဒိတော ဏ-ဖြင့် ဏသက်၊ ကတ္တိဧဝ ဤသက်။[၁]

တူရိယာနံ= တုရိယန္တေ ဧတေဟီတိ တူရိယာနိ။ တုရ+ဏျ။[၂]

ဒုပ္ပဗ္ဗဇ္ဇံ= ပဗ္ဗဇနံ ပဗ္ဗဇ္ဇာ။ ဒုက္ခာ ပဗ္ဗဇ္ဇာ ဧတ္ထာတိ ဒုပ္ပဗ္ဗဇ္ဇံ။ (သာသနံ)

ဒုက္ကရာ ပဗ္ဗဇ္ဇာ ဧတ္ထာတိ ဒုပ္ပဗ္ဗဇ္ဇံ။ (သာသနံ)

ခဲယဉ်းသော ရှင်ရဟန်းအဖြစ်သို့ ရောက်နိုင်ခြင်းရှိရာ သာသနာ။

ခဲယဉ်းစွာပြုအပ်သော ရှင်ရဟန်းအဖြစ်ရှိရာ သာသနာ။[၃]

ဤပုဒ်ကို တိပိဋကနိ၌ ဣတ္ထိလိင်, နပုံလိင်ဟု ဆို၏။

ခဲယဉ်းသဖြင့်ပြုအပ်သော ရှင်ရဟန်း၏အဖြစ်။

ပြုနိုင်ခဲသော ရှင်ရဟန်း၏အဖြစ်၊-ပြန်ဆို၏။

(နဲ) ဒုက္ခေန ပဗ္ဗဇီတဗ္ဗန္တိ ဒုပ္ပဗ္ဗဇ္ဇံ။(သာသနံ)

ခဲယဉ်းသဖြင့် ရဟန်းပြုအပ်သော သာသနာ။

ဒုရဘိမံ= ဒုက္ခေန အဘိရမိတဗ္ဗန္တိ ဒုရဘိမံ။[၄]

ခဲယဉ်းသဖြင့် မွေ့လျော်အပ်သော သာသနာ။

အဘိရမီယတေ အဘိရမံ။ အဘိ-ရမု+ခ။

ဒုက္ခံ အဘိရမံ ဧတ္ထာတိ ဒုရဘိမံ။

ခဲယဉ်းသော မွေ့လျော်နိုင်ခြင်းရှိရာ သာသနာ။

ဒုရာဝါသာ= ဒုက္ခေန အာဝသိတဗ္ဗာတိ ဒုရာဝါသာ။ ဒု-အာ-ဝသ+ခ။

ခဲယဉ်းသဖြင့်, ဆင်းရဲသဖြင့် နေအပ်ကုန်၏။

(နဲ) အာဝသနံ အာဝါသော။

၁။သီဘာဋီ-၂၂၂၉။ ၂။ဓာန်ဋီ-၁၀၀။ ၃။ဂါထာနိဿယ။ ၄။ပန်းကုံး။

http://www.dhammadownload.com

ဒုက္ခော အာဝါသော ဧတေသူတိ ဒုရာဝါသာ။ (ယရာ)
ခဲယဉ်းသော, ဆင်းရဲသော နေရခြင်းရှိကုန်၏။
ယရား ယရေ အာဝါသာ ယရာ။ ယရာဝါသာ-ဟူလိုလျှက် အာဝါသပုဒ်
ကိုချေ။
ဒုက္ခောသမာနသံဝါသော ဒုက္ခော+အသမာနသံဝါသော။
သမေန္တီတိ သမာနာ။ သမ-ဝေလမ္ဗေ၊ ယု။
(နဲ) သဟ မာနေန ယေ ဝတ္တန္တီတိ သမာနာ။ သဟ+မာန။
န သမာနာ အသမာနာ။ သံဝသနံ သံဝါသော။
အသမာနေဟိ သံဝါသော အသမာနသံဝါသော။
ဒုက္ခာနုပတိတာ အနုပတန္တီတိ အနုပတိတာ။ အနု-ပတ+တ။
ဒုက္ခေ အနုပတိတာ ဒုက္ခာနုပတိတာ။
အဒ္ဓဂူ ဝဋ္ဋသင်္ခါတံ အဒ္ဓါနံ ဂစ္ဆန္တီတိ အဒ္ဓဂူ။ အဒ္ဓ-ဂမု+ရူ။
ဒုက္ခာနုပတိတော အနုပတိယတေတိ အနုပတိတော။
ဒုက္ခေန အနုပတိတော ဒုက္ခာနုပတိတော။

၇။ စိတ္တဂဟပတိဝတ္ထု

သဒ္ဓေါ သဒ္ဓါ ယဿ အတ္ထီတိ သဒ္ဓေါ။
လောကီသဒ္ဓါ-မဟာကုသိုလ်ရှိ သဒ္ဓါ။
လောကုတ္တရာသဒ္ဓါ-အောက်မဂ်ဖိုလ်ရှိ သဒ္ဓါ။
သီလေန အာဂါရိယသီလ-ငါးပါးသီလစသည်။
အနာဂါရိယသီလ-ပါတိမောက္ခသံဝရသီလ။
ယသောဘောဂသမပ္ပိတော ယဇတိ ဧတေနာတိ ယသော။ ယဇ+အ။
(နဲ) သဗ္ဗတ္ထ ယာတီတိ ယသော။ ယာ-ဂမနေ၊ သ။

http://www.dhammadownload.com

ဘုဥ္စိတဗ္ဗောတိ ဘောဂေါ။
လောကီဥစ္စာဖြစ်သော ခနဲ့ညှေနှင့် သူတော်ကောင်းဥစ္စာ ခုနစ်ပါး။
ယသော စ ဘောဂေါ စ-ဂေါ။ သမာသ်အလယ် ခြေလာ။
အပ္ပိယတေတိ အပ္ပိတော။ သုဋ္ဌု အပ္ပိတော သမပ္ပိတော။
သံ-အပ္ပဓာတ်+တ။ (နဲ့) သံ-အပိ-က္လဓာတ်+တ။[၁]
ယသောဘောဂေန သမပ္ပိတော ယသောဘောဂသမပ္ပိတော။
ပဒေသံ= ပဒိဿတီတိ ပဒေသော။ ပ-ဒိသ+ဏ။

၈။ စူဠသုဘဒ္ဒါဝတ္ထု

ဖလဝိဘူတိ= ဖလတိ ဝိပစ္စတီတိ ဖလံ။ ဖလ+အ။
ဝိဘဝနံ ဝိဘူတိ။ ဝိ-ဘူ+တိ။ ဖလဿ ဝိဘူတိ ဖလဝိဘူတိ။(တံ)
အကျိုး၏ တင့်တယ်ခြင်း။[၂]
သိရိဝိဘဝံ= ဝိဘဝန္တိ ပဘဝန္တိ အနေနာတိ ဝိဘဝေါ။ ဝိ-ဘူ+အ။[၃]
သိရိ စ ဝိဘဝေါ စ သိရိဝိဘဝံ။[၄]
ကိသီလာ= ကိံ သီလံ ဧတေသန္တိ ကိံသီလာ။
ကိံသမာစာရာ= ကော သမာစာရော ဧတေသန္တိ ကိံသမာစာရာ။[၁]
သခ်မုတ္တာဘာ= သခ်ိနိ, သခ်နတိ, သခ်နိယတီတိ သခေါ်။ သံ-ခနု+ကွိ။[၆]
(နဲ့) သံ သုဋ္ဌု ပထဝိံ ခနတီတိ သခေါ်။[၇]
(နဲ့) သမေတိ ဥပသမေတီတိ သခေါ်။ သမ+ခ။[၈]
မုစတီတိ မုတ္တာ။ မုစ-မောစနေ၊ တော၊ က္လတ္တိ အာ။
သခေါ် စ မုတ္တာ စ သခ်မုတ္တာ။
သခ်မုတ္တာဝိယ ဘာ ယေသန္တိ သခ်မုတ္တာဘာ။[၁]
ဟိမဝန္တော= ဟိမံ ယတ္ထ အတ္ထီတိ ဟိမဝန္တော။ ဂုဏာဝါဒိ။

၁။ပန်းကုံး။ ၂။တိပိဋကန်။ ၃။ဓာန်ဋီ-၄၈၅။ ၄။ဒီဋီ-၂၃၅။
၅။ဂါထာနိဿယ။ ၆။ရူ-၃၆၁။ ၇။ကစ်-၆၃၉။ ၈။မောဂ်-၇၊၃၀။

http://www.dhammadownload.com

(နဲ) ဟိမံ ဝမတီတိ ဟိမဝန္တော။ ဟိမ-ဝမုဓာတ်+က္ဂိ။ ရာဇာဒိ။[၁]

ခိတ္တာ= ခိပိယန္တေတိ ခိတ္တာ။

သရာ= သရန္တိ ဟိသန္တိ တေဟီတိ သရာ။

(နဲ) သရီယန္တေ ခိပိယန္တေတိ သရာ။[၂]

အပရမှ၌ ဟေတာလင်္ကာရအနက်=

ရတ္တိံ-၌၊ ခိတ္တာ-အပ်ကုန်သော၊ သရာ-တို့သည်၊ နဒိဿန္တိယထာ-သို့၊ (တထာ) အသန္တာ-တို့သည်၊ (တထာရူပဿ-သော၊ ဥပနိဿယဘူတဿ-သော၊ ပုဗ္ဗဟေတုနော-ရှေးအကြောင်း ကောင်းမှု၏၊ အဘာဝေန-ကြောင့်) ဧတ္ထ-ဤမြတ်စွာဘုရား၏ အနီး၌ (နိသိန္နာ-ကုန်သည်၊ သမာနာပိ-လည်း)န ဒိဿန္တိ-ကုန်။

၉။ ကေဝိဟာရိတ္ထေရဝတ္ထု

ကောသန်=အာသီယတေ, အစ္ဆိယတေ ဝါ အာသနံ။

အာသ-ဥပဝေသနေ+ယု။ ကေသ အာသနံ ကောသနံ။

တစ်ပါးတည်း၏ ကပ်ဝင်နေထိုင်ခြင်း။

ကေသေယျံ=သယနံ သေယျာ။ သီ-သယေ၊ ဏျ၊ အာ။ ဝုဒ္ဓိပြု ဒွေဘော်လာ။

ကေဿ သေယျာ ကေသေယျာ။ တစ်ပါးတည်း၏ အိပ်ခြင်း။

ဝနန္တေ= ဝနမေဝ ဝနန္တံ။[၃]

http://www.dhammadownload.com

၂၂။ နိရယဝဂ်

၁။ သုန္ဒရိပရိဗ္ဗာဇိကာဝတ္ထု

အဘူတဝါဒီ= ဘဝတီတိ ဘူတံ။ န ဘူတံ အဘူတံ။
ဝဒတိ သီလေနာတိ အဘူတဝါဒီ။

(နဲ) အဘူတေန တုစ္ဆေန ဝါဒီ အဘူတဝါဒီ။ သဟဇာတပြိုင်။

ဥပေတိ= ဥပ-ဣ+အ+တိ။ အဘူတဝါဒီနှင့် ဥပေတိ၌ ဓာတ်အရတို့ နာန
က္ခဏိကပြိုင်ပါ။

ပေစ္စ= ပ-ဣ+တွာ။ စနန္တေဟိ ရစ္စံ-၌ ရစ္စံဟူသော ယောဂဝိဘာဂဖြင့်
တွာကို ရစ္စပြု၊ ရအနုဗန်ကိုချေ၊ (ပ+ဣ+အစ္စ) ဝါပရော-ဖြင့် နောက်
အကို ချေ၊ ဣကို ဧအေသဝဏ်ပြု။

ကရောမိစာဟ= ကရောမိ+ဣတိ+အာဟ။[၁]

နိဟီနကမ္မာ= နိဟီယိတ္ထာတိ နိဟီနံ။ နိ-ဟာ+တ၊ ဤဏာပြု၊ နပြု။
နိဟီနံ ကမ္မံ ယေသန္တိ နိဟီနကမ္မာ။

မနုဇာ=မညတိ သတ္တာနံ ဟိတာဟိတန္တိ မနု။ မန-ဉာဏေ၊ ဥ၊ ပုံ။
မဟာသမ္မတမင်း။ မနုမှာ ဇာတာ မနုဇာ။ မနုပုဗ္ဗ ဇန+ကွိ။[၂]

၂။ ဒုစ္စရိတဖလပီဠိတဝတ္ထု

ကာသာဝကဏ္ဌာ= ကံ ပါနီယံ သေဝတေတိ ကသာဝေါ။ က-သိ+အဝ။
ပုံ, နပုံ။ (နဲ) ကံ သဝါပေတီတိ ကသာဝေါ။ က-သု+အဝ။[၃]
ကသာဝေန ရတ္တံ ကာသာဝံ။
ဩဒနာဒီနိ ကာမေတီတိ ကဏ္ဌော။ ကမု-ဣစ္ဆာယံ၊ ဌ၊ မကို နိဂ္ဂ
ဟိတ်ပြု၊ ဝဂ္ဂန္တပြု။[၄]

(နဲ) ကံ သီသံ တိဋ္ဌတိ ဧတ္ထာတိ ကဏ္ဌော။ က-ဌာ+ကွိ။[၅]

၁။ဂါထာသျှ။ ၂။ဓာန်ဋီ-၂၂၇။ ၃။ဓာန်ဋီ-၁၄၈။ ၄။မောဂ်-၇၊၅၅။ ၅။သဒ္ဒ၀ိ။

http://www.dhammadownload.com

(နဲ)　ကဏာတိ နိမီလတီတိ ကဏ္ဍော။ ကဏ-နိမီလနေ၊ ဍ။
ကာသာဝေန ဝေဋ္ဌိတော ကဏ္ဍော ယေသန္တိ-ကာသာဝကဏ္ဍာ။
ကာသာဝ+ဝေဋ္ဌိတ+ကဏ္ဍာ-ဟူလိုလျက် ဝေဋ္ဌိတပုဒ်ကိုချေ။[၁]
ဥပပဋရေ- ဥပ-ပဒ+ဒိဝါဒိ ယ+အန္တိ။ ရေပြု။

၃။ ဝဂ္ဂုမုဒါတီရိယဘိက္ခုဝတ္ထု။

အယောဂုဠော-ဂဝတိ ပဝတ္တတိ ဧတေနာတိ ဂုဠော။ ဂု-သဒ္ဒေ၊ ဠ။ သဒိသူ။
အယသာ ဂုဠော အယောဂုဠော။
ဘုတ္တော- ဘုဥ္ဇိတ္ထ, ဘုဥ္ဇီယိတ္ထာတိ ဘုတ္တော။[၂]
အဂ္ဂိသိခူပမော- အဂ္ဂတိ ကုဋိလံ ဂစ္ဆတီတိ အဂ္ဂိ။
သယန္တိ ဧတ္ထာတိ သိခါ။ အဂ္ဂိနော သိခါ အဂ္ဂိသိခါ။
သိခါ၌ သိ+ခ+အာ။ အဂ္ဂိသိခါ ဧဝ ဥပမာ ယဿာတိ-မော။[၃]
ယဥ္စေ- ယသဗ္ဗနာမ်ပုဒ်နှင့် စေ နိပါတ်ပုဒ်တို့ တွဲထားသည်။
ယံ- အနိယမတ္ထ၊ စေကား ပရိကပ္ပဇောတကနိပါတ်။[၄]
(နဲ)　ယဥ္စေသည် ပဋိသေဓအနက်ဟော နိပါတ်ပုဒ်။
ရဋ္ဌပိဏ္ဍံ-ရဇ္ဇန္တိ ဧတ္ထာတိ ရဋ္ဌံ။ (နဲ)ရဋ္ဌန္တိ တိဋ္ဌန္တိ ဧတ္ထာတိ ရဋ္ဌံ။[၅]
ဌာနူပစာအားဖြင့် နိုင်ငံ၌နေသော ပြည်သူတို့အထိ ယူပါ။
ရဋ္ဌေဟိ ဒိန္နော ပိဏ္ဍော ရဋ္ဌပိဏ္ဍော။

၄။ ခေမကသေဋ္ဌိပုတ္တဝတ္ထု

ပရဒါရူပသေဝီ- ပရဒါရံ ဥပသေဝတီတိ ပရဒါရူပသေဝီ။
ပရဒါရ-ဥပ-သေဝုဓာတ်+ဏီ။[၆]
ပြိုင်- ပရဒါရအရ သူတစ်ပါးမယားဏ် ဖောဋ္ဌဗ္ဗာရုံ ဥပသေဝီ၌ ဓာတ်အရ

၁။ပါရာဘာ-၃၊၄၁၈။ ၂။ပန်းကုံး။ ၃။မအူ-၄၊၂၃၃။ ၄။ဂါထာသျှ။ ၅။ပါဝိယော-၁၇၃။

http://www.dhammadownload.com

လောဘမူရှိ ကာမေသုမိစ္ဆာစာရစေတနာ၊ အာရမ္မဏ။
အပုညလာဘံ= လဘန် လာဘော။ အပုညဿ လာဘော-ဘော်။
နိကာမသေယျံ= သယန် သေယျာ။ နိကာမံ သေယျာ နိကာမသေယျာ။
ထောကကာ= ထုစတိ ပသာဒေတီတိ ထောကာ။[၁] ထုစ+ဏ+အာ။
ထောကာယေဝ ထောကကာ။ ထောက+က္က+အာ။
ဂရုကံ= ဂရုယေဝ ဂရုကော။ ဂရု+က၊ (နဲ့) ဂရုံ ကရောတီတိ-ကော။
ဂရုပုဗ္ဗ ကရဓာတ်၊ ကွိ၊ လေးသည်၏အဖြစ်ကို ပြုတတ်သော၊ ဝါ လေးသော။
ပဏေတိ= ပ-နီ+အ+တိ။[၂]
တသ္မာ= ယသ္မာ ပရဒါရံ သေဝန္တော တောနို အပုညာနိ ပါပုဏာတိ၊ တသ္မာ နရော ပရဒါရံ န သေဝေ။

၅။ ဒုဗ္ဗဇဘိက္ခုဝတ္ထု

ဒုဂ္ဂဟိတော= ဂယှတေတိ ဂဟိတော။ ဒုဋ္ဌု ဂဟိတော ဒုဂ္ဂဟိတော။
အနုကန္တတိ= အနု-ကတိ+ဆေဒနေ၊ အ+တိ။
ဒုပ္ပရာမဋ္ဌံ= အာမသီယတေတိ အာမဋ္ဌံ။ အာ-မသ+တ။
ပရတော အာမဋ္ဌံ ပရာမဋ္ဌံ။ ဒုဋ္ဌု ပရာမဋ္ဌံ ဒုပ္ပရာမဋ္ဌံ။(သာမည်)
ဒု-ပရ-အာ-မသ+တ။[၃] (နဲ့)ဒု-ပရာ-မသ+တ။[၂]
နိရယာယုပကဍ္ဎတိ= နိရယာယ-ဂတျတ္ထကမ္မနိသမ္ပဒါန်။
ပြိုင်= ဥပကဍ္ဎတိအရ ကျိုးပေါက်ပြောက်ကျားသော ရဟန်းတရားဟုဆို အပ်သော ဥဒ္ဓစ္စကြဉ်သော အကု-၁၁ ရှိ ဝီတိက္ကမစေတနာ၊ နိရယာ ယအရ အကုဝိ-၃ သန္တီရဏ၊ နာမက္ခန္ဓာ၊ ကဋတ္တာရုပ်အား နာနက္ခဏိက။

http://www.dhammadownload.com

ယံကိဉ္စိ= ယံ-ကိံ-စိ နိပါတ် ၃-ခုကို ပေါင်းထားသော သကလဝါစကသဗ္ဗနာမ်ပုဒ်။

သိထိလံ= သဟိတုံ အလန္တိ သိထိလံ။ သဟဓာတ်၊ ခမာယံ၊ ကိလ၊ သဟဓာတ်ကို သိထပြု။[၁]

(နဲ) သထယတီတိ သိထိလံ။ သထ-ဒုဗ္ဗလျေ၊ အားနည်းလျော့လျည်းခြင်း၌၊ ဣလပစ္စည်း၊ အကို ဣပြုလျှင် သိထိလဖြစ်၏။[၂]

(နဲ) သထဓာတ်ကို သိထိလပြု၊ အပစ္စည်းကြံ၊ လျော့သော-ဟုပေး။

မှတ်ချက်။ လောကီကျမ်းတို့၌ကား သိထိလ-ဟူ၍သာ ရှိ၏၊ သ္လထဓာတ်ပိသောဒရာဒိဂိုဏ်းသို့ ချ၍ သိထိလ-ပြုသည် ဟူ၏။ မာဂဓသို့ရောက်လျှင် "သိထိလ"ဓာတ်ဟု ပြန်သင့်၏၊ သဒ္ဒနီတိ၌ကား မရှိ။ သထဓာတ်သာရှိ၏။(ဓာတွတ္ထ)

သံကိလိဋ္ဌံ= တဏှာယ သံကိလိဿတီတိ သံကိလိဋ္ဌံ။

သက်ဿရံ= သရိတဗ္ဗန္တိ သရံ။ သက်ာဟိ သရံ သက်ဿရံ။ သက်၌ သကိ(သက်)ဓာတ်၊ အ၊ ဣတ္ထိ အာ။

ကယိရာထ= ကရ+ယိရ+ဧယျာထ။ ကွစိဓာတုဖြင့် ဧယျကိုချေ၊ ဓာတွန်ရကိုချေ။

နံ= တဿ ဝါ နတ္တံ, သဗ္ဗနာမ်, နတ္တံဝိဘာဂ်။
တေသဒ္ဒါ, နေ ပြု, ထောက်ရှု တမေနံ။

ဒဠှံ= ဒဟတီတိ ဒဠှံ။ ဒဟ+ဟ၊ ဒဟဓာတ်၏ ဟကို ဠပြု။[၃]

(နဲ) ဒဟတိ သဗ္ဗန္တိ ဒဠှံ။ ဒဟ+အ။ အရှေ့၌ ဠ လာ။

(နဲ) ဒလတိ ဝိဒါရယတီတိ ဒဠှံ။ ဒလ-ဝိဒါရဏေ၊ ဟ၊ လကို ဠပြု။

(နဲ) ဒဟန္တော လာတီတိ ဒဠှံ။ ဒဟ-လာဓာတ်+အ။ လနှင့် ဟ ရှေ့နောက် ပြန်။[၄]

ပရက္ကမေ= ပရာ-ကမု+ဧယျ။[၅]

၁။မောဂ်-၇၊၁၉၁။ ၂။ဓာပန်း။ ၃။မောဂ်-၇၊၂၂၃။ ၄။ဓာန်ဒီ-၄၁။ ၅။ပန်းကုံး။

http://www.dhammadownload.com

သိထိလော= သိထိလေန(သိထိလဘာဝေန)ကတော သိထိလော။
(နဲ) သဌေန (သာဌေယျေန) အာဒိဏ္ဏော သိထိလော။ သဌပုဒ်+က္ကလ၊ သဌ၏ အကို က္ကပြု၊ ဌကို ထပြု။[၆]
ဟန်ဆောင်စဉ်းလဲခြင်းဖြင့် ယူအပ်သော ရဟန်းတရား။
ပရိဗ္ဗာဇော= ပရိစ္စဇိတ္ဗာ ဝဇတီတိ ပရိဗ္ဗဇော။
ပရိဗ္ဗဇသဿ ဘာဝေါ ပရိဗ္ဗာဇော။[၁]
(နဲ) ဃရာဝါသတော ပရိဗ္ဗဇနံ ပရိတော အပဂမော ပရိဗ္ဗဇော။
အိမ်ရာတည်ထောင် လူတို့ဘောင်မှ ထက်ဝန်းကျင်စွန့်ခွါခြင်း။
ပရိဗ္ဗဇောဝေ ပရိဗ္ဗာဇော။[၂]
(နဲ) ပရိဗ္ဗဇသဿ အယံ ပရိဗ္ဗာဇော။(သမဏဓမ္မော) က္ကဒံအနက်၊ ပရိဗ္ဗဇ+ဏ။(ပုစ္ဆကအာဘော်)

၆။ က္ကဿာပကတိတ္ထိဝတ္ထု

က္ကဿာပကတံ= အပကရီယတေတိ အပကတာ။
က္ကဿာယ အပကတာ က္ကဿာပကတာ။
ဒုက္ကဋံ-ဒုဋ္ဌု ကတံ ဒုက္ကဋံ။ အသောဘနံ ကတံ ဒုက္ကဋံ။[၃]
(နဲ) ဒု နိန္ဒိတံ ကရဏံ အဿာတိ ဒုဋ္ဌ ဋံ။[၁]
ပစ္ဆာ တပ္ပတိ ဒုက္ကဋံ= ဒုက္ကဋံအရ အကု-၁-ရှိ စေတနာသည်၊ တပ္ပတိအရ ဒေါသမူဒွေရှိ ကုက္ကုစ္စအား၊ အာရမ္မဏ။ ပြိုင်မရှိ။
ယံ နာနုတပ္ပတိ= ယံအရ မဟာကုရှိ စေတနာ၊ နာနုတပ္ပတိအရ မဟာကု သိုလ်သောမနဿရှိ သောမနဿဝေဒနာအား အာရမ္မဏ။ ၁။
ဘုဗ္ဗိဿံ= ဓသိတဗ္ဗာ ပေသိတဗ္ဗာတိ က္ကဿာ။ က္ကသ+ဏျ။ က္ကသဓာတ်သည် အံ့နွေသ-ရှာခြင်း၊ က္ကစ္ဆာဂတိအနက်တို့ကို ဟောသော်လည်း ဓာတူ

၁။ဝိမတိ၊ဂါထာသျ။ ၂။သံဋီ-၁၁၁၄၈။ဂါထာသျ။ ၃။ရူ-၃၄၇။ ၄။ဓာန်ဋီ-၈၄။

http://www.dhammadownload.com

နံ့ အနေကတ္ထတ္တာနှင့် အညီ ဤနေရာ၌ ပေသအနက်ဟောတည်း။
ဘုဥ္စတေ အနေနာတိ ဘုဇော။ လက်။
ဘုဇ-ပါလနဇ္ဈောဟာရေ သု၊ အ၊ ထိ, ပုံ။[1]
ဘုဇောဝိယ က္လာယာ ဘုဇိသာ။[2](တံ)
မိမိလက်ကိုကဲ့သို့ စေခိုင်းအပ်စေခိုင်းနိုင်သူ။
(နဲ့) ဘုဇော က္လာယော က္လစ္ဆိတဗ္ဗော တေိဿံတိ ဘုဇိသာ။
(နဲ့) ဘုဇော တေိဿာ အတ္ထီတိ ဘုဇိသာ။[3]
ဘုဇသဒ္ဒါနောင် ကိဿန်ပစ္စည်းသက်။[4]

၇။ သမ္ဘဟုလဘိက္ခုဝတ္ထု

ကရမရေ= မရိတဗ္ဗာတိ မရာ။ ကရေန မရာ ကရမရာ။
ပစ္စန္တံ= ပစ္စန္တေ ဇာတံ ပစ္စန္တံ။
သန္တရဗာဟိရံ= အန္တရေ ဇာတာနိ အန္တရာနိ၊ အန္တရ+ဏ။
ဗဟိ ဇာတာနိ ဗာဟိရာနိ။ ဗဟိ+က္လရဏ်ပစ္စည်း။
အန္တရာနိ စ ဗာဟိရာနိ စ အန္တရဗာဟိရံ။
သဟ အန္တရဗာဟိရေန ယံ ဝတ္တတီတိ သန္တရဗာဟိရံ။[5]
(နဲ့) အန္တရဗာဟိရေန သဟ သန္တရဗာဟိရံ-ဟုလည်း ပြုကြသေး၏။
ခဏော= ခဏောတီတိ ခဏော။ ခဏ-ဟိံသာယံ၊ အ။[6]
(နဲ့) သတ္တာနံ အာယု ခီယတိ ဟာယတိ ဧတ္ထာတိ ခဏော။ ခီ-ခယေ၊ ယု။ အနပြု၊ နကို ဏပြု။[7]
ဥပစ္စဂါ= ဥပ-အတိ-ဂမု+အဍ္ဍ ဤ။ (နဲ့)အာ။ ဤဝိဘတ်၌ ဂမကို ဂါပြု။
ပန်းကုံး၌ ဥ-ပတိ-ဂမု+အာ ဟု ခွဲ၍ ဂမိဿ-ဟူသော(မောဂ်-၆၊၂၉)သုတ်ဖြင့် ဂမုဓာတ်၏ မကို အာပြု၊ ရှေ့အာကို ချေ၍ ပြီး၏။

၁။ဓာန်ဋီ-၂၆၅။ ၂။သိဘာ-၃၊၁၄၂။ ၃။ပါဝိယော-၂၄၂။ ၄။မဟာဘာ-၁၊၁၇၇။
၅။ဂါထာနိဿယ။ ၆။ဓာန်ဋီ-၆၆။ ၇။သုစိ။

http://www.dhammadownload.com

ခဏာတီတာ= အတိကမ္မ က္ကတာ အတီတာ။ အတိ-က္က+တ။
ခဏံ အတီတာ ခဏာတီတာ။ (ယေဟိ တံ ခဏံ အတီတာ-ရူ)
(နဲ) ခဏော အတီတော က္ကမေ ပုဂ္ဂလေတိ-တာ။[၁]
(တေ စ ပုဂ္ဂလေ သော စ ခဏော အတီတော-ရူ)

၈။ နိဂဏ္ဍဝတ္ထု

အစေလကေဟိ= စိလယတေ အစ္ဆာဒီယတေတိ စေလံ။ စိလ-ဝသနေ၊ ဏ။ နတ္ထိ စေလံ ဧတေသန္တိ အစေလကာ။ သမာသန္တ က။[၂]
နိဂဏ္ဌာ= နတ္ထိ ဂဏ္ဌော ယေသန္တိ နိဂဏ္ဌာ။
အလဇ္ဇိတာယေ=လဇ္ဇဓာတ်+တဗ္ဗ ပစ္စည်း၊ က္ကလာ၊(အလဇ္ဇိတဗ္ဗ+သို့) သက်၊
"လဇ္ဇိတော တဗ္ဗဿ သဝိဘတ္တိကဿ တာယေ"ဟူသော နီတိ(၄၅၅)သုတ်ဖြင့် သို့ဝိဘတ်နှင်တကွ တဗ္ဗပစ္စည်းကို တာယေပြု။
ဝိတောကေဉ "ယပတော သို့ ယံ ဝါ"သုတ်ဉ ဝါသဒ္ဒါဖြင့် ပြု၏။
လဇ္ဇိတဗ္ဗန္တိ လဇ္ဇိတာယံ။ န လဇ္ဇိတာယံ အလဇ္ဇိတာယံ။
(နဲ) လဇ္ဇိတဗ္ဗန္တိ လဇ္ဇိ။ လဇ္ဇိယေဝ လဇ္ဇိတာ။
လဇ္ဇိတာ, အလဇ္ဇိတာနှောင် သို့သက်၊ "ပုဏ္ဏမာတော သို့ နော အာယေ ဂါထာယံ"ဟူသော နီတိ(၄၅၄)သုတ်ဖြင့် အာယေပြု။
ဝိတော၌ ယပတော-ဝါ ၌ ဝါသဒ္ဒါဖြင့် ပြု၏။
(နဲ) လဇ္ဇနံ လဇ္ဇိ။ လဇ္ဇိံ အရဟာတီတိ လဇ္ဇိတာယံ။
ရှက်ခြင်းကို ထိုက်သော အရာဝတ္ထု။
န လဇ္ဇိတာယံ အလဇ္ဇိတာယံ။ (မူပံဋီ-၂၂၀၆၊ ယာတေတာယံ-ရူ)
လဇ္ဇိပုဒ်နှောင် အရဟာအနက်၌ တာယပစ္စည်းသက်၊ သို့သက်၊ သို့ကို ချေ၍ ရုပ်ပြီးပါ။ ဤအလို တဒ္ဓိတ်ပုဒ်။

၁။ဂါထာနိဿယ၊ သုစိ။

http://www.dhammadownload.com

(နဲ) လင္ဃိတုံ အရဟတီတိ လင္ဃိတာယံ။

လင္ဃိတုံပုဒ်နောင် "ရာယော တုမန္တာ"ဟူသော မောဂ်-၄၊၇၇ သုတ်ဖြင့် အရဟအနက်၌ အာယ(ရာယ)ပစ္စည်းသက်၊ "ရာနုပဗန္ဓေ .န္တ သရာဒိဿ"ဟူသော မောဂ်(၄၊၁၃၂)သုတ်ဖြင့် တုံ၏ ဥံကို ချေ၍ ရုပ်ပြီးစေသော တဒ္ဓိတ်ပုဒ်တည်း။

ရှက်ခြင်းငှါထိုက်သော အရာဝတ္ထု။

(နဲ) အလင္ဃိတာ တစ်ပုဒ်၊ ယေ တစ်ပုဒ် ခွဲ၊ နာနာပဒကြံ၊ အလင္ဃိတာ ၌ "အလင္ဃိတာယ"ဟု ဆိုလိုလျက် နာဝိဘတ်၏ ကာရိယဖြစ်သော ယကို ချေ၊ နာဝိဘတ်ကို ဒုတိယာအနက်၌ သက်စေပြီး "ယေ- အကြောင်နိဂဏ္ဌတို့သည်၊ အလင္ဃိတာ(အလင္ဃိတာယ)-မရှက်အပ် သော ဆွမ်းခွက်ကို၊ လဇ္ဇန္တိ-ကုန်၏"ဟု ပေး။[၁]

သင်္ဂဇာဆရာတော်ကား သတ္တမီဝိဘတ်ယူ၍ "အလင္ဃိတာ-မ ရှက်အပ်သောဆွမ်းခွက်၌"ဟု ပေး၏။

(နဲ) အလင္ဃိတဗ္ဗ+သို့ သက်၊ နီတိသုတ်ဖြင့် တာယေပြုပါ။

(နဲ) နာဝိဘတ်သက်၊ ဝိဘတ်နှင့်တကွ တာယေပြု။[၂]

မှတ်ချက်။ ဤအဆိုအားလုံးတွင် ဧကပဒ, နာနာပဒ-ဟုရင်း၊ သတ္တမီဝိ ဘတ်, တတိယာဝိဘတ်ဟုရင်း အယူအဆ နှစ်မျိုးရှိရာ၊ ယာ တေတာယံ, ဇာပေတာယံ(မ-၁၊၂၉၃)နှင့် နောက်ဂါထာလာ "အ ဘယေ, အဝဇ္ဇေ"တို့ကို ထောက်၍ ဧကပဒဟု ယူခြင်းသည်ရင်း၊ နောက်ဂါထာလာ "အဘယေ, အဝဇ္ဇေ"တို့ကို ထောက်၍ပင် သတ္တ မီဝိဘတ်ဟု ယူခြင်းသည်ရင်း ပို၍ သင့်မြတ်သည်။

နိဿယ။ အလင္ဃိတာယေ-မရှက်ထိုက်သော ဆွမ်းခွက်ဖြင့်၊ ဝါ-ဆွမ်းခွက်ကြောင့်(ဌအလို)။ ဝါ-ဆွမ်းခွက်၌(နီတိ)။

၁။နီတိသုတ္တ-သျ-၁၊၂၃၂။ ၂။ပဒ်းကုံး။

http://www.dhammadownload.com

(နဲ့) လဇ္ဇမာတ်၊ တာယပစ္စည်းသက်၊ က္ကလာ(လဇ္ဇိတာယ)၊သို့သက်၊
သို့ကို ပြေ။[၁]
မိစ္ဆာဒိဋ္ဌိသမာဒါနာ= မိစ္ဆာသည် ဝိပရီတအနက်ဟော နိပါတ်။
မိစ္ဆာ ဝိပရိတာ ဒိဋ္ဌိ မိစ္ဆာဒိဋ္ဌိ။
သမာဒိယန္တီတိ သမာဒါနာ။ မိစ္ဆာဒိဋ္ဌိ သမာဒါနာ-နာ။
(တံ သမာဒိယိတွာ ဝိစရန္တာ-ဟူသော အဖွင့်အရတည်း)

၉။ တိတ္တိယသာဝကဝတ္ထု

ဝဇ္ဇမတိနော= မညတီတိ မတိ။ (နဲ့) မနနံ ဝါ မတိ။
ဝဇ္ဇံ က္ကတိ ဥပ္ပန္နာ မတိ ယေသန္တိ ဝဇ္ဇမတိနော။ ပုံ၊ ရတ္တာဒိ, က္ကကာရံ။
ယောနံ နော-ဟူသော ဝိနာဓိကာရယောဂဝိဘာဂဖြင့် အကာတ
ရဿ က္ကနောင် ယောကို နောပြု။[၂]
အဝဇ္ဇဒဿိနော= ပဿန္တိ သီလေနာတိ ဒဿိနော။
အဝဇ္ဇံ က္ကတိ ဒဿိနော အဝဇ္ဇဒဿိနော။
မိစ္ဆာဒိဋ္ဌိသမာဒါနာ= သမာဒီယတေတိ သမာဒါနာ။ (မိစ္ဆာဒိဋ္ဌိ)
မိစ္ဆာဒိဋ္ဌိ သမာဒါနာ ယေသန္တိ မိစ္ဆာဒိဋ္ဌိသမာဒါနာ။
သမ္မာဒိဋ္ဌိသမာဒါနာ= သမ္မာ ပသတ္ထာ သုန္ဒရာ ဒိဋ္ဌိ သမ္မာဒိဋ္ဌိ။[၃]
သမ္မာဒိဋ္ဌိ သမာဒါနာ ယေသန္တိ သမ္မာဒိဋ္ဌိသမာဒါနာ။

၂၃။ နာဂဝဂ်

၁။ အတ္တဒန္တဝတ္ထု

သင်္ဂါမေ= သင်္ဂါမေတီတိ သင်္ဂါမော။ သင်္ဂါမ-ယုဒ္ဓေ၊ စု၊ အ။
အတိဝါကျံ= ဝတ္တဗ္ဗန္တိ ဝါကျံ။ ဝစ+ဏျ။

၁။နီရုတ္တိ-၄၇၇။ ၂။ဂါထာနိဿယ။ ၃။ပန်းကုံး။

http://www.dhammadownload.com

(အဌအရိယဝေါဟာရ်) အတိက္ကမိတွာ(အဌအနရိယဝေါဟာရဝသေန) ပဝတ္တံ ဝါကျံ အတိဝါကျံ။[၁]

(နဲ) အတိက္ကမ္မ ဝုစ္စတေတိ အတိဝါကျံ။

တိတိက္ခိဿံ= တိဇ+ခ+ဘဝိဿန္တိ ဿံ။

ပြိုင်= အတိဝါကျံအရ ဝစီဘေဒစိတ္တဇသဒ္ဒါ၊ တိတိက္ခိဿံ၌ ဓာတ်အရ မဟာကြိယာရှိ အဒေါသ၊ အာရမ္မဏ။

သမိတိ=သမယန္တိ မိလန္တိ အဿန္တိ သမိတိ။ သံ-က္က+တိ၊ က္ကတ္တိယံ။[၂]

(နဲ) သဟ အယနံ သမိတိ။[၃]

အဿတရာ= အဿံ တရန္တီတိ အဿတရာ။ အဿ-တရ+အ။[၄]

(နဲ) အဿဿ (အဿဘာဝဿ) တနုတ္တာနိ အဿတရာ။
အဿ+တရ။[၅]

(နဲ) ဝိသေသေန အဿာ အဿတရာ။[၆]

သိန္ဓဝါ= သိန္ဓုမှိ ဇာတာ သိန္ဓဝါ။(ဌ) သိန္ဓုပုဒ်+ဏ။

ကုဉ္ဇရာ= ကုဉ္ဇာ ဟနူ ဧတေသန္တိ ကုဉ္ဇရာ။[၇] မဇ္ဈာဒိတော ရော-၌ အာဒိဖြင့် အတိသယတ္ထ၌ ရ-သက်ပါ။

(နဲ) ကုဉ္ဇေ ဂိရိကုဉ္ဇေ ရမန္တီတိ ကုဉ္ဇရာ။ ကုဉ္ဇ-ရမု+က္ဂ။

(နဲ) ကုဉ္ဇေ ရဝန္တီတိ ကုဉ္ဇရာ။ ကုဉ္ဇ-ရု+က္ဂ။

(နဲ) ကုံ ပထဝိံ ဇရယန္တီတိ ကုဉ္ဇရာ။ ကု-ဇရ+က္ဂ။[၈]

(နဲ) ကုံ ပထဝိံ ဇရာပေန္တီတိ ကုဉ္ဇရာ။ ကုသဒ္ဒါမြေဟောရာ၌ က္ကတ္တိလိင်ရတ္တာဒိ။ "ကာယတိ ဝေ္တာတိ, ကာယတိ မာရဝိဇယကာလေတိ ဝါ ကု" ကာ-သဒ္ဒေ၊ ဒိဝါဒိ၊ ဉ။[၉]

အတ္တဒန္တော= အတ္တာ ဒန္တော ယဿာတိ အတ္တဒန္တော။

အတ္တအရ, ဒန္တော ၌ ပစ္စည်းအရ စက္ခုစသောခြောက်ပါးသော က္ကန္ဒြေ၊ ဒန္တော၌ ဓာတ်အရ မဂ်လေးပါး။[၁၀]

၁။ဓမ္မဒီ-၂၇၆။ ၂။တာန်ဒီ-၄၁၄။ ၃။နိရုတ္တိ-၅၅၈။ ၄။ဓာန်ဒီ-၃၆၉။ ၅။မောဂ်သျှ-၂၉၅။
၆။နီတိသုတ္တ-၂၄၂။ ၇။ရွှ-၂၄၃။ ၈။ဓာန်ဒီ-၃၆၀၊၁၈၁။ ၉။ဂါထာနိဿယ။

http://www.dhammadownload.com

(နဲ) အတ္တာ ဒန္တော ယေနာတိ အတ္တဒန္တော။
(နဲ) အတ္တနာယေဝ အတ္တာနံ ဒန္တော အတ္တဒန္တော။[၁]

၂။ ဟတ္ထာစရိယပုဗ္ဗကဝတ္ထု

အကြောင်းအကျိုးထင်စေလျက် အနက်-

(ကသ္မာ-ကြောင့်၊ အတ္တဒန္တော-သည်၊ တတော-ထက်၊ ဝရံ-မြတ်သနည်း) ဟိ-အကြင့်ကြောင့်၊ ဒန္တေန ။ပ။ န ဂစ္ဆေယျ-နိုင်၊ (တသ္မာ-ကြောင့်၊ အတ္တဒန္တော-သည်၊ တတော-ထက်၊ ဝရံ-မြတ်၏)

ယာနေဟိ- ယန္တိ ဧတေဟီတိ ယာနာနိ။ ယာ+ယု။

အဂတံ- . အဂမိယိတ္ထာတိ ဂတာ။ န ဂတာ အဂတာ။ (ဒိသာ၊ တံ)

သုဒန္တေန- ပုဗ္ဗဘာဂ၌ ဣန္ဒြေတို့ကို ဆုံးမခြင်း ဣန္ဒြိယသံဝရသီလဟူသော မဟာကုသိုလ် သတိ။ အပရဘာဂ-၌ မဂ်လေးပါးကောက်။

အဂတံ ဒိသံ အတ္တနာ ဂစ္ဆတိ-

အဂတံ ဒိသံအရ နိဗ္ဗာန်၊ အတ္တနာ ဂစ္ဆတိအရ အရဟတ္တဖိုလ်၊ အာဒိ။ ၃။

အတ္တနာအရ အရဟတ္တဖိုလ်၊ ဂစ္ဆတိအရ ကြွင်းအရဟတ္တဖိုလ် စိတ္တုပ္ပာဒ်၊ သဟဇာတ။

အတ္တနာ ဂစ္ဆတိအရ ဖလသမာပတ္တိဝီထိချ။

၃။ ပရိဗ္ဗဇ္ဇကပြာဟ္မဏဝတ္ထု

ပဏ္ဏရက်ပဗ္ဗဇ္ဇံ- ပဏ္ဏတိ ပကာသေတီတိ ပဏ္ဏရံ။ ပဒိ-ဂတိယံ၊ အရ။[၂] ပဏ္ဏရံ သေတဝတ္ထံ အဂ်ေ သရီရေ ဧတဿ အတ္ထီတိ-ဏီ။[၃]

၁။ပန်းကုံး။ ၂။ဓာန်ဋီ-၉၁၅။ ၃။ပါစိယော-၂၃၃။

http://www.dhammadownload.com

ပဏ္ဏာရဂ္ဂေ စ သော ပဗ္ဗဇ္ဇာ စာတိ ပဏ္ဏာရဂ်ပဗ္ဗဇ္ဇာ။
အတ္တာကုဋ္ဋိကော= ဘုယာ ကုဋ္ဋိ ယဿာတိ ဘာကုဋ္ဋိကော။
ဘူ+ကုဋ္ဋိ၊ သမာသန္တ က၊ ဘူ၏ ဦကို အာပြု။
န ဘာကုဋ္ဋိကော အတ္တာကုဋ္ဋိကော။
ဥတ္တာနမုခေါ= မုနန္တိ ဗန္ဓန္တိ တေနာတိ မုခံ။ မု-ဗန္ဓနေ၊ ကီ၊ ခ။[၁]
(နဲ) ဟိတသုခံ မုခတိ ပဝတ္တတိ တေနာတိ မုခံ။ မုခ+အ။[၂]
ဥတ္တာနံ မုခံ ယဿာတိ ဥတ္တာနမုခေါ။
သုခသမ္ဘာသော= ဘာသိတဗ္ဗာတိ ဘာသာ။ သမ္မာ ဘာသာ သမ္ဘာသာ။
သုခေန သမ္ဘာသာ သုခသမ္ဘာသာ။(ဝါစာ)
သုခသမ္ဘာသာ အဿ အတ္ထီတိ သုခသမ္ဘာသော။[၃]
ချမ်းသာသဖြင့် ကောင်းစွာပြောဆိုအပ်သောစကား ရှိ၏။
(နဲ) သုခေန သမ္ဘာသာ အဿာတိ သုခသမ္ဘာသော။
နန္ဒိဿံ, ဣစ္ဆိဿံ= နန္ဒဓာတ်၊ ဘူ၊ အ၊ အတိတ်အနက်၌ ဘဝိဿန္တိ ဿံဝိဘတ်သက်ပါ။ အခြားနည်းများကို "သန္ဓာဝိဿံ"နည်းတူမှတ်ပါ။ ဣစ္ဆိဿံ-လည်း နည်းတူမှတ်ပါ၊ ဣစ္ဆိဿံ-ဟု ပြီးရာ၌ သတစ်လုံးကို ချေပါ။
သံပုစ္ဆ=သံ-ပုစ္ဆ+တွာ၊ တွာကိုချေပါ။
သာ= သာတည်၊ ပထမာ ယောသက်၊ အယောရဿဖြင့် အာကို ရဿပြု၊ ယောကို အာပြု၊ သရလောပါဖြင့် ခွင်းချေကပ်။
ရုပ်စဉ်ကို ရူအလို ရူ-၆၇ ကြည့်၊ နီတိ, မောဂ်အလို အခြေပြု နာမ်ဂိုဏ်းရှု။
ဇမ္ဗာ= ဇမေန္တိ အဘက္ခိတဗ္ဗံ အဒန္တီတိ ဇမ္ဗာ။ ဇမ-အဒနေ၊ မ။[၄]
ရက္ခသာ= ရက္ခန္တိ အတ္တာနံ တေဟီတိ ရက္ခသာ။ ရက္ခ+အသ။[၅]
အပါဒါနသာဓနပြု။

၁။မောဂ်-၇၊၃၁။ ၂။သဒ္ဒ။ ၃။မဒ္ဒ-၄၊၅၉၇။ ၄။မောဂ်-၇၊၁၃၆။ ၅။တာန်ဋီ-၁၃။

http://www.dhammadownload.com

ဝယောဂတံ= ဝယေ(တယောဝယေ)ဂတော(အတိက္ကန္တော)-တော။[၁]
(နဲ့) ဝယံ(ပစ္ဆိမဝယံ)ဂတော(ဥပဂတော)-တော။[၂]
ဗာလကာနံ= ဗာလာယေဝ ဗာလကာ။ ဗာလ+က။ သွတ္ထကြံ။
အနဿဝါ= အာ ဒေသိတံ အာဒရေန ဝါ သုဏောန္တီတိ အဿဝါ။
အာ-သု+အ။ ရဿပြု။[၃] န အဿဝါ အနဿဝါ။
စက္ခုံ= စက္ခတိ စက္ခိက္ကဘာဝံ ကရောတီတိ စက္ခော။[၄]စခိ+က။
ပီဏိန္ဒြိယော= ပီဏာန္တီတိ ပီဏာနိ။ ပီဏ-ပီဏနေ၊ အ။
(နဲ့) ပိဓာတ် ယု၊ က္ကကို ဤဒီယပြု၊ အနပြု၊ နကို ဏပြန်။[၅]
ပီဏာနိ ဣန္ဒြိယာနိ ယဿာတိ ပီဏိန္ဒြိယော။
ဟရိတုပလိတ္တော= မနံ ဟရတီတိ ဟရိတော။ ဟရ+က္ကတ။[၆]
ဥပလိမ္ပိယတေတိ ဥပလိတ္တံ။(ဂေဟံ) ဥပလိမ္ပိယိတ္ထာတိ-တ္တံ။
ဥပ-လိပဓာတ်၊ တ။ ဟရိတေန ဥပလိတ္တံ ဟရိတုပလိတ္တံ။
သလ္လကီ= သလ္လန္တိ ဂစ္ဆန္တီတိ သလ္လကိကော။ သလ္လ+ဏွု၊ နဒါဒိ ဤ။[၇]
ကုဋ္ဋဇာ= ရောဂံ ကုဋ္ဋန္တိ ဆိန္ဒန္တီတိ ကုဋ္ဋဇာ။ ကုဋ္ဋ+ဇ ပုံ။[၈]
ကဋ္ဌကဘေဒနော= ကဋ္ဌတိ ဂစ္ဆတီတိ ကဋ္ဌကံ။[၉] ကဋ္ဌ+ဏွု။ အကို ဥပြု။
ကဋ္ဌကံ ဘေဒနံ ယဿာတိ ကဋ္ဌကဘေဒနော။
ဒုန္နိဝါရယော= ဒုက္ခေန နိဝါရိယတေတိ ဒုန္နိဝါရယော။ ဒု-နိ-ဝရ+ဏယ။
ဗဒ္ဓေါ= ဗာဓိယတေ ဗန္ဓိယတေတိ ဗဒ္ဓေါ။ ဗဓ+တ။[၉]
(နဲ့) အဗဇ္ဈိတ္ထာတိ ဗဒ္ဓေါ။[၁၀]
ကဗဠိင်္ဂ= ကေန တောယေန ဗလံ အဿာတိ ကဗဠော။ ကပုဒ်၊ ဗလပုဒ်။
(နဲ့) ကဗိတဗ္ဗောတိ ကဗဠော။ ကဗိ-ဝဏ္ဏေ၊ အလော။
(နဲ့) ကဝတိ သဒ္ဒံ ကရောတီတိ ကဗဠော။[၉] ကု-သဒ္ဒေ၊ အလ။ ဋပြု။
သုမရတီ= သုမရဓာတ်၊ စိန္တာယံ၊ ဘူဝါဒိ အ၊ တိ။[၁၀]

၁။သံဠ-၁၂၄၀။ ၂။သံဋီ-၁၂၇၇။ ၃။ဓာန်ဋီ-၇၀။ ၄။ကစ်-၆၆၃။ ၅။ဓာပန်း။
၆။ဓာန်ဋီ-၉၇။ ၇။ဓာတု-ဒီပနီ။ ၈။သူစိ။ ၉။ပန်းကုံး။ ၁၀။ရူ-၃၈၃။

http://www.dhammadownload.com

(နဲ) သရဓာတ်၊ အ၊ တိ။ အနုပဒိဋ္ဌာနံ ဝုတ္တယောဂတော-ဖြင့် တနောင် ဆန္နာနုရက္ခဏအကျိုးငှါ မ,လာ၊ သ၏ အကို ဥပြု။

(နဲ) တင်္ဂီသစ်(၄၄)၌ ယဝမဒနသုတ်၌ စသဒ္ဒါဖြင့် ယဗျည်းကြောင့် သနောင် မ,လာ၊ ပုထဿုဗျဉ္ဇနေသုတ်၌ ဥဗျဥ္စနေ-ဟူသော ယောဂ ဝိဘာဂဖြင့် သ၏ အကို ဥပြု၍ ပြီးစေ၏။[၁]

နာဂဝနဿ= နာဂါနံ ဝနံ နာဂဝနံ။ ဒုတိယာပဉ္စမီနဉ္စ သရဓာတ်အယှဉ် ဒုတိယာအနက်၊ ဆဋ္ဌီသက်။

ပြိုင်= နာဂဝနဿအရ မွေ့လျော်ဖွယ်ကောင်းသော တောအရပ်သည်၊ ဝါ-ထိုတော၌သာ ဖြစ်နိုင်သော မာတာပိတုဥပဋ္ဌာနဓမ္မ(မဟာကု သိုလ်စိတ်)သည် သုမရတိအရ မဟာကုရှိ သတိအား အာရမ္မဏ။

၄။ ပသေနဒိကောသလဝတ္ထု

မိဒ္ဓီ= မေဓယတိ အကမ္မညဘာဝေန ဝိဟိံသတီတိ မိဒ္ဓံ။ မေဓ+တ။ စေတသိက်ခန္ဓာ ၃-ပါး၏ အမှု၌မခံ့ခြင်း၊ အစွမ်းသတ္တိညှဲ့ဖျင်း ခြင်း။[၂] (နဲ) မိဟတိ အသာမတ္ထိယံ ဟောတီတိ မိဒ္ဓံ။ မိဟ-အသာမတ္ထိယေ၊ တော။[၃]

(နဲ) မိဒ္ဓနံ မိဒ္ဓံ။ (နဲ)မိဋ္ဌတီတိ မိဒ္ဓံ။[၄]
ထိနံ စ မိဒ္ဓံ စ မိဒ္ဓံ။ ပရဝိဠ္ဓပေကသေသ်။
မိဒ္ဓံ အဿ အတ္ထီတိ မိဒ္ဓီ။ အကု-သဓါရိက ၅-ပါးရှိ ထိနမိဒ္ဓ။

ထိနမိဒ္ဓ ၂-ပါးကို နီဝရဏ ၁-ပါးတည်း ဟောခြင်းအကြောင်း= ကိစ္စာဟာရပဋိပက္ခာနံ သမာနဘာဝတော-ကိစ္စ, အကြောင်း, ဆန့် ကျင်ဘက်တို့၏ တူသည်၏ အဖြစ်ကြောင့်။
ထိနမိဒ္ဓါနဉ္ဇိ စိတ္တုပ္ပာဒဿ လယာပါဒနကိစ္စံ သမာနံ၊ ဥဒ္ဓစ္စကု

၁။ဂါထာသျှ၊ ၂။တာန်ဒီ-၁၇၆၊ ၃။နိယောဇနာ-၁၅၀၊ ၄။နိရုတ္တိ-၄၉၈။

http://www.dhammadownload.com

ဣတ္ထိစ္စာနံ အဝူပသန္တဘာဝကရဏံ။

တထာ ပုရိမာနံ ဒွိန္နံ တန္နိဝိဇ္ဇိတ္တာ အာဟာရော၊ ပစ္ဆိမာနံ ဉာတိဗျသနာဒိဝိတက္ကနံ။[၁]

ပုရိမာနဥ္စ ဒွိန္နံ ဝိရိယံ ပဋိပက္ခဘူတံ၊ ပစ္ဆိမာနံ သမထော။

မဟဂ္ဃသော= မဟန္တံ ဃသတိ အဒတီတိ မဟဂ္ဃသော။ မဟန္တ-ဃသ+အ။

များစွာသောအစာကို စားတတ်သော။

(နဲ) ဃသိတဗ္ဗော အဒိတဗ္ဗောတိ ဃာသော။ ဃသ-အဒနေ၊ ဏ။

မဟန္တော ဃာသော အဿာတိ မဟဂ္ဃသော။

များစွာသောအစာရှိသော။

(ဆောင်) ဗဟုဗ္ဗီဟိ, အဿတ္ထိ, တူဘိ ကတ္တုနေ။

နိဒ္ဒါယိတာ= နိဒ္ဒါ-ဟူသောနာမ်ပုဒ်နောင် "သဒ္ဒါဒိနိ ကရောတိ"(၅၊၁၀) ဟူသော မောဂ်သုတ်ဖြင့် ကရဓာတ်၏ အနက်၌ အာယပစ္စည်း သက်၊ ထိုနောင် တသီလအနက်၌ တုပစ္စည်း၊ ဣအာဂုံဖြင့် "နိဒ္ဒါယိတာ" ဟု ဖြစ်၏။[၂]

နိဒ္ဒံ ကရောတိ သီလေနာတိ နိဒ္ဒါယိတာ။-ဟု ကြံ။

(နဲ) နိ-ဒါဓာတ်၊ သုပနေ၊ တု၊ ဒါ၏ အာကို အာယပြု၊ ဣလာ။

နိဒ္ဒါယတိ သီလေနာတိ နိဒ္ဒါယိတာ။-ဟု ကြံ။

သမ္ပရိဝတ္တသာယီ= သယတိ သီလေနာတိ သာယီ။ သီ+ဏီ။

သမ္ပရိဝတ္တော ဟုတွာ သာယိ သမ္ပရိဝတ္တသာယီ။

မဟာဝရာဟော= ဝရီယတီတိ ဝရာဟော။ ဝရ+ဟ။[၃]

(နဲ) ဝရေ အာဟန္တီတိ ဝရာဟော။

(နဲ) ဝရေ သတိ အာဟန္တဗ္ဗောတိ ဝရာဟော။ ဝရ-အာ-ဟန+ကွိ။[၄]

(နဲ) ဝရဟဓာတ်၊ ဟိံသာယံ၊ စုရာဒိ၊ အ။[၅]

မဟန္တော ဝရာဟော မဟာဝရာဟော။

၁။ဋီကာကျော်-၂၂၀၊သျှ-၅၀၈။ ၂။ဂါထာသျှ။ ၃။မောဂ်-၇၊၂၂၃။ ၄။ဓာန်ဋီ-၆၁၇။ ၅။နီတိဓာ-၃၄၉။

http://www.dhammadownload.com

နိဝါပပုဋ္ဌော= ပေါသီယိတ္ထာတိ ပုဋ္ဌော။ ပုသ+တ။ ပေါသတိ(ဘူ)
ပုသ္နာတိ(ကိ) ပုသယတိ(တ) ပေါသေတိ, ပေါသယတိ(စု)
နိဝါပေန ပုဋ္ဌော နိဝါပပုဋ္ဌော။

မန္ဒော= မညတေတိ(အယုတ်အားဖြင့် သိအပ်)မန္ဒော။[၁]
မဏာဓာတ်၊ ဒက်၊ မဏာဓာတ်ကို မန်ပြု၊ မသိမလိမ္မာသူ။

(နဲ) မန္ဒတိ အညာဏဘာဝေန အပ္ပသံသိတဗ္ဗမ္ပိ ပုဂ္ဂလံ ထောမေတီတိ
မန္ဒော။ (နဲ) မန္ဒတိ အမောဒိတဗ္ဗဋ္ဌာနေပိ မောဒတီတိ မန္ဒော။

(နဲ) မန္ဒတိ ဒါနသီလာဒိပုညကြိယာသု ပမဇ္ဇတီတိ မန္ဒော။[၂] မဒိ+အ။

သဏိကံ= မန္ဒတ္တအနက်ဟော အဝိဘတ္တိယုတ္တနိပါတ်။[၃]

(နဲ) သဏာဓာတ်+ဏ္ဍ။ (ဓာပန်း)

၅။ သာနုသာမဏေရဝတ္ထု

သရဘညေ= ဘဏိယတေ ဘည်။ သရေန ဘည် သရဘည်။

ပတ္တိ ဒမ္မိ= ပတ္တဗ္ဗာတိ ပတ္တိ။[၄] ပ-အပဓာတ်၊ ပါပုဏနေ၊ တိ၊ ထိ။

ပြိုင်= ပတ္တိအရ မဟာကုညသံရှိ ဓမ္မဒေသနာကုသိုလ်စေတနာ၊
ဒမ္မိအရ ကြွင်း မဟာကုညသံစိတ္တုပ္ပာဒ်၊ သဟဇာတ။

(နဲ) ဒမ္မိအရ ပတ္တိဒါနကုသိုလ်စေတနာအား အာရမ္မဏ။

သလဇ္ဇာ= လဇ္ဇတိ ပါပါတိ လဇ္ဇာ။ လဇ္ဇ+အ+အာ။ (နဲ)လဇ္ဇနံ လဇ္ဇာ။
သဟ လဇ္ဇာယ ယာ ဝတ္တန္တီတိ သလဇ္ဇာ။(ဒေဝတာယော)
အရှက်နှင့်တကွ ဖြစ်ကုန်သည်။
ဝါ-ရှက်ခြင်းနှင့်တကွ ဖြစ်ကုန်သည်။

စာတုဒ္ဒသီ= စတ္တာရော စ ဒသ စ စတုဒ္ဒသ။
စတုဒ္ဒသန္နံ ပူရဏီ စာတုဒ္ဒသီ။ အစ္စန္တသံယောဂ၌ ဒု-သက်။

၁။မောဂ်-၇၉၉၆။ ၂။နီတိဓာတု-၉၂။ ၃။ရှ-၁၃၆။ ၄။သဂြိုဟ်ဘာ-၃၉၃။

http://www.dhammadownload.com

ပါဋိဟာရိယပက္ခ ။ ပဋိ ပဋိ ဟရိတဗ္ဗောတိ-ယော။ ပတိ-ဟရ+ဏျ။
ပဋိဟာရိယောဧဝ ပါဋိဟာရိယော။ သွတ္ထ၌ ဏ။
ပါဋိဟာရိယော ပက္ခော ပါဋိဟာရိယပက္ခော။
စာတုဒ္ဒသီဥပုသ်နေ့စသည်မှ အသီးအခြားကျင့်ဆောင်ထိုက်သော အကြိုအပို့စသော ရက်တို့ကိုယူ။[၁]

(နဲ) ပဋိဟရဏံ ပါဋိဟာရိယော။[၂]

ပါဋိဟာရိယပက္ခ ၂-မျိုး။
၁။ ဝါဆိုလဆန်းတစ်ရက်နေ့မှ တန်ဆောင်မုန်းလကွယ်နေ့တိုင်အောင် ငါးလကျင့်သုံးအပ်သော ဥပုသ်။
၂။ ဝါဆိုလ, တန်ဆောင်မုန်းလ, တပေါင်းလ-ဟု သုံးလတို့၌ ကျင့်သုံးအပ်သော ဥပုသ်။[၃]

ပါဋိဟာရိယပက္ခ ၃-မျိုး။
၁။ ဝါတွင်း သုံးလ။
၂။ သီတင်းကျွတ်လပြည့်ကျော် တစ်ရက်နေ့မှ တန်ဆောင်မုန်းလပြည့်တိုင်အောင် တစ်လပတ်လုံးကျင့်သုံးအပ်သောဥပုသ်။
၃။ သီတင်းကျွတ်လပြည့်ကျော် တစ်ရက်နေ့မှ သီတင်းကျွတ်လကွယ်နေ့တိုင်အောင် ဆယ့်ငါးရက်-ဥပုသ်။[၄]

ပါဋိဟာရိယပက္ခ ၄-မျိုး။
၁။ အဋ္ဌမီဥပုသ်နေ့၏ အကြို, အပို့ဖြစ်သော လဆန်း လဆုတ် ၇ ရက်၊ ၉ ရက်။
၂။ စာတုဒ္ဒသီဥပုသ်နေ့၏ အကြိုဖြစ်သော လဆန်း, လဆုတ် ၁၃ ရက်။
၃။ ပန္နရသီဥပုသ်နေ့၏ အပို့ဖြစ်သော လဆန်း,လဆုတ် ၁ ရက်။
၄။ သီတင်းကျွတ်လပြည့်ကျော် တစ်ရက်နေ့မှ သီတင်းကျွတ်

၁။သံဋီ-၁၃၂၁၊ဂါထာသျှ။ ၂။မဋီ-၃၊၁၄၇။ ၃။သုတ္တနိဋ္ဌ-၂၁၀၈။ ၄။အံဋ္ဌ-၂၊၁၂၃။

http://www.dhammadownload.com

လက္ခဏကွယ်နေ့တိုင်အောင် ဆယ့်ငါးရက်။[၁]

အဋ္ဌင်္ဂသုသမာဂတံ= အဋ္ဌ အင်္ဂါနိ အဋ္ဌင်္ဂါနိ။

သမ္မန္တံ ကတွာ အာဂတော သမာဂတော။

သုဋ္ဌု သမာဂတော သုသမာဂတော။

(နဲ့) သုပရိသုဒ္ဓံ သမာဂတော သုသမာဂတော။[၂]

အဋ္ဌင်္ဂေဟိ သုသမာဂတော အဋ္ဌင်္ဂသုသမာဂတော။(ဥပေါသထော)

ယက္ခာ= ယက္ခီယန္တေ ပူဇီယန္တေတိ ယက္ခာ။ ယက္ခ-ပူဇာယံ၊ အ။[၃]

(နဲ့) ယဿန္တိ ပယတန္တိ ဗလိမာဟရဏတ္ထာယာတိ ယက္ခာ။ ယသ-ပယတနေ၊ ခ။[၄] (နဲ့)ယတန္တိ ပယတန္တီတိ ယက္ခာ။ ယတ+ခ။[၅]

(နဲ့) ယဇိတဗ္ဗာတိ ယက္ခာ။ ဣဇ္ဇန္တေတိ ယက္ခာ။ ယဇ+ခ။[၆]

ပဗ္ဗုဒ္ဓံ= ပဗုဇ္ဈတီတိ ဇာဂရေတီတိ ပဗုဒ္ဓေါ။ နိုးလားသော။ ဗုဓ-ဇာဂရဏတ္ထ။

(နဲ့) ပဗုဇ္ဈတိ ဂစ္ဆတီတိ ပဗုဒ္ဓေါ။ အိမ်သို့ရောက်လာသော။ ဗုဓ-ဂတျတ္ထ။

(ဆောင်) သိ ပွင့် ရောက် နိုး, ဤလေးမျိုး, ဟောရိုး ဗုဓနက်။

ဝဋ္ဋာသိ= ဝဒ+အ+ယျောသိ၊ ကွစိဓာတုဖြင့် ယျောကိုချေ။

အာဝိ, ရဟော= သတ္တမျတ္ထနိပါတ်ပုဒ်။[၇]

ပမုတျတ္ထိ= ပမုတ္တိ+အတ္ထိ။ ဥပ္ပစ္စ- ဥ-ပတ+တွာ။

အမ္မ= အမေတိ ပေမေန ပုတ္တကေသု ပဝတ္တတီတိ အမ္မာ။[၈]

(နဲ့) အမီယတေ ပူဇီယတေ ပုတ္တမိတရေဟီတိ အမ္မာ။

အမ-ပူဇာယံ၊ ကမ္မနိ မော၊ ဣတ္ထိ အာ။

ရောဒန္တိ= ရုဒဓာတ်သည် မူလက အကမ္မကဓာတ်ဖြစ်သော်လည်း တစ်စုံတစ်ခုကို ရည်စူး၍ ငိုးခြင်းဖြစ်သောကြောင့် သကမ္မကဓာတ် ဖြစ်ရသည်။[၉]

ယထာ သကမ္မဓာတုသဒ္ဒါ အတ္ထဝိသေသဝသေန အကမ္မကာ ဟောန္တိ ။ပ။ ဧဝံ အတ္ထဝိသေသဝသေန အကမ္မကာပိ သကမ္မကာ

၁။သံဠ-၁၊၂၈၁။ ၂။သံဋ-၁၊၂၈၁၊ဋီ-၁၃၁၂။ ၃။ဓာန်ဋီ-၁၃။ ၄။မောဂ်-၇၊၃၁။
၅။သုစိ၊ ၆။ဓာပန်း။ ၇။ရွ-၁၃၄။ ၈။မောဂ်-၇၊၁၃၆။ ၉။ဂါထာသျှ။

ဟောန္တိ။[၁]

ကုက္ကုစ္စ= ကုစ္ဆိတံ ပါပကာရီဟိ အာဒိယတီတိ ကုက္ကုစ္စံ။

ကုကရာတ်၊ ဠက်ပစ္စည်း၊ ဓာတ်အဆုံး၌ ကု-လာ။[၂]

(နံ) ဥစ္စာတ္တာ ကုက္ကုံ ကုစ္ဆိတံ လာတီတိ ကုက္ကုစ္စံ။

ကုက္ကု-လာဓာတ်၊ ဏ၊ လကို ဠပြု။ ပြာပူ။

(နံ) ကုက္ကုံ ဟတ္ထံ လုနာတိ ဆိန္ဒတိ ဒဟတီတိ ကုက္ကုစ္စံ။

ကုက္ကု-လူဓာတ်၊ အ။[၃] ကုက္ကုစ္စဝိယာတိ ကုက္ကုစ္စံ။

ပြာပူငရဲနှင့်တူသော အိမ်ရာတည်ထောင်လူ့ဘောင်။

နရကာ= နရန္တိ ပါပုဏန္တိ သတ္တာ ဧတေသူတိ နရကာ။ နရ+အက။

(နံ) အပုညေ နေန္တီတိ နရကာ။ နီ+ဏွု၊ ရလာ။ ငရဲ, ချောက်။[၄]

(နံ) နေန္တိ ကွေသံ ပါပယန္တီတိ နရကာ။[၅]

နရကာဝိယာတိ နရကာ။

အဘိဓာဝထ= အဘိ-ဓာဝုဓာတ်၊ အ၊ ပဉ္စမီ ထ။

ကဿ= ဒုတိယာပဉ္စမီနည်း ဖြင့် ကာရိတ်ကံအနက်၊ ဆဋ္ဌီသက်။

(နံ) ကဿ-အား၊ ဥဇ္ဈာပယာမသေ-ငါတို့ကဲ့ရဲ့ရကုန်အံ့နည်း။(ရှေးသျှ)

ဥဇ္ဈာပယာမသေ= ဥ-ဈေဓာတ်၊ ဏာပယ၊ အာမသေ။

စာရိကံ= စရဏံ စာရိကာ။ စရ+ဏျ၊ ဣလာ၊ ကကို ယပြု။

(နံ) စရဏံ စာရော။ စာရောဧဝ စာရိကာ။ သွတ္ထ၌ ဣက။

ကံအနက် (နံ)ကြိယာဝိသေသနအနက်၊ ဒုတိယာ။[၆]

ဟတ္ထိပ္ပဘိန္နံ= ဟရန္တိ အနေနာတိ ဟတ္ထော။

ဟတ္ထော ဧတဿ အတ္ထီတိ ဟတ္ထီ။ ပကာရေဟိ ဘိန္နော ပဘိန္နော။

ဟတ္ထီ စ သော ပဘိန္နောစာတိ ဟတ္ထိပ္ပဘိန္နော။ ဝိသေသနပရပဒ။

အင်္ကုသဂ္ဂဟော= အင်္ကေတိ အနေန အညေတိ အင်္ကုသော။[၇]

အင်္က+သက်။ အင်္ကဓာတ်၏ အန္တာဝယဝ ဥလာ။ အကိ-အံက

၁။မဒို-၃၊၄၄။ ၂။မောဂ်-၇၊၂၂၇။ ၃။ဓာန်ဋီ-၃၆။ ၄။ဓာန်ဋီ-၆၅၇။

၅။ဓာပန်း။ ၆။ဂါလာသျှ။ ၇။မောဂ်-၇၊၂၁၅။

http://www.dhammadownload.com

ဓာတ်ဟု ဆိုကလည်း အတူတူပင်တည်း။

(နဲ)　အံကေတိ အနေနာတိ-သော။ အံက-လက္ခဏော၊ သ၊ ဥပြု။[၁]
အင်္ကုသံ ဂဏှာတီတိ အင်္ကုသဂ္ဂဟော။

ယောနိသော- ယဝတိ တေသ္မာ ဖလံ ပသဝတီတိ ယောနိ။[၂]
ယောနိသဒ္ဒါ ကာရဏာအနက်ဟော၊ ယောနိတည်း၊ နာသက်၊ သော ဝါသုတ်၌ ဝါသဒ္ဒါဖြင့် နာကို သောပြု။ ဤအလို နာမ်ပုဒ်။

(နဲ)　ဝိဘာဂေ ဓာ စ-၌ စသဒ္ဒါဖြင့် ကေဝလတတိယတ္ထ၌ သောပစ္စည်းသက်၊ လိင်္ဂတ္ထကို ထွန်းပြခြင်း၌ ပဌမာသိသက် ချေ၊ ဤအလို အဗျယတဒ္ဓိတ်ပုဒ်။[၃]
ယောနိသောအရ ပညာကိုကောက်။

သခ်ါဘေတွာ- သံ-ခုဘ+ဏေ+တွာ။ သင္ဃလနေ, သင်္ကောစေ ဝါ။
ခေါဘတိ(ဘူ) ခုဗ္ဘတိ(ဒိ) ခုဘ္နာတိ(ကိ)

၆။ ပါဝေယျကဟတ္ထိဝတ္ထု

ဇရာဝိတဝေဂေဟ္ဟာဟတော- ဇရာသခ်ါတော ဝါတော ဇရာဝါတော။

(နဲ)　ဇရာဝေ ဝါ ဝါတော ဇရာဝါတော။ ဇရာဝိတဿ ဝေဂေါ-ဂေါ။
ဇရာတည်းဟူသောလေ၏ အဟုန်။
အဘိမုခံ ဘုသံ ဟညတေတိ အဗ္ဘာဟတော။[၄]
အဘိ-အာ-ဟန+တ။[၅]
ဇရာဝိတဝေဂေန အဗ္ဘာဟတော ဇရာဝိတဝေဂေဗ္ဘာဟတော။
ဇရာတည်းဟူသောလေအဟုန်သည် ရှေ့ရှုပြင်းစွာနှိပ်စက်အပ်သူ။[၅]

အပ္ပမာဒရတာ- ပမဇ္ဇတိ တေနာတိ ပမာဒေါ။ န ပမာဒေါ အပ္ပမာဒေါ။
ရမန္တီတိ ရတာ။ အပ္ပမာဒေ ရတာ-တာ။ သဟာမျိုးပြိုင်။

၁။ သုစိ။ ၂။ သံဋီ-၂၂၁၉။ ၃။ ကစ်ဘာ-၂၂၃၅၊ ဂါထာသူ။ ၄။ ပဋိသံ၄-၂၁၉။ ၅။ တိပိဓာန်။

http://www.dhammadownload.com

ဒုဂ္ဂါ= ဒုက္ခေန ဂန္တဗ္ဗောတိ ဒုဂ္ဂေါ။ ဒု-ဂမု+ကွိ။[၁]
ပကော်= ပစိယတေ ဝိတ္ထာရီယတေတိ ပကော့။ ပစိ-ဝိတ္ထာရေ၊ ဏ၊ နိဂ္ဂဟိတ်
လာ၊ စကို ကပြု။[၂] ကမ္ဗတိ စလတီတိ ပကော။
ကမ္ဗ(နဲ)ကပိဓာတ်၊ စလနေ၊ ကပစ္စည်း၊ တေသုဖြင့် ကမ္ဗ (နဲ)ကပိကို
ပံပြု၊ ဝဂ္ဂန္တပြု။[၃]
သန္ဓော= သိဒိတိ သန္ဓော။ သဒ+တ။[၄]

၇။ သမ္ဗဟုလဘိက္ခုဝတ္ထု

နိပကာ= ပဋိပက္ခံ နိပယတိ ဝိသောသေတီတိ-ကော။ နိ-ပေ+ဏွု။
(နဲ) ပဋိပက္ခတော အတ္တာနံ နိပါတိ ရက္ခတီတိ-ကော။[၅]
သဒ္ဓိံစရံ= အတ္တနာ သဒ္ဓိံ စရတီတိ သဒ္ဓိံစရော။[၆] သဒ္ဓိံ-စရ+အ။
သာဓုဝိဟာရိ= သာဓု ဝိဟရတိ သီလေနာတိ-ရီ။သာဓု-ဝိ-ဟရ+ဏီ။[၆]
သာဓုဝိဟာရီ-ဟူလိုလျက် နိဂ္ဂဟိတ်ကို ချေပါ။
ပရိဿယာနိ= ပဋိစ္စ သယန္တီတိ ပရိဿယာနိ။ ပရိ-သိ+အ။
(နဲ) ပရိ သမန္တတော ပရိပိဠေတ္ဗာ အယန္တိ ပဝတ္တန္တီတိ ပရိဿယာနိ။
သီဟဗျဂ္ဃာဒယော စေဝ ကာယဒုစ္စရိတာဒယော စ။[၇]
ဝိဇိတံ= နာဂရေဟိ ဝိဇိနိတဗ္ဗန္တိ ဝိဇိတံ။ ဝိ-ဇိ+တ။[၈]
မာတင်္ဂေါ= မဟန္တံ အင်္ဂ သရီရံ တေဿာတိ မာတင်္ဂေါ။ မဟန္တ+အင်္ဂ။
ဟ,န လောပေါ၊ မ၏ အကို အာပြု။[၉]
မှေ့ါသုက္ကော= ဥဿုကဿ ဘာဝေါ ဥဿုက္ကံ။
နတ္ထိ ဥဿုက္ကံ ယဿာတိ အပ္ပေါဿုက္ကော။

၁။သုတ္တနိဒ္ဒေ-၂၁၁၅။ ၂။ဓာန်ဋီ-၆၆၃။ ၃။မောဂ်-၇၁၁၅။ ၄။မောဂ်-၅၊၁၅၀၊ပဉ္စိကာ။
၅။နိတိဓာတု-၁၂၀။ ၆။ပန်းကုံး ၇။နေတ္တိဝိ-ဋီ-၆၀။ ၈။ဓာန်ဋီ-၁၈၉။ ၉။ဓာန်ဋီ-၃၆၀။

http://www.dhammadownload.com

၈။ မာရဝတ္ထု

အရညကုဋိကာယံ= ကုဋတိ ဂမနာဂမနံ ဆိန္ဒတီတိ ကုဋိ။ ကုဋ+ဣ။[၁]
ကုဋိဧဝ ကုဋိကာ။[၁] အရညေ ကတာ ကုဋိကာ-ကာ။[၂]

အဟာနံ= ဟနတီတိ ဟနန္တော။ န ဟနန္တော အဟနန္တော။

အယာတယံ= ယာတေတီတိ ယာတယန္တော။ ဟန+ဏယ+အန္တ။ ဆက်။

အဇာပယံ= ဇယာပေတီတိ ဇာပယန္တော။ ဇိ+ဏာပယ+အန္တ။ ဆက်။

ဒွိတ္တာဝ= တံ ပရိမာဏံ ယေသန္တိ တာဝန္တာ။ ဒွေ တာဝန္တာ ဒွိတ္တာဝ။
ဒွိတ္တာဝံ-ဟူလိုလျက် ဝါစာသိလိဋ္ဌအကျိုငှါ နိဂ္ဂဟိတ်ကိုချေ။

(နဲ) တာဝ-နိပါတ်ကြံ၍ ဒွေ တာဝ ဒွိတ္တာဝ၊-ဟု ပြု။[၃]

ဝိဒ္ဓါ၊ ဝိဒတိ ဇာနာတီတိ ဝိဒ္ဓါ။ ဝိဒ+က္ဝာ။ ပုံ-သာ သဒ္ဒါကဲ့သို့စဉ်။[၄]

(နဲ) ဝိဒဓာတ်+ဝပစ္စည်း၊ သိကို အာပြု။ ထိုအလို ရာဇာဒိစဉ်။[၅]

(နဲ) ဝိဒတိ ဝေဒနာတိ ဝိဒေါ။(ဉာဏံ) ဝိဒေါ ဝေဒဿ အတ္ထီတိ ဝိဒ္ဓါ။
ဝိဒပုဒ်+ဝန္တု။ ဝေဒသုဖြင့် ဒ၏အကို ချေ၊ ဒ် ဝ-သို့ကပ်၊ အာ
သိမှို-ဖြင့် သိနှင့်တကွ န္တုကို အာပြု။

ဂိုဏ်းစဉ်= ဝိဒ္ဓါ ဝိဒ္ဓါ, ဝိဒွန္တော
ဝိဒွန္တံ ဝိဒွန္တေ
ဝိဒွတာ ဝိဒွန္တေန-စသည်ဖြင့် ဂုဏဝါအတိုင်းစဉ်။[၆]

ဥပဓိ= သုခံ ဥပဓီယတိ ဧတ္ထာတိ ဥပဓိ။ ဥပ-ဓာ+ဣ။ (ကာမုပဓိ)
ဝတ္ထုအာရုံ ကာမဂုဏ်နှင့်တကွ ကိလေသာကာမတို့သည် သုခ
၏ တည်ရာဖြစ်သောကြောင့် ကာမုပဓိမည်၏။ (ဤဒွိယူပါ)

ပြိုင်= တဟျတ်အရ အာရုံငါးပါး၊ အန္တတ်အရ လောဘမူသောမနဿ
ရှိ ဝေဒနာ၊ သုခသဟဂုတ်ကာယ-ရှိ ဝေဒနာအား အာဓိ။ (ဝတ္ထု)
တဟျတ်အရ လောဘမူရှိလောဘယူ၊ သဟဇာတပြိုင်။(ကိ)

၁။ ဓာပန်း။ ၂။ သံဠ-၃၊၄၁။ ၃။ ဂါထာသျှ။ ၄။ မောဂ်-၇၊၂၀၅။
၅။ ဓာန်ဓိ-၂၂၈။ ၆။ နီတိပဒ-၁၃၅။ နိရုတ္တိ-၃၀၈။ ဂါထာသျှ။

http://www.dhammadownload.com

(နဲ) ခန္ဓမူလကဒုက္ခံ ဥပမီယတိ ဧတ္ထာတိ ဥပမိ။(ခန္ဓုပမိ)

ခန္ဓာငါးပါးတည်းဟူသော ဤကိုယ်သည် ဇာတိဒုက္ခစသည်တို့၏ တည်ရာဖြစ်သောကြောင့် ခန္ဓုပမိမည်၏။

ပြိုင်။ တဟျတ်အရ ဟဒယဝတ္ထုသည် အန္တတ်အရ ပဋိသန္ဓေနာမက္ခန္ဓာ၊ ကြွင်းကမ္မဇရုပ်အား သဟဇာတ။-စသည်ပြိုင်ပါ။

(နဲ) အပါယဒုက္ခံ ဥပမီယတိ ဧတ္ထာတိ ဥပမိ။(ကိလေသုပမိ)

ကိလေသာတို့သည် အပါယ်ဒုက္ခ၏ တည်ရာဖြစ်သောကြောင့် ကိလေသုပမိမည်၏။

ပြိုင်။ တဟျတ်အရ ကိလေသာ ၁၀-ပါးသည်၊ အန္တတ်အရ အပါယ်ဒုက္ခဟုဆိုအပ်သော အပါယ်ပဋိသန္ဓေ၊ နာမက္ခန္ဓာ၊ ကဋတ္တာရုပ်၊ အကုသလဝိပါက် ၇-ပါး နာမက္ခန္ဓာအား ပကတူပ။

(နဲ) ဘဝဒုက္ခံ ဥပမီယတိ ဧတ္ထာတိ ဥပမိ။(အဘိသင်္ခါရုပမိ)

ကုသိုလ်ကံ အကုသိုလ်ကံဟူသော အဘိသင်္ခါရသည် ဘဝဒုက္ခ၏ တည်ရာဖြစ်သောကြောင့် အဘိသင်္ခါရုပမိမည်၏။

ပြိုင်။ တဟျတ်အရ အကု ၁၂-ပါး၊ လောကီကု ၁၇-ရှိ စေတနာသည်၊ အန္တတ်အရ ဘဝဒုက္ခဟုဆိုအပ်သော ပဋိသန္ဓေစိတ် ကျေနဝိသ၊ စေတသိက်-၃၅၊ ဝိပါက်နာမက္ခန္ဓာ၊ ကဋတ္တာရုပ်အား နာနက္ခဏိက။ (အားလုံးသင့်သလို ပြိုင်လိုက်သည်၊ သင့်ရာမှတ်လေ)

(ဆောင်) ကာ ခန် ကိလျှင်၊ အဘိသင်၊ လေးအင် ဥပမိ။
ကာမဂုဏ် ခန္ဓာ၊ ကိလေသာ၊ စေတနာစဉ်တိုင်းသိ။[1]

သင်္ဂေါ။ သင်္ဂတိ ဧတ္ထာတိ သင်္ဂေါ။[2]

တဟျတ်အရ ကာမုပမိ၊ အန္တတ်အရ လောဘ။ ပြိုင်ပါ။

၁။သာရတ္ထ-၃၊၂၁၄၊မဟာဝါဘာ-၁၊၇၇။ ၂။သံဋီ-၁၊၂၁၄။

http://www.dhammadownload.com

ဓမ္မသံသန္ဒနာ။ သံသန္ဒိယတေ သံသန္ဒနာ။ သံ-သန္ဒ+ယု၊ ထီ။
ဓမ္မဿ သံသန္ဒနာ-နာ။ တရားကို နှီးနှောဆွေးနွေးခြင်း။[၁]
ဓမ္မေန သံသန္ဒနာ-နာ။ တရားဖြင့် နှီးနှောဆွေးနွေးခြင်း။[၂]
သဟာယာ။ သဟ အယန္တိ ဂစ္ဆန္တီတိ သဟာယာ။ သဟ-အယ+ဏ။
(နဲ) ဟာနံ ဟာနိ။ ဟာ-စာဂေ၊ နိ။[၃]
(နဲ) ဟိယျတေ ဟာနိ။[၄] (နဲ)ဟာဓာတ်+တိ၊ တိကို နိပြု။[၅]
အယနံ ဝဍ္ဎနံ အယော။ အယ+အ။
သဟ ဟာနိ အယော ဝုဒ္ဓိ ယေသန္တိ သဟာယာ။
သဟ+ဟာနိ+အယ။ တိပဒဗဟုဗ္ဗီဟိ။[၆]
(နဲ) ဟာနိ စ အာယော စ ဟာယာ။ ဟာနိ+အာယ။ ဆုတ်ယုတ်တိုးပွားခြင်းတို့။ နိကိုချေပါ။ သဟ ဝိဇ္ဇမာနာ ဟာယာ ယေသန္တိ-ယာ။
တုဋ္ဌိ။ တုဋ္ဌိ-ဆန္ဒာနုရက္ခဏအကျိုး၌ ဒီယပြု၊ ထိ ရတ္တာဒိ၊ က္လကာရန္တ။
က္လတရိတရေန။ က္လတရနောင် နာသက်၊ က္လတရေန-ဟု ဖြစ်ပြီးနောက် သဗ္ဗာဒီနံ ဝိတိဟာရေ(မောဂ်-၁၊၅၆)သုတ်ဖြင့် က္လတရေန, က္လတရေန-ဟု ဒွိရုပ်ပြု၊ သျာဒိလောပေါ ပုဗ္ဗဿေကဿ(၁၊၅၅)သုတ်ဖြင့် ရှေ့ပုဒ်၌ ဝိဘတ်ကိုချေ၊ (က္လတရက္လတရေန) နောက်က္လကို ဒီယပြု။
(နဲ) က္လတရသဒ္ဒါသည် အညသဒ္ဒါ၏ ပရိယာယ်ဖြစ်သော သဗ္ဗနာမ်ပုဒ်တည်း။ ဤနည်း၌ က္လတရိတရေန-သည် ဝိစ္ဆာပုဒ်ဖြစ်၍ ဝိစ္ဆာဘိက္ခညေသု ဒွေ(မောဂ်-၁၊၅၄)သုတ်ဖြင့် ဒွိရုပ်ပြု။[၇]
(နဲ) က္လတရော စ က္လတရော စ က္လတရိတရော။ ဒွန်သမာသ်။[၈]
ဇီဝိတသခ်ယမှိ။ သခ်ယတိ ဧတ္ထ ကာလေတိ သခ်ယော။
ဇီဝိတဿ သခ်ယော ဇီဝိတသခ်ယော။
ပဟာနံ။ ပဇဟာတိ ဧတေနာတိ ပဟာနံ။ ပယ်စွန့်ကြောင်း အရဟတ္တဖိုလ်။

၁။တိပိဓာန်။ ၂။ရှေးသျှ။ ၃။မောဂ်-၅၊၅၀၊ပဥ္စိကာ။ ၄။နိရုတ္တိ-၅၅၉။
၅။ရူ-၃၇၁။ ၆။ဓာန်ဋီ-၃၄၆။ ၇။ဂါထာနိဿယ။ ၈။နိရုတ္တိ-၁၂၇။

http://www.dhammadownload.com

မတ္တေယျတာ= မာတု ဟိတော မတ္တေယျော။ မာတု+ဏေယျ၊ တဒ္ဓေဘော်
လာ၊ မာ၌ ရဿပြု၊ ဏ ရာဂါ-သုတ်၌ စသဒ္ဒါဖြင့် ဟိတအနက်
ဏေယျသက်။ အမိ၏ အစီးအပွားဖြစ်သူ။

မတ္တေယျဿ ဘာဝေါ မတ္တေယျတာ။

သားသမီးများသန္တာန်၌ ဖြစ်သော မေတ္တာကရုဏာရှေ့သွား
ရှိသော ကုသိုလ်စိတ်နှင့် ထိုစိတ်ကြောင့်ဖြစ်သော ရှိခိုးမှု ပြုစုလုပ်
ကျွေးမှု စသော အကျင့်ကောင်းသည် မတ္တေယျတာမည်၏။[၁]

ပေတ္တေယျတာ=ပိတု ဟိတော ပေတ္တေယျော။

ပေတ္တေယျဿ ဘာဝေါ ပေတ္တေယျတာ။

သာမညတာ= သမဏာနံ ဟိတော သာမညော။

သာမညဿ ဘာဝေါ သာမညတာ။

ဗြဟ္မညတာ= ဗြာဟ္မဏာနံ ဟိတော ဗြဟ္မညော။ ဗြာ-၌ ရဿပြု။

ဗြဟ္မညဿ ဘာဝေါ ဗြဟ္မညတာ။[၁]

ယာဝ ဇရာ= ဓာတုနာမာနသုတ်၌ အာဒိသဒ္ဒါဖြင့် ယာဝနိပါတ်အယှဉ်
ဇရာကို အပါဒါန်အမည်မှည့်၊ သ္မာသက်၊ အာယပြု၊ ဇရာယ-ဟူလို
လျက် ဆန္ဒာနုရက္ခဏအကျိုးငှါ ယကိုချေ။

ပညာယ ပဋိလာဘော= ပညာအရ လောကီလောကုတ္တရာပညာကောက်။
အကရဏံ= အရဟတ္တမဂ်ကောက်။ (သေတုယာတဝသေန)

၂၄။ တဏှာဝဂ်

၁။ ကပိလမစ္ဆဝတ္ထု

အတိပဏ္ဍိတမာနိတာယ= ပဏ္ဍိတံ အတိက္ကန္တော အတိပဏ္ဍိတော။[၂]
အတိပဏ္ဍိတံ အတ္တာနံ မညတီတိ အတိပဏ္ဍိတမာနီ။

၁။ဂါထာနိဿယ။ ၂။နိရုတ္တိ-၂၇၉။

http://www.dhammadownload.com

အတိပဏ္ဍိတ+မနတ်၊ အတ္တမာနအနက်၌ တဿီလာဒိသု-
စ-၌ စသဒ္ဒါဖြင့် ဏီသက်။[၁]

အတိပဏ္ဍိတမာနိနော ဘာဝေါ အတိပဏ္ဍိတမာနိတာ။

ဒုရာစာရော- ဒုဋ္ဌု အာစာရော ယဿာတိ ဒုရာစာရော။

ဒိဋ္ဌာနုဂတိ- အနုဂမနံ အနုဂတိ။ ဒိဋ္ဌိယာ အနုဂတိ ဒိဋ္ဌာနုဂတိ။[၂]

(နဲ) အနုပဂမနံ အနုကိရိယံ အနုဂတိ။

ဒိဋ္ဌဿ ကမ္မဿ အနုဂတိ ဒိဋ္ဌာနုဂတိ။[၃]

ပေါ်သာဝနိကံ- ပေါသေတိ ဝဍ္ဎေတိ ဧတေနာတိ ပေါသာဝနိကံ။

မွေးမြူကြောင်း မျိုးရိက္ခာ။ ပုသ+ဏာပေ+အနီယ၊ သုတ်ကြီးဖြင့်
ပေ၏ ဧကိုချေ၊ ပေါသာပနီယ-ဟု ဖြစ်ပြီးမှ ပကို ဝပြု၊ နီ၌ ရဿပြု၊
ယကို ကပြု။[၄]

ပမတ္တစာရိနော- စရတိ သီလေနာတိ စာရီ။ ပမတ္တေန စာရီ-ရီ။ (တဿ)

ပ္လဝတိ-ပ္လုဓာတ်၊ သပ္ပနေ၊ ဘူဝါဒိ၊ အ၊ တိ။ ဧဝတိကဲ့သို့ ဥကို ဩပြု၊ ဩ
ကို အဝပြု၊ ပ္လု-ဟု ကေဿရဓာတ်ဖြစ်သောကြောင့် ဓာတွန်မချေရ။

ဟုရာဟုရံ- ဟုရံသည် က္ကတရအနက်ဟော သတ္တမျတ္ထ နိပါတ်ပုဒ်တည်း၊
ဝိစ္ဆာဘိက္ခညေသု ဒွေ-သုတ်ဖြင့် ဟုရံ ဟုရံ-ဟု ဒွိရုပ်ပြု၊ ရှေ့ပုဒ်
၌ နိဂ္ဂဟိတ်ချေ၊ ဒီဃပြု၍ ဟုရာဟုရံ-ဟု ဖြစ်၏။

(နဲ) ရှေ့ပုဒ်ကို ပဥ္စမျန္တ၊ နောက်ပုဒ်ကို ဒုတိယန္တကြံ၍ "ဟုရာ-တ
ဘဝမှ၊ ဟုရံ-တဘဝသို့ဟုရင်း၊ ဟုရာဟုရံ-ထိုဘဝဤဘဝသို့-ဟု
ရင်း ပေးကြသေး၏။[၅]

ဝါနရော- နရော ဣဝ ဝါနရော။ ဝါသဒ္ဒေါ ဣဝတ္ထေ၊ နာမာနံ ယုတ္တတ္ထတ္တာ
သမာသော။[၆]

(နဲ) ဝါနံ ဂမနံ ဧတဿ အတ္ထီတိ ဝါနရော။ ဝါနပုဒ်+ရပစ္စည်း။

(နဲ) ဝါနံ ဝနေ ဘဝံ ဖလာဒိကံ ရာတိ ဂဏှာတီတိ ဝါနရော။

၁။ရူ-၃၆၄။ ၂။မဏိ-၁၊၂၀၈။ ၃။ဝိမတိ-၁၊၁၆၅။ ၄။ပါစိယော-၂၆၄၊မဟာဘာ-၁၊၂၃၈-မိုး။
၅။ဂါထာသျှ။ ၆။ဓာန်ဋီ-၆၁၄။

http://www.dhammadownload.com

ဝါနသဒ္ဒါပပဒ ရာဓာတ်၊ ကပစ္စည်း။[၁]

ဇမ္ဗိ = အဘက္ခိတဗ္ဗံ ဇမေတိ ခါဒတီတိ ဇမ္ဗော။ ဇမ+မ။ နိဟီနသတ္တော။
ယေဘုယျေန ဇမ္ဗေသု ဇာတာ ဇမ္ဗီ။ ဇမ္ဗုပုဒ်+ဏ+ဤ။[၂]

အဘိဝဋ္ဌ = အဘိ-ဝသ+တ။[၃]

ဗီရဏံ = ဝိသိဋ္ဌော ရဏော မူလံ ယဿာတိ ဗီရဏံ။ ဝိ+ရဏ။ ဝကိုဗပြု။

ဒုရစ္စယံ = ဒုက္ခေန အတိက္ကယတေ အတိက္ကမီယတေ ပဇဟီယတေတိ
ဒုရစ္စယာ။ ဒု-အတိ-က္ကမဓာတ်+ခ။

ဥဒပိန္ဒု = ဝိန္ဒတိ အနေန နန္ဒနန္တိ ဗိန္ဒု။ ဝိဒ-လာဘေ၊ ကု၊ ပုံ, နပုံ။[၄]
ဥဒကဿ ဗိန္ဒု ဥဒပိန္ဒု။ သညာယ မုဒေါဒကဿ-ဟူသော မောင်
(၃၊ ၇၁)သုတ်ဖြင့် ဥဒကကို ဥဒပြု။

ယာဝန္တေတ္ထသမာဂတာ = ယာဝန္တော+ဧတ္ထ+သမာဂတာ။

ဘဒ္ဒံ ဝေါ = အာသီသတ္ထသမ္ပဒါန်အနက်၌ နံသက်၊ ဝေါပြု။

မူလံ ခဏထ = မူလံအရ အဝိဇ္ဇာတဏှာ၊ ခဏထ၌ ဓာတ်အရ အရဟတ္တ
မဂ်ဉာဏ်၊ ပကတူ။ တဏှာဂ္ဂဟဏေန အဝိဇ္ဇာပိ ဂဟိတာယေဝ၊
မူလဘာဝေန ကေလကုဏာတိ ဒဋ္ဌဗ္ဗံ။[၅]
ခဏထ-၏ ကရိုဏ်းပါဌ်ကို "အရဟတ္တမဂ္ဂဉာဏေန"ဟုထည့်။

ဥသီရတ္ထော = ဝသန္တိ ဝါသံ ကရောန္တိ ဧတေနာတိ ဥသီရံ။
ဝသ-ဘူ၊ ဤရ "သရ ဝသ ကလာ ကီရော ဝသုဥ္စ"ဟူသော
မောင်(၇၊၁၆၉)သုတ်ဖြင့် ဤရသက်၍ ယင်းသုတ်ဖြင့်ပင် ဝကို ဥပြု။
(နဲ) ဥသတိ ဒဟတီတိ ဥသီရံ။[၆] ဥသ-ဒါဟေ၊ ဤရော။
ဥသီရေန အတ္ထော ယဿာတိ ဥသီရတ္ထော။

အာနေဥ္စဝိဟာရ+သမာပတ္တိဗမ္မ+ပရိဘောဂေန = ဣဉ္စတီတိ ဣဉ္စော။
န ဣဉ္စော အနိဉ္စော။ (နဲ) ဣဉ္စနံ ကမ္ပနံ စလနံ ဣဉ္စော။
နတ္ထိ ဣဉ္စော ယဿာတိ အနိဉ္စော။ အနိဉ္စမေဝ အာနေဉ္စော။

၁။ကောတ္ထုဘာပန်း။ ၂။ဓမ္မဒီ-၂၇၈။ ၃။ပန်းကုံး။ ၄။မောင်-၇၊၆။ ၅။ဓမ္မဒီ-၂၇၈။ ၆။ဓာ-ဒီပနီ။

http://www.dhammadownload.com

ဝိဟာရန္တိ ဧတေနာတိ ဝိဟာရော။ အာနေဉ္ဇော ဝိဟာရော-ရော။
မတုန်လှုပ်သော(တုန်လှုပ်ခြင်းမရှိသော)နေကြောင်းတရား။
သမာပဇ္ဇန် သမာပဇ္ဇတေ ဝါ သမာပတ္တိ။
သမာပတ္တိ စ သာ ဓမ္မော စာတိ သမာပတ္တိဓမ္မော။
(နဲ) သမာပတ္တိဧဝ ဓမ္မော သမာပတ္တိဓမ္မော။
အာနေဉ္ဇဝိဟာရော စ သော သမာပတ္တိဓမ္မောစာတိ-မ္မော။
ပရိဘုဉ္ဇနံ ပရိဘောဂေါ။
အာနေဉ္ဇဝိဟာရသမာပတ္တိဓမ္မဿ ပရိဘောဂေါ-ဂေါ။
မတုန်မလှုပ်နေကြောင်းဖြစ်သောသမာပတ်တရားကို သုံးဆောင်ခြင်းဖြင့်။[၁]

အာနေဉ္ဇအမည်ရသော တရားများ

၁။ ရူပါဝစရစတုတ္ထဈာန် (ဒီဋီ-၃၊၂၀၄)
၂။ စတုတ္ထဈာန်သမာဓိ (ဝိဋ္ဌ-၂၊၁၀၁)
၃။ အရူပသမာပတ် (နေတ္တိ-ဝိဋီ-၂၆၆)
၄။ ရူပစတုတ္ထဈာန် ကုသိုလ်ကြိယာ စေတနာ ၃-ပါး၊ အရူပစေတနာ ၁၂-ပါး၊ ပေါင်း ၁၅ ပါး။ (အဘိဋ္ဌ-၂၊၁၃၆)

မှတ်ချက်။ ကွင်းနည်းများသည် အထက်ပါနည်းတို့၌ အကျုံးဝင်ပြီး ဖြစ်တော့၏၊ ဤ၌ကား"အာနေဉ္ဇဝိဟာရော"ဟု တွဲပုဒ်နှင့်လာသည့် ၃-နံပါတ် နေတ္တိဝိဘာဝိနီ ဋီကာနည်းသာ သင့်ဖွယ်ရှိ၏။
စတသော အာရုပ္ပသမာပတ္တိယော အာနေဉ္ဇဝိဟာရာ။[၂]

၂။ သူကရပေါတိကာဝတ္ထု

ယောဂါဝစရဿ အဝ ပဝိသိတွာ စရတီတိ အဝစရော။

၁။တိပိဋက။ ၂။နေတ္တိဝိ-ဋီ-၂၆၆။

http://www.dhammadownload.com

ယောဂေ အဝစရော ယောဂါဝစရော။[၁]

ပုဋ္ဌဝကရာသိ= ပုလန္တီတိ ပုဠဝါ။ ပုလ-မဟတ္တေ၊ အဝ၊ လကို ဠပြု။[၂]

ပုဠဝေ ဝိကိရန္တီတိ ပုဠဝကာ။ ပုဠဝ-ကိရဓာတ်+ကွိ၊ ရိ ချေ၊ ကိ၏ က္ကကို အပြု။ (နဲ)ပုဠဝေဟိ ဝိကိရန္တီတိ ပုဠဝကာ။[၃]

ပုဠဝကာနံ ရာသိ ပုဠဝကရာသိ။[၄]

ပုဠဝကသည်း ပုဠဝံ ပုဠဝန္တိ ဘာဝေန္တဿ ဥပ္ပန္နာ သညာ-ညာ။

ပြိုင်= ပုဠဝကအရ ပိုးလောက်အစုဟူသော အာရုံပစ္စည်းတရားသည် သညာအရ သညာပြဋ္ဌာန်းသော မဟာကု-ညသံ စိတ္တုပ္ပာဒ်အား အာရမ္မဏ။

(နဲ) ပုဠဝကအရ ပိုးလောက်အစုကို မှီ၍ရအပ်သော ဥဂ္ဂဟနိမိတ် ပဋိဘာဂနိမိတ်ပညတ် ပစ္စည်းတရားသည် သညာအရ မဟာကု-ညသံရှိ သမာဓိအား အာရမ္မဏ။ ၁။

ဥပ္ပန္နသညာတိ သညာသီသေန ဥပစာရဈာနံ ဝဒတိ။[၅]

(နဲ) ပုဠဝကနိမိတ္တေ အပ္ပနာဝသေန ဥပ္ပန္နာ သညာ-ညာ။

ပြိုင်= ပုဠဝကအရ ပိုးလောက်အစုကို မှီ၍ ရအပ်သော ပဋိဘာဂ နိမိတ်ပညတ် ပစ္စည်းတရားသည် သညာအရ ပဋ္ဌမဈာန်စိတ္တုပ္ပာဒ် အား အာရမ္မဏ။ ၁။

က္ကမာနိ စ ပန ဥဒ္ဓုမာတကာဒီနိ နိဿာယ ဥပ္ပန္နနိမိတ္တာနမ္ပိ နိမိတ္တေသု ပဋိလဒ္ဓဈာနာနမ္ပိ ဧတာနေဝ နာမာနိ။[၆]

မှတ်ချက်။ ပဌမံ ဈာနံ ပဋိလဘတိ-ဟူသော လာမည့်ပုဒ်ကို ထောက်၍ ဝိဂ္ဂဟပထမနည်းနှင့် ဥပစာရဈာန်ကို ယူသောနည်းတို့သာ ဤနေရာ၌ သင့်လျော်ပါသည်။

ဥပ္ပာဒေတွာ၌ အန္တတ်အရတို့နှင့်လည်း သဟပြိုင်ပါ။

အနုပ္ပဒဝေ=ဥပဂန္တွာ ဒုနောတီတိ ဥပဒ္ဒဝေါ။ ဥပ-ဒု+ရိတာပေ၊ အ။[၇]

၁။ပဋိသံ၃-၂၁၄၃။ ၂။ဓာ-ဒီပနီ။ ၃။အဘိ၃-၁၊၂၄၃။ ၄။သံ၃-၃၊၂၁၁။
၅။သံဋီ-၂၄၄၈။ ၆။အဘိ၃-၁၊၂၄၃။ ၇။မာန်ဋီ-၄၀၁။

http://www.dhammadownload.com

(နဲ)　ဥပဂန္တွာ ဒဝတိ ပီဠေတီတိ ဥပဒ္ဒဝေါ။ ဒု-ဟိံသာယံ၊ အ။[၁]

　　နတ္ထိ ဥပဒ္ဒဝေါ ယဿာတိ အနုပဒ္ဒဝံ။ (မူလ်)

တဏှာနုသယော။ တဏှာဝေ အနုသယော တဏှာနုသယော။

အနူဟတေ။ ဉူဟညိတ္ထာတိ ဉူဟတော။ ဉူ-ဟန+တ။

　　န ဉူဟတော အနူဟတော။ (တသို)

　　အန္တတ်အရ အရဟတ္တမဂ်ဉာဏ်၊ တဟျတ္ထအရ တဏှာနုသယ။

ဆတ္တိံသတိသောတာ။ ဆ စ တိံသ စ ဆတ္တိံသတိ။

　　ဆတ္တိံသတိ သောတာ ဧတိဿာတိ ဆတ္တိံသတိသောတာ။(တဏှာ)

မနာပသဝနာ။ မနံ အပ္ပေတ္တိ ဝဍ္ဎေတ္တိတိ မနာပါ။ (ရူပါဒယော)

(နဲ)　မနော အပ္ပောတိ ယေသူတိ မနာပါ။ မန-အပ+ဏ။

(နဲ)　မန-အပ-အာပဓာတ်၊ ပါပုဏနေ၊ ဏ။[၂]

　　မနာပေသု ရူပါဒီသု အာသဝတိ ပဝတ္တတီတိ မနာပသဝနာ။

　　မနာပ-သုဓာတ်၊ ပဝတ္တနဂတိအနက်ဟော၊ ယုပစ္စည်း။

ပြိုင်။　မနာပအရ ရူပါရုံစသော အာရုံ ၆-ပါး၊ သဝနအရ လောဘအား

　　အာရမ္မဏ။ ၆။

(နဲ)　မနေန အပီယန္တေတိ မနာပါ။[၃]

(နဲ)　မနံ အာပယန္တိ ဝဍ္ဎေန္တီတိ မနာပါ။ မန-အာပ+ဏ၊ ကာရိတ်ကျေ။

မှတ်ချက်။ မနာပ-၌ နောက်ပုဒ်ဝယ် သုဒ္ဓကတ္တတ္ထ, ဟေတုကတ္တတ္ထများ

　　　အရကောက်၍ ပြိုင်တတ်ပါစေ။

ဘုသာ။ ဘာသတိ သဗ္ဗေသံတိ ဘုသာ။ ဘာသ+အ+အာ။ အာကို ဥပြု။

(နဲ)　ဘဿတိ အဓောပတတီတိ ဘုသာ။[၄]

　　ဘသ(ဘသု)-အဓောပတနေ၊ အ+အာ။ အကို ဥပြုပါ။

မဟာ။ နိပါတပဋိရူပက လိင်သုံးပါး, ဝုစ်နှစ်ပါးလုံး၌ မဟာ-ဟုရှိ၏။[၅]

ဒုဒ္ဒိဋ္ဌိ။ ဒုဋ္ဌု ဒိဋ္ဌိ ယဿာတိ ဒုဒ္ဒိဋ္ဌိ။ သာရမတိ-ကဲ့သို့ရှုပ်စဉ်ပါ။

၁။သူစိ။ ၂။ဓာန်ဋီ-၆၉၄။ ၃။နီဘာ-၄၂၄၇။ ၄။ဓာန်ဋီ-၄၁။ ၅။နိရုတ္တိ-၈၆။

http://www.dhammadownload.com

ရာဂနိဿိတာ= နိဿယန္တီတိ နိဿိတာ။ ရာဂံ နိဿိတာ-တာ။(သက်ပွာ)
ပြိုင်= ရာဂအရ လောဘမှုရှိ လောဘ၊ နိဿိတာအရ လောဘမှုရှိ·
ဝိတက်၊ သဟဇာတ။ အကြီး-၄၊ ည, သမ်, ဟော။ ၇။
လတာ= လာတိ အာဒဒါတီတိ လံတာ။[၁] လာ-အာဒါနေ၊ တ၊ အာ။ ရဿပြု။
(နဲ့) လတတိ ဝေဌယတီတိ လတာ။ လတ+အ+အာ။[၂]
လတာဝိယာတိ လတာ။
တဥ္ဆ ဒိသွာ=တံအရ လောဘမှုရှိ လောဘ၊ ဒိသွာအရ မဟာကုညသံရှိ
ပညာအား အာရမ္မ။ (နဲ့)ပကတူ။ ဇာတဠာနဝသေန ဒိသွာ။
မူလံ ဆိန္ဒယ= မူလ်၌ သတ္တမီအနက်၊ ဒုတိယာသက်။ ဆိန္ဒထအရ မဂ်လေး
ပါးရှိ ပညာကောက်၊ မူလံနှင့် ပကတူပြိုင်ပါ။
ပညာယ ဆိန္ဒထ= ပညာယအရ မဂ်လေးပါးရှိပညာ၊ ဆိန္ဒထအရ ကြွင်းမဂ်
စိတ္တုပ္ပာဒ်၊ သဟဇာတ။ ကြီး-၄၊ လတ်-၂၊ ဟော, မိ, က္လံ, မဂ်။
သရိတာနိ= သရန္တိ ပဝတ္တန္တီတိ သရိတာနိ။ (သောမနဿာနိ)
သရဓာတ်+ပဝတ္တနဂတိအနက်ဟော၊ တပစ္စည်း။[၃]
သိနေဟိတာနိ= သိနိယှန္တီတိ သိနေဟိတာနိ။ သိနိဟ(သ္နိဟ)ဓာတ်၊ တ။
စိုစွတ်အပ်သည်လည်းဖြစ်ကုန်သော၊ ဝါ-တဏှာစေးဖြင့်လူးအပ်
သည်လည်းဖြစ်ကုန်သော။
(နဲ့) သိနိယှတေ သိနေဟော။
သိနေဟော သဥ္ဇာတော ဧတေသံ အတ္ထီတိ သိနေဟိတာနိ။[၄]
ချစ်ခြင်းရှိသည်လည်းဖြစ်ကုန်သော၊ ဝါ-တဏှာတည်းဟူသော
အစေးရှိသည်လည်း ဖြစ်ကုန်သော။
သောမနဿာနိ= သုန္ဒရံ မနော သုမနော။ (ကောင်းသောစိတ်)
သုန္ဒရံ မနော ယဿာတိ သုမနော။ (ကောင်းသောစိတ်ရှိသူ)
သုမနဿ ဘာဝါ သောမနဿာနိ။

၁။ဓာ-ဒီပနီ၊ ၂။ဓာပန်း-၄၄၄၊ ၃။ဂါထာနိဿယ၊ ၄။ပန်းကုံး။

http://www.dhammadownload.com

ကောင်းသောစိတ်၏(စိတ်ရှိသူ၏)ဖြစ်ကြောင်းဖြစ်ရာ သောမ
နဿဝေဒနာတို့။

သုမနပုဒ်နောင် ဘာဝအနက်၌ ဏျသက်၊ ဏ်အနုဗန်ချေ၊
(သုမန+ယ ဟုဖြစ်၏) (မနသည် မနောဂိုဏ်းဖြစ်သော်လည်း သရ
မနှောင်းသောကြောင့် သသရေ ဝါ ဂမော-သုတ်ဖြင့် သမလာဘဲ)
တေသုဝုဒ္ဓိသုတ်ဖြင့် သလာ။ ဆက်။

ပြိုင်= ဗာဟျတ္ထအရ လောဘမူရှိ သောမနဿဝေဒနာ၊ အန္တတ်အရ
လောဘမူသောမနဿစိတ်၊ သဟဇာတပြိုင်။

သာတသိတာ= သာဒီယတိ အဿာဒီယတီတိ သာတံ။ (သုခံ)[1]

သာဒဓာတ်+ဏ။ အန္တတ်-လောဘ၊ ဗာဟျတ်-သုခဝေဒနာ။

(နဲ) တံ သမင်္ဂီပုဂ္ဂလံ သမ္ပယုတ္တဓမ္မေ ဝါ အတ္တနိ သာဒယတီတိ
သာတံ။ သဒ+ဏ။[2] ဒကို တပြု။

ပြိုင်• ဟေတုကတ္တတ္ထအရ သာယာစေတတ်သော လောဘမူရှိ သုခ
ဝေဒနာ၊ သုဒ္ဓကတ္တတ္ထအရ သာယာတတ်သော(တံ သမင်္ဂီပုဂ္ဂလ
တံဏှာဝသိကပုဂ္ဂိုလ်၏)လောဘမူရှိလောဘအား အာဓိ။ ၃။
(နဲ) သဟဇာတပြိုင်။

(နဲ) ဟေတုကတ္တတ္ထအရ သာယာစေတတ်သော လောဘမူရှိ သုခ
ဝေဒနာ၊ သုဒ္ဓကတ္တတ္ထအရ သာယာတတ်သော(သမ္ပယုတ္တဓမ္မ)
သုခဝေဒနာကြဉ် ကြွင်းလောဘမူစိတ္တုပ္ပာဒ်အား သဟဇာတ။

သယန္တီတိ သိတာ။ သာတံ သိတာ သာတသိတာ။

သုခေသိနော= သုခံ ဧသန္တိ ဂဝေသန္တီတိ သုခေသိနော။

သုခ-က္လသု(ဧသ)+ ဏီ။

ဇာတိဇရူပဂါ= ဇာတိ စ ဇရာ စ ဗျာဓိ စ မရဏံ စ ဇာတိဇရံ။
ဇာတိဇရံ ဥပဂစ္ဆန္တီတိ ဇာတိဇရူပဂါ။

---

[1] ၁။ဓာန်ဋီ-၈၈။ [2] ၂။သာရတ္ထ-၁၊၃၆၁။

http://www.dhammadownload.com

တသိဏာ- တသန္တိ ဘာယန္တိ ဧတာယာတိ တသိဏာ။
တသန္တီတိ တသိဏာ။ တသနံ တသိဏာ။
တသ-ဒိဝါဒိ၊ ဏှ+အာ။ တဏှာ-ဟူလိုလျက် "အပ္ပဂ္ဃရာနံ ဗဟု
တ္တမညထတ္တဥ္စ"ဟူသော နီတိ ၄၂-သုတ်ဖြင့် တဏှာကို တသိနာ
ပြု၊ နကို ဏပြု၍ တသိဏာ-ဟုဖြစ်၏။[၁]

သသော- သသတိ သုက္ခော ဘဝတီတိ သသော။ သသ+အ။[၂]

သံယောဇနသင်္ဂသတ္တကာ- သံယောဇနံ စ တံ သင်္ဂ စာတိ သံယောဇနံ။
သင်္ဂပုဒ်အကျေကြံ။ သံယောဇနံ စ သင်္ဂ စ သံယောဇနသင်္ဂ။
ဆယ်ပါးသောသံယောဇဉ်၊ ရာဂ ဒေါသ မောဟ မာန ဒိဋ္ဌိ
ကိလေသာ ဒုစရိုက်-ဟူသော သင်္ဂတရား ၇-ပါး။
သဉ္ဇိယန္တေတိ သတ္တာ။ သတ္တာဧဝ သတ္တကာ။
သံယောဇနသင်္ဂေန သတ္တကာ သံယောဇနသင်္ဂသတ္တကာ။
(နဲ) သဇ္ဇန္တီတိ သတ္တာ။ သတ္တာဧဝ သတ္တကာ။
သံယောဇနသင်္ဂသ္မိံ သတ္တကာ သံယောဇနသင်္ဂသတ္တကာ။[၁]

စိရာယ-ဝိဘတျန္တပဋိရူပကအဗျယနိပါတ်၊ အဗျတ္တလိင်ဖြစ်သောကြောင့်
ဝိပလ္လာသနည်းကို မကြံစဉ်ထိုက်ဟု(နီတိသုတ္တ-၁၇၆)ဆို၏။
သို့သော် ၎င်းနိဿယ၌ "သောတ္ထိ ပဿာမိ ပါဏိနံ"စသည်
တို့၌ သောတ္ထိနိပါတ်နောင် ဝိဘတ်ရှိသကဲ့သို့၎င်း၊ အဗျတ္တလိင်ဖြစ်
သော ကြိယာဝိသေသနနောင် ဝိဘတ်သက်သကဲ့သို့၎င်း ဝိဘတ်
သက်၍ ဝိပလ္လာသကြံသော်လည်း အပြစ်မရှိ၊ ဝိစိတ္တနယသာဖြစ်
၏ဟု ဆို၏၊ ထို့ကြောင့် စိရနိပါတ်နောင် အစ္စန္တသံယောဂအနက်
၌ စတုတ္ထီသက်၍ အာယပြုနိုင်သည်ဟူလို။
(နဲ) စိရံ အယတေတိ စိရာယ။ စိရံ-အယ+အဏ်။[၂]

ဝိနောဒယေ- ဝိ-နုဒ+ဏယ+ဧယျ။ ဧယျကို ဧပြု။[၃]

၁။ဂါထာနိဿယ။ ၂။ထောမဂါထာနိဿယ။ ၃။ပန်းကုံး။

http://www.dhammadownload.com

အာကိဉ္စနံ= အာကိဉ္စိတိ အာကိဉ္စနော။ အာ-ကိဉ္စ+အ+အန္တ။
သဒ္ဒိရုပ်လုပ်လိုက- အာကိဉ္စနော-တည်၊ လောပဋ္ဌ တတြာ ကာရော-ဟူသော ဝိနာဓိကာရယောဂဝိဘာဂဖြင့် ဩကိုချေ၊ ထို ကျေရာ၌ အလာ။-ဟု ကြံပါ။
ဝိရာဂံ=ဝိဂတော ရာဂေါ ယသ္မာတိ ဝိရာဂေါ။[၁]
(နံ) ဝိရဇ္ဇတိ ဧတ္ထာတိ ဝိရာဂေါ။
ပြိုင်= ဝိရာဂအရ ရာဂကင်းရာ နိဗ္ဗာန်၊ အာကိဉ္စနအရ မဟာကုသိုလ် ရှိ ကုသလစ္ဆန္ဒအား အာရမ္မဏ။ ၁။
ဇာတိဿရဉာဏံ= ဇာတိံ သရတီတိ ဇာတိဿရော။ ဇာတိ-သရ+အ။[၂]
ဇာတိဿရော စ သော ဉာဏဉ္စာတိ-ဏံ။
မှတ်ချက်။ ဇာတိဿရ-ဟူသည် ဉာဏ်မဟုတ်၊ သတိသာတည်း။ "ဧဝံ အဘိဇာနတော သတိ ဥပ္ပဇ္ဇတိ"-ဟု မိလိန္ဒ(၈၄)၌ ဆိုသည်။ ဇာတိဿရဉာဏံ-ဟု ဆိုသည့်အတွက် ဉာဏ်ဟု ယူသင့်သော်လည်း အမှန်အားဖြင့် ဉာဏ်စစ်မဟုတ်နိုင်၊ ဉာဏ်အတု, သတိသာဖြစ် သင့်၏၊ ထိုသတိလည်း ကုသိုလ်အရာ၌သာ သတိဖြစ်သင့်၍ အကု သိုလ်အရာ၌ အမှတ်ရနေခြင်းကား သတိအတုဖြစ်သော သညာ အမှတ်သာ ဖြစ်သင့်ပါသည်၊ အဘိဓမ္မာ၌ သတိစစ်, ဉာဏ်စစ်မှန် လျှင် သောဘနစေတသိက်သာ ဖြစ်သည်။[၃]
ပြိုင်= ဇာတိအရ ပုဗ္ဗေနိဝုတ္ထဖြစ်သော ခန္ဓာငါးပါးသည်၊ သရဓာတ် အရ မဟာကုရှိ သတိအား အာရမ္မဏ။ ၁။

၃။ ဝိဗ္ဘန္တဘိက္ခုဝတ္ထု

နိဗ္ဗနထော= နတ္ထိ ဝနထော ယဿာတိ နိဗ္ဗနထော။ န+ဝနထ။

၁။ဂါထာနိဿယ။ ၂။သာရတ္ထ-၃၊၃၂၃။ ၃။ပါဠိတ်ဘာဋီ-၂၁၆၄။

http://www.dhammadownload.com

ဝနာဒိမုတ္တော၊ ဝနေ တပေါဝနေ အဓိမုတ္တော ဝနာဓိမုတ္တော။
ပြိုင်။ ဝနအရ ရူပကုသိုလ် ဈာန်လေးပါးရှိ ဈာန်အင်္ဂါငါးပါး၊ အဓိမုတ္တော
အရ ကြွင်း ရူပကုသိုလ် ဈာန်စိတ္တုပ္ပာဒ်၊ သဟဇာတ။ ၉။

၄။ ဗန္ဓနာဂါဝတ္ထု

ဗန္ဓနာဂါရံ၊ ဗန္ဓန္တိ သတ္တေ တေန, တေ့ ဝါတိ ဗန္ဓနံ။ ဗန္ဓ+ယု၊ ဘူ, စု။
ဗန္ဓနံ အဂါရံ ဗန္ဓနာဂါရံ။
အန္ဒုဗန္ဓနရဇ္ဇုဗန္ဓနသင်္ခလိကဗန္ဓနေဟိ၊ အန္ဒန္တိ ဗန္ဓန္တိ သတ္တာ တေယာ
တိ အန္ဒု။ အန္ဒ-ဗန္ဓနေ၊ ဥ၊ ထီ။[၁]
အန္ဒု စ သာ ဗန္ဓနံ စာတိ-နံ။ (နဲ) အန္ဒုဧဝ ဗန္ဓနံ-နံ။
ရဇ္ဇန္တိ တေယာတိ ရဇ္ဇု။ ရဇ-အာဝရဏေ၊ ဇုံ၊ ဥကို အပြု။
ဘုသံ ခလတိ အနေနာတိ သင်္ခလံ။[၂]
သင်္ခလမေဝ သင်္ခလိကံ။
အန္ဒုဗန္ဓနံ စ ရဇ္ဇုဗန္ဓနံ စ သင်္ခလိကဗန္ဓနံ စ-ဗန္ဓနာနိ။
အာဟု၊ ဗြူ+အ+အန္တိ။ ဗြူဓာတ်ကို အာဟပြု၊ အန္တိကို ဥပြု။
ယဒါယသံ၊ ယံ+အာယသံ။ အယသာ နိဗ္ဗတ္တံ, ကတံ ဝါ အာယသံ။
အယ+ဏ၊ သလာ။ (နဲ)အယသော ဝိကာရော-သံ။[၃]
ဒါရုဇံ၊ ဒါရုနာ ဇာတံ ဒါရုဇံ။ ဒါရု-ဇနဓာတ်+ကွိ။ ဆန္ဒာနုရက္ခဏအကျိုး
ငှါ နိဂ္ဂဟိတ်ချေ၍ "ဒါရုဇ"ဟု ဖြစ်၏။
ပဗ္ဗဇံ၊ ပဗ္ဗဇေဟိ ကတံ ပဗ္ဗဇံ။ ပဗ္ဗဇ+ဏ။
သာရတ္တရတ္တာ၊ သုဋ္ဌု ရတ္တာ သာရတ္တာ။
သာရတ္တာ ဟုတွာ ရတ္တာ သာရတ္တရတ္တာ။[၄]
(နဲ) သာရဿ ဘာဝေါ သာရတ္တံ။ သာရတ္တေန ရတ္တာ သာရတ္တရတ္တာ။

၁။မောဂ်-၇၊၂။ ၂။ဓာန်ဋီ-၃၆၄။ ၃။မောဂ်-၄၊၆၆၊ပဉ္စိကာ။ ၄။ဂါထာနိဿယ။

http://www.dhammadownload.com

(နဲ) ဘုသံ ရတ္တာ သာရတ္တာ။ (ဘုသတ္တေ-သာရတ္တော)[၁]

သံ+ရတ္တာတည်၊ ဗျဉ္စနေစဖြင့် နိဂ္ဂဟိတ်ချေ၊ ဒီဃပြု။ သံ-ရဉ္စ+တ။

မဏိကုဏ္ဍလေသုႏ ယံသေန ကုဏ္ဍတိ ဒဟတိတိ-လံ။ ကုဏ္ဍ+အလ။[၂]

(နဲ) ကုဒိ(ကုဏ္ဍ)-ဝေကလ္လဒါဟေသု၊ အလ။[၃]

မဏိ စ ကုဏ္ဍလာနိ စ မဏိကုဏ္ဍလာနိ။

(နဲ) မဏီဟိ ဝိစိတ္တာနိ ကုဏ္ဍလာနိ မဏိကုဏ္ဍလာနိ။

(နဲ) မဏီဟိ စိတာနိ ကုဏ္ဍလာနိ မဏိကုဏ္ဍလာနိ။

အပေက္ခာႏ အပဏ္ဏကတိတိ အပေက္ခာ။ အပ-က္ခ+အ+အာ။

ဩဟာရိနံႏ အဝဟရတိ ဟေဋ္ဌာ ဟရတီတိ ဩဟာရိ။ သုခကာရိ-တူ။

(နဲ) အဝဟရတိ သီလေနာတိ ဩဟာရိ။ အဝ-ဟရ+ဏီ။ နပုံ, ရတ္တာဒိ။

သိထိလံႏ သိထိလံ အဿ အတ္ထီတိ သိထိလံ။[၄]

ဒုပ္ပမုဉ္စံႏ ဒုက္ခေန ပမောစီယတေတိ ဒုပ္ပမုဉ္စံ။ ဒု-ပ-မုစ+ခ။

ခဲယဉ်းသဖြင့် လွှတ်အပ်(လွှတ်စေအပ်)သော။

ဧတမ္ပိ ဆေတွာနႏ ဧတံအရ လောဘ၊ ဆေတွာနအရ မဟာကု-ဉာဏ်ရှိ

ပညာ၊ ပကတူပ။

အနပေက္ခိနောႏ အပေက္ခာ ယေသံ အတ္ထီတိ အပေက္ခိနော။

န အပေက္ခိနော အနပေက္ခိနော။

၅။ ခေမာထေရီဝတ္ထု

ရာဂရတ္တာႏ ရာဂေန ရတ္တာ ရာဂရတ္တာ။

သယံကတံႏ သယံ ကတံ သယံကတံ။ တတိယာတပ္ပုရိသ်။

(နဲ) အတ္တနာ ကတံ သယံကတံ။[၅]

မက္ကဋကောႏ မက္ကဋ္ဌောဝိယ သာခါယံ အတ္တနော တန္တုမှိ ဂစ္ဆတီတိ-ကော။

၁။နိရုတ္တိ-၁၅၉။ ၂။မောဂ်-၇၊၁၈၂။ ၃။ဓာန်ဋီ-၂၈၄။ ၄။ဂါထာနိဿယ။ ၅။နိရုတ္တိ-၂၂၅။

http://www.dhammadownload.com

မက္ကဋပုဒ်+က။[၁]

သဗ္ဗဒုက္ခံ ပဟာယ= အရဟတ္တမဂ်ကောက်။

၆။ ဥဂ္ဂသေနဝတ္ထု

ဥက္ခေပဒါယာန်= ဥက္ခိပီယန္တေတိ ဥက္ခေပါ။ ဥ-ခိပ+ဏ။

ဒါတဗ္ဗာတိ ဒါယာ။ ဥက္ခေပါ ဒါယာ ဥပေက္ခပဒါယာ။(တေသံ)

ပင့်မြှောက်ပေးအပ်ကုန်သော ဆုလာဘ်တို့၏။[၂]

မဋ္ဌာတိမဋ္ဌေ= မဋ္ဌတိ ဥဋ္ဌိ ဘဝတီတိ မဋ္ဌော။ မဋ္ဌဓာတ်+အ။

မဋ္ဌံ အတိက္ကန္တော အတိမဋ္ဌော။[၃]

(နဲ) အတိရေကော မဋ္ဌော အတိမဋ္ဌော။

မဋ္ဌသ္သ အတိမဋ္ဌော မဋ္ဌာတိမဋ္ဌော။

ရင်္ဂ= ရမန္တာ ဂစ္ဆန္တိ ဧတ္ထာတိ ဂင်္ဂေါ။ ရမဓာတ်+ဂမုဓာတ်+က္ဂိ။[၄]

(နဲ) ရင်္ဂတီတိ ရင်္ဂေါ။ ရင်္ဂ+အ၊ ပုံ, နပုံ။[၅]

(နဲ) ရဋ္ဌန္တိ ဧတ္ထာတိ ရင်္ဂေါ။ ရဉ္စ+ဏ။ (နဲ) ရဇ္ဇန္တိ ဧတ္ထာတိ-ဂေါ။[၆]

ပုရေ= ပုရေ-နိပါတ်၊ သို့သက် ချေ။[၇]

(နဲ) ပုရာ-နိပါတ်၊ သုတ်ကြီးဖြင့် ရာ၏အာကို ဧပြု၊ သို့ချေ။[၈]

(နဲ) ပုရနာမ်ပုဒ်နောင် သို့ကို ဧပြုပါ။ ပုရသမုပသုတ်။[၉]

ပစ္ဆတော= ပစ္ဆနိပါတ်နောင် သတ္တမျတ္ထ၌ တောသက်၊ ရဿပြု။

(နဲ) ပစ္ဆတောသည် သတ္တမျတ္ထနိပါတ်။[၁၀]

ဝိမုတ္တမာနသော= ဝိမုစ္စတီတိ ဝိမုတ္တံ။ မနောဧဝ မာနသံ။

ဝိမုတ္တံ မာနသံ ယဿာတိ ဝိမုတ္တမာနသော။

ဇာတိဇရံ= ဇာတိ စ ဇရာ စ မရဏဉ္စ ဇာတိဇရံ။

ဥပေဟိသီ= ဥပ-ဣဓာတ်၊ ဿသိ၊ ရှေ့ပ၏ အကိုချေ၊ နောက်ဣကို ဧပြု၊

၁။ဓာန်ဋီ-၆၂၁။ ၂။တိပိဓာန်။ ၃။နိရုတ္တိ-၅၇၉။ ၄။ဓာန်ဋီ-၁၀၁။ ၅။ဓာတွတ္ထ။
၆။ဓာန်ဋီ-၁၀၁။ ၇။ရူ-၁၃၃။ ၈။မောဂ်-၅၊၁၃၄။ ၉။ဂါယာသျ။ ၁၀။နိရုတ္တိ-၁၅၂။

http://www.dhammadownload.com

ကွစိဓာတုဖြင့် ဿကို ဟိပြု။

၇။ စူဠဓနုဂ္ဂဟပဏ္ဍိတဝတ္ထု

အသိထရုံ= အသတေ ခိပ္ပတေတိ အသိ။ အသ+က္က၊ ပုံ။[၁]
(နဲ့) အသီယတိ ခိပီယတီတိ အသိ။[၂]
တရတီတိ ထရု။ တရ-တရဏေ၊ ကု၊ တကို ထပြု။[၃]
အသိဿ ထရု အသိထရု။ (နဲ့)အသိနော ထရု အသိထရု။
စိရသန္တုတေန= စိရံ ကတံ သန္တုတံ ယဿာတိ စိရသန္တုတော။
သန္တုတ-၌ သံ-ထုဓာတ်၊ သံသဂ္ဂအနက်ဟော။[၄]
နိမိနိ= နိရှေ့ရှိသော မာဓာတ်(မိ ဓာတ်) နာပစ္စည်း၊ ဤဝိဘတ်၊ ကွစိဓာတုဖြင့် မာ၏ အာကို က္ကပြု၊ (မိဓာတ်ယူက ပြုဖွယ်မလို)ဤကို ရဿပြု၊ နိမိနိ-ဟု ဖြစ်၏၊ ဆန္ဒာနုရက္ခဏအကျိုးငှါ မိ၌ ဒီဃပြု၍ နိမီနိ-ဟု ဖြစ်၏။[၅]
ဘောတိ=ဘဝန္တတည်၊ နဒါဒိတော ဝါ ဤ-ဖြင့် ဤသက်၊ ဘဝတော ဘောတောသုတ်ဖြင့် ဘဝန္တကို ဘောတပြု၊ တခွင်းချေ ကပ်၊ နာမ်ငဲ့၊ သိသက်ချေ။ ဘောတိ ဘောတိ, ဘောတိယောဟေ ဘောတိ ဟေ ဘောတိ, ဘောတိယော-စသည်ဖြင့် (ဘဝတော ဘောတောသုတ်၌ ဝါသဒ္ဒါမပါသောကြောင့်) ဘောတ-အမြဲပြုလျက် "က္ကတ္ထိ" သဒ္ဒါကဲ့သို့ စဉ်ပါ။[၁]
ဧဠဂလာဂုမ္ဗေ= ဧဠဂံ ဒဒ္ဒုံ လုနာတီတိ ဧဠဂလော။
ဧဠဂသဒ္ဒူပပဒ လူဓာတ်၊ အ၊ ပုံလိင်။[၆]
ဧဠဂလဿ ဂုမ္ဗော-မ္ဗော။ (နဲ့)ဧဠဂလောဝေ ဂုမ္ဗော-မ္ဗော။
ဂုမ္ဗော-၌ ဂမုဓာတ်၊ ဂမနေ၊ ဗ။ ဂ၏အကို ဥပြု။ (နဲ့)ဂုမ္ဗ+အ။

၁။ဓာန်ဋီ-၃၉။ ၂။မောဂ်-၇၅၇။ ၃။မောဂ်-၇၆၆။ ၄။ဂါထာသျှ။ ၅။ကစ်ဘာ-၁၂၆၈။ ၆။ဓာန်ဋီ-၅၉၄။

http://www.dhammadownload.com

အဟုဟာသိယံ= အဟုသည် ပစ္စုရတ္တ(အများအနက်ဟော)နိပါတ်။

ဟာသနံ ဟာသိယံ။ ဟာသ+ဏျ။

အဟု (ကျယ်စွာ) ဟာသိယံ အဟု ဟာသိယံ။[၁]

တာဠံ= တာဠယတိ ဌောတိ-ဠံ။ (နဲ့)တာဠယတိ တေဠိ-ဠံ။တဠ+ဏ။[၂]

အနမိုကာလေ= မိုသဒ္ဒါသည် "ဤသံဟာသန-ပြုံးရယ်ခြင်း"အနက်ဟော။

မိုကာလောယေဝ အမိုကာလော။ အသဒ္ဒါ-တဗ္ဘာဝဝုတ္တိ။

န အမိုကာလော အနမိုကာလော။[၃]

ဤအလို-မပြုံးရယ်သင့်သောအခါ၌ ဟု ပေး။

(နဲ့) အနမို-ကို ဣမတည်၊ သို့ သက်၊ တဒမိနာဒီနိ-ဟူသောမောဂ်

သုတ်(၁၊ ၄၇)ဖြင့်(နိရုတ္တိ-၁၃၁)၊ (နဲ့)အနိမိ နာမို စ-၌ အနိမိ-ဟူ

သော ယောဂဝိဘာဂဖြင့် ဣမကို အနပြု။(ဝိဗော)

ဤအလို-ဤအခါ၌ ဟု ပေး။[၄]

သုသောဏိ= သဝတိ ပဿဝတီတိ သောဏိ။[၅]

သု (သု)-ပဿဝနေ၊ ဏိ၊ ထီလိင်။

သုဋ္ဌု သောဏိ တေိဿာတိ သုသောဏိ။

(နဲ့) သောဘနာ သောဏိ တေိဿာတိ သုသောဏိ။

ဇမ္ဗုကာ=ဇမတိ အဒတီတိ ဇမ္ဗုကော။ ဇမု-အဒနေ၊ ဏွုပစ္စည်း၊ ဓာတ်အဆုံး

၌ ဗလာ၊ အကို ဥပြု။[၆]

ဇီနာ= ဇိဓာတ်၊ တပစ္စည်း၊ ကွစိဓာတုဖြင့် တကို ဤဏပြု၊ နပြု။

ကပဏော= ကပိတဗ္ဗော ကရုဏာယိတဗ္ဗောတိ ကပဏော။ ကပ+ယု။[၇]

(နဲ့) ကုစ္ဆိတော ပဏော ယဿာတိ ကပဏော။[၆]

ပါစိတျာဒိယောဇနာ(၅၁၉)အလို ကပဓာတ် ဟိံသနတ္ထ။

ဇာရဠ=ဇီယန္တေ အနေနာတိ ဇာရော။ ပုံလိင်။[၈]

(နဲ့) ဇီရယတိ တေနာတိ ဇာရော။ ဇရ+ဏ။[၉]

၁။ဂါထာသျ။ ၂။ဓာတွတ္ထ။ ၃။မောဂ်-သျ၊၃၁၁။ဂါထာသျ။ ၄။ဂါထာသျ။ ၅။မောဂ်-၇၊၆၁။
၆။ဓာတု-ဒီပနီ။ ၇။နီတိဓာတု-၃၂၇။ ၈။တာန်ရှိ-၂၄၀။ ၉။မောဂ်-၅၊၄၄။

http://www.dhammadownload.com

မိဂရာဇ= မိဂါနံ ရာဇာ မိဂရာဇာ။ (နဲ့)မိဂရာဇော။

မှတ်ချက်။ ရာဇ၏ အကို ကွစိ သမာသန္တ-စသောသုတ်ဖြင့် အ-ထပ်ပြုက
သျှာ စ-သုတ်အစီအရင် မဝင်နိုင်တော့၊ ထို့ကြောင့် ပုရိသာဒိ
ဂိုဏ်းထုံးစံအတိုင်း "မိဂရာဇော, မိဂရာဇာ"စသည်ဖြင့် ရုပ်စဉ်ရ၏။
ကွစိသဒ္ဒါမြစ်သောကြောင့် ၎င်းသုတ်ဖြင့် အ,မပြုရာ၌ကား
ရာဇာဒိဂိုဏ်းထုံးစံအတိုင်း သျှာ စ-စသောသုတ်တို့ဖြင့် စီရင်၍
"မိဂရာဇာ, မိဂရာဇာနော"စသည်ဖြင့် ရုပ်စဉ်ရ၏။

ဘတ္တုံ= ဘရတီတိ ဘတ္တာ။ ဘရဓာတ်+ဘရဏေ၊ တု။ (နဲ့) ရိတု။ (ခံဋီ)
ဘရ+တု၊ ကရဿ စ တတ္တံ တုသ္မိ-သုတ်၌ စသဒ္ဒါဖြင့် ဘရ
ဓာတ်၏ အဆုံး ရကို တပြု၊ တ တုသို့ကပ်၊ နာမ်င့် သိသက်၊ ဥကို
အာပြု သိကိုချေ။[1]

ကံသထာလံ=ကာမိယတီတိ ကံသော။ကမ-ကန္တာယံ၊ သ၊ မကို နိဂ္ဂဟိတ်ပြု။
(နဲ့) ကနဓာတ်၊ ဒိတ္တိဂတိကန္တီသု၊ သ၊ နကို နိဂ္ဂဟိတ်ပြု။[2]

ဝိတက္ကမထိတဿ= မထီယတေ ဝိလောဠီယတေတိ မထိတော။
မထဓာတ်၊ ဝိလောဋနေ၊ တ။ ဝိတက္ကေဟိ မထိတော-တော။

ပြိုင်= ဝိတက္ကအရ လောဘမူ, ဒေါသမူရှိ ဝိတက်၊ မထိတဿ၌ ဓာတ်
အရ ကြွင်း လောဘမူ, ဒေါသမူစိတ္တုပ္ပာဒ်၊ သဟဇာတ။ ၈။

တိဗ္ဗရာဂဿ=တရတိ အတိက္ကမတီတိ တိဗ္ဗော။တရ+အ၊ ရကို ဝပြု၊ ဝကို
ဗပြု၊ တ၏ အကို ဣပြု။ (နဲ့) တရ+ဗ။ ရကို ဗပြုပါ။[3]
(နဲ့) တေဇတီတိ တိဗ္ဗော။[4] တိဇ-နိသာနေ၊ ဝ၊ ဇကို ဝပြု၊ ဝနှစ်လုံးကို
ဗနှစ်လုံးပြု။[5] (နဲ့)ဗပစ္စည်းယူတွက်။[6]
တိဗ္ဗော ရာဂေါ အဿာတိ တိဗ္ဗရာဂေါ။

ဝိတက္ကုပသမေ= ဥပသမ္မတိ ဧတ္ထာတိ ဥပသမံ။
ဝိတက္ကာနံ ဥပသမံ ဝိတက္ကုပသမံ။(ပဌမဗျာနံ)

၁။ရူ-၃၅၅။ ၂။ဓာန်ဋီ-၄၅၇။ ၃။ဓာန်ဋီ-၄၁၁။ ၄။ဓာတု-ဒီ။ ၅။ဓာန်ဋီ-၇၁၁။ ၆။သူစိ။

http://www.dhammadownload.com

ဝိတက္ကုပသမေရတား ဝိတက္ကုပသမအရ ရူပကုသိုလ်ပဌမဈာန်ရှိ ဈာန်
အင်္ဂါငါးပါး၊ ရတာအရ ကြွင်းပဌမဈာန်စိတ္တုပ္ပာဒ်၊ သဟဇာတ။[၉]

အသုဘံ= အသုဘေသု ပဝတ္တံ ဈာနံ အသုဘံ။ အသုဘဈာနံ-ဟူလိုလျက်
ဈာန-ဟူသော နောက်ပုဒ်ကို ချေ၍ အသုဘံ-ဟု ဖြစ်၏။[၁]

ပြိုင်= ရှေ့ပုဒ်အရ အသုဘ(၁၀)ပါး၊ နောက်ပုဒ်အရ ပ-ဈာန်၊ အာရမ္မဏ။

ဗျန္တိ= ဝိဂတော အန္တော ဗျန္တော။ ဝိသည် ဝိဂတအနက်ဟော၊ အန္တသည်
ထောမနိမိလာ သေသအနက်ဟော။

ဗျန္တော ဧတိဿာ အတ္ထီတိ ဗျန္တီ။ ဗျန္တ+ဏ+ဤ။[၂]

ကြိယာဝိသေသနအနက်၌ ဒု-သက်၍ ဗျန္တိံ-ဟု ရှိသင့်လျက်
ဆန္ဒာနုရက္ခဏအကျိုးငှါ နိဂ္ဂဟိတ်ကို ချေ၍ ဗျန္တိ-ဟု ရှိ၏။

ကာဟိသိ= ကရ+သြ+ဿတိ၊ ကရဿ-ဟော သုတ်ဖြင့် ကရကို ကာဟပြု
၍ ဿကိုလည်း ချေ၊ ကွစိဓာတုဖြင့် သြကိုချေ၊ ဣလာ။[၃]

(နဲ) ကရဿ-ဟော သုတ်ဖြင့်ပင် သြပစ္စည်းနှင့်တကွ ကရဓာတ်
ကို ကာဟပြု၍ ဿကိုလည်းချေ၊ ဣလာ။

ဆေစ္ဆတိ= ဆိဒိ+ရုဒါဒိ အသက်၊ ဿတိ၊ နိဂ္ဂဟိတ်လာ၊ ချေ၊ ဝုဒ္ဓိပြု၊ သပစ္စ
ယသဒ္ဒါပိုဖြင့် ဿကို ဆပြု၊ ဒ်ကို စပြု၊ သုတ်ကြီးဖြင့် အချေ။

မာရဗန္ဓနံ= မာရဿ ဗန္ဓနံ မာရဗန္ဓနံ။
လောကီစိတ်စေတသိက်ရုပ်ဟူသော တေဘူမကဝဋ်ကိုကောက်။

၈။ မာရဝတ္ထု

နိဋ္ဌုဂ်တော= နိဋ္ဌာတီတိ နိဋ္ဌံ။(အရဟတ္တံ) (နဲ) နိဋ္ဌီယတေ နိဋ္ဌံ။
နိဋ္ဌံ ဂတော ပတ္တော နိဋ္ဌုဂ်တော။ ရှေ့နောက် သဟပြိုင်ပါ။

အသန္တာသီ= သန္တဿတီတိ သန္တာသီ။ သံ-တသ+ဏီ၊ ဒိဝါဒိ။

---

[၁]။ဒီပ- ၂၃၁၆။ [၂]။ဂါထာနိဿယ။ [၃]။ရူ-၅၂၄။

http://www.dhammadownload.com

န သန္တာသိ အသန္တာသိ။ မကြောက်ရွံ့ မထိတ်လန့်သော။
(နဲ) သန္တသနံ သန္တာသော။ သံ-တသ+ဏ။
သန္တာသော အဿ အတ္ထီတိ သန္တာသိ။ သန္တာသ+ဤ။
န သန္တာသိ အသန္တာသိ။ ကြောက်ရွံ့ထိတ်လန့်ခြင်း မရှိသော။
ဝီတတဏှော= ဝိရဟာဝသေန ဧတိ ပဝတ္တတီတိ ဝီတာ။ ဝိ-ဣ+တ+အာ။
ဝီတာ တဏှာ ယဿာတိ ဝီတတဏှော။[၁]
အနင်္ဂဏော= အင်္ဂန္တိ ဧတေဟီတိ အင်္ဂဏာနိ။ (ရာဂါဒယော)
နတ္ထိ အင်္ဂဏာနိ ယဿာတိ အနင်္ဂဏော။
ဘဝသလ္လာနိ= ဘဝဂါမိနိ သလ္လာနိ ဘဝသလ္လာနိ။
(နဲ) ဂစ္ဆန္တိ ဧတေဟီတိ ဂါမိနိ။ ဘဝံ ဂါမိနိ ဘဝဂါမိနိ။- ဟူလိုလျက်
ဂါမိနိ-ဟူသော နောက်ပုဒ်ကို ချေ၍ ဘဝံ-ဟု ဖြစ်၏။
ဘဝံ သလ္လာနိ ဘဝသလ္လာနိ။
ဘဝသို့ရောက်ကြောင်းဖြစ်ကုန်သော ငြောင့်တို့။
အနာဒါနံ= အာဒိယတေ အာဒါနံ။ နတ္ထိ အာဒါနံ ယဿာတိ-နော။
နိရုတ္တိပဒကောဝိဒေါ= ဥစ္စတေတိ ဥတ္တိ။ နီဟရိတွာ ဥတ္တိ နိရုတ္တိ။[၂]
(နဲ) ဝုစ္စတိ အတ္ထော တာယာတိ ဥတ္တိ။ နိဒ္ဒါရေတွာ ဥတ္တိ နိရုတ္တိ။[၃]
ပဇ္ဇန္တိ ဉာယန္တိ ဧတေဟီတိ ပဒါနိ။
နိရုတ္တိ စ ပဒါနိ စ နိရုတ္တိပဒါနိ။ ကုံ ပါပံ ဝိန္ဒတီတိ ကောဝိဒေါ။[၄]
နိရုတ္တိပဒေသု ကောဝိဒေါ-ဒေါ။
ပြိုင်= နိရုတ္တိ၌ အန္တတ္ထအရ ထုတ်ဖော်ပြောဆိုသူ၏ သန္တာန်၌ဖြစ်သော အကုသိုလ်, မဟာကုသိုလ်-ကြိယာစိတ္တုပ္ပာဒ်၊ ဗာဟျတ္ထအရ (ပုဒ်လုံး, ပဒါနိအရ) ထုတ်ဖော်ပြောဆိုအပ်သော ဝစီဘေဒစိတ္တဇ သဒ္ဒရုပ်အား သဟဇာတ။
(နဲ) မနသာဝဝတ္ထာပိတသဒ္ဒပညတ်ယူ၍ အာရုံမျိုးပြိုင်။

၁။ သီဋီသစ်-၁၈၈။ ၂။ ဋ္ဌ-၂၄၆၉။ ၃။ နိရုတ္တိ-၄၈၆။ ၄။ ဓာန်ဋီ-၂၂၈။

http://www.dhammadownload.com

အက္ခရာနံ-နက္ခရန္တိ န ခီယန္တီတိ အက္ခရာနိ။ န-ခရ+အ။[၁]
သန္နိပါတံ- သမ္မာ နိပါတော ပတနံ ယတြာတိ သန္နိပါတော။
သံ-နိ-ပတ+ဏ။[၂]
ဉေယျာ- ဉာ+နာ+ဏျ။ ဉာနာတိ-ဟု ဖွင့်၍ ပစ္စုပ္ပန်အနက် သတ္တမီသက်။
ပုဗ္ဗာပရာနိ- ပုဗ္ဗဥ္စ အပရဥ္စ ပုဗ္ဗာပရာနိ။
အန္တိမသာရီရော- အန္တေ ဇာတံ အန္တိမံ။ သရတိ ဂစ္ဆတီတိ သရီရံ။
(နဲ) သရီယတေ ဟိံသီယတေတိ ဝါ သရီရံ။
အန္တိမံ သရီရံ ယဿာတိ အန္တိမသာရီရော။
သာရီရော-၌ မဇ္ဈေဝုဒ္ဓိသော်လည်းကောင်း၊ သရီရံယေဝ သာရီရံ-ဟု သွတ္ထ ဏ-သော်လည်းကောင်း၊ ဆန်းကြောင့် ဒီဃရောက်သည်ဟုသော်လည်းကောင်း ကြံ။[၂]
မဟာပညော- အရ ပဋိသမ္ဘိဒါလေးပါးနှင့် သီလက္ခန္ဓစသည်တို့ကို ပိုင်းခြား၍ သိတတ်သော မဟာကု, ကြီ ဉာဏ်ရှိ ပညာနှင့် လောကုတ္တရာ ၈-ပါးရှိ ပညာတို့ကိုကောက်ပါ။

၉။ ဥပကာဇီဝကဝတ္ထု

ဓမ္မစက္ကပဝတ္တနတ္ထံ- စရတိ ပဝတ္တတီတိ စက္ကံ။
ဓမ္မော စ သော စက္ကဉ္စာတိ ဓမ္မစက္ကံ။
ဓမ္မစက္ကဿ ပဝတ္တနံ ဓမ္မစက္ကပဝတ္တနံ။
ဓမ္မစက္ကပဝတ္တနမေဝ အတ္ထော ဓမ္မစက္ကပဝတ္တနတ္ထော။
အဆက်ဆက်ဖြစ်တတ်သော သဒ္ဓိန္ဒြေစသော ဗိုလ်တရားကို ဝေနေယျတို့သန္တာန်၌ ဖြစ်စေခြင်းအကျိုးငှါ။
(နဲ) စရတိ အပ္ပတိဟတံ ပဝတ္တတီတိ စက္ကံ။

၁။နီတိဓာတု-၁၅၃။ ၂။တိပိဓာန်ဂါထာသူ။

http://www.dhammadownload.com

ဓမ္မော ယဿ အတ္ထီတိ ဓမ္မံ။ ဓမ္မဋ္ဌ တံ စက္ခုဉာတိ ဓမ္မစက္ခုံ။ ဆက်။

တရားရှိသောအာဏာစက်ကို ဝေနေယျတို့သန္တာန်၌ ဖြစ်စေခြင်း အကျိုးငှါ။

(နဲ့) ဓမ္မေ ဉာယေန စက္ကံ ဓမ္မစက္ကံ။ ဆက်။

အသင့်အားဖြင့်ဖြစ်သောအာဏာစက်ကို ဝေနေယျတို့သန္တာန်၌ ဖြစ်စေခြင်းအကျိုးငှါ။[၁]

သဗ္ဗာဘိဘူ= အဘိဘဝတီတိ အဘိဘူ။ သဗ္ဗေ အဘိဘူ သဗ္ဗာဘိဘူ။

(နဲ့) သဗ္ဗံ အဘိဘဝတီတိ သဗ္ဗာဘိဘူ။ သဗ္ဗ-အဘိ-ဘူ+ကွိ။

သဗ္ဗအရ တေဘူမကဓမ္မကိုကောက်။

သဗ္ဗဝိဒူ= သဗ္ဗံ ဝိဒတိ ဇာနာတီတိ သဗ္ဗဝိဒူ။ သဗ္ဗ-ဝိဒ+ကွိ၊ ဥလာ။

သဗ္ဗအရ စတုဘူမကဓမ္မကိုကောက်။

သဗ္ဗေသု ဓမ္မေသု= တေဘူမကဓမ္မကောက်။

အနူပလိတ္တော= ဥပလိမ္ပီယတေတိ ဥပလိတ္တော။ ဥပ-လိပ+တ၊ လိမ္ပနေ။

န ဥပလိတ္တော အနူပလိတ္တော။ ဓာတ်အရ တဏှာဒိဋ္ဌိ။

သဗ္ဗဉ္ဇဟော= သဗ္ဗေ တေဘူမကဓမ္မေ ဇဟီတိ သဗ္ဗဉ္ဇဟော။

သဗ္ဗအရ တေဘူမကဓမ္မ၊ မုချအားဖြင့်ကား ကိလေသာ(အကုသိုလ်)တို့တည်း၊ ကုသိုလ်, အဗျာကတတရားတို့ကိုကား အပ္ပဟာတဗ္ဗတရားဖြစ်၍ ပယ်၍မဖြစ်ပါ၊ သို့သော် ထိုကုသိုလ်, အဗျာကတနှင့်စပ်သော ကိလေသာတို့ကို ပယ်လိုက်လျှင် ကုသိုလ်, အဗျာကတတို့ ဖြစ်ခွင့်မရတော့သောကြောင့် ထိုကုသိုလ်, အဗျာကတတို့ကိုလည်း ပယ်ရာရောက်တော့သည်သာ။[၂]

တဏှက္ခယေ= မဂ္ဂါနန္တရအရဟတ္တဖိုလ်(ဓမ္မဋ္ဌ) (နဲ့) နိဗ္ဗာန်။[၃]

ပြိုင်= တဏှက္ခယအရ နိဗ္ဗာန်၊ ဝိမုတ္တော-အရဟတ္တဖိုလ်စိတ္တုပ္ပာဒ်၊ အာဓိ။(ဝိဌအလို)။ ဓမ္မပဒအလို ဝိမုတ္တောနှင့် သဟာမျိုးပြိုင်။

၁။ပါရာဘာဋီ-၁၊၀၀၀။ ၂။သာရတ္ထ၊ဂါထာသျ။ ၃။ဝိဋ္ဌ-၃၊၂၄၅။

http://www.dhammadownload.com

သယံ= အတ္တနာအနက်ဟော တတိယန္တနိပါတ်။
ကေပဒိကမဂ္ဂ= ကေ ပဒံ ကေပဒံ။ ကေပဒေန ဂမနယောဂ္ဂေါ-ကော။
ကေပဒိကော စ သော မဂ္ဂေါစာတိ ကေပဒိကမဂ္ဂေါ။[၁]

၁၀။ သက္ကပဉ္စဝတ္ထု

သမ္ဘာပကတ္တာ= သမ္ဘာ ပါပေတီတိ သမ္ဘာပကော။ (တဏှက္ခယော)
သံ-ပ-အပ+ဏွု။ ကာရိတ်ကျေ။ သမ္ဘာပကဿ ဘာဝေါ-တ္တံ။
ဓမ္မဒါနံ= ဒီယတိ အနေနာတိ ဒါနံ။[၂] ဓမ္မဿ ဒါနံ ဓမ္မဒါနံ။
သဗ္ဗရသံ= ရသီယတိ အဿာဒိယတီတိ ရသော။ သဗ္ဗော ရသော-သော။
ဓမ္မရသော= ဓမ္မောယေဝ ရသော ဓမ္မရသော။
ဗောဓိပက္ခိယဓမ္မ ၃၇-ပါး၊ လောကုတ္တရာတရား ၉-ပါး။
(နဲ) ဓမ္မသန္နိဿယော ရသော ဓမ္မရသော။[၃]
ရသအရ သူတော်ကောင်းတရားဟူသော မှီရာရှိသော ပီတိ ပါမောဇ္ဇတည်းဟူသောအရသာကိုကောက်။
သန္နိဿယ-အကျေကြံ။[၄]
ဓမ္မရတိ= ရမနံ ရတိ။ ဓမ္မေန ဉပ္ပန္နာ ရတိ ဓမ္မရတိ။
ပြိုင်= ဓမ္မအရ နာယူအပ်သောတရားဟုဆိုအပ်သော ဝစီဘေဒစိတ္တဇသဒ္ဒသည် ရတိအရ မဟာကုသိုလ်သောမနဿရှိ ပီတိအား အာရမ္မဏ။ ၄။ (ဤကား သုဏန္တပုဂ္ဂိုလ်အခိုက်တည်း)

၁၁။ အပုတ္တကသေဋ္ဌိဝတ္ထု

ဇဇ္ဇရရထကေန= အဇရီတိ ဇဇ္ဇရော။ ဇရဓာတ်+ဇရပစ္စည်း၊ ရှေ့ရကို ပရရုပ်ပြုပါ။[၁] ခုဒ္ဒကော ရထော-ကော။ ဇဇ္ဇရော ရထကော-ကော။

၁။ပါစိယော-၂၉၁မိုး။ ၂။ရူ-၅၉၇။ ၃။သံဋီ-၁၁၂၀။ ၄။ဂါထာသျှ။ ၅။မောဂ်-၇၁၁၅၂။

http://www.dhammadownload.com

မဟာရောရုဝေး ဘုသံ(ပုနပ္ပုန်) ဒုက္ခိတသဒ္ဒေန ရဝန္တိ အသ္မိန္တိ ရောရုဝေါ။
ရာ-ဥ-ရုဓာတ်၊ အ။[၁] (နဲ)ရုဓာတ်+အ၊ ရုရု-ဟု ဒွေဘော်ပြု၊ ရှေ့ဥ
ကို သြပြု၊ နောက်ဥကို ဥဝပြု။[၂]
(နဲ) နေရယိကာ ရုဝန္တိ ရုဝန္တိ အတိဝိယရုဝန္တိ ဧတ္ထာတိ ရောရုဝေါ။
ရုဝရုဝေါတိ ဝတ္တဗ္ဗေ ပုဗ္ဗပဒေ ဥကာရဿ ဩကာရံ၊ ဝကာရ
ဿ လောပံ ကတွာ ရောရုဝန္တိ ဝုတ္တံ။[၃]
ပါရဂဝေသိနော။ ပါရေတိ သက္ကောတိ သံသာရဒုက္ခသန္တာပံ သမေတုန္တိ
ပါရံ။ ပါရဓာတ်၊ သာမတ္ထိယံ၊ အ၊ စု။
(နဲ) ပ ဂတာ သံသာရစက္ကဿ အရာ ဧတသ္မာတိ ပါရံ။
ပါရံ ဂဝေသန္တီတိ ပါရဂဝေသိနော။ ပါရ-ဂဝေသ+ဏီ။
ပြိုင်= ပါရအရ နိဗ္ဗာန်၊ ဂဝေသိနော၌ ဓာတ်ရ မဟာကုသိုလ်ညာဏ်
စိတ္တုပ္ပါဒ်၊ အာရမ္မဏ။ ၁။
ဘောဂတဏှာယ။ ဘောဂေသု ဥပ္ပန္နာ တဏှာ ဘောဂတဏှာ။
အတ္တနံ။ အတ္တာနံ-ဟူလိုလျက် ဆန္ဒာနုရက္ခဏအကျိုးငှါ ရဿပြု။

၁၂။ အင်္ကုရဝတ္ထု

သုဂတပ္ပသတ္ထံ။ ပသံသီယိတ္ထာတိ ပသတ္ထံ။ (ဒါန်)
ပ-သံသ+တ၊ နိဂ္ဂဟိတ်ချေ၊ တကို ထပြု။ (နဲ) ထပစ္စည်း။
(နဲ) ပသင်္သယိတ္ထာတိ ပသတ္ထံ။ ပ-သင်္သ+ထ၊ ထုတိယံ၊ ဘူ, စု။[၄]
သုဂတေန ပသတ္ထံ သုဂတပသတ္ထံ။
တိဏဒေါသာနိ။ ဒူသေန္တီတိ ဒေါသာနိ။
တိဏာနိ ဒေါသာနိ ယေသန္တိ တိဏဒေါသာနိ။
ရာဂဒေါသာ။ ရာဂေါ ဒေါသော ဧတိဿာတိ ရာဂဒေါသာ။ (ပဇာ)

---
[၁]ဓာတ်နိဒ္ဒေ-၆၅၇။ [၂]ဓာတ်ပန်း-၄၃၂။ [၃]ဓမ္မဒီ-၂၈၉။ [၄]ဓာတ်နိဒ္ဒေ-၇၅၂။

http://www.dhammadownload.com

ဝီတဒေါသေသု- ဝိဂတော ဒေါသော ဧတေဟီတိ ဝီတဒေါသာ။
ဒေါသဒေါသာ- ဒေါသော ဒေါသော ဧတိဿာတိ ဒေါသဒေါသာ။(ပဇာ)
ဝိဂတိစ္ဆာသု- ဝိဂတာ ကင်္ခာ ယေသန္တိ ဝိဂတိစ္ဆာ။

၂၅။ ဘိက္ခုဝဂ်

၁။ ပဌမဘိက္ခုဝတ္ထု

ရက္ခသီနံ- ရက္ခန္တိ အတ္တာနံ ဧတေဟီတိ ရက္ခသီ။ ရက္ခ+အသ+ဤ။
ကုသလူပဒေသေ- ကုစ္ဆိတေ သလယန္တီတိ ကုသလာ။ လိမ္မာကျွမ်းကျင်သူ
များ။ အာစရိယံ ဥပဂန္တွာ ဒိဿတိ ဥစ္စာရိယတီတိ ဥပဒေသော။
ဥပ-ဒိသီဓာတ်၊ ဥစ္စာရဏေ၊ ဏ။[1]
ကုသလာနံ ပစ္စေကဗုဒ္ဓါနံ ဥပဒေသော ကုသလူပဒေသော။
လိမ္မာကျွမ်းကျင်တို့၏ လမ်းညွှန်ချက်။
မိတိယာ- တိဋ္ဌတိ ဧတ္ထ သုဘာသုဘဖလန္တိ မိတိ။[2]
ဌာ-ဂတိနိဝတ္တိယံ၊ တိ၊ ထီလိင်။ အားထုတ်မှု လုံ့လဝီရိယ။
အနိဝတ္တိတတ္တာ- နိဝတ္တနံ နိဝတ္တိတံ။ နိ-ဝတု(ဝတ္တ)ဓာတ်+တ၊ ဣလာ။
နတ္ထိ နိဝတ္တိတံ ယေသန္တိ အနိဝတ္တိတာ။
အနိဝတ္တိတာနံ ဘာဝေါ အနိဝတ္တိတတ္တံ။ (တသ္မာ)
ဆုတ်နစ်ခြင်းမရှိကုန်သည်၏ အဖြစ်ကြောင့်။
(နဲ) နိဝတ္တန္တီတိ နိဝတ္တိတာ။ န နိဝတ္တိတာ အနိဝတ္တိတာ။
အနိဝတ္တိတာနံ ဘာဝေါ အနိဝတ္တိတတ္တံ။ (တသ္မာ)
မဆုတ်နစ်ကုန်သည်၏ အဖြစ်ကြောင့်။
အဘာယဘီရုတာယ- ဘယံ စ ဘီရု စ ဘယဘီရူ။
နတ္ထိ ဘယဘီရု ယေသံ အမှာကန္တိ အဘာယဘီရူ။

---

[1] ၁။ဓာန်ဋီ-၄၁၂ [2] ၂။၁၅၆။

http://www.dhammadownload.com

အဘာယဘိရူနံ ဘာဝေါ အဘာယဘိရုတာ။[၁]

စက္ခုနာ= စက္ခတိ ပဿတီတိ စက္ခု။

(နဲ) စက္ခတိ ရူပံ အဿာဒေတီတိ စက္ခု။ စက္ခ+ဥ။

မုချ စက္ခုပသာဒရုပ်၊ ကာရဏူပစာ စက္ခုဝိညာဉ်စိတ်၊ မုချအရ သည် ကာရဏူအရအား ဝတ္ထုပုရေဇာတ။ ၆-ပစ္စည်းထုတ်။

သံဝရော= သံဝရနံ သံဝရော။ သဒ္ဓါ, မေတ္တာ, ဝီရိယ, သတိ, ပညာ ပြဋ္ဌာန်းသော မဟာကုသိုလ်စိတ္တုပ္ပာဒ်ကောက်။

မှတ်ချက်။ စက္ခုဒွါရာဒီသုယေဝ ။ပ။ နုပ္ပဇ္ဇတိ-ဟူသော စကားဖြင့် စက္ခုဒွါရဝီထိဖြင့် မစောင့်စည်းနိုင်သည်ကို ဆိုလိုသည် မဟုတ်၊ စက္ခုဒွါရဝီထိတွင်းဝယ် ဇောမဟုတ်သော စက္ခုဝိညာဉ် ။ပ။ ဝုဋ္ဌောတို့ အခိုက်၌ စောင့်စည်းမှု မရနိုင်သည်ကို ဆိုလိုသည်။

ပရတော ပန ဇဝနဝီထိယံ သေ လဗ္ဘတိ-ဟူသော စကားသည် တဒနုဝတ္တိက မနောဒွါရဝီထိကို မဆိုလို၊ စက္ခုဒွါရဝီထိဝယ် ဇောဖြစ်ရာအခါ၌သာ စောင့်စည်းမှု, မစောင့်စည်းမှုဟူသော နှစ်မျိုးဖြစ်နိုင်သည်ကို ဆိုလိုသည်။ ထို့ကြောင့် အဋ္ဌသာလိနီ ဒွါရကထာ(၁၃၈)၌ တေသု ဧကမ္ပော ပိ ပဉ္စဒွါရေ ဝေါဋ္ဌဗ္ဗနပရိယောသာနေသု စိတ္တေသု နုပ္ပဇ္ဇတိ၊ ဇဝနက္ခဏေ ယေဝ ဥပ္ပဇ္ဇတိ၊ ဇဝနေ ဥပ္ပန္နောပိ ပဉ္စဒွါရေ "အသံဝရော"တိ ဝုစ္စတိ-ဟု ဆိုသည်။ ဝီထိချရာ၌ကား စက္ခုနာ သံဝရော-အရ စက္ခုဝိညာဉ်စိတ်ကို မကောက်ရသည့်အတွက်၊ မဟာကုသိုလ်စိတ်သာ ကောက်ရသည့်အတွက် မနောဒွါရဝီထိသာ ချရတော့၏။

သံဝရသရုပ်အရကောက် -

၁။ သဒ္ဓါ- မဟာကုသိုလ်ရှိ သဒ္ဓါ။

၂။ ခန္တီ- မဟာကုသိုလ်ရှိ အဒေါသ။

၃။ ဝီရိယ- ။ ဝီရိယ။

၁။ဂါထာနိဿယ။

http://www.dhammadownload.com

၄။ သတိ- မဟာကုသိုလ်ရှိ သတိ။

၅။ ဉာဏသံဝရ- မဟာကုဉာဏ်ရှိ ပညာ။

အသံဝရအရကောက်-

၁။ အသဒ္ဓါ- အကုသိုလ်စိတ္တုပ္ပာဒ်။

၂။ အက္ခန္တိ- ဒေါသမူဒွေးရှိ ဒေါသ။

၃။ ကောသဇ္ဇ- ထိနမိဒ္ဓ(မူရှိ)။ ထိနမိဒ္ဓပြဋ္ဌာန်းသော အကုသိုလ် သသင်္ခါရိကစိတ္တုပ္ပာဒ်(အနုဋီ-၁၊ ၈၇)

၄။ မုဋ္ဌသစ္စ- သတိ၏ဆန့်ကျင်ဘက် အကုသိုလ်စိတ္တုပ္ပာဒ်။

၅။ အညာဏ- အကုသိုလ်ရှိ မောဟ။

သောတေန= သုဏာတီတိ သောတံ။ (နဲ)သုဏာတိ တေနာတိ သောတံ။

မုချ-သောတပသာဒရုပ်၊ ဥပစာ-သောတဝိညာဉ်စိတ်။

ယာနေန= ယာယန္တိ အနေနာတိ ယာနံ။ ယာ+ယု။

ဇိဝှါယ= ဇိဝန္တိ တေယာတိ ဇိဝှါ။ ဇီဝ-ပါဏဓာရဏေ၊ ဟ၊ အာ၊ ရဿပြု။

(နဲ) ဇီဝိတံ အဝှါယတီတိ ဇိဝှါ။ ဇီဝိတ-အာ-ဝှေဓာတ်+အ၊ အာ။

ဇီဝိတ+အဝှါ-ဟူလိုလျက် တေသုဖြင့် ဤကို ဣရဿပြု၊ ဝိတ နှင့် အကို ချေ။

ကာယေန= ပသာဒကာယ-ကာယပသာဒရုပ်။

စောပနကာယ-ကာယဝိညတ်ရုပ်။

ကာပသာဒယူခိုက် ကာယေနအရ မုချ ကာယပသာဒရုပ်၊ ကာရဏူပစာ ကာယဝိညာဏ်၊ ဝတ္ထုပုရေဇာတ။

စောပနကာယယူခိုက် သံဝရောအရ မဟာကုရှိ ဝိရတီ၊ ကာယေန အရ ကာယဝိညတ်အား သဟဇာတ။

ဝါစာယ= ဝုစ္စတေ တေယာတိ ဝါစာ။ စောပနဝါစာဟူသော ဝစီဝိညတ်။

http://www.dhammadownload.com

သံဝရောအရ မဟာကုသိုလ် ဝိရတီ၊ ဝါစာယအရ ဝစီဝိညတ်၊ သဟဇာတ။ ၆။

မနသာ သံဝရော=မနသာအရ မဟာကုသိုလ်စိတ်၊ သံဝရောအရ အလောဘ, အဒေါသ, အမောဟတို့ကောက်၊ သဟပြိုင်။

သဗ္ဗတ္ထ= ၁။စက္ခုဒွါရ၊ ၂။သောတဒွါရ၊ ၃။ဃာနဒွါရ၊ ၄။ဇိဝှါဒွါရ၊ ၅။ပသာဒကာယဒွါရ၊ ၆။စောပနကာယဒွါရ၊ ၇။ဝစီဒွါရ၊ ၈။မနောဒွါရ၊-ဟု ရှစ်ပါး။

အရကောက်အားဖြင့် ပသာဒရုပ် ၅-ပါး၊ ကာယဝိညတ်၊ ဝစီဝိညတ်၊ မဟာကုသိုလ်စိတ်တို့တည်း။

၂။ ဟံသဃာတကဘိက္ခုဝတ္ထု

ကုရုရဋ္ဌေ= ကုံ ပါပံ ရုန္ဓန္တီတိ ကုရူ။(ခတ္တိယကုမာရာ) ကုရူနံ နိဝါသော ကုရု။ ကုရု+ဏ။ ပစ္စယလောပဝသေန ပနေတ္ထ န ဝုဒ္ဓိ။ ကုရု စ တံ ရဋ္ဌံ စာတိ ကုရုရဋ္ဌံ။ (နဲ)ကုယံ ပထဝိယံ ရဝန္တိ ဗြူတိ ကုရူ။ ကုရူယေဝ ရဋ္ဌံ ကုရုရဋ္ဌံ။[၁]

ကုရုဓမ္မေ= ကုရန္တိ ကိစ္စာကိစ္စံ ဝဒန္တီတိ ကုရူ။(ရာဇာ)ကုရ-သဒ္ဒေ၊ ကု။[၂]

(နဲ) ကုံ ပါပံ ရုန္ဓန္တီတိ ကုရူ။(ခတ္တိယကုမာရာ)[၃]

ကုရူနံ ဓမ္မော ကုရုဓမ္မော။ ကုရုမင်းတို့၏ ငါးပါးသီလဓမ္မ။

ကလိင်္ဂရဋ္ဌေ=ကလိံ ဂဏှန္တီတိ ကလိင်္ဂါ။ ကလိ-ဂဟ+က္ဂ။

(နဲ) ကလံ မဓုရသဒ္ဒံ ဂါယန္တီတိ ကလိင်္ဂါ။ လ၏ အကို က္လပြု။

(နဲ) ကေန သုခေန လိင်္ဂန္တီတိ ကလိင်္ဂါ။ က-လိင်္ဂ+အ။[၃]

ကလိင်္ဂါနံ နိဝါသာ ကလိင်္ဂါ။ ကလိင်္ဂါ ရဋ္ဌံ ကလိင်္ဂရဋ္ဌံ။

အဋ္ဌနသန္ဓိဘော= အဋ္ဌတေ အနေနာတိ အဋ္ဌနံ။ အဋ္ဌ+ယု။[၄]

၁။ဇာတ်ငြိမ္မဉ္ဇူသာ-၄၆၀။ ၂။မောဂ်-၇၊၅။ ၃။ဓာန်ဋီ-၁၈၄။ ၄။ဝန်ဆောင်-တိပိ။

သမ္ဗာ နိဘာတီတိ သန္နိဘော။ သံ-နိ-ဘာ+ဒိတ္တိယံ၊ အ။[1]
အဋ္ဋနေန အဋ္ဋနဝဏ္ဏေန သန္နိဘော အဋ္ဋနသန္နိဘော။
မျက်စဉ်းညိုအဆင်းနှင့် တူသော မင်္ဂလာဆင်တော်။
ဇနာဓိပ= အဓိပါတီတိ အဓိပေါ။ အဓိ-ပါ+ရ၊ ရက္ခဏေ။[2]
ဇနာနံ အဓိပေါ ဇနာဓိပေါ။
အဋ္ဋနဝဏ္ဏေန= အဋ္ဋနဿ ဝဏ္ဏော အဋ္ဋနဝဏ္ဏော။
အဋ္ဋနဝဏ္ဏော ဝိယ ဝဏ္ဏော ယဿာတိ-ဏ္ဏော။(ဟတ္ထိရာဇာ)
နိမိမ္ဖသေ= နိ-မိဓာတ်၊ မာနတ္ထ၊ နာ၊ မှာဝိဘတ်၊ နာကိုချေ။
(နဲ) န-မိဓာတ်၊ ပရိဝတ္တနေ၊ မှာ။ (နဲ) နိ-မိဓာတ်၊ ပက္ခိပနေ၊ ဏာ၊ မှာ။
ကွစိဓာတုဖြင့် ဏာကိုချေ။ သေကား ဂါထာပူရဏနိပါတ်တည်း။[3]
ဒေါဏာမာပကော= ဒေါဏေန ဒေါဏာပမာနေန မာပေတီတိ-ကော။
ဒေါဒသဒ္ဒူပပဒ မာပဓာတ်၊ စုရာဒိ၊ ဏွု။[4]
ကောလိတော= ကုလေ ဇာယတီတိ ကောလိတော။ ကုလ+က္တ၊ ကကို
တပြု။[5](နဲ)အတ္တနော ဂုဏံ ကုလတိ ပတ္ထရတီတိ ကော လိတော။
ကုလဓာတ်+က္တ။[6]
သေဋ္ဌိ= သေဋ္ဌံ ဓနသာရံ, ဌာနန္တရံ ဝါ အဿ အတ္ထီတိ သေဋ္ဌီ။[7]
သာရထိ= အဿဒမ္မာဒယော သာရေတီတိ သာရထိ။
မှတ်ချက်။ နီတိပဒ-၂၅၇ ၌ သေဋ္ဌိ, သာရထိသဒ္ဒါတို့၏ မူရင်းကာရန်
သည် ဣကာရန္တ၊ သေဋ္ဌိ, သာရထိ စသည်တို့သည် ရဿပြုထား
သောပုဒ်များ ဖြစ်၏၊ ထို့ကြောင့် ဒဏ္ဍီ အတိုင်းရုပ်စဉ်ရမည်ဟု
မိန့်သည်၊ သို့သော်လည်း မောဂ်(၇-၉၂)၌ သာရိဿ ရထိ-သုတ်
အရ သာရဓာတ်နောင် ရထိပစ္စည်းဖြင့် "သာရထိ"ဟု ရဿပါဌ်
လည်း ရှိနိုင်သည်သာ။
ဟတ္ထသံယတော= သံယမတီတိ သံယတော။ သံ-ယမု၊ ဥပရမေ၊ တ။

[1] ဓာပန်း။ [2] ဓာန်ဋီ-၇၂၅။ [3] ဂါထာသျှ။ [4] နီတိဓာတု-၃၂၇။
[5] ဓာန်ဋီ-၄၃၅။ [6] မောဂ်-၇၊၇၈။ [7] နီတိပဒ-၂၅၇။

http://www.dhammadownload.com

ဟတ္တေန သံယတော ဟတ္ထသံယတော။ လက်ဖြင့်စောင့်စည်းသော။
သံယတုတ္တမော။ သံယမနံ သံယတော။ သံယတအရ သမာဓိကိုယူ။
သံယတော ဥတ္တမော ယဿာတိ သံယတုတ္တမော။
အဇ္ဈတ္တရတော။ အဇ္ဈတ္တေ ရတော အဇ္ဈတ္တရတော။
အဇ္ဈတ္တ သရုပ်။
၁။ ဂေါစရဇ္ဈတ္တ-ကသိုဏ်းစသော ကမ္မဋ္ဌာန်းအာရုံဟူသော အာရုံ ခြောက်ပါး။
၂။ နိယကဇ္ဈတ္တ-မိမိသန္တာန်၌ဖြစ်သော ရုပ်နာမ်တရားများ။
၃။ အဇ္ဈတ္တဇ္ဈတ္တ-အဇ္ဈတ္တိကာယတနခြောက်ပါး။
၄။ ဝိသယဇ္ဈတ္တ-ဖလသမာပတ်။
(ဆောင်) အာရုံခြောက်ဖြာ, ဂေါစရာ, သဋ္ဌာ အဇ္ဈတ္တံ။
စိတ် စေ ရူပ, နိယက, ဖလ ဝိသယံ။
ပြိုင်။ အဇ္ဈတ္တအရ ကသိုဏ်းစသော ကမ္မဋ္ဌာန်းအာရုံပစ္စည်းတရား၊ ရတောအရ ကေဂုတာပြဋ္ဌာန်းသော မဟာကြိ, မဟဂ္ဂုတ်ကြိယာ စိတ္တုပ္ပာဒ်အား အာရမ္မဏ။
(နဲ) အဇ္ဈတ္တအရ နိဗ္ဗာန်၊ ရတောအရ မဟာကြိဉာဉ်, အရဟတ္တ ဖိုလ်အား အာဓိ။
သမာဟိတော။ အာဓိယတေ ဌပီယတေတိ အာဟိတံ။(စိတ္တံ)
အာ-ဓာ+တ၊ ကွစိဓာတုဖြင့် ဓာ၏ အာကို က္က၊ ဓကို ဟပြု။
သုဋ္ဌု အာဟိတံ စိတ္တံ ယေနာတိ သမာဟိတော။
သန္တုဿိတော။ တုဿတီတိ တုဿိတော။ သုဋ္ဌု တုဿိတော-တော။

http://www.dhammadownload.com

၃။ ကောကာလိကဝတ္ထု

ကစ္ဆပေါ- ကစီယတိ ဗန္ဓီယတီတိ ကစ္ဆော။ ကစ+ဆ။[၁]
 ကစ္ဆေန ပိဝတီတိ ကစ္ဆပေါ။ ကစ္ဆ-ပါ+ဏ။[၂]
ဗျာဟရံ- ဝိ-အာ-ဟရဓာတ်+အန္တ။
ဂိရံ- ဂိရိယတီတိ ဂိရာ။ ဂိရ+အ+အာ။[၃]
(နဲ့) ဂိဏန္တိ သဒ္ဒါယန္တိ တန္တိ ဂိရာ။ ဂေ-သဒ္ဒေ၊ က္ကရ+အာ။
(နဲ့) ဂါယိတဗ္ဗာတိ ဂိရာ။[၄]
သကိယာ- သဿ အယံ သကိယာ။ သပုဒ်၊ က္ကဒ်အနက်၊ ဇာတာဒိန-စဉ်
 စသဒ္ဒါဖြင့် ကိယပစ္စည်းသက်၊ က္ကတ္တိ အာ။[၅]
နရဝီရိယသေဋ္ဌ- ဝီရိယေန သေဋ္ဌော ဝီရိယသေဋ္ဌော။
 နရေသု ဝီရိယသေဋ္ဌော နရဝီရိယသေဋ္ဌော။
အတိဝေလာ- ဝေလံ အတိက္ကန္တာ အတိဝေလာ။
မုခသံယတော- မုခေန သံယတော မုခသံယတော။
မန္တဘာဏီ- မနတိ ဇာနာတီတိ မန္တာ။ မန+အန္တ+အာ။
 မန္တယာ ဘဏတိ သီလေနာတိ မန္တဘာဏီ။ မန္တ-ဘဏ+ဏီ။
အနုဒ္ဓတော- ဥဒ္ဓံ ဥဒ္ဓံ ဟနတီတိ ဥဒ္ဓတံ။ နတ္ထိ ဥဒ္ဓတံ ယဿာတိ-တော။
ဓမ္မံ ဒီပေတိ- ဒီပေတိအရ မဟာကုသိုလ်ဉာဏ်ရှိ ဒေသနာဉာဏ်၊ ဓမ္မံအရ
 ဒေသနာဓမ္မဟူသော ဝစီဘေဒစိတ္တဇသဒ္ဒ၊ သဟဇာတ။ ၉။

၄။ ဓမ္မာရာမတ္ထေရဝတ္ထု

ဓမ္မာရာမော- အာရမတိ ဌောတိ အာရာမော။(သမထဝိပဿနာဓမ္မော)
 ဓမ္မော အာရာမော အဿာတိ ဓမ္မာရာမော။ (ဘိက္ခု)
 သမာသ်ပုဒ်အရ ကေဝဂ္ဂတာ, ပညာယ္က၍ အညပုဒ်နှင့် သဟပြိုင်။

၁။မောဂ်-၇၊၄၃။ ၂။ဓာန်ဋီ-၆၇၄။ ၃။အဘိဌ-၁၊၃၆၁။ ၄။ဓာန်ဋီ-၁၀၅။ ၅။ရူ-၂၃၁။

http://www.dhammadownload.com

ဓမ္မရတော= ဓမ္မေ ရတော ဓမ္မရတော။
အနုဝိစိန္တယံ= အနုဝိစိန္တေတီတိ အနုဝိစိန္တယံ။ အနု-ဝိ-စိန္တ+ဏယ+အန္တ။
သဒ္ဓမ္မာ= ဗောဓိပက္ခိယတရား ၃၇-ပါး၊ လောကုတ္တရာတရား ၉-ပါး။

၅။ ဝိပက္ခသေဝကဘိက္ခုဝတ္ထု

ဝိပက္ခသေဝကံ= ဝိရုဒ္ဓေါ ပက္ခော ဝိပက္ခော။ ဝိပက္ခံ သေဝတီတိ-ကော။
လဒ္ဓိ= လဘန္တိ ဇာနန္တိ လဒ္ဓိ။ (နဲ)လဘိတဗ္ဗာ ဂဟေတဗ္ဗာတိ-ဒ္ဓိ။[၁]
ပုရာဏစောရာန= ပုရာ ဘဝါ ပုရာဏာ။ ပုရာပုဒ်၊ နသက်၊ ဏပြန်။[၁]
ပုရာဏာ စောရာ ပုရာဏစောရာ။
ပုရာဏစောရာနံ-ဟူလိုလျက် နိဂ္ဂဟိတ်ချေ။
(နဲ) ပုရာဏံ-ရှေးမဆွက၊ စောရာနံ-ခိုးသူတို့၏၊-ဟု ပေးက ဝါကျအဖြစ် ယူပါ။ ပုရာဏံ စောရာနံ-ဟူလိုလျက် နိဂ္ဂဟိတ်တို့ကိုချေ။[၂]
ဝဓော= ဝဓတည်၊ အံ သက်၊ သဃ စော-၌ စသဒ္ဒါဖြင့် အံကို ဩပြု။
(ဆောင်) သိ အံ-ကို ဩ, ပြုသဘော, မနောဂိုဏ်း၌ ဆို။
သဃ စော မှာ, စသဒ္ဒါ, ဆည်းပါ ၎င်းကို။
နိသမ္မ= နိ-သမဓာတ်၊ သဝနေ၊ တွာ၊ တွာကို ယပြု၊ မျကို မပြု၊ ဒွေဘော်ပြု။
ပြိုင်= ဝဓောအရ ဖရုသဝါစာစကားဟူသော သဒ္ဒါရုံပစ္စည်းတရား၊ နိသမ္မ၌ ဓာတ်အရ အကု-သောတဝိညာဏ်အား အာရမ္မဏ။ ၄။
မဟိဠာမုခေါ= မဟိဠာယ မုခံ မဟိဠာမုခံ။ မဟိဠာမုခေန သဒိသံ မဟိဠာ မုခံ။ မဟိဠာမုခသဒိသံ=ဟူလိုလျက် သဒိသ-ကိုချေ။[၃]
အန္တစာရီ=အနု+စရ+ဏီ၊ ဓာတ်အစ အလာ၊ ဥကို ဝပြု၊ ဆန်းကြောင့် စ၌ အကို အာဒီဃပြု။[၃]
(နဲ) အနုစရတိ သီလေနာတိ အန္တစာရီ။ အနု+စရ+ဏီ။[၄]

၁။သုဝိ။ ၂။ရှေးသျှ။ ၃။ဂါထာနိ်သယ။ ၄။ရှေးသျှ။

http://www.dhammadownload.com

လှည့်လည်လေ့ရှိ၏။

သုသညတာနံ = သုဋ္ဌု သညတံ ယေသန္တိ သုသညတာ။

ဂရုတ္တမော = ဂရုတိတိ ဂရော။ ဂုရု-သဒ္ဒေ၊ အ။

ဂရော စ သော ဥတ္တမော စာတိ ဂရုတ္တမော။ ဝိသေသနုတ္တရပဒ။

အဋ္ဌာ = ဋ္ဌာ+အဋ္ဌ အာ၊ အလာ။[၁]

ပိဟယံ = ပိဟေတီတိ ပိဟယံ။ ပိဟ-ဣစ္ဆာယံ၊ စု၊ ဏာယ၊ အန္တ။

သမာဓိ = ဥပစာရသမာဓိ, အပ္ပနာသမာဓိ နှစ်မျိုးလုံးကောက်။

သုဒ္ဓါဇီဝိ = သုဒ္ဓေါ အာဇီဝေါ သုဒ္ဓါဇီဝေါ။ သုဒ္ဓါဇီဝေါ အဿ အတ္ထီတိ-ဝီ။

သုဒ္ဓါဇီဝ+ဤ။ (နဲ)သုဒ္ဓ-အာ-ဇီဝဓာတ်+တဿီလ ဏီ။[၂]

၆။ ပဉ္စင်္ဂဒါယကဗြာဟ္မဏဝတ္ထု

ပဉ္စင်္ဂဒါယကော = ပဉ္စ အင်္ဂါနိ ဒါနာနိ ပဉ္စင်္ဂါနိ။ ဒေတီတိ ဒါယကော။

ပဉ္စင်္ဂါနံ ဒါယကော-ကော။ "ပဉ္စ အင်္ဂဒါနာနိ ဒေတိ"ကို ယောက်။

(နဲ) အင်္ဂံ ဒဒါတီတိ အင်္ဂဒါယကော။

ပဉ္စသု ဌာနေသု အင်္ဂဒါယကော-ကော။[၃]

ပရဒတ္တူပဇီဝီ = ပရေန ဒိန္နံ ပရဒတ္တံ။ ပရဒတ္တံ ဥပဇီဝတီတိ-ဝီ။[၄]

သဗ္ဗသော = သဗ္ဗံယေဝ သဗ္ဗသော။

သဗ္ဗတည်၊ သွတ္ထဒ္ဓ ဝိဘာဂေ ဓာစ-၌ စသဒ္ဒါဖြင့် သောပစ္စည်း သက်၊ သို့ သက် ချေ။

(နဲ) သဗ္ဗတည်၊ ဒီဃောရေဟိ၌ လိုက်လာသောဝါသဒ္ဒါဖြင့် သို့ကို သောပြုပါ။[၅]

နာမရူပသ္မိံ = နာမဉ္စ ရူပဉ္စ နာမရူပံ။ (သမာဟာရဝိသဘာဂဒွန်)

အချင်းချင်း လက္ခဏာကွဲလျက် ကိစ္စတူအနက်ရှိသော သဒ္ဒါ

၁။ဂါထာသျှ။ ၂။ပန်းကုံး။ ၃။ဓမ္မဒီ-၃၀၆။ ၄။သုတ္တနိဋ္ဌ-၁၊၂၅၈။ ၅။ဝိတော-၅၄၊ဂါထာသျှ။

http://www.dhammadownload.com

တို့ကို ဒွန်တွဲထားသောကြောင့်(သမာဟာရ)ဝိသဘာဂဏ္ဍဒွန်။
မမာယိတံ= မမ ကာဒ် မမံ။ အမှုပုဒ်၊ ကာဒ်အနက်၌ ဏသက်၊ တေသုဝုဒ္ဓိ ဖြင့် အပ့ကို မမပြု၊ မမံနောင် အာစာရအနက် အာယသက်၊ ထို နောင် တပစ္စည်းသက် ကလာ၍ မမာယိတံ-ဟု ဖြစ်၏။
(နဲ) မာ-ဓာတ်၊ မာနေ-မြတ်နိုးခြင်းအနက်၌၊ တပစ္စည်း၊ မာ၏ ဒွေဘော် မာလာ၊ ရှေ့မာ၏ အာကို ရဿပြု၊ မာနောင် ယလာ၊ ကလာ၍ မမာယိတ-ဖြစ်၏။[၁]

ပန်းကုံး၌ နောက်မာ၏ အာကို အာယပြု၍ ကလာ၏။
နာမရူပသ္မိံ မမာယိတံ=နာမရူပသ္မိံအရ လောကီစိတ်, စေတသိက်,ရုပ် သည်၊မမာယိတံအရ လောဘမူရှိ ဒိဋ္ဌိ, တဏှာအား အာရမ္မဏ။ ၈။
အသတာ= အတ္ထိ သံဝိဇ္ဇတီတိ သံ။ အသ+အန္တ၊ နပုံ။ န သံ အသံ။
သောစတိ= ဒေါသမူရှိ ဒေါမနဿဝေဒနာ။

သောက၏ ပဋိစ္စသမုပ္ပာဒ(အကြောင်း)-ဇာတိ။
သောက၏ ပဋိစ္စသမုပ္ပန္န(အကျိုး)-အဝိဇ္ဇာ။ အာသဝါနံ သမုပ္ပာဒါ အဝိဇ္ဇာ စ ပဝတ္တတိ-အရ ထုတ်သည်။

အဝိဇ္ဇာစသော အကြောင်းတရားတို့ကို ပဋိစ္စသမုပ္ပာဒ-ဟုရင်း၊ သင်္ခါရစသော အကျိုးတရားတို့ကို ပဋိစ္စသမုပ္ပန္န-ဟုရင်း ခွဲမှတ်ပါ။

သောကကို ပဋိစ္စသမုပ္ပာဒ်အင်္ဂါ၌ မသွင်းရခြင်းအကြောင်း=

သောကသည် ဇာတိ၏ အကျိုးရင်းမဟုတ်, အကျိုးဆက်မျှသာ ဖြစ်သောကြောင့် မသွင်းရပါ။

အကယ်၍ သွင်းလိုက "ဇာတိ၏ အကျိုးဆက်ဖြစ်ခြင်းတူသော ကြောင့်ရင်း၊ ဇရာမရဏနှင့် အနိဋ္ဌလက္ခဏာချင်း တူသောကြောင့် ရင်း" ဇရာမရဏ၌ သွင်း၍ ရေတွက်အပ်၏။-

---

၁။နိရုတ္တိ-၃၈၉၊ပါရာဘာဋီ-၂၅၃၉၊ဂါထာနိဿယ။ ၂။မစုံးငိုမ်ဋီဖြေ-၆၉၅။

http://www.dhammadownload.com

၇။ သမ္ဗဟုလဘိက္ခုဝတ္ထု

အဖ္လျှံဒ္ဒေသ။ အဗ္ဘွေသိတဗ္ဗောတိ အဖ္လျှံဒ္ဒေသ။ အဝိ-ဣလ+တ။
အဋ္ဌကဝဂ္ဂိကာနိ။ အဋ္ဌန္နံ သမူဟော အဋ္ဌကော။
အဋ္ဌကော ဝဂ္ဂေါ ဧတေသန္တိ အဋ္ဌကဝဂ္ဂိကာနိ။[၁]
(နဲ) အဋ္ဌကော ဝဂ္ဂေါ အဋ္ဌကဝဂ္ဂေါ။
အဋ္ဌကဝဂ္ဂေါ ဧတေသံ အတ္ထီတိ အဋ္ဌကဝဂ္ဂိကာနိ။
တိပုနာ။ တာပီယတီတိ တိပု။ တပ-သန္တာပေ၊ ကု၊ တ၏ အကို ဣပြု၊
နပုံလိင်။[၂] (နဲ) တိပတောတ်-ပိဋ္ဌနေ၊ ဥ။[၃]
ဝိလီနံ။ ဝိလီယိတ်္ဂ ဝိလီနံ။ ဝိ-လီ+တ၊ ဤကို ဤဏပြု၊ ဏကို နပြု။[၄]
အသနိ။ ဒဏ္ဍတ္တာယ အသီယတေ ခိပီယတေတိ အသနိ။ အသ-ခေပနေ၊
အနိ၊ ထီ, ပုံ။[၅] (နဲ) အာ သမန္တတော သနန္တော ဂစ္ဆန္တော ပတတီတိ
အသနိ။ အာ-သန+ဣ။[၆]
မေတ္တာဝိဟာရီ။ မိတ္တေ ဘဝါ မေတ္တာ။ ဝိဟရတိ သီလေနာတိ ဝိဟာရီ။
မေတ္တာယ ဝိဟာရီ မေတ္တာဝိဟာရီ။
မေတ္တာအရ မဟာကုသိုလ် အဒေါသ၊ ရူပကုသိုလ် ပ-ဒု-တ စျာန်ရှိ
အဒေါသတို့ကို ကောက်၍ ဝိဟာရီနှင့် သဟပြိုင်ပါ။(စတုက္ကနည်း)
ပဒံ။ အရိယေဟိ ပဋိပတဗ္ဗံ ဂန္တဗ္ဗံတိ ပဒံ။ (နဲ) ပဇ္ဇတေတိ ပဒံ။
တဟျတ္ထအရ နိဗ္ဗာန်၊ အန္တတ္ထအရ မဂ်, ဖိုလ်၊ အာဝိ။
သန္တံ။ သမ္မတ္တိ ဗ္ဗောတိ သန္တံ။ သမု-ဒိ၊ တ။
သင်္ခါရူပသမံ။ ဥပသမ္မတ္တိ ဗ္ဗောတိ ဥပသမံ။ ဥပ-သမု+အ။
သင်္ခါရာနံ ဥပသမံ သင်္ခါရူပသမံ။
သိဥ္စ။ သိစ+အ+ဟိ။ သေစတိ(ဘူ) သိဥ္စတိ(ရု)
နာဝံ။ နု-ထုတိယံ၊ အ+အာ။ ဘူဝါဒိ။ နု၏ ဥကို ဩဝုဒ္ဓိပြု၊ ဩကို အာဝ

၁။ပါဠိယော-၃၄၂။ ၂။မောဂ်-၇၅၅။ ၃။ဓာန်ဋီ-၄၉၃။ ၄။ရူ-၃၈၆။ ၅။မောဂ်-၇၁၁၂။ ၆။အဘှ-၂၁၀၄။

http://www.dhammadownload.com

ပြု။ နောတိ, နဝတိ-စသည်စဉ်။[၁]

(နဲ့) ဩရတော ပါရံ နေတီတိ နာဝါ။

(နဲ့) ဘာရံ နယန္တိ ဧတာယာတိ နာဝါ။[၂] နာဝါဝိယာတိ နာဝါ။

လဟုမေဿတိ= လဟု+ဧဿတိ။ ဆန်းကိုဏ်းကိုစောင့်ခြင်းငှါ မ,လာပါ။

လယ်တိ ပဝတ္တတိ လယုဘာဝေနာတိ လဟု။

လံယ(လယ်, လယိ)ဓာတ်၊ ကု။ (နဲ့) ဥ၊ နိဂ္ဂဟိတ်ချေ၊ တေသု ဝုဒ္ဓိဖြင့် ယကို ဟပြု။

ဆေတွာ= ဆေဓာတ်၊ ဆေဒနေ၊ ဒိဝါဒိ၊ တွာ၊ ဆိယတိ-စသည်စဉ်။

တတော= အပရဘာဝေ-ဟူသောပါဌ်၌ အပါဒါန်၊ အပါဒါနီစပ်ပါ။

ဟေဟိသိ= ဣဓာတ်၊ ဿသိဝိဘတ်၊ ဝုဒ္ဓိပြု၊ ကွစိဓာတုဖြင့် ဿကို ဟိပြု။

ပဉ္စ ဆိန္ဒေ= ပဉ္စအရ ဩရမ္ဘာဂိယသံယောဇဉ် ၅-ပါး၊ ဆိန္ဒေအရ အောက်မဂ် ၃-ပါး၊ ပကတူပ။

ပဉ္စ ဇဟေ= ပဉ္စအရ ဥဒ္ဓံဘာဂိယသံယောဇဉ် ၅-ပါး၊ ဇဟေအရ အရဟတ္တမဂ်၊ ပကတူပ။

ပဉ္စစုတ္တရိ ဘာဝယေ=ပဉ္စအရ မဟာကုသိုလ်ရှိ သဒ္ဓါစသောဣန္ဒြေ ၅-ပါး၊ ဘာဝယေ-၌ အန္တတ်အရ ကြွင်းမဟာကုသိုလ်စိတ္တုပ္ပာဒ်၊ သဟဇာတပြိုင်။ အကြီး-၄၊ ည, သမ်၊ ဟေ, မိ, ဏ္ဏံ, ဈာ, မဂ်။ ယထာရဟာ။

ဘာဝယေ-၌ ဘူ+ဏာယ+ဧယျ၊ ပြေ၊ ဥတ္တရိသဒ္ဒါကို အဗျယနိပါတ်ပုဒ်ဟု တိပိဓာန်ဆို၏။

ပဉ္စသင်္ဂါတိဂေါ= သဇ္ဇန္တိတိ သင်္ဂါ။ ပဉ္စ သင်္ဂါ ပဉ္စသင်္ဂါ။ ပဉ္စသင်္ဂေ အတိဂေါ ပဉ္စသင်္ဂါတိဂေါ။ (နဲ့) ပဉ္စသင်္ဂေ အတိဂစ္ဆတီတိ ပဉ္စသင်္ဂါတိဂေါ။

ပဉ္စသင်္ဂအရ ရာဂ, ဒေါသ, မောဟ, မာန, ဒိဋ္ဌိ၊ အတိဂေါအရ မဂ်လေးပါးကောက်။

ဈာယ= ဈေ+အ+ဟိ။ တေ အာဝါယာ-ဟူသော ယောဂဝိဘာဂဖြင့် ဧကို

၁။ဓာန်ဋီ-၆၆၆၊ ၂။ပါတိ-ပဒတ္ထ-၂၃၀၊ဓာပန်း။

http://www.dhammadownload.com

အာယ်ပြု၊ ယ် အသိုက်ပ်၊ ဟိ-ကို ချေ။

ပမာဒေါ = ပ-မဒဓာတ်၊ ဒိဝါဒိ ယ၊ အဠတနီ ဩ၊ ကွစိဓာတုဖြင့် ယကိုချေ၊ မဍ္ဍ ဒီယပြု။[၁]

ကာမဂုဏေ = ကာမယိတဗ္ဗာတိ ကာမာ။

ကိလေသာကာမ၏ တည်ရာဝတ္ထုဖြစ်သော ရူပါရုံစသည်ကောက်။

ကာမာ စ တေ ဂုဏာ စာတိ ကာမဂုဏာ။

ဂုဏသဒ္ဒါ ဗန္ဓနအနက်ကို ဟောသော ရှင်္ဂပုဒ်။[၂]

လောဟဂုဠံ = လုနာတိ ဧတေနာတိ လောဟံ။ လူ-ဆေဒနေ၊ ကိ၊ ဟ။ ပုံ, နပုံလိင်။[၃] လောဟဿ ဂုဠော လောဟဂုဠော။

ဂိလီ = ဂိလ-ဥဂ္ဂိရဏေ၊ အဋ္ဌ ဩ၊ ဩကို ဣပြု၊ ဣကို ဤဒီယပြု။

ကန္ဒိ = ကဒိ(ကန္ဒ)ဓာတ်၊ ရောဒနေ၊ အဋ္ဌ ဩ။

အစ္စာယတော = စ္စာယတီတိ စ္စာယံ၊ န စ္စာယံ-အစ္စာယံ။ (တဿ)

နိဗ္ဗာနသန္တိကေ = သဟ အန္တေန ယံ ဝတ္တတီတိ သန္တံ။ သန္တယေဝ သန္တိကံ။ နိဗ္ဗာနဿ သန္တိကံ နိဗ္ဗာနသန္တိကံ။ (တသ္မိံ)

ငှိတော-ဟူသော ပါဌ်သေသဉ္ဇ အာဓာရ၊ အာဓေယ်စပ်။

သုညာဂါရံ = သုညံ စ တံ အဂါရံ စာတိ သုညာဂါရံ။

ပဝိဋ္ဌဿ = ပဝိသီယိတ္ထာတိ ပဝိဋ္ဌော။ ပ-ဝိသ+တ။[၄]

ပြိုင် = သုညာဂါရံအရ မဟာကုညာသံရှိ ဝိဿနာပညာ၊ ပဝိဋ္ဌဿအရ ကြွင်းမဟာကုညာသံစိတ္တုပ္ပာဒ်၊ သဟဇာတ။[၅]

(နဲ့) သုညာဂါရံအရ ဆိတ်ညိမ်သောအရပ်ဟူသော ဌာနပညတ် ပစ္စည်းတရား၊ ပဝိဋ္ဌဿအရ မဟာကုညာသံစိတ္တုပ္ပာဒ်၊ ပကတူပ။

အမာနုသီ = မနုဿာနံ အယံ မာနုသီ။ မနုဿ+ဏ+ဤ၊ ဿကို ဝိသံယော ဂပြု၊ လူတို့၏ ဥစ္စာဖြစ်သော ကာမသုခရတိ။

မာနုသီဝိယာတိ မာနုသီ။ နတ်တို့၏ ကာမသုခရတိ။

၁။ဂါထာသျှ။ ၂။သီဘာ-၄၊၃၀၅။ ၃။မောဂ်-၇၊၂၂၃။ ၄။ရွှ-၆၂၆။ ၅။ဝိသုဒ္ဓိ-၂၄၃၁။

http://www.dhammadownload.com

န မာနုသီ အမာနုသီ။ ဝိပဿနာဉာဏ်နှင့် သမာပတ် ၈-ပါး။[၁]
သမ္မာ= တတိယန္တနိပါတ်။[၂]
ဝိပဿတော= ဝိပဿတီတိ ဝိပဿန္တော။ (တဿ) ဝိ-ဒိသ+အန္တ။
ယတော ယတော= တတိယာကြိယာဝိသေသနအနက် တောသက်။
(နဲ) သတ္တမီအနက် တောသက်။
ဥဒယဗ္ဗယံ=ဥဒယော စ ဝယော စ ဥဒယဗ္ဗံ။
ပဉ္စန္နံ ခန္ဓာနံ ပဉ္စဝီသတိယာ လက္ခဏေဟိ ဥဒယံ=

၁။ အဝိဇ္ဇာသမုဒယာ	ရူပသမုဒယော။
၂။ တဏှာသမုဒယာ	ရူပသမုဒယော။
၃။ ကမ္မသမုဒယာ	ရူပသမုဒယော။
၄။ အာဟာရသမုဒယာ	ရူပသမုဒယော။

၅။ ပစ္စုပ္ပန်ရူပက္ခန္ဓာသည် ပစ္စုပ္ပန်ခဏဌ်သာ ဖြစ်၏၊ အနာဂတ်သို့မရောက်။ ဤသို့ ရူပက္ခန္ဓာ၌ ၅-ပါးဖြစ်၏။

ဝေဒနက္ခန္ဓာ, သညက္ခန္ဓာ, သင်္ခါရက္ခန္ဓာတို့၌လည်း ၁။အဝိဇ္ဇာသမုဒယာ၊ ၂။တဏှာသမုဒယာ။ ၃။ကမ္မသမုဒယာ။ ၄။ဖဿသမုဒယာ။ ၅။ပစ္စုပ္ပန်ဝေဒနာ, သညာ, သင်္ခါရတို့သည် ပစ္စုပ္ပန်၌သာ ဖြစ်ကုန်၏၊ အနာဂတ်သို့ မရောက်ကုန်။ ဤသို့ ၅-ပါးစီ ဖြစ်ကုန်၏။

၁။ အဝိဇ္ဇာသမုဒယာ	ဝိညာဏသမုဒယော။
၂။ တဏှာသမုဒယာ	ဝိညာဏသမုဒယော။
၃။ ကမ္မသမုဒယာ	ဝိညာဏသမုဒယော။
၄။ နာမရူပသမုဒယာ	ဝိညာဏသမုဒယော။

၅။ ပစ္စုပ္ပန်ဝိညာဏက္ခန္ဓာသည် ပစ္စုပ္ပန်ခဏဌ်သာ ဖြစ်၏၊ အနာဂတ်သို့မရောက်။ ဤသို့ ဝိညာဏက္ခန္ဓာ၌လည်း ၅-ပါးဖြစ်၏။

ဤသို့လျှင် ခန္ဓာတစ်ပါးစီ၌ ပစ္စယသမ္ဘသနနည်း ၄-နည်း၊ ခဏ

၁။ဂါထာသျှ။ ၂။ရှ-၁၃၃။

http://www.dhammadownload.com

သမ္ဗသနနည်း ၁-နည်း၊ ပေါင်း ၅-နည်းစီဖြစ်၏၊ ဤသို့အားဖြင့် ဥဒယဉာဏ်၌ ၂၅-နည်းဖြစ်၏။

ပဥ္စန္နံ ခန္ဓာနံ ပဥ္စဝီသတိယာ· လက္ခဏေဟိ ဝယံ=၌လည်း

၁။ အဝိဇ္ဇာနိရောဓာ ရူပနိရောဓော-စသည်ရေပါ။

ဥဒယဗ္ဗယံ သမ္မတိ= မဟာကုဉာသံရှိ ဥဒယဗ္ဗယဉာဏ်။

ရှေ့ပိုင်း ဥဒယဗ္ဗယဉာဏ်သည် မဂ္ဂါမဂ္ဂဉာဏဒဿနဝိသုဒ္ဓိ။

နောက်ပိုင်း ဥဒယဗ္ဗယဉာဏ်သည် ပဋိပဒါဉာဏဒဿနဝိသုဒ္ဓိ။

လဘတိ= လဘတိ-ဟူလိုလျက် ဆန္ဒာနုရက္ခဏအကျိုးငှါ ဒီယပြု။

ပီတိပါမောဇ္ဇံ= ပမောဒနံ ပမောဒေါ။ ပမောဒေါယေဝ ပါမောဇ္ဇံ။

ပမောဒပုဒ်၊ သွတ္ထ၌ ဏျသက်။ (နဲ)ပကဋ္ဌော မောဒေါ-ဒေါ။[၁]

(နဲ) ပမောဒတိ ဧတေနာတိ ပါမောဇ္ဇံ။ ပ-မုဒ+ဏျ။[၂]

(နဲ) ပမုဒိတဿ ဘာဝေါ ပါမောဇ္ဇံ။ ပမုဒိတ+ဏျ။[၃]

ပီတိ စ ပါမောဇ္ဇံ စ ပီတိပါမောဇ္ဇံ။

ပီတိသည် သမ္ပယုတ်တရားတို့ကို နှစ်သက်စေခြင်း လက္ခဏာရှိ၏၊ ပါမောဇ္ဇသည် ဝမ်းမြောက်ခြင်းလက္ခဏာရှိ၏၊ ပီတိ,ပါမောဇ္ဇ နှစ်ပါးလုံးသည် နိဗ္ဗာန်သို့ရောက်စေခြင်းကိစ္စအားဖြင့် တူကြ၏၊ ဤသို့ လက္ခဏာကွဲလျက် ကိစ္စတူအနက်ရှိသော သဒ္ဒါတို့ကို ဒွန် တွဲထားသောကြောင့် ဝိသဘာဂဧကဒ္ဓန်။

သူစိ၌ "ပမုဒိတဿ စိတ္တဿ ဘာဝေါ ပါမောဇ္ဇံ"ဟု-တွဲသေး၏၊ ၎င်းနည်း၌ တဟျတ္တအရ သောမနဿဝေဒနာသည် ပစ္စည်း၊ မဟာ ကုသိုလ်သောမနဿစိတ် ၄-ပါးသည် ပစ္စယုပ္ပန်ခွဲ၍ သဟပြိုင်ပါ။

အမတံ= မရဏံ မတံ။ နတ္ထိ မတံ ဧတ္ထာတိ အမတံ။

"အမြိုက်နိဗ္ဗာန်သို့ ရောက်စေတတ်သည်၏အဖြစ်ကြောင့်" ပီတိ ပါမောဇ္ဇကိုပင် ဤနေရာ၌ "အမတ-နိဗ္ဗာန်"ဟု ဆိုထားသည်။

၁။ သူစိ။ ၂။ နိရုတ္တိ-၅၃၄။ ၃။ နိရုတ္တိ-၃၄၀။

http://www.dhammadownload.com

အကျိုးဖြစ်သောနိဗ္ဗာန်၏ အမတအမည်ကို အကြောင်းဖြစ်
သော ပီတိပါမောဇ္ဇ၌ တင်စား၍ အကြောင်းဖြစ်သော ပီတိပါမော
ဇ္ဇကို ဖလူပစာအားဖြင့် အမတ-ဟု ဆိုထားသည်။
ကုန္ဒြိယဂုတ္တိ= ဂေါပနံ ဂုတ္တိ။ ကုန္ဒြိယာနံ ဂုတ္တိ ကုန္ဒြိယဂုတ္တိ။
သန္တုဋ္ဌိ= အာဇီဝပါရိသုဒ္ဓိသီလနှင့် ပစ္စယသန္နိဿိတသီလတို့ကို ယူပါ။
သုဒ္ဓါဇီဝေ= သုဒ္ဓေါ အာဇီဝေါ ဧတေဟီတိ သဒ္ဓါဇီဝါ။
ပဋိသန္ထာရဝုတ္တိ= ပဋိသန္ထရဏံ ပဋိသန္ထာရော။ ဝတ္တနံ ဝုတ္တိ။ ဝတု+တိ။
ပဋိသန္ထာရေန ဝုတ္တိ ယဿာတိ ပဋိသန္ထာရဝုတ္တိ။
အာစာရကုသလော= အာစာရေ ကုသလော အာစာရကုသလော။
ပါမောဇ္ဇဗဟုလော= ပါမောဇ္ဇံ ဗဟုလံ အဿာတိ ပါမောဇ္ဇဗဟုလော။

၈။ ပဥ္စသတဘိက္ခုဝတ္ထု

ပုပ္ဖိတာနိ= ပုပ္ဖံ သဉ္ဇာတံ ဧတေသံ အတ္ထီတိ ပုပ္ဖိတာနိ။
ဝဿိကပုပ္ဖာနိ= ဝဿေ ဝဿကာလေ ဇာတာနိ ဝဿိကာနိ။
ဝဿိကာနိ ပုပ္ဖာနိ ဝဿိကပုပ္ဖာနိ။
ဝဿိကာ= ဝဿကာလေ ပုပ္ဖတီတိ ဝဿိကာ။ ဝဿ+ဏ္ဏက+အာ။[1]
ဝဏ္ဋေတော=ဗန္ဓိယတေ အနေနာတိ ဝဏ္ဋံ။ ဝဋိ(ဝဏ္ဋ)+က၊ နပုံလိင်။[2]
ကကို ချေ။
မှတ်ချက်။ ဝဏ္ဋန္တိ အာဝတ္တန္တိ ဧတ္ထာတိ ဝဏ္ဋော။ ဝဏ္ဋီယတေ ဗန္ဓီယတေ
အနေနာတိ ဝဏ္ဋော။ ဝဋိ-အာဝတ္တနေ၊ ဓာရဏဗန္ဓိသယ်ာတေသု-
(ရူ-ဘာ-၂၅၇၄)၊ ရူပကိုယ်၌ "ဝဋိ"ဟု ရှိ၍၊ ဘာဋီ၌ "ဝဋိ"ဟု ရှိ
၏၊ ဝဏ္ဋတိ ဗန္ဓတိ ဧတ္ထာတိ ဝဏ္ဋော။(ပါရာဘာ-၁၅၁၄) ဝဋိ+က၊
ဝဏ္ဋံ ပုပ္ဖာဒိဗန္ဓနံ-စသည်ဖြင့် ပါဠိသက္ကတအဘိဓာန်တို့၌ နပုံလိင်

---

[1] ပန်းကုံး။ [2] သူစိ။

http://www.dhammadownload.com

ချည်းရှိ၏၊ ငွေသံလျှင်းချိတ်ဖြင့် ရှိသော်လည်း ဓာတွတ္ထသင်္ဂဟ၌ ဝဒိ-ဓာတ်ဖြင့် ဝဏ္ဏတ္ထ(အညာပြုခြင်းအနက်)ကိုလည်း ပြသောကြောင့် ဥရင်ကောက်ဖြင့်လည်း ရှိနိုင်၏-ဟု မှတ်ပါ။[၁]

မဒ္ဒဝါနိ॰ မုဒုနော ဘာဝေါ မဒ္ဒဝံ။

မုဒု+ဏာဝိသမာသဒိဟိ-ဖြင့် ဏာသက်၊ အနုဗန်ချေ၊ ဩသရေ စ-၌ စ ဖြင့် ဥကို အဝပြု၊ အာတ္တဥ-ဖြင့် မု၌ ဥကို အာပြု၊ ဒဒွေဘော်လာ၊ ကွစာဒိဖြင့် မာ၌ အာကို အရဿပြု၊ နာမ်ငဲ့ စသည်။

မဒ္ဒဝံ ဧတေသံ အတ္ထီတိ မဒ္ဒဝါနိ။[၂]

(နဲ) မုဒုမေဝ မဒ္ဒဝံ။ မုဒူနိယေဝ မဒ္ဒဝါနိ-ဟုလည်း ပြုကြသေး၏။

၉။ သန္တကာယတ္တေရဝတ္ထု

သီဟော॰ သုဋ္ဌု ဤဟတီတိ သီဟော။ သု-ဤဟ+ဥဿာဟေ၊ အ။[၃]

(နဲ) သသတိ ဟိံသတီတိ သီဟော။ သသဓာတ်၊ ရီဟပစ္စည်း။[၄]

(နဲ) သံ ဝိဇ္ဇမာနာ ဤဟာ အဿာတိ သီဟော။ သံ+ဤဟ-သမာသ်။

(နဲ) သဟတီတိ သီဟော။ သဟ+အ။

(နဲ) မိဂေ ဟိံသတီတိ သီဟော။ ဟိံသ+အ၊ နိဂ္ဂဟိတ်ချေ၊ ရှေ့နောက်ပြန်၊ ဒီဃပြု။[၅]

ကာယဝိဇမ္ဘနရဟိတော॰ ဝိဇမ္ဘိယတေ ဝိဇမ္ဘနာ။ ဝိ-ဇမ္ဘ(ဇဘိ)ဓာတ်+ယု၊ ဣတ္ထိ အာ၊ ဂတ္တဝိနာမေ-ကိုယ်ကိုစံပယ် ကွန့်မြူးခြင်း၌၊ ထိ, နပုံ။

ကာယဿ ဝိဇမ္ဘနာ ကာယဝိဇမ္ဘနာ။

ကာယဝိဇမ္ဘနာယ ရဟိတော ကာယဝိဇမ္ဘနရဟိတော။

သန္တကာယော॰ သန္တော ကာယော အဿာတိ သန္တကာယော။

သန္တအရ မုချအားဖြင့် ကာယဝိညတ်၊ ဥပစာအားဖြင့် ကုသိုလ်

၁။ သီဘာဋီ-၂၁၈၅။ ၂။ ဂါထာသျှ။ ၃။ နိဘ်ဓာ-၃၅၅။ ၄။ မောင်-၇၊၂၂၁။ ၅။ ဓာန်ဋီ-၆၁၁။

http://www.dhammadownload.com

စေတနာကောက်၊ စေတနာပစ္စည်း ဝိညာတ်ပစ္စယုပ္ပန်၊ သဟဇာတ။
ဝဋ္ဋလောကာမိသော=ဝမိယိတ္ထာတိ ဝဋ္ဋံ။ ကိလေသေဟိ အာမသီယတေတိ
အာမိသံ။ လောကေ ပရိယာပန္နံ အာမိသံ လောကာမိသံ။[၁]
ဝဋ္ဋံ လောကာမိသံ ဧတေနာတိ ဝဋ္ဋလောကာမိသော။

၁၀။ နင်္ဂလကုလတ္ထေရဝတ္ထု

နင်္ဂလံ= ဘူမိနင်္ဂမနင်္ဂ ကရောန္တော လုနာတီတိ နင်္ဂလံ။နု-အင်္ဂ-လူ+အ။[၂]
(နဲ) တိဏဥ္စ ကဋ္ဌဥ္စ နာသေတွာ ဂလန္တိ ပဝတ္တန္တိ ဧတေနာတိ နင်္ဂလံ။
နပုဗ္ဗ ဂလဓာတ်+ဂတိမှို၊ အ။[၃]
မာဋကေ= မီယတိ ပရိမီယတီတိ မာဋ္ဌော။ မဋ္ဌောယေဝ မာဋကော။
စောဒယ= စုဒဓာတ်+စုရာဒိ ဏယ၊ ဟိ။ ဤအလို အာချာတ်ပုဒ်။
(နဲ) စုဒ+ဏယ+အန္တ။ စောဒယံ+အတ္တာနံ-ဟု ဖြတ်၊ အတ္တာနံ-မိမိကိုယ်ကို၊ စောဒယံ(စောဒယန္တော)တိုက်တွန်းလျက်-ဟု ပေးပါ။[၁]
ပဋိမံသေထ= ပတိ-မာန+သ+ပဥ္စမီ ထ၊ ပဋိမံသထ-ဟု ရှိသင့်လျက် သ၏ အကို ပြုထားသည်။ ဝစနဝိပလ္လာသတည်း။[၁]
ဝိဟာဟိသိ= ဝိ-ဟရ+ဿသိ၊ ဟာဿစာဟင် ဿေန-ဟူသော မောဂ်(၆၊ ၂၅)သုတ်ဖြင့်ဟရဓာတ်၏ ဟကို ဿနှင့်တကွ အာဟပြု။ က္ကလည်းလာ။ (နဲ) ကွစိဓာတုသုတ်ကြီးဖြင့် ဓာတွန်ရ်ကို အာပြု။ ဿကိုလည်း ဟိပြု။
ဂတိ= ဂစ္ဆတိ အဝစရတိ, အဝစရဏဝသေန ဝါ ပဝတ္တတိ ဧတ္ထာတိ ဂတိ။[၄]

http://www.dhammadownload.com

၁၁။ ဝက္ကလိတ္ထေရဝတ္ထု

ဝက္ကလိ= ဝိဂတော ကလိ ဒေါသော အပရာဓော သရီရဒေါသော ဝါ ယဿာ
တိ ဝက္ကလိ။[၁] (နဲ) အပဂတော ဗျပဂတော ကလိ ဒေါသော အဿာ
တိ ဝက္ကလိ။ ဝ-ကာရာဂမံ ကတွာ ဝက္ကလီတိ ဝုစ္စတိ။[၂]
အတိတ္ထော= တိပ္ပတိ ပီဏေတီတိ တိတ္ထော။ တိပ(တိပိ)ပီဏနေ၊ ဒိ၊ တ။
န တိတ္ထော အတိတ္ထော။
သဒ္ဓါဓိမုတ္တာနံ= အဓိမုစ္စန္တီတိ အဓိမုတ္တာ။ သဒ္ဓါယ အဓိမုတ္တာ သဒ္ဓါဓိမုတ္တာ။

၁၂။ သုမနသာမဏေရဝတ္ထု

ဒါလိဒ္ဒိယံ= ဒလတိ ဒုဂ္ဂတဘာဝံ ဂစ္ဆတီတိ ဒလိဒ္ဒေါ။ ဒလ+က္လဒ္ဒ၊ ရုန္ဓာဒီဟိ
သုတ်။[၃] ဒလိဒ္ဒဿ ဘာဝေါ ဒါလိဒ္ဒိယံ။ ဒလိဒ္ဒ+ဏျ။
အဟု= ဟူ-အဇ္ဇ ဤ၊ အလာ၊ ကွစိဓာတုဖြင့် ဤချေ၊ ဟူ-၌ ရဿပြု။
တိဏကာဇံ= ကစတိ ဘာရံ ဗန္ဓတိ ထွောတိ ကာဇော။ စကို ဇပြု။
(နဲ) ကုစ္ဆိတေန ဝဏ်ာကာရေန ဇာယတီတိ ကာဇော။[၄]
တိဏဲ စ ကာဇော စ တိဏကာဇံ။
တေဝိဇ္ဇော= တိဿော ဝိဇ္ဇာ ဣမဿာတိ တေဝိဇ္ဇော။
ဗလက္ကာရံ= ကရဏံ ကာရော။ ဗလေန ကာရော ဗလက္ကာရော။[၅]
(နဲ) ဗလဿ, ဗလေန ဝါ ကရဏံ ဗလက္ကာရော။[၆]
ဟာဿံ= ဟရ+ဿံ၊ "အာဤအာဒီသု ဟရဿာ"ဟူသောမောဂ်(၆၊၂၈)
သုတ်ဖြင့်(ကွစိဓာတုဖြင့်) ရ်ကို အာပြု။
ဝိက္ကမပေါရိသံ= ဝိသေသေန ကမတိ ဧတေနာတိ ဝိက္ကမံ။ ဝိ-ကမ+အ။
(နဲ) ဝိက္ကမနံ, ဝိက္ကမတီတိ ဝါ ဝိက္ကမော။ ဝိ-ကမု+အ။[၇]
ပါဠိ, သက္ကတ, အဘိဓာန်တို့၌ ပုံလိင်ဖြင့်ချည်းရှိသောကြောင့်

၁။ မေဒိ-၃၀၈။ ၂။ အပဒ-၂၂၁၄။ ၃။ ကစ်-၆၆၁။ ၄။ သဒ္ဒသု-၃၄၇၇။
၅။ ပါဠိယော-၁၂၄။ ၆။ သဒ္ဒနီ-သုတ်-၂၁၃၂။ ၇။ သုစိ။

http://www.dhammadownload.com

ဤ၌ ပုံလိင်မှ နပုံလိင်သို့ ပြန်နေသော လိင်ဝိပလ္လာသ-ဟုကြံ။

ပုရိသာယေဝ ပေါရိသာ။ ပေါရိသာနံ ဝိက္ကမံ ဝိက္ကပေါရိသံ။[၁]

ဒဟရော= ဒဟတီတိ ဒဟရော။ ဒဟ-ဘဿီကရဏေ၊ အရ။

(နဲ) ဒုဋ္ဌု အသောဘဏံ အင်္ဂံ ဟရတီတိ ဒဟရော။ ဒု-ဟရ+ဏ။[၂]

သော ပဘာသေတိ= အရဟတ္တမဂ္ဂဉာဏေန-ဟု ကရိုဏ်းပါဌ်ထည့်။

၂၈။ ဗြာဟ္မဏဝဂ်

၁။ ပသာဒဗဟုလဗြာဟ္မဏဝတ္ထု

ပသာဒဘည်း= ဘဏိတပ္ပံတိ ဘည်း။ ဘဏ+ဏျ။ ပသာဒေန ဘည်-ည်း။

ပရက္ကမ= ပရံ-အာ-ကမု+တွာ၊ တွာကို ယပြု၊ ယဝတံသုတ်၌ ကာရသဒ္ဒါပို

ဖြင့် မျကို မပြု၊ ဒွေဘော်လာ၊ ကွစိလောပ်ဖြင့် နိဂ္ဂဟိတ်ချေ၊ ရခွင်း

ချေကပ်၊ ကဒွေဘော်လာ၊ က္ကသံယုဂ်ကြောင့် ရာ၌ ရဿပြု။

အကတညူ= ကရီယိတ္ထာတိ ကတံ။ န ကတံ အကတံ။

အကတံ ဇာနာတီတိ အကတညူ။ အကတ-ဉာ+ရူ။

အကတအရ နိဗ္ဗာန်၊ ညူအရ မဂ်,ဖိုလ်၊ အာဝိ။

အကတညူ+အသိ-၌ နောက်သရကိုသာ ချေရခြင်းအကြောင်း=

အရာကျယ်သော, ရှေ့သရချေသော သရာသရေ လောပံ-

ဟူသော သာဝကာသဝိဓိသုတ်ထက် အရာကျဉ်းသော နောက်

သရချေသော ဝါ ပရော အသရူပါ-ဟူသော အနဝကာသဝိဓိသုတ်

၏ အစီအရင်က အားကြီးသောကြောင့် နောက်သရကိုသာ ချေရ

သည်။ (ကြွင်းပုံစံများ နည်းတူ)

ပရက္ကမေန= ပရံ ပရံ အက္ကမတိ ဧတေနာတိ ပရက္ကမော။ ပရံ+အာ+ကမေန။

အဆင့်ဆင့် မြင့်သောအရာသို့ ရှေ့ရှုသွားကြောင်း ဝီရိယဖြင့်။[၃]

၁။ဂါထာနိဿယ။ ၂။ဓာတု-ဒီပနီ။ ၃။ဋ္ဌအခြေပြု-၁၉၇၊ရှေ့ဘာ-၁၉၇။

http://www.dhammadownload.com

မဟာကုညာသံရှိ ဝိရိယကောက်။ (နဲ) ပရာ+ကမေန-ဟုခွဲ၊ ပရာ သဒ္ဒါသည် အဘိဓာန်(၁၁၆၄)လာ အနက်တို့တွင် "ဝိက္ကမ-အား ထုတ်ခြင်းအနက်ဟောတည်း။

ရှုအလို 'ပရာ+ကမေန"၊ ရှင်္ဂြအလို "ပရံ+အာ+ကမေန"ဟု ဖြတ်။ ကွစိ လောပ်-ဖြင့် နိဂ္ဂဟိတ်ချေ၊ ရ ခွင်း ချေ ကပ်၊ ဒွေဘော် လာ၊ ဣသံယုတ်ကြောင့် ရာဠ ရသပြု။[၁]

၂။ သမ္ဗဟုလဘိက္ခုဝတ္ထု

ဒွယေသုး ဒွေ အံသာ(အဝယဝါ) ဧတေသန္တိ ဒွယာ။

ဒွိပုဒ်၊ အသဃ အံသာ-အနက်၌ အယပစ္စည်းသက်။[၂]

(နဲ) ဒွိဟိ ပကာရေဟိ အယန္တိ ပဝတ္တန္တီတိ ဒွယာ။

ဒွိရှေးရှိသော ဣဓာတ်၊ အပစ္စည်း၊ ဣကို အပြု။[၃]

(နဲ) ဒွိန္နံ သမူဟာ ဒွယာ။ ဒွိ+ဏ၊ တေသုဖြင့် ဒွိ၏ ဣကို အယပြုပါ။

ဇာနတေား ဇာနာတီတိ ဇာနံ။ ဉာ+နာ+အန္တ။

၃။ မာရဝတ္ထု

ပါရာပါရံး ပါယတိ နာဝါဒီဟိ ပါပုဏီယတီတိ ပါရံ။ ပါ-ဓာတု+ဏ၊ ရလာ။

(နဲ) ပါရယတိ တရဏ်ိဒယော ဝါရေတုန္တိ ပါရံ။ ပါရ+အ။

ပါရံဝိယာတိ ပါရံ။ အဇ္ဈတ္တိကာယတန ၆-ပါး။ (နဲ)သဒိသူကြံ။

ပါရတော အညံ တီရံ အပါရံ။ (နဲ) န ပါရံ အပါရံ။

ဗာဟိရာယတန ၆-ပါး။ ပါရံ စ အပါရံ စ ပါရာပါရံ။

ဝီတဒ္ဒရံး ဝီတော ဝိဂတော ဒရော ဧတဿာတိ ဝီတဒ္ဒရော။

၁။ရှုဘာ-၁။၉၇။ ၂။မောဂ်-၄၊၄၉။ ၃။ဓမ္မဒီ-၃၀၈။

http://www.dhammadownload.com

၄။ အညတရဗြာဟ္မဏဝတ္ထု၊

ဇာတိဂေါတ္တေန= ဂေါပိတဗ္ဗံ ရက္ခိတဗ္ဗံတိ ဂေါတ္တံ။ ဆဒါဒီဟိ တတြဏ်။[၁]

(နဲ့) ဂေါပိယတီတိ ဂေါတ္တံ။ ဂုပ-သံဝရဏေ၊ တ၊ ဂုပါဒီနဥ္စဖြင့် ဓာတွန် ချေ၍ ဒွေဘော်လာ၊ ဥကို ဩဝုဒ္ဓိပြု။[၂]

(နဲ့) ဂံ တာယတီတိ ဂေါတ္တံ။ ဂေါ-တာဓာတ်+တ။[၃]

(နဲ့) ဂဝံ သဒ္ဒံ တာယတီတိ ဂေါတ္တံ။ ဂေါ-တာ+အ။[၄]

ဇာတိ စ ဂေါတ္တံ စ ဇာတိဂေါတ္တံ။ (တေန)

ဗျာယီ= ဗျာယတီတိ ဗျာယီ။ ဗျေ+ဏီ။ အာရမ္ဘဏ္ဍ, လက္ခဏ္ဍ ၂-ပါးယူ။

အာသီနံ= အစ္ဆိတိ အာသီနော။ အာသ-ဥပဝေသနေ၊ တ၊ တကို ဤဏပြု၊ ဏကို နပြု၊ တိလိင်၊ ဤ၌ ပုံလိင်ပုရိသာဒိ။[၁]

(နဲ့) အစ္ဆတီတိ အာသီနော။[၆]

(နဲ့) အစ္ဆတိ သီလေနာတိ အာသီ။ အာသ+ဏီ၊ ပုံ ဒုတ္တိ။

ဤနည်း၌ ဒုတိယာ-ကဲ့သို့ အာသိနံ-ဟု ပြီးသင့်လျက် ဆန္ဒာနုရက္ခဏအကျိုးငှါ ဒီဃပြု၍ အာသီနံ-ဟု ပြီးသည်။

ကတကိစ္စံ= ကတံ ကိစ္စံ ယေနာတိ ကတကိစ္စော။

အနုပ္ပတ္တံ= အနုက္ကမေန ပတ္တော အနုပ္ပတ္တော။ အနု-အနုဂတအနက်ဟော၊ ပါဒိပုဗ္ဗပဒကမ္မဓာရည်း။ (နဲ့) ပတ္တောယေဝ အနုပ္ပတ္တော။[၇]

(နဲ့) အနု-ပဒ+တ။ (နဲ့) အနု-ပ-အပ+တ။[၈]

ပြိုင်= ဥတ္တမတ္ထအရ အရဟတ္တဖိုလ်စိတ်၊ အနုပ္ပတ္တအရ စေတသိက် ၃၆ ပါးယူ၍ သဟဇာတ။ (နဲ့) ဥတ္တမတ္ထ အရဟတ္တဖိုလ်ရှိ မဂ္ဂင်ရှစ်ပါး ယူ၍ ပြိုင်ပါ။

၁။ကစ်-၆၅၆။ ၂။ရူဘာ-၂၅၆၇။ ၃။ပါရာဘာ-၁၃၉၉_။ ၄။ရူ-၃၅၁။
၅။ရူ-၃၈၆။ ၆။တိပိဓာန်။ ၇။ဂါထာသျှ။ ၈။ပင်းကုံး။

http://www.dhammadownload.com

၅။ အာနန္ဒတ္ထေရဝတ္ထု

မဟာပဝါရဏာယ- ပကာရေဟိ ဒိဋ္ဌာဒီဟိ ဝါရေတိ, သံယာဒိကေ ဘဇာ ပေတိ, ဘတ္တေ ကရောတိ ဧတာယာတိ ပဝါရဏာ။ ဝရဓာတ်၏ အနက်များစွာတို့တွင် ဤ၌ ဘတ္တိအနက်ဟော။[၁]

မဟန္တီ ပူဇိတာ ပဝါရဏာ မဟာပဝါရဏာ။[၂]

ဂဏသင်္ဂဏိကံ- သင်္ဂဏနံ သင်္ဂဏိကာ။ သံ-ဂဏ+ဏွု။

ဂဏေန ဂဏေဟိ ဝါ သင်္ဂဏိကာ-ကာ။[၃]

ဂဏသင်္ဂဏိကာဟူသည် မိမိတစ်ပါးတည်း တရားတစ်မျိုးမျိုးဖြင့် မနေဘဲ အပေါင်းအဖော် အစုအဝေးနှင့် နေခြင်းတည်း။

ကိလေသာသင်္ဂဏိကာဟူသည် တစ်ယောက်တည်းနေစေကာမူ စိတ်ဖြင့် ကာမဝိတက် စသည်ကို တွေး၍ ကိလေသာဖြင့် နေခြင်းတည်း။

(နဲ) သင်္ဂဏနံ သမောဓာနံ သင်္ဂဏာ။ သင်္ဂဏာဧဝ သင်္ဂဏိကာ။

ဂဏေ ဇနသမာဂမေ သင်္ဂဏိကာ-ကာ။[၄]

အန္တောသမာပတ္တိယံ- သမာပတ္တိယာ အန္တော အန္တောသမာပတ္တိ။ အမာဒိပရပဒတပ္ပုရိသ်။[၅]

သန္နဒ္ဓေါ- သန္နယှိတ္ထာတိ သန္နဒ္ဓေါ။ သံ-နဟ+တ။[၆]

စတုရင်္ဂိနိယာ- စတ္တာရိ အင်္ဂါနိ ဧတိဿာတိ စတုရင်္ဂိနီ။ စတု+အင်္ဂ+ဣနီ။ ရလာပါ။[၇]

ဗြာဟ္မဏော- ဗြဟ္မတော အာဂတော ဗြဟ္မာ။ မြတ်သောဘုရားရှင်မှ ဖြစ်ပေါ်လာသော အရိယာမဂ်၊ ဗြဟ္မပုဒ်၊ ဏပစ္စည်း၊ အာဂတတဒ္ဓိတ်၊ ဗြဟ္မသဒ္ဒါ သေဋ္ဌအနက်ဟော။[၈]

ဗြဟ္မံ အဏတိ အညာသီတိ ဗြာဟ္မဏော။ ဗြဟ္မ-အဏဓာတ်၊ ဉာဏော၊

၁။ပါစိတ်ဘာ-၁၂၂၉။ ၂။ပါစိယော-၁၀၉။ ၃။သာရတ္ထ-၂၂၅၊ပါထေယျဘာ-၃၀၅။ ၄။နီဘာ-၁၆၀၅။ ၅။ရူ-၁၉၈။ ၆။ပန်းကုံး။ ၇။ကခ်ါငြိသစ်-၄၀၀။ ၈။မဏိ-၂၂၃၉။

http://www.dhammadownload.com

အပစ္စည်း၊ ရှေ့ပုဒ်အရ မဂ် ၄-ပါး၊ နောက်ပုဒ်နှင့် သဟ-ပြိုင်။

(နဲ) ဗာဟိတော အဏော ပါပေါ အနေနာတိ ဗြာဟ္မဏော။

(နဲ) ဗဟတိ ပါပေ ဗဟိ ကရောတီတိ ဗြာဟ္မဏော။

မကောင်းမှုတို့ကို အပပြုသော ရဟန္တာပုဂ္ဂိုလ်၊ ဗဟဓာတ်၊ ယု၊ ဗဟကို ဗြဟ္မပြု၊ ဗြဒ္ဓ ဒီဃပြု၊ ယုကို အနပြု၊ နကို ဏပြု။

(သို့မဟုတ်)ဗကို ဗြပြု၊ မ-လာ၊ ဒီဃပြု၍ ရုပ်ပြီးပါ။[၁]

(နဲ) ဗာဓယိတ္တ ပါပံတိ ဗြာဟ္မဏော။ မကောင်းမှုတို့ကို ပယ်သတ်အပ်ပြီးသော ရဟန္တာ။ ဗာဓဓာတ်+ယုပစ္စည်း။[၂]

(နဲ) ပါပေ အကုသလေ ဓမ္မေ ဝါဟယတီတိ ဗြာဟ္မဏော။

မကောင်းမှုတို့ကို မျောစေတတ်သော ရဟန္တာ။ ဝဟဓာတ်၊ ကာရိတ်ကျေ၊ ဝုဒ္ဓိပြု၊ ဝကို ဗပြု၊ ဗာဟကို ဗြာဟ္မပြု ယုကို အနပြု၊ ဗြာဒ္ဓ ရအက္ခရာကြောင့် နကို ဏပြု။[၃]

(နဲ) ဗာဟိတ္တာတိ ဗာဟိတော။ ဗာဟ-နိဝါရဏေ၊ တ။ ဗာဟိတော ပါပေါ ယေနာတိ ဗြာဟ္မဏော။ ဗာဟိတပါပ-ဟူလိုလျက် အစဉ် ရလာ၊ ဗာ-သို့ကပ်၊ ဟ-မှီရာ ဣကိုချေ၊ တကို မပြု၊ ဟကို မသို့ကပ်၊ (ဗြာဟ္မ+ပါပ) ပါကိုချေ၊ ပကို ဏပြု၍ ဗြာဟ္မဏ ဟု ပြီးသည်။[၄]

(နဲ) (အဝိဇ္ဇာတဏှာသင်္ခါတေ) ဒွေ ဝဍ္ဍမူလေ ဟနတိ ဟိံသတိ ဝိဒ္ဓံသတီတိ ဗြာဟ္မဏော။ ဒွိပုဗ္ဗ ဟနဓာတ်၊ ဟိံသာယံ+အ၊ ဒွိကို ဗြာပြု၊ နကို ဏပြု မ လာ၊ ရ လာ။

(နဲ) (ဒိဋ္ဌဓမ္မိကသမ္ပရာယိကသင်္ခါတေ) ဒွေ အတ္ထေ ဟရတိ ဓာရေတီတိ ဗြာဟ္မဏော။ ဒွိ-ဟရဓာတ်၊ ဓာရဏေ၊ အ၊ ဒွိကို ဗြာပြု၊ ရ လာ၊ ရကို ဏပြု၊ မ လာ။[၅]

၁။သိဋ္ဌိသစ်-၂၂၀၈။ ၂။ပါဂံသစ်-၁-၃၈၀။ ၃။ပါရာဘာ-၁၁၃၈၉။
၄။ပန်းကုံး၊မေွ့ဦ-၃၀။ ၅။မေွ့ဦ-၃၂။

http://www.dhammadownload.com

၆။ အညတရဗြာဟ္မဏပဗ္ဗဇိတဝတ္ထု

ဗာဟိတပါပေါ= ဗာဟိတော ပါပေါ ယေနာတိ ဗာဟိတပါပေါ။

သမစရိယာ= သမေတီတိ သမ္မော။ စရဏံ စရိယာ။ စရ-ဏျ၊ က္လလာ၊

ဝဇာဒီဟိသုတ်ဖြင့် ဝုဒ္ဓိအပြုကို တားမြစ်၍ အာသက် စသည်။

သမေန စရိယာ သမစရိယာ။ (နဲ) သမေန စရိယံ-ရိယံ။[၁]

ပဗ္ဗာဇယံ= ပဗ္ဗာဇေတီတိ ပဗ္ဗာဇယံ။ ပ-ဝဇ+ကာရိတ်ဏယ၊ အန္တ။

ပဗ္ဗာဇိတော= ပဗ္ဗာဇေတီတိ ပဗ္ဗာဇိတော။

၇။ သာရိပုတ္တတ္ထေရဝတ္ထု

ခန္တိဗလေန= ခန္တိသင်္ခါတံ ဗလံ ခန္တိဗလံ။

နိရပရာဓော= အပဂတော ရာဓော ယေနာတိ အပရာဓော။[၂]

အပ-ရာဓ ဓာတ်၊ အ၊ သံသိဒ္ဓိယံ(ဒိ)ရရှုတိ၊ နိပ္ဖာဒနေ(သွာ)ရာဓု

ဏာတိ၊ အာပုဗ္ဗော တောသနေ၊ အပပုဗ္ဗော ပဒုဋ္ဌမှိ။

နတ္ထိ အပရာဓော ယဿာတိ နိရပရာဓော။ ရ် လာ။

မီ= မိတိ ဇိဂုစ္ဆနတ္ထေ နိပါတော။ (နဲ) မ်တိ ဂရဟတ္ထေ နိပါတော။

ဟန္တာရံ= ဟနတီတိ ဟန္တာ။ ဟနဓာတ်၊ တုပစ္စည်း၊ သတ္ထာဒိ။

တေဒကိဉ္စိ=တော်+ကိဉ္စိ ဖြတ်၊ လောပဉ္စ တတြာကာရော-ဖြင့် တတြာကာရော

ဟူသော ယောဂဝိဘာဂဖြင့် အလာ၊(တော်+အကိဉ္စိ)နိဂ္ဂဟိတ်ကို ဒ

ပြုပါ။[၃] (နဲ) တော်+အကိဉ္စိ-ဟု ဖြတ်၊ ဒပြုပါ။[၄]

ယဒါနိသေဓော= ယံ+နိသေဓော ဖြတ်၊ အ လာ၊ နိဂ္ဂဟိတ်ကို ဒပြု၊ အကို

အာဒီယပြု၍ ရုပ်ပြီးပါ။[၃]

(နဲ) ယော+အနိသေဓော ဖြတ်၊ လောပဉ္စ တတြာကာရော-ဖြင့် ဗျဉ္ဇနေ

နောင် ထိုင်သော စသဒ္ဒါဖြင့် ယော၏ ဩကို ချေ၊ ထိုကျေရာ၌

၁။ပန်းကုံး။ ၂။သူ့စိမ်း။ ၃။ဂါထာသျှ။ ၄။ရှေ့နိဿယ။

http://www.dhammadownload.com

အ လာ၊ အာဒိယပြု၊ ဒ လာ၍ပြီးပါ။[၁]

ယံ+နိသေဓော-ဟု ဖြတ်သောနည်း၌ ယံကို ယော-ဟု ဖွင့်သောကြောင့် "ယံ"ကို ပုံလိင်မှ နပုံလိင်သို့ ပြန်နေသော လိင်္ဂဝိပ္ပလ္လာသဟု မှတ်ပါ။ နိသေဓနံ နိသေဓော-ဟု ပြု။

အနိသေဓော-၌ နိသေဓောယေဝ အနိသေဓော-ဟု ပြု။

ပိယေဟိ= အနိစ္ဆိတအပါဒါန်အနက်၌ ပဥ္စမီ ဟိ၊ ရက္ခဏတ္ထာနမိစ္ဆိတံ-၌ စ-သဒ္ဒါဖြင့် အနိစ္ဆိတအပါဒါန်မှည့်။ (နဲ)ကာရဏတ္ထ၌ သက်။

နိသေဓော မနသော ပိယေဟိ=မနသော ပိယေဟိအရ ဒေါသမူစိတ္တုပ္ပာဒ် နိသေဓောအရ အနာဂါမိမဂ်၊ ပကတူပ။

ပိယေဟိအရ ဒေါသသည်၊ မနသောအရ ဒေါသမူစိတ္တုပ္ပာဒ် အား သဟဇာတ။

မနသော၌ ဆဋ္ဌီဝိဘတ်ကို ဒုတိယာအနက်သက်၊ ဘောဟော နှင့်အယှဉ်။

ဟိံသမနော= ဟိံသတီတိ ဟိံသော။ ဟိံသေန ယုတ္တော မနော ဟိံသမနော။

ဟိံသအရ ဒေါသ၊ မနအရ ဒေါသမူစိတ်၊ သဟဇာတ။

၈။ မဟာပဇာပတိဂေါတမိဝတ္ထု

သုရဘိပုပ္ဖဒါမံ= သုဋ္ဌု ရာဘန္တိ တုဿန္တိ အနေနာတိ-ဘိ။သု-ရာဘ+ဏ္ဏ။[၂]

ဒါတိ အဝခဏ္ဍတီတိ ဒါမော။ ဒီယန္တေ ဗန္ဓိယန္တေ တတြာတိ ဒါမော။

ပုံ, နပုံ။[၃] ပုပ္ဖမေဝ ဒါမော ပုပ္ဖဒါမော။[၄]

သုရဘိ စ တံ ပုပ္ဖဒါမဉ္စာတိ သုရဘိပုပ္ဖဒါမံ။

သံဝုတံ တီဟိ ဌာနေဟိ= ကာယဝိညတ်၊ ဝစီဝိညတ်၊ မနောဒွါရဟုဆိုအပ်သော ကုသိုလ်စိတ်။

၁။ရှေးနိဿယ။ ၂။ဓာန်ဋီ-၁၄၆။ ၃။သဒ္ဒါ။ ၄။မအ္ဘ-၄၁၅၈၂။

http://www.dhammadownload.com

ယမှာ ခမ့် ဝိဇာနေယျ= ခမ့်အရ ဒုက္ခသစ္စာ, သမုဒယသစ္စာ၊ ဝိဇာနေယျ
အရ သောတာပတ္တိမဂ်ရှိ ပညာအား ပကတူပ။
ခမ့်အရ နိဗ္ဗာန်ဟူသော နိရောဓသစ္စာသည်၊ ဝိဇာနေယျအရ
အရ သောတာပတ္တိမဂ်ဖိုလ်ရှိ ပညာအား အာဓိ။
ဝိဇာနေယျအရ သောတာပတ္တိမဂ်ဖိုလ်ရှိ ပညာသည်၊ ခမ့်အရ
သောတာပတ္တိမဂ်ဖိုလ်ရှိ မဂ္ဂင် ၇-ပါးအား သဟဇာတ။
သမ္ပသမ္ဗုဒ္ဓဒေသိတံ= သမ္မာ သာမဥ္စ သဗ္ဗဓမ္မေ အဗုဒ္ဓိတိ-ဒွေါ။
သမ္မာ-သံ-ဗုဓဓာတ်၊ တ၊ သမ္မာသည် အဝိပရီတအနက်ဟော
နိပါတ်၊ သံသည် သာမံ(သယံ)အနက်ဟော ဥပသာရ၊ စသဒ္ဒါကား
သမ္မာကို ပေါင်းသော သမ္ပိဏ္ဍနအနက်။(နဲ)အဝဓာရဏအနက်။[၁]
ဒေသိယိတ္ထာတိ ဒေသိတော။ သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓေန ဒေသိတော-တော။
သက္ကစ္စံ= သံ+ကစ္စံ ဖြစ်၊ သံ-ကရ+တွာ၊ စနန္တေဟိ ရစ္စံ-၌ ရစ္စံဟူသောယော
ဂဝိဘာဂဖြင့် တွာကို ရစ္စပြု၊ ရမှိ ရန္တော ရာဒိနော-ဖြင့် ရ်အနုဗန်
နှင့်တကွ ဓာတွန်ရ်ကို ချေ(သံ+ကစ္စ)ဗျဉ္ဇနေ စ-ဖြင့် နိဂ္ဂဟိတ်ချေ၊
ကဒ္ဒေဘော်လာ၊ နိပါတ်ပုဒ်ဖြစ်သောကြောင့် သိသက်ချေ၊ ဝါစာ
သိလိဋ္ဌအကျိုးငှါ နိဂ္ဂဟိတ်လာ။ ကောင်းစွာပြု၍-ဟုပေး။[၂]
(နဲ) သ+ကစ္စံ ဖြစ်၊ သသဒ္ဒါသည် သာဒရတ္ထ(အာဒရတ္ထ)ဟော နိ
ပါတ်၊ ထိုသို့ အာဒရတ္ထကိုဟောရာ၌ နောက်ပုဒ်နှင့် သမာသ်ဖြစ်
၏၊ သ+ကရ တည်၊ သနောင် သိသက်၊ ကရနောင် တွာသက်၊
က္လလာ၍ ကရိတွာ-ဟု ပြီးသော ကြိယာနောင် "ဘူသနာ.ဒရာ
နာဒရေသွလံသာသာ"ဟူသော(မောဂ်-၃၊ ၁၅)သုတ်ဖြင့် သမာသ်
စပ်၊ ဝိဘတ်ချေ(သ+ကရိတွာ) သာသာဓိကရာ စ စ ရိစ္စာ-ဟူ
သော(မောဂ်-၅၊၁၆၇)သုတ်ဖြင့် တွာကို စပြု၊ ရှေ့ရကို ပရရုပ် စပြု၊
ကဒ္ဒေဘော်လာ၊ သိသက်ချေ၊ နိဂ္ဂဟိတ်လာ။ အရှိအသေပြု၍-

၁။ပါရာဘာ-၁၊၄၀၉။ ၂။ရူဘာ-၂၅၃၂။

http://www.dhammadownload.com

ဟုပေး။[၁] သမံ အာဒရံ အကာသီတိ သက္ကစ္စံ-ဟု ပြု။[၂]

သက္ကာရံ ကတွာ သက္ကစ္စ။ နိဂ္ဂဟိတ်လောက သက္ကစ္စံ။[၃]

(နဲ) သံသည် သမ္မာအနက်ဟော၊ နိရုတ္တိ၌ နိဂ္ဂဟိတ်ကို သုတ်ကြီးဖြင့် က ပြုသေး၏။[၄] သမ္မာ ကရောတီတိ သက္ကစ္စံ-ဟု ပြုသေး၏။

(နဲ) သက္ကစ္စံ-တစ်ပုဒ်လုံးကို နိပါတ်သော်လည်းကြံ။ ရှိသေစွာ-ဟုပေး။[၅]

အဂ္ဂိဟုတ္တံ= ဟူယတေ ဟုတ္တံ။ ဟု-ဟဝနေ၊ ဆဒါဒီဟိ ဖြင့် တသက်။

ဟုတိ, ဟဝတိ, ဇုဟောတိ-စသည်စဉ်။

အဂ္ဂိနော ဟုတ္တံ အဂ္ဂိဟုတ္တံ။ မီးကို ပူဇော်ခြင်းကို-ဟုပေး။[၆]

တံ နမဿေယျ= တံအရ မီးပုံအစုသည် နမဿေယျအရ ဒိဋ္ဌိဂတသမ္ပယုတ် စိတ္တုပ္ပာဒ်အား အာရမ္မဏ။ (ဥပမာပက္ခ)

တံအရ အရှင်အဿဇိထေရ်၏ ခန္ဓာပဉ္စကဒြပ်သည် နမဿေယျအရ ပဏာမစေတနာပြဋ္ဌာန်းသော မဟာကုသိုလ်(ရဟန္တာမဖြစ်သေးခိုက်)၊ မဟာကြိယာစိတ္တုပ္ပာဒ်အား အာရမ္မဏ။

၁၀။ ဇဋိလဗြာဟ္မဏဝတ္ထု

ပဋိဝိဒ္ဓသစ္စံ= ပဋိဝိဇ္ဈိတ္ထာတိ ပဋိဝိဒ္ဓံ။ ပဋိဝိဒ္ဓံ သစ္စံ ယေနာတိ-ဗ္ဗိ။

ဇဋ္ဌာဟိ= ဇဋ္ဌန္တိ သံယာဋ္ဌေန္တီတိ ဇဋ္ဌာယော။ ဇဋ္ဌ-သယ်ာတေ၊ အ+အာ။

ဟေတွတ္ထေ စ-ဖြင့် ဟိတ်အနက်၊ တတိယာ။[၇]

ပန်းကုံး၌ ကရိုဏ်းအနက်ပေးသည်။

ဇစ္စာ= ဇာယတီတိ ဇာတိ။ (တေန ဇစ္စာ)

ဇာတိ တည်၊ ဟိတ်အနက်၊(ရူ) ကရိုဏ်းအနက်(ရှေးသျှ) နာ သက်၊ ပမှည့်၊ အမာပတော-ဝါ ၌ အာပတော-ဟူသောယောဂဝိဘာဂဖြင့် နာကို အာပြု၊ ပသညသ စ-ဖြင့် တိကို ယပြု၊ ယ အာ

၁။ကစ်ဘာ-၂၆၂။ ၂။နိရုတ္တိ-၂၈၀။ ၃။ပန်းကုံး၊ ၄။နိရုတ္တိ-၃၇။
၅။ရူဘာ-၂၅၃၂။ ၆။ရူဘာ-၂၅၆၇။ ၇။ရူ-၁၄၉။

http://www.dhammadownload.com

သို့ကပ်၊ တ ယာသို့ကပ်၊ ယဝတ်ဖြင့် တျကို စပြု၊ စဒွေဘော်လာ၊ ရဿ-ဖြင့် ဇာ၌ ရဿပြု။ ဂိုဏ်းစဉ်က မူလပုဒ် "ဇာတိ"ကို စဉ်။

သစ္စံ = သစ္စဉာဏ်-ဟူလိုလျက် ဉာဏပုဒ်ကိုချေ။ မင်လေးပါးရှိ ပညာယူ။

ဓမ္မာ = လောကုတ္တရာတရား ၉-ပါးကောက်။

သုစိ = သုစ္စတီတိ သုစိ။ သုစ-သုဒ္ဓေ၊ က္က၊ ဒိဝါဒိ၊ ပုံလိင်။ သုစိ-ဟူလိုလျက် ဆန္ဒာနုရက္ခဏအကျိုးငှါ ဒီယပြု။

၁၁။ ကုဟကဗြာဟ္မဏဝတ္ထု

ဝဂ္ဂုလိဝတံ = ဝဂ္ဂါ ဝဂ္ဂါ ဟုတွာ ဥလန္တိ ဂစ္ဆန္တီတိ ဝဂ္ဂုလီ။ ဝဂ္ဂသဒ္ဒူပပဒ ဥလ ဓာတ်၊ က္ကပစ္စည်း၊ ပုံလိင်။[၁] ဝဂ္ဂုလီနံ ဝတံ-တံ။ ဝဂ္ဂုလိဝတံ အဿ အတ္ထီတိ ဝဂ္ဂုလိဝတော။ လင်းနို့တို့၏အကျင့်ရှိသော(ပုဏ္ဏား)

ကကုဓရုက္ခံ = ကံ ဝါတံ ကုဇ္ဇတိ နိဝါရေတီတိ ကကုဓော။ က-ကုဓ+အ။ ကကုဓော ရုက္ခော ကကုဓရုက္ခော။

ပါဟာသိ = ပ-ဟရဓာတ်၊ ဤဝိဘတ်၊ ကွစိဓာတု-ဖြင့် ဓာတွန်ရ်ကို အာပြု၊ ဓာတ်အစ အလာ၊ ပခွင်း ချေ၊ နောက်အကို အာဒီယပြု၊ သ်လာ၊ ဤကို က္ကရဿပြု။(ပါဟေသိ, ဝိဟာသိ-တို့ကို မှီးသည်)

ကိ တေ = တေ-၌ ကိံသဒ္ဒါအယှဉ် အလမတ္ထသမ္ဗန္ဓါန်အနက်၊ သိလာဃ သုတ်ဖြင့် သမ္ဗန္ဓါန်အမည်မှည့်၊ စတုတ္ထီသက်။

ဇဋာဟိ = သဟာဒိယောဂအနက်၊ ကိံသဒ္ဒါ ယှဉ်၊ သဟာဒိယောဂေ စ။

အဇိနသာဋိယာ = အဇတိ ဝိက္ကယံ ယာတီတိ အဇိနံ။ အဇ-ဂမနေ၊ က္ကန၊ နပုံလိင်၊ စမ္မ-သစ်နက်ရေ ရ၏။[၂] အဇိနဿ သာဋီ အဇိနသာဋီ။ သာဋ္ဋီ-၌ သဋ+ဏ+ဤ၊ ထိ။[၃]

၁။ မဥ္ဇူသာ-၄၉၇။ ၂။ မောဂ်-၇၊ ၁၀၂။ ၃။ ပန်းကုံး။

http://www.dhammadownload.com

ကိအယှဉ် သဟာဒိယောဂအနက်၊ နာသက်။

အဗ္ဗာရံ= အဗ္ဗန္တရအနက်ဟောနိပါတ်။ (နဲ)အဘိ-အတိဓာတ်+အရ၊ ဗန္ဓနေ၊ အဘိသည် ဓာတွတ္ထာနုဝတ္တက။[၁]

ဂဟနံ= ဂစ္ဆန္တိ ဟန္တိတိ ဂဟနံ။ ဂမုဓာတ်၊ ဟနဓာတ်၊ အ။[၂]
ဂဟနံ အဿ အတ္ထီတိ ဂဟနံ။ ဂဟန+ဏ။[၃] (နဲ)သဒိသူကြံ။
ကိလေသာတောချုံရှိသော။

ပဝေက္ခာမိ= ပ-ဝိသဓာတ်၊ ဿာမိ၊ ကွစိဓာတု-ဖြင့် ဝိသဓာတ်ကို ဝေက္ခပြု၊ ဿကိုချေ။

သတပေါရိသံ= ပုရိသော ပရိမာဏံ အဿာတိ ပေါရိသော။ ပုရိသ+ဏ။
သတံ ပေါရိသော သတပေါရိသော။(ဝမ္မိကော)

ပိပ္ပလိ=ပိတ္တံ ဖလတိ ကုပ္ပတိ ယာယာတိ ပိပ္ပလီ။
ပိတ္တ-ဖလ+အ+ဤ၊ ဝိဒါရဏေ။[၄]

သခုရေန= ခုရတိ ဆိန္ဒတိ ပထဝိံ အနေနာတိ ခုရံ။ ခုရ-ဆေဒနေ+အ။[၅]
(နဲ)　ခုရတိ ဝိလိခတီတိ ခုရော။[၆] အဘိဓာန်၌ "ခုရော သဖံ" ဟု ပုံလိင်ရှိ၏။ သဟ ခုရေန ယံ ဝတ္တတီတိ သခုရံ။(အဇိနစမ္မံ)

၁၂။ ကိသာဂေါတမိဝတ္ထု

ပံသုကူလဓရံ= ပံသတိ သောဘာဝိသေသံ နာသေတီတိ ပံသု။
ပံသ-နာသနေ၊ ဥ၊ ပုံလိင်။[၇]
ကူလတိ အာဝရတိ ဥဒကံ ဗဟိ နိက္ခမိတုံ န ဒေတီတိ ကူလံ။
ကူလ+ဏ။[၈] ကူလံဝိယာတိ ကူလံ။ ပံသူနံ ကူလံ ပံသုကူလံ။
(နဲ)　ကုစ္ဆိတံ ဥလတိ ဂစ္ဆတီတိ ကူလံ။ ပံသုဝိယ ကူလံ ပံသုကူလံ။
မြေမှုံပမာ ရွံရှာဘွယ်သို့ရောက်သောအဝတ်။[၉]

၁။ဓာန်ဋီ-၇၇၁။ ၂။ဓာန်ဋီ-၇၁၉။ ၃။ပန်းကုံး။ ၄။ဓာန်ဋီ-၅၈၂။ ၅။သူစိ။
၆။ဓာတု-ဒီပနီ။ ၇။မောဂ်-၇၊၂၂။ ၈။သူစိ။ ၉။ပါရာဘာ-၁၄၉။

http://www.dhammadownload.com

ပံသုကူလံ ဓာရေတီတိ ပံသုကူလဓရော။
ကိသံ॰ ကိသတီတိ ကိသော။ ကိသ-တနုကရဏေ၊ အ၊ ဘူ။
(နဲ) ကိဿတီတိ.ကိသော။ ကိသ-ခီယနေ၊ အ၊ ဒိဝါဒိ။
ဓမနိသန္ထတံ॰ ဓမန္တိ ဧတေန ဝီဏာဒယောတိ ဓမနိ။ဓမ-သဒ္ဒေ၊ အနိ။[၁]
(နဲ) ဓမ-သဒ္ဒေ၊ ယု၊ နဒါဒိ ဤ-ဓမနီ။ မောဂ်အလို ဣကာရန္တ၊ ဓာန်ဋီ အလို ဤကာရန္တ။
(နဲ) ဓမန္တိ တောယ ဝီဏာဒယောတိ ဓမနာ။ ဓမနာ-ဟူသော ပါဠိုပဒိ ကပုဒ်နှောင် မုနာဒီဟိ စိ-ဖြင့် ဣသက် ဓမနိ-ဟု ပြီးသည်။[၂]
သန္ထရီယတေတိ သန္ထတံ။(ဂတ္တံ)
ဓမနိယာ သန္ထတံ ယဿာတိ ဓမနိသန္ထတော။(ပြာဟွဏော)

၁၃။ ကေပြာဟ္မဝတ္ထု

ယောနိဇံ॰ ယောနိယံ ဇာတော ယောနိဇော။ ယောနိ-ဇန+က္ဂိ။(ဓမ္မဒ္ဓ)
(နဲ) ယောနိတော ဇာတော ယောနိဇော။(မဒ္ဓ)
ယဝန္တိ မိဿီ ဘဝန္တိ သတ္တာ တောယာတိ ယောနိ။(ပုဏ္ဏားမျိုး)
ယဝန္တိ မိဿန္တိ သုက္ကသောနိ တောယာတိ ယောနိ။(ပဿာဝမဂ်)
မတ္တိသမ္ဘဝံ॰ မာတု သန္တကံ မတ္တိ။ မာတု+က္က။(ဓမ္မဒ္ဓ)
(နဲ) မာတာယေဝ မတ္တိ။ မတ္တိယံ သမ္ဘဝေါ မတ္တိသမ္ဘဝေါ။[၃]
(နဲ) မတ္တိတော သမ္ဘဝေါ မတ္တိသမ္ဘဝေါ။ သမ္ဘဝတီတိ သမ္ဘဝေါ။
ဘောဝါဒိ॰ သုဘာသုဘကထနတ္ထံ ဘောဘောတိ ဝစနံ ဝဒတိ သီလေနာ တိ ဘောဝါဒီ။ ဘော-ဝဒ+ဏီ။[၄] ဆန္ဒာနုရက္ခဏာအကျိုးငှါ ရဿပြု။
သကိဉ္စနော॰ ကိဉ္စေတိ သတ္တေ မဒ္ဒေတီတိ ကိဉ္စနံ။ ရာဂစသောကိလေသာ။ ကိစိ-မဒ္ဒနေ+ယု၊ စုံ၊ နိဂ္ဂဟိတ်လာပါ။

၁။မောဂ်-၇၊၁၁၂။ ၂။ရူပ-၂၅၈၇၊ ၃။မဒ္ဒ-၃၊၂၉၇-၈။ ၄။ဓာန်ဋီ-၄၀၈။

http://www.dhammadownload.com

သဟ ကိဠေနေန ယော ဝတ္တတီတိ သကိဠေနော။

၁၅။ ဒွေဗြာဟ္မဏဝတ္ထု

နန္ဒိံ= နယှတေ ဗန္ဓိယတေ ယာယာတိ နန္ဒီ။ နဟ+တ+ဤ။
နန္ဒီဝိယာတိ နန္ဒီ။(ဒေါသ) ကြိုးနှင့်တူသော ရန်ငြိုး။
(နဲ) နဟတိ ဗန္ဓတီတိ နန္ဒီ။-ဟု မုချတ္ထ ကြံ။[၁]
ဝရတ္တဥ္စ= ဝါရေတိ ဧတာယာ(ဧတေနာ)တိ ဝရတ္တာ(ဝရတ္တံ)။ ဝရ+တ။
ဝရတ္တာဝိယာတိ ဝရတ္တာ။(တဏှာ) ကြိုးနှင့်တူသော တဏှာ။
(နဲ) ဝါရေတိ ဗန္ဓတီတိ ဝရတ္တာ။-ဟု မုချတ္ထ ကြံ။
(နဲ) ဝရန္တိ အနေနာတိ ဝရတ္တာ။ ဝရ+အတ္တ။[၂]
သန္ဒာနံ= သန္ဒိယတေ ဗန္ဓိယတေ အနေနာတိ သန္ဒာနံ။
သန္ဒာနံဝိယာတိ သန္ဒာနံ။
သဟနုက္ကမံ= သဟ-အနု-ကမု+အ။[၃]
သဟ အနုက္ကမေန ယံ ဝတ္တတီတိ သဟနုက္ကမံ။
အနုက္ကမအရ ဒိဋ္ဌာနုသယ၊ သဟနုက္ကမအရ ဒိဋ္ဌာနုသယနှင့် တကွ ၆၂-ပါးသော မိစ္ဆာဒိဋ္ဌိ။ပန်းကုံး၌ သဟ+န+ဥက္ကမ-ဟုခွဲလို၏။
ဥက္ခိတပလိဃံ= ဥက္ခိပိယိတ္ထာတိ ဥက္ခိတ္တော။ ဥ-ခိပ+တ။
ပရိ ပုနပ္ပုနံ ဂမနာဂမနဝသေန ဟန္တီတိ ပလိဃော။ပရိ-ဟန+ဏ။[၄]
ပလိဃောဝိယာတိ ပလိဃော။
ဥက္ခိတ္တော ပလိဃော ယေနာတိ ဥက္ခိတ္တပလိဃော။
ပြိုင်= သမာသ်ပုဒ်အရ အဝိဇ္ဇာ၊ အညပုဒ်အရ အရဟတ္တမဂ်၊ ပကတူပ။

၁။ဂါထာသ၊ ၂။မောဂ်-၇၊၈၁။ ၃။တိပိဘာန်။ ၄။ဓာန်ဋီ-၂၁၇။

http://www.dhammadownload.com

၁၆။ အက္ကောသကဘာရဒ္ဒါဇဝတ္ထု

မုဏ္ဍကာယ = ကုစ္ဆိတော မုဏ္ဍော မုဏ္ဍကော။ ကုစ္ဆိတတ္ထ-၌ က သက်။
သမဏကာယ = ကုစ္ဆိတော သမဏော သမဏကော။
ဝိသမူလ = ဝိသံဝိယာတိ ဝိသံ။ အဆိပ်နှင့်တူသောဒုက္ခ။
ဝိသဿ ဒုက္ခဿ မူလံ ဝိသမူလံ။[၁]
မဓုရဂ္ဂဿ = မဓုရံ(စေတသိကသုခံ)အဂ္ဂံ(ပရိယောသာနံ)အဿာတိ မဓုရဂ္ဂေါ။(ကောဓော) အန္တတ်အရ လောဘမူသောမနဿ၊ တဟျတ် အရ ဒေါသ၊ ပကတူ။
အသတ္ထာဟိ = အသတ္ထိသု ဘဝါ အသတ္ထာ။ (နဲ)အသတ္ထိနံ ဧတော အသတ္ထာ။[၂]
အတိထိနံ=အတန္တိ ဂစ္ဆန္တီတိ အတိထိ။ အတ-သာတစ္စဂမနေ၊ က္လထိပ္ပံ။[၃]
ဩပမ္မေန=ဥပမာယ ဘာဝေါ ဩပမ္မံ။ ဥပမာ+ဏျ၊ အဝဏ္ဏော ယေ လောပဥ္စ-ဖြင့် မာ၏ အာကိုချေ၊ ကာရသဒ္ဒါပိုဖြင့် ယကိုမပြု၊ မကို နောက် မသိုကပ်၊ နာမ်ငဲစသည်။ ဥပမာအရ-ဥပမာနဝတ္ထုကိုယူ။
(နဲ) ဥပမာယေဝ ဩပမ္မံ။ ဏျပစ္စည်း သကတ္ထ၊ ဩဝုဒ္ဓိပြု၊ မျှကို မပြု၊ ဒွေဘော်လာ။ ဥပမာအရ-တူခြင်း ညီမျှခြင်းကိုယူ။[၄]
အက္ကောသံ = အက္ကောသနံ အက္ကောသော။ အာ-ကုသ+ဏ။
ဝဓဗန္ဓံ = ဟနနံ ဝဓော။ ဗန္ဓနံ ဗန္ဓော။ ဝဓော စ ဗန္ဓော စ ဝဓဗန္ဓော။
အဒုဋ္ဌော = ဒူသိယတီတိ ဒုဋ္ဌော။(ပန်း) န ဒုဋ္ဌော အဒုဋ္ဌော။
(နဲ) ဒူသိယတီတိ ဒုဋ္ဌံ။(စိတ္တံ) နတ္ထိ ဒုဋ္ဌံ စိတ္တံ ယဿာတိ အဒုဋ္ဌော။ ဒေါသသည်ဖျက်ဆီးအပ်သောစိတ် မရှိသည်။
ခန္တိဗလံ = ခမနံ ခန္တိ။ ခန္တိသင်္ခါတံ ဗလံ အဿာတိ ခန္တိဗလော။
ဗလာနီကံ = ဗလန္တိ သမ္မာဇီဝနံ ဇီဝန္တိ ဧတေနာတိ ဗလံ။[၅]
အနိတိ အနေနာတိ အနီကံ။ အနဓာတ်+ဤက။

၁။နေတ္တိဝိဘာ-၂၉၉။ ၂။ဓာန်-၇၁၇၂။ ၃။မောဂ်-၇၉၃။ ၄။ရူပ-၂၁၆၄။ ၅။နီတိဓာ-၁၆၇။

အနီကံဝိယာတိ အနီကံ။ (နဲ့)သဒိသူကြံ။
ဗလံ အနီကံ ယဿာတိ ဗလာနီကော။[၁]

၁၇။ သာရိပုတ္တတ္ထေရဝတ္ထု

ဥစ္စိင်္ဂခါဒကႏ ဥသိဿတေတိ ဥစ္စိင်္ဂံ။ ဥ-သိသ+တ။ တပစ္စည်းကို ဓာတွန် သန္နင့်တကွ ဋပြု။ ဥစ္စိင်္ဂံ ခါဒတီတိ ဥစ္စိင်္ဂခါဒကော။
ဥစ္စိင်္ဂကဋိယံႏ ကေန ဇလေန အဋိယံ အဘိဗျတ္တံ အဿာတိ ကဋိယံ။ က+အဋိယ၊ ကဋိယ-နပုံလိင်၊ သောဝိရဲ ကဋိယံ ဝုတ္တံ။(ဓာန်)
အက္ကောစနံႏ ကုစ္ဆတိ သီလေနာတိ ကောစနော။ ကုစ+ယု။[၂]
န ကောစနော အက္ကောစနော။
ဝတဝန္တံႏ ဝတ္တီယတေတိ ဝတံ။ ဝတု+အ။
(နဲ့) ဝဇီယတေတိ ဝတံ။[၃] ဝဇ-ဓာတ် သခ်ါရ, ဂတိအနက်ဟော၊ ပြုပြင် သောအားဖြင့် ကျင့်အပ်၏။ ဝတံ အဿ အတ္ထီတိ ဝတဝါ။
အနုဿဒေါႏ နတ္ထိ ဥဿဒေါ ယဿာတိ အနုဿဒေါ။ န+ဥဿဒ။

၁၈။ ဥပ္ပလဝဏ္ဏာထေရီဝတ္ထု

ကောဋ္ဌာပရက္ခာႏကုတောပိ ကုမယံ အာပေါ သိနေဟော နတ္ထီတိ-ပေါ်။ ကိံ+အာပ။ (နဲ့) ကောဋ္ဌံ ကောဋ္ဌဘာဝံ အာပဇ္ဇတီတိ-ပေါ်။[၄] ကောဋ္ဌ-အာ-ပဒ+ကွိ။ ကောဋ္ဌာပ-တိလိင်၊ ဤ၌ ပုံလိင်။ ကောဋ္ဌာပေါ ရက္ခော ကောဋ္ဌာပရက္ခော။
အလ္လမံသသရီရာႏ အလတိ သမတ္ထေတီတိ အလ္လံ။ အလ+လ။[၅]
(နဲ့) အလ္လတိ ဗန္ဓတီတိ အလ္လံ။ အလိ+လ။[၆] ဓံဋီ၌ အလ္လ-က္လေဒနေ၊ လော-ဟု ရှိ၏။ မံသဥ္စ သရီရဥ္စ မံသသရီရံ။

၁။ဂါထာသူ။ ၂။ဓာန်ဋီ-၄၃၂။ ၃။သီဘာ-၂၄၂၉။ ၄။မဋီ-၂၁၂၃။ ၅။ကစ်-၆၃၂။ ၆။ဓာတွတ္ထ။

http://www.dhammadownload.com

အလ္လံ ပ်သသရိရံ တေသန္တိ အလ္လမ်သသရိရာ။
ပေါက္ခပတ္တေ= ပတတိ အစိရေနာတိ ပတ္တံ။ ပတ+တ။
ပေါက္ခရဿ ပတ္တံ ပေါက္ခရပတ္တံ။[1]
အာရဂ္ဂေ= အရဏံ အာရာ။ အရ-ဂမနေ.ဏ+အာ။[2]
(နဲ) အရတိ သီဃံ ဝိဇ္ဈမာနာ ဂစ္ဆတီတိ အာရာ။ အရ+ဏ+အာ။[၂]
အာရာယ အဂ္ဂံ အာရဂ္ဂံ။
(နဲ) အရတိ ပဝတ္တတီတိ အာရော။
အဂတိ အာဒိပရိယောသာနေ သဘာဝေန ဂစ္ဆတိ ပဝတ္တတီတိ အဂ္ဂေါ။ အဂ+အ။ အာရဿ အဂေါ အာရဂ္ဂေါ။[3]
အာရ-သဒ္ဒါ ပုံလိင်ကို "အာရော စ သတ္တိ စ အာရသတ္တိ"ဟု တလာဝတာရဋီကာ၌ လာ၏။
သာသပေါ=သာသီယန္တိ တေနာတိ-ပေါ။ သာသ-အနုသိဋ္ဌိယံ၊ အပ။[4]

၁၉။ အညတရဗြာဟ္မဏဝတ္ထု

ခယော= ခိယတိ ဧတ္ထာတိ ခယော။ (အရဟတ္တဖိုလ်)
မှတ်ချက်။ ပန်းကုံး၌ ခယအရ နိဗ္ဗာန်ကိုယူ၏၊ ပဇာနာတိအရလည်း ဝိပဿနာ, မဂ်, ဖိုလ်ကို ယူ၏။ ထိုအလို ခယအရ နိဗ္ဗာန်နှင့် ပဇာနာတိ အရ ဝိပဿနာ မဂ်,ဖိုလ်တို့ အာရမ္မဏာဓိပတိ၊ အနန္တရ၊ ပကတူပတို့ ဖြစ်သင့်သလို ကောက်၍ ပြိုင်ပါ။
(နဲ) အရဟတ္တဖလံ ဒုက္ခက္ခယောတိ အဓိပ္ပေတံ။ ပဇာနာတိတိ အဓိဂမဝသေန ဇာနာတိ-ဟူသော(မဌ-၃၊၂၉၈)အဖွင့်အရ ခယအရ အရဟတ္တဖိုလ်စိတ်၊ ပဇာနာတိအရ စေတသိက်-၃၆ ပါး၊ (နဲ) ခယအရ အရဟတ္တဖိုလ်ရှိ မဂ္ဂင် ၈-ပါး၊ ပဇာနာတိအရ ကြွင်း

၁။မောဂ်-၅၊၄၉၊ပဉ္စိကာ။ ၂။ဓာပန်း။ ၃။ဂဋ္ဌန်မှံ-၃၅။ ၄။မောဂ်-၇၊၁၁၈။

http://www.dhammadownload.com

အရဟတ္တဖိုလ်စိတ္တုပ္ပါဒ်တို့ကို ယူ၍ သဟဇာတပြိုင်ပါ။

ပန္နဘာရံ- ပတိယိတ္တာတိ ပန္နော။ ဘရိတဗ္ဗော ဝဟိတဗ္ဗောတိ ဘာရော။

ပန္နော ဘာရော ယေနာတိ ပန္နဘာရော။

ချထားအပ်ပြီးသော ခန္ဓာဝန်, ကိလေသဝန်, အဘိသင်္ခါရဝန် ရှိသောရဟန္တာဖြာပွင့်ဏ။

၂၀။ ခေမာဘိက္ခုနီဝတ္ထု

ဂမ္ဘီရပညံ- ဂမ္ဘီရေသု ပဝတ္တာ ပညာ ဂမ္ဘီရပညာ။

ဂမ္ဘီရပညာ အဿ အတ္ထီတိ ဂမ္ဘီရပညော။

မဂ္ဂါမဂ္ဂဿ- မဂ္ဂေါ စ အမဂ္ဂေါ စ မဂ္ဂါမဂ္ဂေါ။

ဆဋ္ဌီ စ-ဖြင့် ကောဝိဒသဒ္ဒါအယှဉ် သတ္တမီအနက်၌ ဆဋ္ဌီသက်။

၂၁။ ပဗ္ဘာရဝါသီတိဿတ္ထေရဝတ္ထု

စိတ္တံ ဂေဂ္ဂတံ- ဂေ အဂ္ဂ အာရမ္မဏံ ယဿာတိ ဂေဂ္ဂ။ (စိတ္တံ)

အဂ္ဂသဒ္ဒါ အာရမ္မဏအနက်ဟော။ ဂေဂ္ဂဿ ဘာဝေါ-တာ။

ဂေဂ္ဂ-၌ အန္တတ္ထအရ အမှတ်မထား တစ်ပါးပါးသော ကမ္မဋ္ဌာန်းအာရုံ(ကောဋ္ဌာသပညတ်)ပစ္စည်း၊ တဟျတ္ထအရ မဟာကုသိုလ်စိတ်အား အာရမ္မဏ။

ဂေဂ္ဂတာ-၌ တဟျတ္ထအရ မဟာကုသိုလ်ရှိ ဂေဂ္ဂတာပစ္စည်း တရားသည်၊ အန္တတ္ထအရ မဟာကုသိုလ်စိတ်အား သဟဇာတ။

လေဏပဗ္ဘာရံ- လီယန္တိ နိလီယန္တိ ဧတ္ထာတိ လေဏံ။ လီ+ဏ။[၁] (နဲ)ယု။[၂]

လေဏံ စ တံ ပဗ္ဘာရော စာတိ လေဏပဗ္ဘာရော။ ပဗ္ဘာရ-ပုံ။

လင္ဃိမဓုကံ- လင္ဃိ-၌ ယဇခါတ်+တိ၊ က္တတ္ထိ။ နုပျိုသောသစ်ပင်၊ သစ်ခက်။

၁။မောဂ်-၇၊၆၅။ ၂။သုစိ။

http://www.dhammadownload.com

မဓုဝိယာတိ မဓုကံ။ မဓုပုဒ် ဥပမာန-၌ က။
လဋ္ဌိ စ သာ မဓုကံ စာတိ လဋ္ဌိမဓုကံ။

ဟိင်္ဂုစုဏ္ဏံ= ဟိနောတိ ပဝတ္တတီတိ ဟိင်္ဂု။ ဟိ-ဂတိယံ၊ ဂု၊ နိဂ္ဂဟီတာဂမော၊ ပုံ, နပုံလိင်။[၁]
စုဏ္ဏီယတေတိ စုဏ္ဏော။[၂] ဟိင်္ဂုနော စုဏ္ဏော ဟိင်္ဂုစုဏ္ဏော။

တံ ဝိက္ခမ္ဘေတွာ=ဝိ-ခဘိ(ခမ္ဘ)ဓာတ်၊ပဋိဗန္ဓ-တားမြစ်ပိတ်ဆို့ခြင်း၊ ဥပတ္ထမ္ဘန-ထောက်ပံ့ခိုင်စေခြင်း၌၊ ဏေ+တွာ။

ပြိုင်= တံ-အရ သီလာနုဿတိ၏အစွမ်းဖြင့် ဖြစ်သော မဟာကုသိုလ်ရှိ ဗလဝပီတိသည်၊ ဝိက္ခမ္ဘေတွာအရ မဟာကုညသံရှိ ဝိပဿနာပညာအား ပကတူပ။

ပါဒုဒ္ဓါရံ= ဥဒ္ဓရီယတေ ဥဒ္ဓရဏံ ဝါ ဥဒ္ဓါရော။ ဥ-ဓရ+ဏ။
(နဲ) ဥဟရီယတေ ဥဒ္ဓါရော။ ဥ-ဟရ+ဏ။[၃]
ပါဒဿ ဥဒ္ဓါရော ပါဒုဒ္ဓါရော။ ခြေကို အထက်သို့ဆောင်ခြင်းကိုသော်လည်း၊ ဝါ-ခြေကြွမြှောက်ခြင်းကိုသော်လည်း။

ပဝနာ= ပ-ဝဏ+အ။ ဏကို နပြု၊ ပုံလိင်၊[၄] (နဲ)နပုံ။[၅]

ဂဟဋ္ဌေဟိ= ဂဟေ ဂေဟေ ပဉ္စကာမဂုဏေဝါ ဘဝဝသေန တိဋ္ဌန္တီတိ ဂဟဋ္ဌာ။ ဂဟ-ဌာ+အ။[၆]

အနာဂါရေဟိ= နတ္ထိ အဂါရံ (အာဂါရံ) ဧတေသန္တိ အနာဂါရာ။
(နဲ) အာ ဘုသော ဂရဟိတဗ္ဗံတိ အာဂါရံ။ အာ-ဂရဟ+နီဒ္ဓာယံ။
နတ္ထိ အာဂါရံ ဧတေသန္တိ အနာဂါရာ။[၇]
အဂ-ရာဓာတ်၊ အ-ဖြင့် အဂါရံ၊ အကို အာဒီယပြုက အာဂါရံဟု နှစ်ပါး၌သင့်သည်။[၈]

ဥဘယံ=တ,တိယာမှ ပထမာသို့ ပြန်နေသော ဝိဘတ္တိဝိပလ္လာသ။
ဗဟုဝုစ်မှ ဧကဝုစ်သို့ ပြန်နေသော ဝစနဝိပလ္လာသ။

၁။မောဂ်-၇၊၃၆။ ၂။ဓာတု-ဒီ။ ၃။ထောမ၊ဓာပန်း။ ၄။ထောမ။ ၅။အမရကောဂါထာ၁၅။
၆။ဓာန်ဋီ-၄၄၆။ ၇။ဂဏ္ဍုန်ပုံ-၂၆။ ၈။ဓာန်ဋီ-၂၀၆။

http://www.dhammadownload.com

အနောကသာရီ= ဥစတီတိ သြကော။ ဥစ+ဏ၊ စကို ကပြု။ တည်ရာအိမ်နှင့်တူသော ကာမဂုဏ်ငါးပါး။ သြကံ န သရတီတိ အနောကသာရီ။ သြက-သရဓာတ်၊ ဂတိယံ၊ ဏီပစ္စည်း။

(နဲ) သြကံ သရတိ သီလေနာတိ သြကသာရီ။ သြက-သရ+ဏီ။ န သြကသာရီ အနောကသာရီ။ န+သြကသာရီ။

အပ္ပိစ္ဆ=နတ္ထိ ဣစ္ဆာ ယဿာတိ အပ္ပိစ္ဆော။

၂၂။ အညတရဘိက္ခုဝတ္ထု

ဘူတေသု= ကမ္မေ ဘဝန္တီတိ ဘူတာ။

တသေသု= တဏှာယ တသန္တိ စလန္တီတိ တသာ။ တသ-ဥဗ္ဗေဂေ၊ ဥဗ္ဗေဂေါ ဘယံ စလနဉ္စ။[၁] တဏှာဖြင့် ထိတ်လန့်တတ်ကုန်သော ပုထုဇဉ် သေက္ခပုဂ္ဂိုလ်များ။

ထာဝရေသု= တိဋ္ဌန္တီတိ ထာဝရာ။ ဌာ-ဂတိနိဝတ္တိယံ၊ ဝရ၊ ထပြု။[၂]

(နဲ) တိဋ္ဌန္တိ သီလေနာတိ ထာဝရာ။[၃]

ယာတေတိ= ဟန+ကာရိတ် ဏေ+တိ။ ယင်း၏ ကာရိတ်ကံကို "အညေ" ဟုရင်း၊ ဓာတ်ကံကို "ကဉ္စိ"ဟုရင်း ထည့်ပါ။

၂၃။ သာမဏေရာနံဝတ္ထု

အဝိရုဒ္ဓံ= ဝိရုဇ္ဈတီတိ ဝိရုဒ္ဓေါ(လောကိယမဟာဇနော)။ န ဝိရုဒ္ဓေါ-ဒ္ဓေါ။

အတ္တဒဏ္ဍေသု= အာဒီယတေတိ အတ္တော။ အာ-ဒါ+တ၊ ကွစိဓာတုဖြင့် ဒါ၏ အာကို တ်ပြု၊ အာကို ရဿပြု။[၄]

အတ္တော ဒဏ္ဍော ယေဟီတိ အတ္တဒဏ္ဍာ။ (တေသု)

နိဗ္ဗုတံ= နိဗ္ဗာယိတ္ထာတိ နိဗ္ဗုတော။ (နဲ) နိဗ္ဗုဏိတ္ထာတိ နိဗ္ဗုတော။

၁။ဓာန်ဋီ-၇၁၁။ ၂။ဓာန်ဋီ-၇၁၂။ ၃။မောဂ်-၅၅၄၊ပဉ္စိကာ။ ၄။ရူ-၃၈၅။

http://www.dhammadownload.com

သာဒါနေသုႏ အာဒီယတေ အာဒါန်။(တဏှာ ဒိဋ္ဌိ)
သဟ အာဒါနေန ယေ ဝတ္တန္တီတိ သာဒါနာ။(တေသု)

၂၄။ မဟာပန္ထကတ္ထေရဝတ္ထု

အတ္တပုရေက္ခာရတာယႏ ပုရေကရီယိတ္ထာတိ ပုရေက္ခာရော။
(နဲ) ပုရေ ကရီယတီတိ ပုရေက္ခာရော။
ပုရ-ကရဓာတ်၊ ဏ၊ အနုဗန်ချေ၊ ကရ်ကို ခရပြု၊ (ဌာနူပစာရ အားဖြင့် ဌာနီဖြစ်သော အပြုအာဒေသကိုလည်း ဓာတ်ဟုခေါ်ဆို နိုင်ခြင်းကြောင့်)ခဌ ဝုဒ္ဓိပြု၊ ကဒွေဘော်လာ။
မှတ်ချက်။ ပုရေ-၌ သိဒ္ဓိဝိဘတ် မကျေသောကြောင့် အလုတ္တသတ္တမီကို တန္တတပ္ပုရိသ်သမာသ်တည်း၊ မောဂ္ဂလ္လာန်၌ကား "ပုရာ သ္မာ"ဟု သုတ်တည်၏၊ ပုရာနိပါတ်နောင် ကရဓာတ်ဖြင့် "ပုရာက္ခာရ"ဟု ပြီးသည့်အခါ "တဒမိနာဒိနိ"သုတ်ကြီးဖြင့် အာကို ပြေ၍ "ပုရေ က္ခာရ"ဟု စီရင်၏။ မောဂ်အလိုအားဖြင့်ကား လုတ္တသမာသ်ဖြစ် သင့်၏။ အတ္တံ ပုရေက္ခာရော အတ္တပုရေက္ခာရော။
အတ္တပုရေက္ခာရဿ ဘာဝေါ အတ္တပုရေက္ခာရတာ။
ပါတိတောႏ ပါတီယိတ္ထာတိ ပါတိတော။ ပတ+ဏေ+တ။

၂၅။ ပိလိန္ဒဝစ္ဆတ္ထေရဝတ္ထု

ဝသလိႏ ပါပဓမ္မေ ဝသတိ ပဝ္ဘရတီတိ ဝသလော။
(နဲ) ဝသီယတိ အစ္ဆာဒီယတီတိ-လော။[၁] ဝသတီတိ-လော။[၂] သူယုတ် ဟော ဝသလ-ဟူသော ပါဠိပဒိကပုဒ်နောင် မဟာလိ, မဏိ(ရူ-၄၁၈)တို့ကဲ့သို့ မုနာဒိဟိ စိ-ဖြင့် ဣသက်၍ ဝသလိ-ဖြစ်၏ဟုကြံ။

၁။ရူဘာ-၂၅၈၀-၁။ ၂။ပါရာဘာ-၂၂၇၃။

http://www.dhammadownload.com

ဝသလိဝါဒေန= ဝသလိက္ကတိ ဝါဒေါ ဝသလိဝါဒေါ။
ဒေါသန္တရော= ဒူသီယတီတိ ဒေါသံ၊(စိတ္တံ)။ ဒေါသံ အန္တရံ ယဿာတိ
ဒေါသန္တရော။ (နဲ)ဒေါသေန သမ္ပယုတ္တံ အန္တရံ ယဿာတိ-ရော။
အန္တရသဒ္ဒါ စိတ္တဝါစက။ ဒေါသသည် ဖျက်ဆီးအပ်သောစိတ်(ဒေါ
သစိတ်)ရှိသည်။ (နဲ)ဒေါသနှင့်ယှဉ်သောစိတ်ရှိသည်။
ပြိုင်= အန္တတ်အရ ဒေါသစိတ်၊ တဟျတ်အရ ယှဉ်ဘက်စိတ္တုပ္ပါဒ် သဟ။
(နဲ) အန္တရေ ပတိတော ဒေါသော ယဿာတိ ဒေါသန္တရော။[၁]
စိတ်အတွင်း၌ ကျရောက်ကိန်းအောင်းသော ဒေါသရှိသည်။
အန္တရသဒ္ဒါ အဗ္ဘန္တရအနက်ဟော။ ဤနည်း၌ သမာသ်ပုဒ်အရ
ဒေါသမူဒွေးရှိ ဒေါသ၊ အညပုဒ်အရ ဒေါသမူစိတ္တုပ္ပါဒ် သဟဇာတ။
အဗ္ဘောကိဏ္ဏာနိ= ဝေါကိရီယန္တိ ပသာရီယန္တိ ဝိတ္ထာရီယန္တိတိ-နိ။[၂]
(နဲ) ဝိအဝကိရီယန္တီတိ ဝေါကိဏ္ဏာနိ။ န ဝေါကိဏ္ဏာနိ-နိ။
အကက္ကသံ= ကိစ္ဆံ ကရောတီတိ ကက္ကသာ။ ကရ+ကသ။[၃]
န ကက္ကသာ အကက္ကသာ။ (ဂိရာ)
(နဲ) ကက္ကံ ဧတိဿာ အတ္ထီတိ ကက္ကသာ။ ကြမ်းတမ်းခြင်းအနက်ဟော
ကက္ကသဒ္ဒါနောင် အဿတ္ထိအနက်၌ သပစ္စည်းသက်။
(နဲ) ကကု ကသတီတိ ကက္ကသာ။[၄]
ဝိညာပနိံ= အတ္ထံ ဝိညာပေတီတိ ဝိညာပနီ။ ဝိ-ဉာ+ဏာပေ+ယု+ဤ။
ဥဒီရယေ= ဥ-ဤရဓာတ်+အ+ယေျ။[၅] (နဲ) ဥ-ဤရ စု-ဏာယ+ယေျ။
အဘိသဇေ= အဘိ-သဇ္ဇ+အ+ယေျ၊ ဆန်းကြောင့် ဇတစ်လုံးကို ချေ။[၅]
(နဲ) အဘိ-သဇဓာတ်၊ သင်္ဂေ၊ ကာရိတ်ကျေ၊ ယေျ။[၆]
ဂိရံ ဥဒီရယေ= ဥဒီရယေအရ မဟာကြိယာစိတ္တုပ္ပါဒ်၊ ဂိရံအရ ဝစီဘေဒ
စိတ္တဇသဒ္ဒ၊ သဟဇာတ။ အကြီး ၄၊ ၂၊ ၇။

---

[၁] အံ့သျှ-၁၁၁၂။ [၂] ဝိသုဒ္ဓိဋီ-၂၃၃၁မိုး။ [၃] မောဂ်-၇၂၁၈။
[၄] နီဘာ-၄၂၄၄။ [၅] ပန်းကုံး။ [၆] ဂါထာသျှ။

http://www.dhammadownload.com

၂၆။ အညတရတ္ထေရဝတ္ထု

ဥတ္တရသာဋကံ= သဋတီတိ သာဋကော။ သဋ+ဏွု။
(နဲ) သဋတီတိ သာဋော။ သဋ+ဏ။
သာဋောယေဝ သာဋကော။[၁]
ဥတ္တရသ္မိံ ဒေဟဘာဂေ ဘဝေါ ဝိဇ္ဇမာနော ဥတ္တရော။ဥတ္တရ+ဏ။[၂]
ဥတ္တရော သာဋကော-ကော။ ဥတ္တရ-ကို ဝိသေသနအဖြစ်ယူ။
ဒီဃံ= ဒိ ဓာတ်၊ ခယေ၊ ယပစ္စည်း၊ ဒီဃပြု။
ရဿံ= ရသဓာတ်၊ သဒ္ဒေ၊ သော။
သုဘာသုဘံ= သောဘတီတိ သုဘံ။ န သုဘံ အသုဘံ။
သုဘံ စ အသုဘံ စ သုဘာသုဘံ။
ဤဂါထာ၌ အဝတ်တန်ဆာအစရှိသည်တို့၏ အရှည်အတို၊ ပတ္တမြား ပုလဲ အစရှိသည်တို့၏ အငယ်အကြီး၊ တန်ဘိုးများသည်၏ အစွမ်းဖြင့် သုဘ၊ တန်ဘိုးနည်းသည်၏ အစွမ်းဖြင့် အသုဘ ဖြစ်သော သူတစ်ပါးတို့၏ ပစ္စည်းဝတ္ထုတည်း။

၂၇။ သာရိပုတ္တတ္ထေရဝတ္ထု

အာသာ= ဣစ္ဆန္တိ တောဟီတိ အာသယော။ ဣသု-ဣစ္ဆာယံ၊ အ+အာ။
ဣကို အာပြု။(နဲ)အာသီသန်ံ ပတ္ထနံ အာသာ။အာသ+အ+အာ။[၁]
နိရာသာသံ= အာသီသတိ ပတ္ထေတိ တောယာတိ အာသာသာ။
အာ-သာသ၊ အာသီသေ၊ အ+အာ။ အာသီသတိ, အာသီသတိ၊
သာ၏ အာကို ဣ, ဤပြု။ ဓာတွတ္ထ ၃၉၈-ဂါထာရှု။
နတ္ထိ အာသာသာ ယဿာတိ နိရာသာသော။ ရ် လာ။

၇။တပန်း။ ၈။ဓာန်ဒီ-၂၉၂။ ၃။နိရုတ္တိ-၅၅၁။

http://www.dhammadownload.com

၂၈။ မဟာမောဂ္ဂလ္လာနတ္ထေရဝတ္ထု

အာလယာ= အလ္လီယတိ ဧတေသူတိ အာလယာ။ အာ-လီ၊ သိလေသနေ၊

အ။[၁] (နဲ့)အာ ပုနပ္ပုနံ လယန္တိ အာရမ္မဏေသူတိ အာလယာ။

(နဲ့) ပုနပ္ပုနံ လယတိ သံကိလေသတိ ဧေဟီတိ အာလယာ။[၂]

အကထံကထီ= ကထီယတိ ဧတာယာတိ ကထာ။(ဝိစိကိစ္ဆာ)

ကထံ က္ကတိ ပဝတ္တာ ကထာ ကထံကထာ။

အဘယ်သို့ဖြစ်ပါလိမ့်မည်နည်းဟု ပြောဆိုကြောင်းဝိစိကိစ္ဆာ။

ကထံကထာ ယဿ အတ္ထီတိ ကထံကထီ။

န ကထံကထီ အကထံကထီ။[၃]

(နဲ့) "ကထမိဒံ ကထမဒ"န္တိ ပဝတ္တတီတိ ကထံကထာ။ ဆက်။

ကထံ ကထံ နှစ်ပုဒ်နှောင် ပဝတ္တတိအနက်၌ အပစ္စည်းသက်။

အမတောဂဓံ= ဩဂါဝတီတိ ဩဂဓံ။ အမတံ ဩဂဓံ အမတောဂဓံ။

ဩဂဓံ-၌ အဝ-ဂါဓောတ်+အ၊ ဂါ၌ ရဿပြု။[၄]

(နဲ့) အဝ-ဂါဟဓောတ်+အ။[၅] (နဲ့) အဝ-ဂမု+တ။[၆]

ကြိယာဝိသေသနအနက်၊ ဒုတိယာသက်။

၃၀။ စန္ဒာဘတ္ထေရဝတ္ထု

အင်္ဂီရပစ္ဆိယံ=အင်္ဂန္တိ ဝိနာသံ ဂစ္ဆန္တီတိ အင်္ဂီရာ။ အင်+အာရ၊ ပုံ, နပုံ။[၇]

ပသီယတိ ဗာဓိယတိ ဧတ္ထာတိ ပစ္ဆိ။ ပသ+ဆိ၊ ထိ။[၈]

အင်္ဂီရာနံ ပစ္ဆိ အင်္ဂီရပစ္ဆိ။

အနာဝိလံ= အာဝိလာတီတိ အာဝိလော။ အာ-ဝိလ+ဘေဒနေ၊ အ။

(နဲ့) အဝတိ ရက္ခတီတိ အာဝိလော။ အဝ+ရက္ခဏေ၊ က္ကလ။[၉]

နတ္ထိ အာဝိလော ယဿာတိ အနာဝိလော။

၁။ရူ-၃၅၁။ ၂။ဓာန်ဋီ-၁၆၃ ၃။သိဘာ-၃၊၁၃၄၊ ၄။ဓာန်ဋီ-၇၄၂။ ၅။ဂါထာသျှ။
၆။သိဘာ-၂၄၂၀။ ၇။မောဂ်-၇၊၁၆၄။ ၈။မောဂ်-၇၊၄၁။ ၉။ဓာ-ဒီပနီ။

http://www.dhammadownload.com

နန္ဒိဘဝပရိက္ခီဏ = ဘဝေသု ပရိက္ခီဏာ ဘဝပရိက္ခီဏာ။
နန္ဒိ ဘဝပရိက္ခီဏာ ယဿာတိ နန္ဒိဘဝပရိက္ခီဏော။(ဗ္ဗ)
ဘဝသုံးပါးတို့၌ကုန်ပြီးသော တဏှာရှိသော။
(နဲ) နန္ဒီ စ ဘဝေါ စ နန္ဒီဘဝံ။ နန္ဒီဘဝံ ပရိက္ခီဏံ ယဿာတိ-ဏော။[1]
ကုန်ပြီးသော တဏှာဘဝရှိသော။

၃၁။ သိဝလိတ္ထေရဝတ္ထု

သီဝလိ = သိဝံ လာတိ ဂဏှာတီတိ သီဝလိ။[2]
သိဝသဒ္ဒူပပဒ လာဓာတ်၊ က္လပစ္စည်းဖြင့် သိဝလိ-ဟူလိုလျက်
သိကို သီပြု။[3] (သို့) သိ၌ ဒီယပြု။
ပလိပထံ = ပရိဝဋ္ဋေတွာ ပထီယတိ ဂစ္ဆီယတီတိ ပလိပထော။
ပရိ-ပထ+အ၊ ရကို လပြု။[4]
(နဲ) ပရိတော ပထတီတိ ပရိပထော။[5]
အနေဇော = ဧဇတိ ကမ္ပတီတိ ဧဇော။ နတ္ထိ ဧဇော ယဿာတိ-ဇော။

၃၂။ သုန္ဒရသမုဒ္ဒတ္ထေရဝတ္ထု

အာလိန္ဒေ = အလိ သခါ က္လန္ဒော ဧတ္ထာတိ အာလိန္ဒော။ အလိပုဒ်+က္လန္ဒပုဒ်
ဖြင့် အလိန္ဒော-ဟူလိုလျက် အကို ဒီယပြု။[6]
(နဲ) အလျတေ ဘူသယတေတိ အလိန္ဒော။ အလဓာတ်+က္လန္ဒ။
အလိန္ဒောယေဝ အာလိန္ဒော။ အလိန္ဒ+သွတ္ထ ဏ။[7]
အလိ-ကို "အလတိ ဒံသေ ကူဇိတေ သဒ္ဒိတေ ဝါ သမတ္ထော
ဘဝတီတိ အလိ" အလ+က္လ၊ အဆွေခင်ပွန်း၊-ဟု ပြု။[7]

၁။မဋ္ဌ-၃၊၂၉၉။ ၂။မဋ္ဌ-၅၀၉။ ၃။ကျမ်းညွှန်း။ ၄။ဂါထာသျှ။ ၅။သရုပ်ပြ။ ၆။သူစိ။ ၇။ဓာ-ပန်း။

http://www.dhammadownload.com

ကင်္ခီ- ကင်္ခတေ အာဝရီယတေ ဝတ္ထာဒီဟိတိ ကင်္ခီ။ ကင်္ခ+က္လ။[1]

နာဘီ- နဘတိ ဟိံသတီတိ နာဘိ။ နဘ+က္လဏ်။[2]

အက္ခ်- အက္ခတိ ပဿတိ အနေနာတိ အက္ခိ။ အက္ခ+က္လ။[3]

(နဲ) အသတိ ဝိသယေသု ဗျာပီဝိယ ဘဝတီတိ-က္ခိ။

အသု+ခိ။ သကို ခပြု။ နပုံလိင်။

(နဲ) ကြက္ခတိ အနေနာတိ အက္ခိ။ ကြက္ခ+က္လ။ ကြကို အပြု။[4]

သြဋ္ဌ- သြဒနာဒီသု ဥဇ္ဈောန ဥဿီယတီတိ သြဋ္ဌော။ ဥသ+ဋ္ဌ။[5]

(နဲ) ဥသဓာတ်၊ ဒါဟော၊ တ၊ သာဒိသန္တ-စသောသုတ်ဖြင့် ဓာတွန်နှင့်

တကို ဋ္ဌပြု။ (နဲ) ဥသ-ဒါဟော၊ ဋ္ဌ။ သြပြု။[6]

ဒုဿံ- ဒု ရူပံ အသတိ ခေပေတိ, ဒီပေတီတိ ဝါ ဒုဿံ။ ဒု-အသ+သ။

သိရသံ- မနောဂိုဏ်းဖြစ်၍ သိရသံ၊ သိရသာ၊ သိရသော၊ သိရသိနှင့် အံကို

သြပြု၍ သိရောပုဒ်များ ပြီးသည်။[7]

ဦဟုတ်စိန်အဘိဓာန်၌ "သိရသံ-ဦးခေါင်းကို၊ မုဒ္ဓတိ-ဖြည်၏"

ဟု ပေး၏။

အလတ္တကကတာပါဒါ- အာ ဘုသော ရတ္တံ ကရောတီတိ အလတ္တကော။

အာ-ရတ္တ သဒ္ဒူပပဒ ကရဓာတ်၊ အာကို ရဿပြု၊ ရကို လပြုပါ။

အလတ္တကေန ကတာ ပါဒါ ယာယာတိ အလတ္တကကတာပါဒါ။

အလတ္တကကတပါဒါ-ဟူလိုလျက် ဆန်းကြောင့် တ၌ ဒီဃပြု။

ဝါကျအဖြစ်ယူက"အလတ္တကေန ကတာ အလတ္တကကတာ"ဟု

တွဲ၍ "(တဿာ-ထိုပြည့်တန်ဆာမ၏) ပါဒါ-တို့သည်၊ အလတ္တက

ကတာ-ချိပ်ရည်ဖြင့်ဆိုးမှု ပြုအပ်ကုန်သည်၊(ဟုတွာ)"ဟု ပေး။[8]

ကာမဘဝပရိက္ခီဏ- ကာမော စ ဘဝေါ စ ကာမဘဝါ။

ပရိက္ခိယိံသူတိ ပရိက္ခီဏာ။

ကာမဘဝါ ပရိက္ခီဏာ ယဿာတိ-ဏော။

၁။ဓာန်ဋီ-၂၇၂။ ၂။မောဂ်-၇၊၁၀။ ၃။ဓာန်ဋီ-၁၄၉။ ၄။မောဂ်-၇၊၈။ ၅။မောဂ်-၇၊၅၄.
၆။ဓာန်ဋီ-၂၆၂။ ၇။တိပိဋကန်။ ၈။ဂါထာသျှ

http://www.dhammadownload.com

၃၃။ ဇင္ဂိလတ္ထေရဝတ္ထု

ရေဏုဝဋ္ဋိဟိ= နိဝါတေ ရိတိ ဂစ္ဆတီတိ ရေဏု။ ရိဓာတ်+ဏု၊ ထိ, ပုံ။[၁]
ရိတိ, ရေတိ, ရယတိ-စသည်။ (နဲ့)ရီယတိ ပဿဝတီတိ ရေဏု။
ရိဓာတ်+ဏု။[၂] (နဲ့)ရိတိ ရိဏာတိ ဂစ္ဆတီတိ ရေဏု။[၃] ရေဝတ်မှုံ။
ရေဏူ စ သာ ဝဋ္ဋိစာတိ ရေဏုဝဋ္ဋိ။ ရေဝတ်မှုံစက်တို့ဖြင့်။
ဩဝဋ္ဋိကာယ= ပဟေဒ္ဒာ ဝဋ္ဋနံ ဩဝဋ္ဋော။
ဩဝဋ္ဋံ ကရီယတေတိ ဩဝဋ္ဋိကာ။[၄]
(နဲ့) အဝဝဋ္ဋနံ ဩဝဋ္ဋော။ ဩဝဋ္ဋော ယဿ အတ္ထီတိ-ကာ။[၅]
သတပေါရိသပပါတော=ပပတန္တိ အသ္မာတိ ပပါတော။ ပ-ပတ+ဏ။[၆]
သတပေါရိသော ပပါတော သတပေါရိသပပါတော။
အပ္ပဗုဒ္ဓိကော= ဗုဇ္ဈတိ တောယာတိ ဗုဒ္ဓိ။ (အသိဉာဏ်)
အပ္ပာ ဗုဒ္ဓိ ယဿာတိ အပ္ပဗုဒ္ဓိကော။
အနပနီတတာယ=အပနီယတေတိ အပနီတံ။ အပ-နီဓာတ်၊ တ။ (ဂဗ္ဘမလ်)
န အပနီတံ အနပနီတံ။ အနပနီတဿ ဘာဝေါ-တာ။
အာပဏံ= အာပဏာယန္တေ ဗျဝဟာရန္တေ အသ္မိန္တိ အာပဏော။
အာ-ပဏ+ဏ၊ ပုံ, နပုံ။[၇]
ဝဇိရကုဒ္ဒါလံ= ကုံ ပထဝိံ ဒါလယတိ ပဒါလေတိ ဘိန္ဒတိ ဧတေနာတိ
ကုဒ္ဒါလော။ ကု-ဒလ+ဏ၊ ပုံ, နပုံ။[၈]
ဝဇိရံ စ တံ ကုဒ္ဒါလောစာတိ ဝဇိရကုဒ္ဒါလော။
တဏှံ= တဏှာ စ မာနော စ တဏှာ။ ပုဗ္ဗဝိရူပေကသေသ်။
တဏှာဘဝပရိက္ခီဏံ= တဏှာ စ ဘဝေါ စ တဏှာဘဝံ။
တဏှာဘဝံ ပရိက္ခီဏံ အဿာတိ-ဏော။

၁။ကစ်-၆၇၁။ ၂။မောဂ်-၇၊၆၃။ ၃။ဓာတွတ္ထ။ ၄။မဟာဘာ-၁၊၂၃၁။
၅။သိဘာ-၃၊၁၆၈။ ၆။ဓာန်ဋီ-၆၀၈။ ၇။သူစိ။ ၈။နီတိပဒ-၃၁၇။

http://www.dhammadownload.com

၃၄။ ဇောတိကတ္ထေရဝတ္ထု

မဏိပါကာရေ= မဏာတိ ဇောတတိ ပဘာသတီတိ မဏိ။ မဏ+က္က။

(နဲ) မန် ပူရေန္တော သောမနဿံ ကရောန္တော က္ကတော ဂတော ပဝတ္တော တိ မဏိ။[၁] မန+က္ကပုဒ်၊ က္ကဓာတ်+ကွိ။ ပကုပ္ပတ္တိ တန္တိ ပါကာရော။

(နဲ) သမန္တတော ကရီယတေတိ ပါကာရော။ ပ-ကရ+ဏ၊ ဒီဃပြု။ မဏိ စ သော ပါကာရောစာတိ-ရော။

(နဲ) မဏိဝေ ပါကာရော မဏိပါကာရော။

၃၅။ နန္ဒပုတ္တကတ္ထေရဝတ္ထု

မာနုသကံ= မာနုသေ ဘဝေါ မာနုသကော။ မာနုသ+က။

ယောဂံ= ယုဥ္ဇတိ ဧတေနာတိ ယောဂေါ။ အသက်နှင့် ကာမဂုဏ်ငါးပါး။

သဗ္ဗယောဂဝိသံယုတ္တံ= သဗ္ဗေ ယောဂါ သဗ္ဗယောဂါ။
ဝိသံယုဇ္ဇတီတိ ဝိသံယုတ္တော။ သဗ္ဗယောဂေဟိ ဝိသံယုတ္တော-တ္တော။

၃၆။ နန္ဒပုတ္တကတ္ထေရဝတ္ထု

သဗ္ဗလောကာဘိဘုံ= သဗ္ဗော လောကော သဗ္ဗလောကော။
အဘိဘဝတီတိ အဘိဘူ။ သဗ္ဗလောကံ အဘိဘူ-ဘူ။

၃၇။ ဝင်္ဂီသတ္ထေရဝတ္ထု

ဝင်္ဂီသော= ဝင်္ဂေ ဇာတော ဝင်္ဂီသော။ ဝင်္ဂပုဒ်+ဤသပစ္စည်း၊ တဒ္ဓိတ်။

(နဲ) ဝါစာယ ဤသော က္ကဿရော ဝင်္ဂီသော။ ဝါစာပုဒ်+ဤသပုဒ်။

(နဲ) ပဋိဘာနသမ္ပန္နဝါစာယ အဓေ ဤသတိ အဘိဘဝတီတိ-သော။ ဝါစာသဒ္ဒါပြပဒ ဤသဓာတ်၊ အ။[၂]

---

[၁] အပဋ-၂၁၁၅၆။ [၂] အပဋ-၂၊၂၅၆၊နီတိဓာတု-၁၈၇၊တိပိဓာန်တွဲ-၁၈။

http://www.dhammadownload.com

(နဲ) ဝါဒီသဒ္ဒူပပဒ ဤသဓာတ်၊ အ၊ ဒကို ဂပြု၊ ဝါ၌ အာကို နိဂ္ဂဟိတ်ပြု၊ နိဂ္ဂဟိတ်ကို ငပြု။[၁]

ဝေဒိ= ဝိဒ-ဉာဏေ၊ သမီပေဇ္ဇတနိ၌ အဇ္ဇတနိဟူသော ယောဂဝိဘာဂဖြင့် ပစ္စုပ္ပန်အနက်၊ အဇ္ဇတနိ ဤသက်။

ယော စုတိံ ဥပပတ္တိံ စ ဝေဒိ= ဥပပဇ္ဇနံ ဥပပတ္တိ။

ပြိုင်= စုတိံ ဥပပတ္တိံအရ စုတိအနီး ပဋိသန္ဓေနေပြီးကာစ သတ္တဝါတို့၏ ရူပါရုံသည်၊ ဝေဒိအရ ဒိဗ္ဗစက္ခုကြိယာအဘိညာဉ်အား အာရမ္မဏ။

ဂန္ဓဗ္ဗမာနုသား ဂန္ဓံ အဝတီတိ ဘက္ခတီတိ ဂန္ဓဗ္ဗာ။ ဂန္ဓ-အဝဓာတ်+အ။

(နဲ) ဂန္ဓံ အဗ္ဗတိ ပရိဘုဥ္စတီတိ ဂန္ဓဗ္ဗာ။ ဂန္ဓ-အဗ္ဗဓာတ်+အ။

(နဲ) ဂေါမှိ သဂ္ဂေ ဓုနာတိ ကမ္ပတီတိ ဂန္ဓဗ္ဗော။ ဂေါသဒ္ဒူပပဒ ဓူ+ဏ။ ဂေါ၏ ဩကို အပြု၊ ဓူ၏ ဥကို အဝပြု၊ နိဂ္ဂဟိတ်လာ၊ နပြု။[၂] ဂန္ဓဗ္ဗာ စ မာနုသာ စ ဂန္ဓဗ္ဗမာနုသာ။

၃၈။ ဓမ္မဒိန္နာတ္ထေရီဝတ္ထု

ပုရေ= အတိတ်ခန္ဓာငါးပါး။

ပစ္ဆာ= အနာဂတ်ခန္ဓာငါးပါး။

မဇ္ဈေ= ပစ္စုပ္ပန်ခန္ဓာငါးပါး။

ပြိုင်= ပုရေ, ပစ္ဆာအရ အတိတ်အနာဂတ် ခန္ဓာငါးပါးသည် ကိဉ္စနံအရ လောဘမူရှိ လောဘအား အာရမ္မဏ။ (၁)

မဇ္ဈေအရ ပစ္စုပ္ပန်ဖြစ်သော ခန္ဓာငါးပါးသည်၊ ကိဉ္စနံအရ လောဘမူရှိလောဘအား အာရမ္မဏ။ (၈)

၁။အပဋ- ၂၂၅၆၊နီတိဓာတု-၁၈၇၊တိပိဓာန်တွဲ-၁၈။ ၂။သူစိ။

http://www.dhammadownload.com

၄၀။ ဒေဝဟိတဗြာဟ္မဏဝတ္ထု

ဒဋ္ဌွာ= ဒါဓာတ်+အ+ယေျ။ ယျေ-ကို အရဟာအနက်၌ သက်ပါ။
ဒေယျဓမ္မော= ဒေယျော ဓမ္မော ယဿာတိ ဒေယျဓမ္မော။
ပုဗ္ဗေနိဝါသော= နိဝသိယိတ္ထာတိ နိဝါသော။ ပုဗ္ဗေ နိဝါသော-သော။
သတ္တမီအလုတ္တတပ္ပုရိသ်။
သဂ္ဂါပါယံ= သဂ္ဂေါ စ အပါယော စ သဂ္ဂါပါယံ။
သဂ္ဂအရ နတ်ပြည်ခြောက်ထပ်နှင့် ဗြဟ္မာ ၂၀-ပါ ယူ။
ပြိုင်= သဂ္ဂါပါယအရ ငရဲသူငရဲသားတို့၏ ရှုပါရုံ နတ်ပြည်ဗြဟ္မာ့ပြည်ဟုဆိုအပ်သော ကမ္မပစ္စယဥတုဇရုပ်တို့၏ ဒူရပဋိစ္ဆန္နသဏှသုခုမဖြစ်သော ရှုပါရုံ၊ ပဿတိအရ ဒိဗ္ဗစက္ခုကြိယာအဘိညာဉ်အားအာရမ္မဏ။
ဇာတိက္ခယံ= ခီယတိ ဧတေနာတိ ခယော။ ဇာတိယာ ခယော-ယော။
ဇာတိ၏ ကုန်ကြောင်း အရဟတ္တဖိုလ်။ ပဋ္ဌောနှင့် သဟပြိုင်။
ဝေါသိတော= ဝေါသိယိတ္ထာတိ ဝေါသိတော။ သုဒ္ဓကတ္တုသာဓန။[၁]
ဝိ-အဝ-သောဓာတ်၊ ဒိဝါဒိ၊ တပစ္စည်း။ သန္ဓိရုပ်တွက်လိုက "ဝိ+အဝ+သိတော"ဟုတည်၍ အဝကို ဩပြု၊ ဝခွင်းချေကပ်။
(နဲ) ဝေါသာပီယိတ္ထာတိ ဝေါသိတံ။ (ပြီးဆုံးစေအပ်ပြီးသော အရဟတ္တမဂ်ဉာဏ်တည်းဟူသော အဆုံး) ဝေါသိတံ အဿ အတ္ထီတိ-တော။
(နဲ) ဝေါသံ ဂတော ပတ္တော ဝေါသိတော။[၁]
ပြိုင်= အဘိညာအရအရဟတ္တမဂ်ဉာဏ်၊ ဝေါသိတောအရ ကြွင်းအရဟတ္တမဂ်စိတ္တုပ္ပာဒ်၊ သဟဇာတပြိုင်။
မုနိ= မုနနံ မောနံ။ မုနဓာတ်၊ ဉာဏဂတိအနက်ဟော၊ ဏ။
မောနံ ဂတော ပတ္တော မုနိ။ သမာသ်။ မောန-ဂ္ဂဓာတ်+ကွိ။

---

[၁] ဂါထာနိဿယ။

http://www.dhammadownload.com

သဗ္ဗဝေါသိတဝေါသာနံ• အဝသိယတီတိ ဝေါသာနံ။ အဝ-သောဓာတ်၊
ယု ပစ္စည်း၊ ဝလာ၊ အဝကို ဩပြု၊ သောဌ် ဩကို အာပြု။
သဗ္ဗေသံ ဝေါသာနံ သဗ္ဗဝေါသာနံ။

အလုံးစုံသောကိလေသာတို့၏ အဆုံးဖြစ်သောအရဟတ္တမဂ်
ဉာဏ်ဟူသောဗြဟ္မစရိယ။

အဝုသိ(အဝသိ)တိ ဝေါသိတော။ ဝုသိတော-ဟူလိုလျက် သုတ်ကြီး
ဖြင့် ဥကို ဩပြု၍ ဝေါသိတော-ဟု ဖြစ်၏။

သဗ္ဗဝေါသာနံ ဝေါသိတော သဗ္ဗဝေါသိတဝေါသာနော။

သဗ္ဗဝေါသာနဝေါသိတော-ဟူလိုလျက် ဝေါသာနနှင့် ဝေါသိတ
ရှေ့နောက်ပြန်၍ သဗ္ဗဝေါသိတဝေါသာနော-ဟု ဖြစ်၏။

အလုံးစုံသောကိလေသာတို့၏ အဆုံးဖြစ်သောအရဟတ္တမဂ်
ဉာဏ်ဟူသောဗြဟ္မစရိယကို ကျင့်သုံးပြီးသော။

"အားလုံး ဘဝနှင့် ဆန္ဒ တစ်သားတည်း ဖြစ်နိုင်ကြပါစေ"

အရှင်ကဝိပိယာလင်္ကာရ
ကြယ်တာရာစာချကျောင်း
မဟာဂန္ဓာရုံတိုက်၊ အမရပူရမြို့။
၁၃၇၁-ခုနှစ်၊ ကဆုန်လဆန်း(၁၄)ရက်။

http://www.dhammadownload.com

http://www.dhammadownload.com

(" အားဖြည့်ချက် ")

၁။ ရေဆန် လေဆန်
မှန်တိုင်းထန်၍
ဖော်ရံမဲ့ပြီး
တစ်ကိုယ်တည်းလည်း
ခရီးအရောက်
မလွဲဖောက်ဘဲ
ရဲတောက်စိတ်ဓာတ်
ငါလျော့ခတ်အံ့။

("ကွာဟချက်")

၂။ ကုန်းညီညာ သာစခန်း
မပန်းဘဲ လှမ်းရစဉ်။
စိတ်အာရုံ သတိနဲ့
ချော်လဲခိုက်တွင်။
သူယုတ်တို့မြင်ခဲ့လျှင်
ဟားတိုက်ချင် လွန်လွန်း။
သူငနာ ထိုသူမျိုးက
မေးမ,ထူ ကူညီနိုင်ကြ
လောကပုံညွှန်း။ (အရှင်ကဝိဝိယာလင်္ကာရ)

http://www.dhammadownload.com

http://www.dhammadownload.com